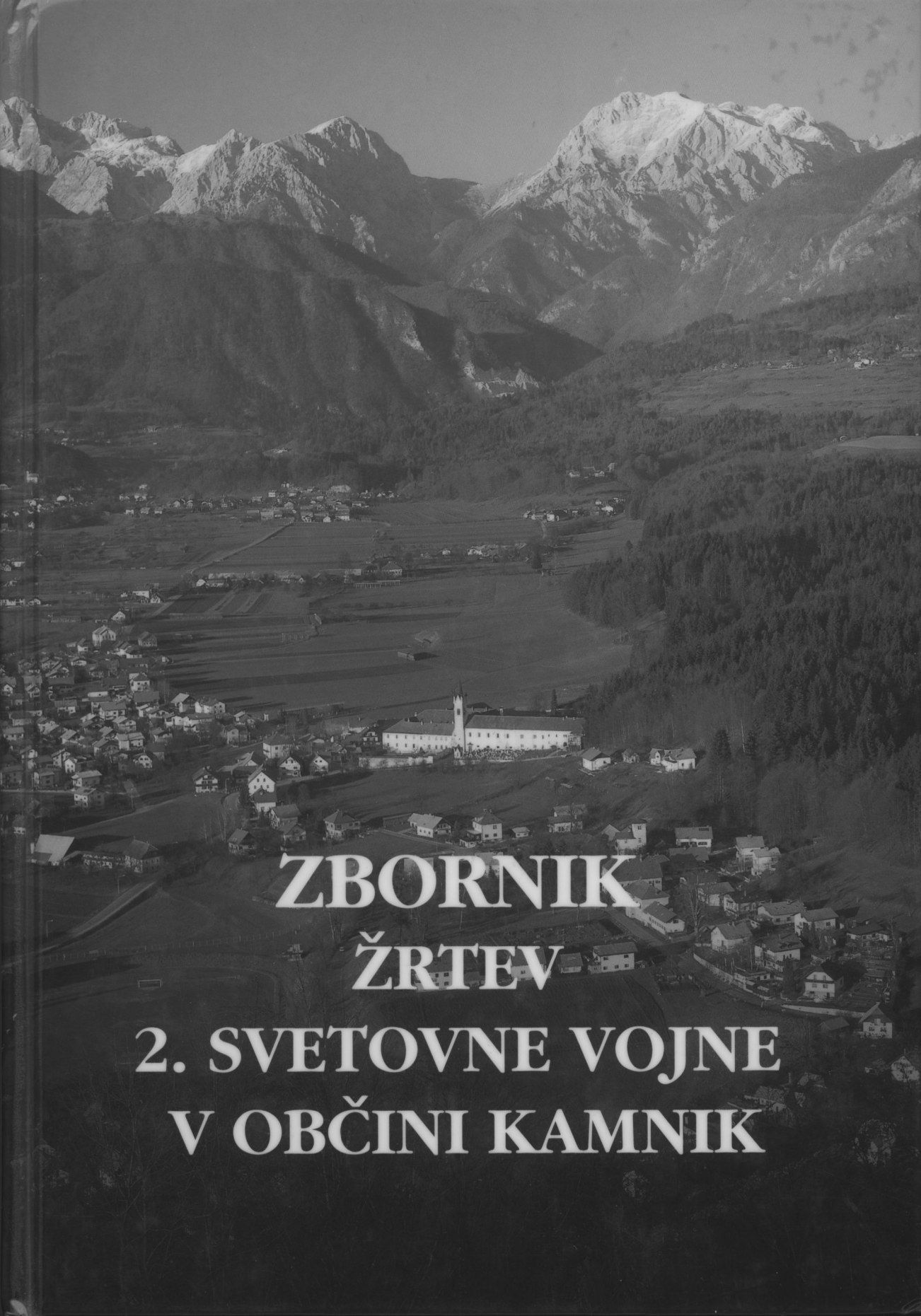

**ZBORNIK
ŽRTEV**

**2. SVETOVNE VOJNE
V OBČINI KAMNIK**

**ZBORNIK
ŽRTEV 2. SVETOVNE VOJNE
V OBČINI KAMNIK**

**DRUGA POPRAVLJENA
IN DOPOLNJENA IZDAJA**

Kamnik 2004

Izdaja Občina Kamnik

Uredil
Milan Šuštar

Lektorja in korektorja
Marjeta Humar
Milan Šuštar

Fotografija na ovitku
Marjan Smerke

Oblikovanje in DTP
TiM

Izdelava tematskih kart
Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo FGG
Vir za kartografsko osnovo: Temeljni tipografski načrt 1 : 5000,
© Geodetska uprava Republike Slovenije, 1998
Objava temeljnega tipografskega načrta 1 : 5000 na podlagi dovoljenja Geodetske uprave
Republike Slovenije št. 90411-34/1998-2 z dne 2. 3. 1998

Tisk
Collegium graphicum

Naklada
500 izvodov

MATIČNA KNJIŽNICA KAMNIK

KA od 94"39/45"
ZBORNİK

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4 Kamnik)"1941/1945"
355.293(497.4 Kamnik)"1941/1945"

94(497.4 Kamnik)"1941/1945"

0122549

COBISS •

ZBORNİK žrtev 2. svetovne vojne v občini Kamnik / [uredil Milan Šuštar ;
izdelava tematskih kart Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo FGG]. - 2. popravljena
in dopolnjena izd. - Kamnik : Občina, 2004

ISBN 961-91315-0-9
1. Šuštar, Milan, 1932-
129230848

KAZALO

Predgovor	5
O Zborniku	6
Žrtve po župnijah in krajih	9
I. Župnija Češnjica	10
II. Župnija Gozd	11
III. Župnija Kamnik	14
IV. Župnija Komenda	20
V. Župnija Mekinje	26
VI. Župnija Motnik	29
VII. Župnija Nevlje	32
VIII. Župnija Radomlje	35
IX. Župnija Sela pri Kamniku	35
X. Župnija Stranje	39
XI. Župnija Šmarca	43
XII. Župnija Šmartno v Tuhinju	46
XIII. Župnija Tunjice	51
XIV. Župnija Vranja Peč	52
XV. Župnija Zgornji Tuhinj	54
Analitični prikaz žrtev 2. svetovne vojne v občini Kamnik	59
I. Župnija Češnjica	60
II. Župnija Gozd	60
III. Župnija Kamnik	61
IV. Župnija Komenda	62
V. Župnija Mekinje	63
VI. Župnija Motnik	64
VII. Župnija Nevlje	64
VIII. Župnija Radomlje	65
IX. Župnija Sela pri Kamniku	66
X. Župnija Stranje	66
XI. Župnija Šmarca	67
XII. Župnija Šmartno v Tuhinju	68
XIII. Župnija Tunjice	69
XIV. Župnija Vranja Peč	70
XV. Župnija Zgornji Tuhinj	70
Občina Kamnik v celoti	71
<i>Dr. Marjan Kordaš: Nekateri dogodki v Kamniku in okolici v letih 1942–1944 v luči</i> <i>arhivskega gradiva</i>	73
<i>Milan Windschnurer: Leta 1945</i>	108
<i>Zemljevidi</i>	115
<i>Alojz Žibert: Prisilno mobilizirani v nemško vojsko</i>	122
<i>Igor Senčar: Preteklost, identiteta, kultura</i>	134

KAZALO ZA DRUGO POPRAVLJENO IN DOPOLNJENO IZDAJO

Popravki in dodatki po župnijah in krajih	143
<i>Jože Dežman</i> : Čas terorizmov in čas spraševanja vesti	150

PREDGOVOR

Spomladi leta 1990 smo z nastopom skupščine RS, izvoljene na prvih večstrankarskih volitvah, prekinili polstoletno vladavino ene stranke, ki se je pričela kmalu po začetku organiziranega odpora proti okupacijskim silam, ki so zasedle ozemlje Slovenije po kapitulaciji kraljevine Jugoslavije.

Leta 1990 ni bila samo koledarska pomlad, takrat je bila tudi pomlad slovenskega naroda. Udejanjati se je pričela ideja o samostojni Sloveniji in duhovni združitvi vseh Slovencev, doma, v zamejstvu in izseljenstvu. V soustvarjanje nove države in njene ekonomsko-politične ureditve so se vključili tudi ljudje, ki so bili desetletja odrinjeni na rob političnih dogajanj, ki so poznali tudi drugačno naravo petdesetletne vladavine ene stranke. V vzdušju pomladi so se porodile odločne zahteve, da se razmeji razmerje med komunističnim režimom in nastajajočo republiko Slovenijo in se tako vsestransko osvetli zgodovina preteklega petdeset let trajajočega obdobja. Nove države preprosto ni bilo mogoče graditi brez celovitega pogleda v polpreteklo zgodovino. To je nedvoumno zahtevalo tudi osvetlitev dogajanj iz obdobja osvobodilne vojne in obdobja neposredno po njenem koncu. Tako je nastala tudi zahteva, da se popišejo vse žrtve druge svetovne vojne, tudi tiste, ki so bile do začetka pomladi zamolčane. Pri tem sploh ni šlo za ihtavo prizadevanje za dokončni obračun s komunistično preteklostjo, pač pa za humanistično dejanje – za vrnitev pravice do spomina, groba, napisa na spominski plošči, križa na grobu. Preprosto: če smo želeli nazaj k izvoru svojih evropskih civilizacijskih korenin, smo bili to dolžni storiti. Gre za to, da smo tudi v nasprotniku zmožni videti človeka, bitje s botenji, prepričanji, brepenenji in z vsemi človeškimi lastnostmi. Gre tudi za očiščenje s tem, da priznamo vojne in povojne dogodke, da priznamo, da se je tudi to dogajalo.

Tako je tudi skupščina občine Kamnik sledila pobudi republiške skupščine in imenovala komisijo za popis poveljnih pobojev na Kamniškem. Množična grobišča so bila z odlokom občinske skupščine opredeljena kot začasna. Na njih so bila postavljena spominska obeležja. Komisija je med svojim delom zbrala ogromno gradiva, ki priča o tragiki tistega časa, zato smo se po uveljavitvi lokalne samouprave ponovno odzvali pobudi državnega zbora in nadaljevali z delom na tem področju. Občinski svetniki smo novoustanovljeni komisiji naložili veliko in zahtevno delo: popisati vse žrtve vojne in tedanjih razmer na Kamniškem. S tem so se v našo zavest vrnili nekdanji Kamničani – žrtve vojne.

Vsem, ki ste opravili to humano delo in s svojim prizadevanjem obudili spomin na preminule soobčane, se zahvaljujem. Hvala vam, ker ste žrtvovali svoj čas in prenesli tudi vsa nerazumevanja in nasprotovanja. Ujeli ste zadnje trenutke, ko je bilo tako delo še mogoče opraviti, saj tisti, ki vojne dogodke še poznajo, odbajajo. Moramo se pohvaliti, da smo zmogli toliko politične volje, da smo med redkimi v Sloveniji, ki so delo opravili. Celo v državnem zboru ni več politične volje za nadaljevanje tega. Ena od temeljnih humanizacijskih vrednot naše civilizacije je prav pravica do spomina na naše prednike in vi ste nam omogočili, da so se v zborniku, ki je pred nami, vrnili. Njihove usode so nema priča resničnega medvojne dogajanja, ko so vojne strahote posegle ne samo po vojaki, pač pa tudi po civilnih osebah, ko je brat jemal življenje bratu.

Igor Podbrežnik,
predsednik občinskega sveta občine Kamnik

O ZBORNIKU

V začetku leta 1991 je skupščina občine Kamnik imenovala Komisijo za raziskavo poveljnih množičnih pobojev, pravno dvomljivih procesov in drugih nepravilnosti. Komisija je štela devet članov, njen predsednik je bil dr. Branko Božič. Posvetila se je predvsem raziskavi poveljnih množičnih pobojev. 16. 2. 1994 je skupščina občine Kamnik sprejela Odlok o zavarovanju in začasnem urejanju grobišč in grobov poveljnih žrtev revolucije na območju občine. Decembra 1994 je komisiji potekel mandat in občinski svet je 31. januarja 1996 imenoval Komisijo za popis žrtev druge svetovne vojne na Kamniškem. Člani komisije so bili Ivan Jerič, Tone Hočevar, Franc Orešnik, Janez Prešeren, Aleksander Sarnavsky in Maksimilijan Šimenc, predsednik pa Milan Šuštar.

Dela smo se lotili zelo zavzeto. Na začetku smo računali na sodelovanje Združenja borcev in udeležencev NOB občine Kamnik oziroma na njihove podatke o žrtvah vojne na partizanski strani. Žal so našo prošnjo zavrnil z obrazložitvijo, da Inštitut za novejšo zgodovino pripravlja popis vseh padlih in drugih žrtev v drugi svetovni vojni za celotno Slovenijo. Kljub temu smo delo končali v letu in pol.

Za osnovo smo vzeli imena s partizanskih spomenikov v celotni občini, pregledali in izpisali spominsko literaturo in dokaj bogato arhivsko gradivo Ministrstva za notranje zadeve in Zgodovinskega arhiva mesta Ljubljana.

Predvsem pa smo iskali podatke pri svojcih žrtev. Obšli smo vse vasi in zaselke, mnoge od njih po večkrat, in zapisovali. Iskali smo ljudi, ki so doživeli vojno in imajo dober spomin. Na partizanski strani ni bilo težav, ljudje so radi sodelovali. Žal pa smo morali zelo pogosto ugotavljati, kako zelo so ljudje prestrašeni na nasprotni strani. Marsikje je bilo zelo težko ustvariti zaupanje, nekateri pa so razgovor kategorično zavrnil, češ da še ni čas za to. Vsem pa smo morali obljubiti, da njihovih imen ne bomo objavili in nikomur izdali.

Veliko podatkov smo dobili ali jih preverili na Sekretariatu za notranje zadeve Upravne enote Kamnik, ki je dvema članoma komisije dovolil vpogled v matične knjige. Zbrane podatke s terena smo lahko sproti preverjali in dopolnjevali. Zlasti bogat vir podatkov so bile mrliške knjige, ki so jih med vojno pisali Nemci. Natančno so upisovali rojstne podatke, kraj, čas in vzrok smrti nemških vojakov, partizanov in civilistov. Seveda tistih, ki so bili najdeni in potem tudi pokopani. Tudi v kamniški župnijski mrliški knjigi je seznam nekaj oseb, ki so umrle nasilne smrti, z opombo, da so bili podatki prepisani v knjigo iz zapiskov takrat delujočih duhovnikov, predvsem župnika Hauschla, dekana Ribarja in p. Evstacija. Za zgodovinarja bi bili vsekakor zanimivi izvirni zapiski, ki so gotovo neke sbrani, po vsej verjetnosti v Škofjiskem arhivu v Ljubljani. – Bogat vir podatkov branijo tudi na župnijskem uradu v Stranjah. Po vojni je bilo v posebno knjigo vpisanih blizu šestdeset padlih v boju oziroma umrlih v taboriščih. Metodologijo popisovanja smo v glavnem povzeli po zgodovinarju Stanetu Okolišu oziroma po njegovem zborniku Žrtve druge svetovne vojne na ožjem Notranjskem (Ljubljana 1996). Sicer pa smo bili kar nekaj časa v dilemi, ali naj popise razvrstimo po krajevnih skupnostih ali po župnijah. Končno smo se odločili za župnije, ki so bile in so še danes najtrdnjše človeška skupnost. Zlasti to velja za podeželje. Ljudi v župniji vežeta skupni spomin na preteklost in skupna odgovornost za sedanjost. Župnije smo razvrstili po abecedi, prav tako vasi v posamezni župniji. Vse župnije na Kamniškem

spadajo tudi upravno v kamniško občino, izjema so vasi Gabrovnica, Laseno, Mali Rakitovec in Pšajnovica, ki po cerkveni ureditvi sodijo v župnijo Čejšnje, in Rudnik, ki sodi v župnijo Radomlje.

Za vsako žrtev smo poleg priimka in imena zapisali domače ime, bišno številko, datum rojstva, datum smrti, kraj smrti, okoliščine smrti, povzročitelja smrti, aktivnost žrtve in socialni status. Domače ime je marsikdaj zelo pomembno. V vasi Gozd so npr. kar tri žrtve z imenom Alojz Sušnik, vendar vsak je iz druge biše. Brez domačega imena ali vsaj bišne številke bi nastala zmešnjava. Starih bišnih števil se ponekod še spominjajo, sicer pa smo jih iskali v matičnih knjigah. Socialni status je ponekod nezanesljiv, a neko splošno sliko le pokaže.

Če natančnega kraja in datuma smrti nismo ugotovili, smo se zadovoljili z državo ali pokrajino (Rusija, ruska fronta, Štajerska) in le z letnico smrti. Ponekod pa smo pustili kar prazno rubriko. Pri po vojni pobitih domobrancih smo se odločili za datum 01. 06. 1945, torej le za simbolno oznako.

Med žrtvami druge svetovne vojne so bili tudi partizani, ki so jih likvidirali sami. To se je zgodilo zaradi osebnega sovraštva, dezerterstva, samovolje žrtve, nediscipline itd. V Stranjab so skoro vse take primere po vojni rehabilitirali in jih vpisali na spominske plošče.

Na Kamniškem je bilo največ žrtev med civilnim prebivalstvom. Ta podatek je zelo zgovoren in vreden strokovne obdelave. V večini primerov so bili povzročitelji Nemci, ki so na ta način odgovarjali na partizanske akcije. Povzročitelji so bili tudi partizani, hoteli so se znebiti ideoloških nasprotnikov. Nadalje so ljudje umirali po taboriščih, zlasti otroci pa so bili pogosto žrtve nesreč z orožjem. Posebno kategorijo žrtev na Kamniškem predstavljajo prisilno mobilizirani v nemško vojsko. Svojo kalvarijo so doživljali od Moskve do Normandije in severne Afrike. Preživeli so bili zapostavljeni petdeset let po vojni. In koliko jih je bilo? Padlo jih je 194. Nekaterim se je posrečilo priti v prekomorsko brigado ali pa iz ruskega ujetništva v jugoslovansko brigado in potem v prvo bojno linijo na sremski fronti, ki jih je zdesetkala. Te prištevamo k partizanom in pravega števila prisilno mobiliziranih v nemško vojsko verjetno ne bomo nikoli vedeli.

Največ prostora v zborniku zavzema seznam žrtev. Zaradi večje preglednosti smo se odločili za analitični prikaz žrtev s pomočjo statistike in grafikonov. Temu sledi prispevek Marjana Kordaša Nekateri dogodki v Kamniku in okolici v letih 1941–1945 v luči arhivskega gradiva. Milan Windschnurer piše o letu 1945 oziroma povojnih množičnih pobojih. O prisilno mobiliziranih Slovencih v nemško vojsko piše Alojzij Žibert, Igor Senčar pa o našem zgodovinskem spominu in odnosu do preteklosti.

*

Rad bi se zahvalil vsem, ki ste nam kakorkoli pomagali pri našem delu. Tudi tistim, ki niste želeli biti imenovani. Še posebej pa se zahvaljujem dr. Marku Žerovniku, ki nam je odstopil svoj popis za Komendo, in gospodu Ivanu Nograšku za popis tunjske župnije. Nadalje se zahvaljujem za pomoč Jožetu Erjavšku, Francetu Hvaletu, Alojzu Jagodicu, Tilki Jesenik, Janezu Majcenoviču, Alojziju Orešniku, Milanu Windschnurerju, zlasti pa Marjeti Humarjevi.

Člani Komisije za popis žrtev druge svetovne vojne se zavedamo, da naše delo ni brez napak, zato bomo veseli vseh dobronamernih pripomb. Zelo pa nas bi prizadelo, če bi hotel kdo naš popis žrtev izkoristiti v strankarske ali kakšne druge namene. Pri delu nas je vodil

spoštljiv odnos do vseh, ki so umrli med vojno ali po njej, ne glede na njihovo ideološko usmeritev. Predvsem pa smo prepričani, da so se mrtvi že zdavnaj spravili, zdaj smo na vrsti mi, živi. Vprašanje je samo eno – ali bomo to zmogli?! Do danes so na Kamniškem samo Tunjičani zbrali toliko poguma, da so vse žrtve napisali na skupno ploščo.

*Milan Šuštar,
predsednik Komisije za popis žrtev
druge svetovne vojne na Kamniškem*

Žrtve
po župnijah in krajih

I. ŽUPNIJA ČESNJICE

zbral Tone HOČEVAR

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okoliščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
GABROVNICA									
1.	HRIBOVŠEK, Jakob, UŽARJEV	02	24. 07. 1925			pogrešan		nemški mobiliz.	kmet/sin
2.	KANCILJA, Janez, KLANČARJEV	01		1943	Čela	likvidacija	partizani	civilist	berač
LASENO									
1.	DACAR, Filip, VASENARJEV	02	20. 04. 1900	14. 01. 1944	Laseno	likvidacija	Nemci	civilist	čevljar
2.	ŽAVBI, Anton, OGRADARJEV	03	08. 06. 1898	1945	Nemčija	taborišče	Nemci	civilist	kmet
3.	ŽAVBI, Anton, OGRADARJEV	03	14. 04. 1924	12. 10. 1943	Golnik	ranjen	Nemci	kurir	kmet/sin
4.	ŽIBERT, Franc, MIHOV	02	01. 11. 1911	19. 11. 1942	Laseno	likvidacija	partizani	civilist	kmet
5.	ŽIBERT, Marija, MIHOVA	02	08. 12. 1915	19. 11. 1942	Laseno	likvidacija	partizani	civilistka	
MALI RAKITOVEC									
1.	SEMPIMOŽNIK, Jože, POŠTEKLAČEV	09	26. 03. 1922	13. 02. 1945	Vel. Hrib	v boju	Nemci	partizan	delavec
2.	SUŠNIK, Terezija, RAHNETOVA		1860	23. 03. 1944	M. Rakitovec	likvidacija	Nemci	civilistka	gospodinja
PŠAJNOVICA									
1.	CVEK, Franc, GAŠPERJEV	05	1934	16. 07. 1943	Krašnja	likvidacija	partizani		otrok
2.	CVEK, Neža, GAŠPERJEVA	05	15. 01. 1906	16. 07. 1943	Krašnja	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
3.	PANČUR, Matija, ŠUŠTARJEV	02	03. 02. 1922	1945	avstrijska meja	likvidacija		partizan	delavec
4.	PESTOTNIK, Franc, DROBEŽEV	07	1904	1944	Turjak	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
5.	PRVINŠEK, Agata, GAŠERJEVA	05	30. 01. 1920	16. 07. 1943	Čela	likvidacija	partizani	civilistka	kmet/hči
6.	PRVINŠEK, Ciril, GAŠPERJEV	05	07. 07. 1914	16. 07. 1943	Čela	likvidacija	partizani	civilist	kmet
7.	PRVINŠEK, Marija, GAŠPERJEVA	05	06. 11. 1903	16. 07. 1943	Čela	likvidacija	partizani	civilistka	kmet/hči
8.	ZORE, Ivan, ŠIMNOV	01	1921	23. 08. 1943	Dolenjska	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
9.	ŽAVBI, Anton, GREMČEV	03	26. 07. 1917	12. 03. 1945	Dolenjska	v boju	Nemci	partizan	delavec
10.	ŽAVBI, Stanislav, GREMČEV	03	21. 11. 1926	06. 11. 1944	Dolenjska	ustreljen		partizan	delavec

II. ŽUPNIJA GOZD

zbral Maksimilijan ŠIMENC

GOZD

1. GOLOB, Ivan, ROPOVENČARJEV	34	07. 10. 1923	10. 01. 1945	Podvolovjek	v boju	Nemci	partizan	dijak
2. GOLOB, Jože, JANEZKOV	28	31. 03. 1923	28. 12. 1944	Krivčevo	likvidacija	gestapo	civilist	kmet/sin
3. HANČIČ, Ivan, URNČEV	15	27. 07. 1924	1944	Frankfurt	bombni napad		nemški mobiliz.	čevljar
4. HANČIČ, Lovrenc, JOŽEV	17	15. 10. 1922	21. 08. 1944	Gozd	likvidacija	Nemci	nem. mob. ubežnik	krojač
5. KLEMENC, Mihael, MATEVŽEV	31	06. 01. 1934	01. 09. 1944	Golnik	nesreča z orožjem			otrok
6. OMOVŠEK, Anton, KLEMENOV	04	06. 06. 1922	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
7. OSOLNIK, Ivana, DANIČEVA	20	10. 09. 1909	24. 10. 1944	Gozd	ustreljena	Nemci	civilistka	gospodinja
8. RIFEL, Matija, STRAHONEV	01	01. 03. 1918	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
9. ROMŠAK, Franc, BAJTARJEV	29	08. 01. 1909	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	delavec
10. ROMŠAK, Franc, MEŽNARJEV	23	28. 08. 1905	30. 11. 1943	Gozd	likvidacija	partizani	civilist	kmet/sin
11. SPRUK, Gregor, SPRUKOV	30	04. 03. 1911	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	rudar
12. SPRUK, Jože, MLAKARJEV	22	24. 02. 1898	1944	Lublin	taborišče	Nemci	civilist	čevljar
13. SUŠNIK, Alojz, DOVČEV	07	03. 06. 1914	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
14. SUŠNIK, Valentin, DOVČEV	07	13. 02. 1913	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
15. SUŠNIK, Alojz, HRASTNIKOV	32	21. 06. 1898	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	rudar
16. SUŠNIK, Janez, HRASTNIKOV	32	03. 01. 1900	12. 01. 1945	Altötting	taborišče	Nemci	civilist	delavec
17. SUŠNIK, Alojz, PRGANČEV	19	09. 05. 1922	01. 03. 1945	ruska fronta	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
18. SUŠNIK, Ferdinand, ŽNIDARJEV	02	29. 05. 1927	01. 09. 1944	Dolenjska	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
19. SUŠNIK, Franc, ŽNIDARJEV	02	02. 09. 1919	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
20. SUŠNIK, Lovrenc, GOLOBOV	13	17. 03. 1917	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	rudar
21. SUŠNIK, Ludvik, JOŽEV	17	01. 03. 1935	27. 08. 1944	Kamnik	nesreča z orožjem			otrok
22. ŠINKOVEC, Silvester, ODETOV	04	24. 12. 1906	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	rudar
23. URH, Damjan, BRINOVČEV	24	25. 09. 1923	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
24. URH, Rudolf, JAVORSKI	09	16. 03. 1916	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet/sin

KALIŠE

1. DOLINŠEK, Franc, LENKOV	16	24. 11. 1914	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	delavec
2. GALIN, Anton, OBORNIKOV	30	12. 01. 1920	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	delavec

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
3.	GALIN, Tončka, OBORNIKOVA	30	12. 1942	1943	Altötting	taborišče	Nemci		otrok
4.	GALIN, Martin, GREKŠOV	06	11. 11. 1922	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	delavec
5.	OSOLNIK, Kristof, GRABNARJEV	15	12. 08. 1901	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	delavec
6.	SUŠNIK, Gregor, OBORNIKOV	13	13. 09. 1903	06. 01. 1950	Ljubljana?	obsojen		civilist	delavec
7.	URH, Bernard, ŠTEMPELARJEV	09	18. 05. 1926	27. 12. 1944	Vel. Lašna	v boju	Nemci	partizan	vajenec

KRIVČEVO

1.	HANČIČ, Mihael, TRATNIKOV	18	17. 09. 1913	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	rudar
2.	KEŠNAR, Martin, KRIVČEV	02	07. 11. 1903	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet
3.	KUHAR, Anton, SUŠKI	05	02. 11. 1908	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
4.	REPANŠEK, Janez, PODKRAJSKI	13	03. 06. 1910	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
5.	ROMŠAK, Ahacij, JURČEK	08	01. 08. 1863	22. 12. 1943	Altötting	taborišče	Nemci	civilist	gostilničar
6.	ROMŠAK, Franc, JURČEK	08	02. 04. 1899	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	gostilničar
7.	SUŠNIK, Franc, PODKRAJSKI	13	26. 03. 1925	1945	Romunija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
8.	SUŠNIK, Lovrenc, HRUPOV	09	08. 08. 1922	1943	Rusija	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
9.	SUŠNIK, Lovrenc, SP. ZAVRŠKI	07	09. 08. 1912	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	rudar
10.	SUŠNIK, Tomaž, KAJŽARSKI	11	07. 02. 1909	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	rudar
11.	TRATNIK, Mihael, BERAČ		27. 09. 1876	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	berač

PODLOM

1.	OMOVŠEK, Franc, OMSKI	03	10. 03. 1923	02. 01. 1944	ruska fronta	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
2.	OMOVŠEK, Valentin, OMSKI	03	12. 02. 1894	20. 10. 1944	Podlom	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
3.	REPANŠEK, Anton, GRENCARJEV	11	20. 04. 1900	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	delavec
4.	SENOŽETNIK, Rudolf, OSOVNIKOV	01	08. 03. 1914	08. 1943				partizan	kmet/sin

PODSTUDENEC

1.	PETEK, Jože, PETKOV	11	08. 03. 1902	14. 12. 1943	Podstudeneč	likvidacija	partizani	civilist	trgovec
2.	PETEK, Stanislava, PETKOVA	11	11. 05. 1911	14. 12. 1943	Podstudeneč	likvidacija	partizani	civilistka	trgovka
3.	PIRC, Florjan, PIRČEV	05	04. 05. 1912	05. 07. 1942	Črna	likvidacija	partizani	civilist	kmet/sin
4.	PODSTUDENŠEK, Doroteja, GALEJEVA	02	06. 02. 1928	09. 05. 1945	Ravensbrück	taborišče	Nemci	civilistka	kmet/hči

5.	PODSTUDENŠEK, Franc, GALEJEV	02	02. 10. 1889	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet
6.	PODSTUDENŠEK, Janez, GALEJEV	01	24. 10. 1919	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	krojač
7.	PODSTUDENŠEK, Terezija, GALEJEVA	02	02. 10. 1883	1945	Ravensbrück	taborišče	Nemci	civilistka	gospodinja
8.	ROMŠAK, Anton, GMAJNARJEV	09	24. 05. 1922	17. 05. 1944	Hrastnik	v boju	Nemci	partizan	čevljar
9.	STAROVASNIK, Janez, PIRČEV	04	15. 07. 1919	09. 1944	Pohorje	v boju	Nemci	partizan	rudar
10.	SUŠNIK, Anton, PŠAJNARJEV	10	29. 08. 1912	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	delavec
11.	SUŠNIK, Janez, PŠAJNARJEV	06	17. 05. 1908	06. 12. 1944	Kamniška Bistrica	ustreljen		civilist	rudar

POTOK V ČRNI

1.	LOGAR, Franci, GREGORJEV	08	08. 04. 1942	1943	Altötting	taborišče	Nemci		otrok
2.	LOGAR, Karol, GREGORJEV	08	23. 10. 1913	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	rudar
3.	LOGAR, Karol, GREGORJEV	08	08. 04. 1942	12. 1944	Niederfels	taborišče	Nemci		otrok
4.	LOGAR, Karol	04	03. 10. 1901	19. 01. 1943	Kališe	v boju	Nemci	partizan	
5.	PAVLIN, Franc, POTOŠKI	01	29. 12. 1901	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	čevljar
6.	PAVLIN, Ivan, ROBOV	07	26. 04. 1923	21. 09. 1942	Menina planina	likvidacija	partizani	partizan	delavec
7.	PAVLIN, Janko, POTOŠKI	01	02. 05. 1921	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	čevljar
8.	PAVLIN, Polona, ROBOVA	07	16. 02. 1910	21. 09. 1942	Menina planina	likvidacija	partizani	partizanka	delavka

SMREČJE V ČRNI

1.	PIKEL, Milan, LOGARJEV	04	08. 08. 1911	07. 07. 1942	Celje	likvidacija	Nemci	civilist	krojač
2.	SUŠNIK, Rajko, LOGARJEV	04	24. 08. 1934	10. 06. 1944	Mala planina	nesreča z orožjem			otrok
3.	VIDER, Franc, SMREŠKI	03	09. 11. 1915	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
4.	VIDER, Jože, SMREŠKI	03	24. 10. 1920	29. 08. 1941	Jarše	talec	Nemci	civilist	čevljar

ZAVRH PRI ČRNICU

1.	SUŠNIK, Janez, ZG. KUHAJSKI	05	18. 06. 1912	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
----	-----------------------------	----	--------------	--------------	--------------	-------	-------	----------	----------

ŽAGA

1.	KLADNIK, Ivan, VRANČEV	12	24. 12. 1926	11. 1943	Okroglo	likvidacija	partizani	partizan	rudar
2.	PETEK, Franc, PETKOV	07	04. 09. 1912	30. 04. 1945	Ljubno	v boju	Nemci	partizan	čevljar
3.	ROMŠAK, Janko, JANŠETOV	11	12. 12. 1922	05. 06. 1943		pogrešan		nemški mobiliz.	čevljar

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
4.	ROMŠAK, Lipe, JANŠETOV	11	26. 05. 1924	1945		pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
5.	ROMŠAK, Mihael, JANŠETOV	11	05. 09. 1934	28. 03. 1945	Žaga	nesreča z orožjem			otrok
6.	SUŠNIK, Franc, JEZNIKOV	04	06. 07. 1906	20. 06. 1942	Vel. planina	v boju	Nemci	partizan	rudar
7.	SUŠNIK, Janez, MALNARSKI	05	17. 07. 1914	1944	Mauthausen	taborišče	Nemci	civilist	delavec

III. ŽUPNIJA KAMNIK

zbrala Milan ŠUŠTAR in Maksimilijan ŠIMENC

BAKOVNIK

1.	CUZAK, Štefan	03	09. 12. 1911	21. 07. 1943	Gorenja vas	talec	Nemci	civilist	krojač
2.	ČERNE, Kazimir		14. 12. 1911	06. 08. 1941	Begunje	talec	Nemci	civilist	ključavničar
3.	DEBEVC, Ivanka	03	19. 05. 1934	15. 11. 1944	Golnik	nesreča z orožjem			učenka
4.	MASTNAK, Ivan	12	22. 12. 1909	03. 01. 1942	Draga	talec	Nemci	civilist	čevljar
5.	ROŽIČ, Viljem		10. 01. 1920	28. 10. 1941	Golčaj	v boju	Nemci	partizan	študent
6.	URBANIJA, Alojzij		22. 06. 1910	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	sodni uradnik

FUŽINE

1.	ANTOLIČ, Mirko	02	15. 09. 1921	12. 08. 1944	Zagradec	v boju	Nemci	partizan	uradnik
2.	MEJAČ, Slavka	01	10. 05. 1927	01. 1945	bolnica Celje	v boju	Nemci	partizanka	dijakinja
3.	ŠMUC, Ferdo	02	30. 05. 1903	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	tehnik
4.	ZAVRŠNIK, Matej	01	03. 10. 1922	1944	Romunija	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec

GRABEN

1.	BERVAR, Franc	03	04. 07. 1909	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	komercialist
2.	JAGODIČ, Janez, BUNDOV	13	30. 04. 1918	20. 02. 1945	Kamniška Bistrica	v boju	Nemci	partizan	mesar
3.	Jeglič, Anton	26	03. 02. 1921	22. 08. 1941	Smlednik	talec	Nemci	civilist	delavec
4.	Jeglič, Sonja	26	01. 07. 1926	22. 02. 1944	Menina planina	v boju	Nemci	partizanka	delavka
5.	KRIŽ, Jaroslav		09. 08. 1889	23. 11. 1943	Dobrava	likvidacija	partizani	civilist	šofer

6.	MLAKAR, Dominik	33	28. 07. 1920	27. 07. 1941	Perovo	v boju	Nemci	partizan	zidar
7.	PEČE, Jožef	19	14. 06. 1909	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	uradnik
8.	PODOBNIK, Danilo		14. 06. 1919	18. 05. 1944	Kal pri N. mestu	v boju	Nemci	partizan	študent
9.	REPIČ, Božidar		01. 11. 1899	22. 08. 1941	Krtina	talec	Nemci	civilist	mizar
10.	TROBEVŠEK, Stanko		24. 06. 1916	07. 07. 1943	Begunje	talec	Nemci	partizan	delavec

KAMNIK — MESTO

1.	BENČINA, Filip		23. 08. 1920	23. 10. 1943	Brod na Kolpi	v boju	Nemci	partizan	
2.	BLAGNE, Janko	32	03. 11. 1913	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	gostilničar
3.	BRANDSTETER, Jakob		09. 08. 1901	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	drž. uradnik
4.	Gilka, gosp. pom. pri dr. Dereaniju			01. 06. 1945	Kamnik	umrla na zaslišanju	partizani	civilistka	gosp. pomočnica
5.	DREKONJA, Ciril		02. 07. 1897	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	šolski nadzornik
6.	DREMELJ, Leopold		03. 08. 1921	02. 08. 1941	Begunje	talec	Nemci	partizan	brivec
7.	ERJAVŠEK, Janez, MOŽKOV	83	25. 06. 1928	25. 09. 1945	Ljubljana	zastrup. pri vojakihi		prostovol. v JLA	pleskar
8.	HRIBAR, Andrej		04. 12. 1921	20. 11. 1944	Klinja vas	v boju	Nemci	partizan	čevljar
9.	HRIBAR, Janez		10. 11. 1921	28. 07. 1942	Begunje	talec	Nemci	civilist	
10.	JAKOPEC, Bojan		15. 08. 1926	18. 03. 1947	Ljubljana	posledice vojne		nemški mobiliz.	dijak
11.	JANKOVIČ, Vencelj	09	05. 09. 1896	04. 12. 1941	Draga	talec	Nemci	civilist	trg. potnik
12.	KNEZ, Anton		11. 01. 1910	04. 05. 1945	Turjak	likvidacija	domobranci	civilist	tiskarnar
13.	KOLARIČ, Milan		10. 10. 1921	07. 08. 1941	Begunje	talec	Nemci	civilist	soboslikar
14.	KONJAR, Ivan		01. 02. 1915	31. 12. 1943	Svetje	talec	Nemci	civilist	
15.	KRAMAR, Janko, KRAMARJEV	09	11. 07. 1911	15. 08. 1942	Celje	talec	Nemci	civilist	
16.	KRAMAR, Mihael, KRAMARJEV	09	15. 09. 1865	26. 02. 1945	Forchheim	taborišče	Nemci	civilist	trgovec
17.	LEKAN, Viljem, KUČARJEV		09. 02. 1922	06. 10. 1943	Podgorje	v boju	Nemci	partizan	
18.	MOLJK, Jakob		20. 07. 1914	04. 1944	Bistrica, Prekmurje	v boju	Nemci	partizan	delavec
19.	PANTAR, Anton		10. 07. 1924	09. 05. 1945	Sv. Katarina	v boju	Nemci	partizan	usnjar
20.	PINTAR, Vladimir	23	04. 09. 1905			taborišče	pogrešan	civilist	uradnik
21.	PODGORŠEK, Jožef, PODGORŠKOV	41	17. 03. 1917	09. 10. 1944	Trzin	v boju	Nemci	partizan	mesar
22.	POLEC, Julij		08. 10. 1883	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	zdravnik
23.	STRGAR, Leopold		01. 11. 1908	23. 01. 1945	Hrastnik	v boju	Nemci	partizan	
24.	ŠINIGOJ, Bojan	74	15. 07. 1924	08. 01. 1944	Mengeš	talec	Nemci	partizan	
25.	ŠUŠTAR, Ivana		1905	04. 1944	Vrhopolje	vržena v ogenj	Nemci	civilistka	uradnica
26.	VAVPOTIČ, Mihael		06. 01. 1894	07. 05. 1942	Kavran	likvidacija	partizani	civilist	uradnik
27.	VIDIC, Franc	80	30. 11. 1872	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	dvorni svetnik

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
28.	VINDIŠMAN, Miro	62		08. 05. 1950		obsojen po vojni		nemški tolmač	delavec
29.	ŽARGI, Zlatko		11. 01. 1925	11. 1943	Travna gora	likvidacija	partizani	plavogardist	dijak

NOVI TRG

1.	BALANTIČ, Franc	40	29. 11. 1921	24. 11. 1943	Grahovo	v boju	partizani	domobranec	študent
2.	BENKOVIČ, Ciril, TOMANOV	12	06. 07. 1916	21. 01. 1942	Draga	talec	Nemci	civilist	študent
3.	BENKOVIČ, Stane, TOMANOV	12	16. 11. 1917	06. 10. 1942	Metlika	likvidacija	partizani	civilist	elektrotehnik
4.	DROLC, Franc		05. 09. 1914	22. 08. 1941	Krtina	talec	Nemci	partizan	ključavničar
5.	KASTELIC, Jože	01	07. 08. 1921	20. 08. 1944	ruska fronta	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
6.	RAJH, Drago	10	14. 11. 1919	18. 01. 1944	Oševsek	ustreljen	Nemci	partizan	trgovec
7.	ZORE, Franc	01	03. 12. 1920	24. 12. 1944	Vinkovci, Otok	v boju	Nemci	partizan	delavec

PEROVO

1.	BEŠTER, Alojz, MATIJEV	10	02. 06. 1925	13. 05. 1944	Krtina	v boju	Nemci	partizan	dijak
2.	FAJDIGA, Vanda, FAJDIGOVA	49	16. 06. 1910	09. 03. 1944	Rudnik	likvidacija	partizani	civilistka	uradnica
3.	FINCINGER, Stanislav	41	29. 07. 1919	01. 06. 1945		likvidacija	partizani	nemški mobiliz.	tehnik
4.	GOLOB, Ferdinand	65	20. 05. 1930	05. 1945		pogrešan		partizan	vajenec
5.	GREGORC, Cveta	25				likvidacija	partizani	civilistka	natakarica
6.	GREGORC, Slavko	25	10. 12. 1911	21. 09. 1944		likvidacija	partizani	civilist	elektromonter
7.	JANEŽIČ, Hijacint	12	22. 06. 1925	1944	ruska fronta	pogrešan		nemški mobiliz.	vajenec
8.	KALIŠNIK, Stanislav, PRI ŠUBLJU	03	09. 10. 1912	07. 08. 1941	Begunje	talec	Nemci	civilist	ključavničar
9.	LETNAR, Marija	45	05. 09. 1903	28. 12. 1944	Nova Štifta	likvidacija	Nemci	partizanka	delavka
10.	LETNAR, Radoslav	45	01. 12. 1928	28. 12. 1944	Nova Štifta	likvidacija	Nemci	partizan	vajenec
11.	LETNAR, Vincenc	45	18. 01. 1907	28. 12. 1944	Nova Štifta	likvidacija	Nemci	partizan	livar
12.	LOMBERGAR, Anton	22	02. 06. 1923	11. 1943	Dnjepropet.	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	dijak
13.	MIKLAVČIČ, Tone		04. 07. 1920	27. 07. 1941	Perovo	v boju	Nemci	partizan	ključavničar
14.	PŠENIČNY, Jožef	09	25. 11. 1931	31. 05. 1943	Golnik	nesreča z orožjem			učenec
15.	SAKELŠEK, Emil	05	19. 09. 1924	1944	Dobeno	v boju	Nemci	partizan	dijak
16.	SAKELŠEK, France	05	10. 07. 1922		ruska fronta	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
17.	URANKAR, Pavla, PRI FAJDIGOVH	49	02. 01. 1910	09. 03. 1944	Rudnik	likvidacija	partizani	civilistka	uradnica

PODGORA

1. KOLENC, Rudi		10. 04. 1903	25. 04. 1949	Kamnik	v zaporu	UDBA	civilist	ključavničar
-----------------	--	--------------	--------------	--------	----------	------	----------	--------------

PODGORJE

1. ANŽIČ, Frančišek, MAJERJEV	79	06. 12. 1910	26. 04. 1945	Ljubelj	likvidacija	partizani	gestapovec	krojač
2. BALOH, Jože, LUKŠEV	26	03. 12. 1922	12. 05. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec/sin
3. BALOH, Valentin, LUKŠEV	26	13. 02. 1925	08. 05. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	sedlar
4. BARBIČ, Jožef	06	26. 10. 1912	05. 11. 1943	Kočevje	likvidacija	Nemci	civilist	geometer
5. BIZJAK, Avguštin, JURKOV	46	06. 08. 1922	12. 1944	Korosten	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
6. BROLIH, Ivan, GROŠELNOV	86	23. 05. 1900	29. 07. 1944	Tunjice	v boju	Nemci	partizan	gostilničar
7. DIMIC, Janez, DIMČEV	87	07. 02. 1926	1945	Poljska	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	zidar
8. JERAJ, Matija, BAJTN	31	09. 01. 1925	1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec/sin
9. JEREB, Mihael, UKLNOV	47	25. 09. 1902	22. 07. 1944	Oblakov vrh	v boju	Nemci	partizan	ključavničar
10. JEREB, Venceslav, UKLNOV	47	28. 09. 1900	15. 03. 1945	Primorska	v boju	Nemci	partizan	delavec
11. KAČ, Franc, ŠLOSARJEV		29. 10. 1911	1944	Vel. planina	v boju	Nemci	partizan	uslužbenec
12. MIHELIN, Andrej, MAVČEV	71	05. 10. 1914	08. 07. 1944	Križ	v boju	Nemci	partizan	avtomehanik
13. MIHELIN, Janez, MAVČEV	71	09. 09. 1921	18. 07. 1942	Tuhinjska dolina	likvidacija	partizani	civilist	šofer
14. MOLE, Albin, MOLETOV	47	28. 03. 1920	28. 12. 1944		v boju	Nemci	partizan	ključavničar
15. MOLE, Franc, MOLETOV	47	28. 09. 1917	03. 01. 1944	Vrhpolje	v boju	Nemci	partizan	mizar
16. PAVLIČ, Matevž, SVETELOV	17	29. 09. 1919	27. 11. 1944	Mežaklja	v boju	Nemci	partizan	mizar
17. PREZELJ, Adolf, VAGONOV	93	17. 06. 1926	08. 09. 1944	Karpati	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec/sin
18. SVETLIN, Ciril, VOVKOV	55	26. 05. 1924	25. 11. 1943	Rusija	likvidacija	Nemci	nemški mobiliz.	kmet/sin
19. VAVPETIČ, Mihael, NAROBETOV	74	28. 09. 1907	09. 10. 1943	Kolovec	likvidacija	partizani	civilist	ključavničar
20. VIDIC, Franc, ŽUMROV	75	28. 07. 1908	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	zidar
21. VIDMAR, Janez, ŠPANOV	07	07. 02. 1926	15. 01. 1945	Poljska	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	trg. pomočnik
22. ŽURBI, Franc, ROŽMANOV	50	08. 03. 1919	1944	Nizozemska	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	kmet/sin

ŠUTNA

1. ABRAMIČ, Oton	22	21. 09. 1926	05. 1945	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	dijak
2. BERLEC, Srečko	68	13. 01. 1924	18. 04. 1945	La Rochelle	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	urar
3. BOGATAJ, Darko	12	21. 10. 1913	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	jurist
4. BOGATAJ, Ivan	12	22. 07. 1906	03. 1944	Golnik	poslan v internacijo	Nemci	civilist	trgovec

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
5.	BOMBAČ, Božidar	35	21. 12. 1913	21. 01. 1942	Draga	obsojen zapornik	Nemci	civilist	trgovec
6.	DEBEVC, Jože	81	29. 03. 1924	01. 03. 1945	Altscheid	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	delavec
7.	DOLGAN, Stanko	24	27. 01. 1910	23. 01. 1945	Gozd	v boju	Nemci	partizan	ključavničar
8.	DORNIK, Janez	54	13. 12. 1898	03. 03. 1943	Rab	taborišče	Italijani	civilist	kurir
9.	FILIPČ, Bojmir	72	21. 10. 1916	31. 05. 1945	Ordruf	taborišče	Nemci	civilist	
10.	GRUM, Pavel		15. 01. 1912		Francija	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	rudar
11.	HREN, Ignac		13. 07. 1909	02. 08. 1941	Begunje	talec	Nemci	civilist	strojar
12.	KLAVČIČ, Silvan		12. 02. 1915	03. 08. 1943	Gorenja vas	v boju	Nemci	partizan	tehnik
13.	KLEMENČIČ, Mirko	39	22. 02. 1902	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	trgovec
14.	KODRA, Janez	09	22. 07. 1912	14. 03. 1945	Zg. Tuhinj	v boju	gestapo	partizan	krojač
15.	LAP, Vincenc	25	14. 07. 1903	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	vrtnar
16.	MATJAŠIČ, Milan		19. 10. 1919	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	
17.	OCEPEK, Stane	87	10. 10. 1901	08. 04. 1945	Jasenovac	likvidacija	ustaši	civilist	tehnik
18.	PETERLIN, Boris	42	20. 09. 1926	1944	Poljska	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	
19.	POGAČAR, Jože, URHOV	69	02. 07. 1893	04. 11. 1942	Maribor	v zaporu	Nemci	civilist	kovač
20.	STARE, Franc		15. 03. 1905	07. 04. 1942	Maribor	talec	Nemci	civilist	inženir
21.	STARE, Mira	91	19. 03. 1910	15. 09. 1941	Vodice	napad na avto	partizani	civilistka	šivilja
22.	STERGAR, Anton	45	06. 01. 1878	20. 05. 1945	Zaprice	likvidacija		civilist	veletrgovec
23.	STERLE, France, MINAKUŠEV	76	02. 12. 1922		Besarabija	pogrešan		nemški mobiliz.	ključavničar
24.	TOREL, Pavel		08. 07. 1898	28. 10. 1941	Golčaj	v boju	Nemci	partizan	krojač
25.	ZUPANC, Ciril	61	24. 04. 1924	1944	ruska fronta	pogrešan		nemški mobiliz.	kolar
26.	ZUPANC, Ferdinand	62	01. 06. 1922	05. 03. 1944	Garmisch	na straži		nemški mobiliz.	usnjar
27.	ZUPANC, Lado	61	26. 06. 1926	15. 08. 1944	Poljska	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec

VOLČJI POTOK

1.	BORIN, Vincenc, ŠUŠTARJEV	42	1913	02. 1945	Trebnje	v boju	domobranci	partizan	delavec
2.	CEDILNIK, Frido, CEDILNIKOV	01	1921	1944	Dunajsko Novo mesto	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	krojač
3.	CERAR, Anton, GRČARJEV	04	08. 01. 1908	16. 11. 1944	Motnik	likvidacija	partizani	civilist	mizar
4.	GOLIČ, Anton	41	1911	10. 03. 1945	Mauthausen	taborišče	Nemci	civilist	mizar
5.	JANEŽIČ, Jože, BLEJČEV	13	19. 03. 1917	1944	Romunija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
6.	JAŠOVEC, Janez, CEGVAR	27	17. 12. 1897	28. 12. 1944	Volčji Potok	likvidacija	gestapo	civilist	kmet
7.	KAVČIČ, Egdij, SAMČEV	19	10. 09. 1907	23. 10. 1944	Palovče	likvidacija	partizani	civilist	mizar

8.	OCEPEK, Ana, OREŠENKOVA	47	29. 06. 1942	23. 06. 1944	Burghausen	taborišče (davica)	Nemci		otrok
9.	OCEPEK, Ciril, OREŠENKOV	47	29. 06. 1914	04. 1945	Mauthausen	taborišče	Nemci	civilist	delavec
10.	OCEPEK, Dušan, OREŠENKOV	47	12. 10. 1943	23. 06. 1944	Burghausen	taborišče	Nemci		otrok
11.	OCEPEK, Ivan, OREŠENKOV	03	21. 09. 1912	04. 1945	Mauthausen	taborišče	Nemci	civilist	kmet/sin
12.	OCEPEK, Julij, OREŠENKOV	03	08. 01. 1908	30. 07. 1944	Begunje	ubit obsoj. na smrt	Nemci	civilist	delavec
13.	SLEVEC, Ivan, ŽEBOVČEV	33	24. 05. 1924	1944	Vel. planina	likvidacija	partizani	civilist	mizar
14.	ŠKRJANC, Janez, KUŠTROV	43	15. 04. 1920	15. 05. 1946	Poljska	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
15.	VAVPETIČ, Ciril, BRCETOV	02	03. 07. 1923	11. 08. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	čevljar

ZAPRICE

1.	CHIBA, Gertruda	30	13. 11. 1923	18. 03. 1944	Volčji Potok	likvidacija	partizani	civilistka	tajnica
2.	DROLČ, Jože, DROLČEV	35	13. 08. 1925	06. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	ključavničar
3.	DROLČ, Stanislav, DROLČEV	35	20. 04. 1922	07. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	mizar
4.	EXLER, Miroslav	28	19. 04. 1921	02. 08. 1941	Begunje	talec	Nemci	partizan	trg. pomočnik
5.	EXLER, Vladimir	28	23. 11. 1915	06. 01. 1945	Kolovrat	v boju	Nemci	partizan	
6.	GOLOB, Mirko	71	19. 08. 1911	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	inženir
7.	GRZINČIČ, Anton	15	13. 06. 1903	04. 1945	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	trgovec
8.	JANEŽIČ, Slavko	63	18. 05. 1921	25. 01. 1945	Gruzija	ujetništvo	Rdeča armada	nemški mobiliz.	uradnik
9.	KASTELIČ, Ivan	48	26. 10. 1925	03. 1943	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	ključavničar
10.	LAVTIŽAR, Rudolf	50	07. 03. 1905	06. 05. 1942	Auschwitz	taborišče	Nemci	civilist	ključavničar
11.	UDER, Henrik		8. 01. 1910	02. 08. 1944		v boju		nemški policaj	
12.	PREGELJ, Ivan	42	26. 06. 1900	22. 08. 1941	Smlednik	talec	Nemci	civilist	livar
13.	RADMELIČ, Francišek	24	02. 07. 1902	27. 10. 1944	Sv. Križ	v boju	Nemci	partizan	
14.	ROTOVNIK, Karol	19	03. 09. 1914	31. 01. 1944	Šentvid	talec	Nemci	civilist	profesor
15.	SMOLNIKAR, Valentin		12. 02. 1915	15. 01. 1945	Nova Štifta	v boju	Nemci	partizan	krojač
16.	ŠIČ, Franc	63	20. 11. 1913	06. 02. 1945	Korošica	v boju	Nemci	partizan	delavec
17.	ŠIČ, Franci	63	01. 07. 1933	06. 02. 1945	Korošica	likvidacija	Nemci		otrok
18.	ŠIČ, Jožefa	63	06. 12. 1911	06. 02. 1945	Korošica	v boju	Nemci	partizanka	delavka
19.	VRANKAR, Albin		15. 12. 1925	26. 10. 1944	Berlin	pogrešan		nemški mobiliz.	mizar
20.	VRHOVNIK, Franc, CIMPERMANOV	59	16. 02. 1904	11. 12. 1942	Zaprice	likvidacija	partizani	civilist	trgovec

IV. ŽUPNIJA KOMENDA

zbral dr. Marko ŽEROVNIK

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
------	--------------------------	--------	---------------	-------------	------------	-----------------	--------------------	-----------------	-----------------

BREG PRI KOMENDI

1.	BOITEŽAR, Stanko, TOMOV	03	07. 11. 1921	07. 11. 1944	Moste	v boju	domobraneci	partizan	dijak
2.	CERAR, Franc, KLEMENOV	11	4. 09. 1927	02. 1944	Hotavlje	v boju z Nemci	partizan	kmet	
3.	CIPERLE, Franc, POSODOV	05	26. 03. 1895	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	zidar
4.	CIPERLE, Franc, POSODOV	05	19. 09. 1925	01. 06. 1945	Šentvid	likvidacija	partizani	domobranec	zidar
5.	CIPERLE, Stanko, POSODOV	05	26. 03. 1895	02. 1944	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	zidar
6.	SEDLAR, Cene, MILHARJEV	02	08. 09. 1924	01. 1944		pogrešan v Grčiji		nemški mobiliz.	kmet
7.	ZARNIK, Janez, ZORMANOV	18	13. 04. 1912	21. 03. 1944	Štajerska	v boju	Nemci	partizan	orožnik

GMAJNICA

1.	JUHANT, Franc, ČURDAKOV	16	03. 10. 1920	29. 08. 1942	Mauthausen	taborišče	Nemci	civilist	lončar
2.	KREMŽAR, Franc, MIKLAČEKOV	07	02. 12. 1926	jeseni 1944	Italija	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	lončar
3.	MARN, Franc, JURJEV	28	04. 10. 1908	14. 10. 1944	Čatež pod Zaplazom	v boju	Nemci	partizan	čevljar
4.	SEDUŠAK, Ivan, OBRSTOV	21	15. 05. 1908	04. 1944	Ledine na Prim.	likvidacija	partizani	partizan	delavec
5.	VIDMAR, Jože, ŠOMAŠTROV	10	01. 05. 1925	10. 1943	K. Dobrava	likvidacija	partizani	civilist	mizar

GORA PRI KOMENDI

1.	BRELIH, Janez, KAPLANOV	24	19. 11. 1903	11. 06. 1944	K. Dobrava	v boju	Nemci	partizan	tesar
2.	JUHANT, Franc, MATIJAKOV	15	19. 09. 1914	30. 09. 1943	blizu Krškega	v boju	Nemci	partizan	lončar
3.	KEBER, Alojz	01	22. 05. 1923	25. 03. 1943	Vranja Peč	v boju	Nemci	partizan	mizar
4.	KEBER, Vinko	01	14. 12. 1918	06. 04. 1941	Šentrupert	v boju	Nemci	jugosl. vojak	mizar
5.	LEVEC, Jože, PIRŠNIKOV	08	16. 02. 1905	19. 05. 1944	Lahovče	likvidacija	domobraneci	civilist	delavec
6.	STREHOVEC, Ivan, KOŽELJEV	12	02. 01. 1919	18. 04. 1942	Ljubelj, pred. Avstr.	talec	Nemci	civilist	pleskar
7.	STREHOVEC, Jože, KOŽELJEV	12	12. 04. 1923	03. 02. 1944	Slovaška	v bolnici - ranjen	Rdeča armada	nemški mobiliz.	mizar
8.	ŠTEBE, Franc, BRECLOV	08	02. 01. 1909	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	lončar

KLANEC

1.	BOŠTIC, Stane, BERNUSOV	18	11. 09. 1925	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	mizar
2.	FUJAN, Franc, URGANISTOV	14	05. 05. 1903	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
3.	GALJOT, Jože, PLEVNikov	34	29. 04. 1926	15. 01. 1945	Varšava	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet
4.	JUHANT, Janez, KOFTANOV	14	07. 09. 1919	10. 05. 1944	Soriška planina	v boju	Nemci	partizan	delavec
5.	KERN, Peter, FRLANOV	09	25. 06. 1911	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	krojač
6.	LAH, Franc, LENARČEV	43	16. 02. 1925	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	kmet
7.	PORAVNE, Janez, DREŠARJEV	39	27. 12. 1917	1944	Romunija	pogrešan		nemški mobiliz.	kmet
8.	SODNIK, Rudi, KADUNČEV	20	17. 04. 1920	26. 02. 1945	Zalog pri Cerk.	zgorel v bunkerju	Nemci	partizan	klepar
9.	TIČAR, Miro, KLENKARJEV	42	28. 02. 1925	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
10.	TIČAR, Stanko, KLENKARJEV	42	10. 02. 1927	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
11.	VRTNIK, Franc, MLINARJEV	05	12. 02. 1920	03. 02. 1944	Ukrajina	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
12.	VRTNIK, Jože, MLINARJEV	05	01. 10. 1921	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	mlinar
13.	ZAVERŠNIK, Franc, KOČIJAŽEV	17	18. 10. 1925	1944	Ukrajina	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec

KOMENDA

1.	BABNIK, Albin	13	1923	1945	Vače	v boju	Nemci	partizan	električar
2.	GAŠPERLIN, Franc, ZORIJEV	25	07. 11. 1903	18. 12. 1945	Komenda	umrl za ranami vojne	Nemci	partizan	kmet
3.	HRIBAR, Jože	14	03. 04. 1904	11. 06. 1944	K. Dobrava	v boju	Nemci	partizan	delavec
4.	KOZELJ, Agata, VODNIKOVA	36	10. 01. 1894	spoml. 1943	Nemčija	pogrešan	aretir. Nemci	civilistka	gospodinja
5.	LAH, Cilka, UKANČEVA	47	22. 11. 1919	06. 01. 1945	Vel. planina	v boju	Nemci	partizanka	delavka
6.	MARN, Minka, MATEVŽEVA	14	28. 08. 1916	11. 06. 1944	K. Dobrava	ustreljena in zažgana	Nemci	partiz. bolničar	trg. pomočnik
7.	MEJAČ, Alojz, ŠOLSKI	14	30. 07. 1911	25. 11. 1943	M. Gobavica	likvidacija	partizani	civilist	trgovec
8.	MEJAČ, Andrej-Vitko, ŠOLSKI	14	05. 08. 1894	09. 1943	Trnovski gozd	likvidacija	partizani	civilist	trg. ekonom.
9.	SLANOVEC, Johanca	14	12. 08. 1923	11. 06. 1944	K. Dobrava	ustreljena in zažgana	Nemci	partiz. bolničar	trg. pomočnik
10.	STENOVEC, Franc		1919	17. 02. 1944	med Komendo in Potokom	ustreljen	Nemci	partizan	študent
11.	ŠPRUK, Anton, MEJAČEV	52	06. 08. 1923	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
12.	ŠPRUK, Florijan, MEJAČEV	52	02. 05. 1895	01. 06. 1945	Šentvid	likvidacija	partizani	domobranec	kmet/trgov.
13.	ŠPRUK, Franc, MEJAČEV	52	08. 03. 1922	poleti 1945	Romunija	zbolel in umrl		nemški mobiliz.	kmet
14.	ŠPRUK, Janez, MEJAČEV	52	21. 11. 1924	01. 06. 1945	Šentvid	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
15.	ŠTRCIN, Aleš, ROPRETOV/ŠTRCINOV	07	13. 12. 1925	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	dijak

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
16.	ŠTRCIN, Rajko, ROPRETOVŠTRCINOV	07	07. 08. 1923	01. 11. 1944	Čačak, Srbija	v boju	Nemci	partizan	kmet
17.	ZORMAN, Jože, JERNEJČKOV	11	01. 03. 1903	27. 06. 1945	Komenda	posled. taborišča	Nemci	civilist	kmet

KOMENDSKA DOBRAVA

1.	ČRNIVEC, Anton, MATIJEV	01	28. 01. 1902	15. 04. 1944	Štajerska	v boju	Nemci	partizan	delavec
2.	DROLČ, Ivan, ŠTRAJHARJEV	01	1922	08. 1943	Pšajnovica	v boju	Nemci	partizan	delavec
3.	JUHANT, Frančiška, KOBILEKARJEVA	19	04. 09. 1895	28. 02. 1943	K. Dobrava	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
4.	JUHANT, Rudi, KOBILEKARJEV	19	12. 01. 1921	09. 02. 1944	Škofja Loka	talec	Nemci	civilist	invalid
5.	KORBAR, Antonija, KORBARJEVA	03	13. 06. 1906	29. 06. 1945	Križ	posled. taborišča	Nemci	civilistka	gospodinja
6.	PROSEN, Vinko, SLANOVČEV	05	23. 11. 1924	25. 10. 1943	Zg. Stranje	likvidacija	partizani	partizan	kmet
7.	ŠTUPAR, Janez, VRTAČNIKOV	10	19. 04. 1925	12. 12. 1944	Poljska	na straži	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet

KRIŽ

1.	BURGAR, Franc, KOVČKOV	39	12. 09. 1910	01. 06. 1944	Šentvid	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
2.	CVELBAR, Alojz	26	1902	01. 1945	Nemčija	v boju	Rdeča armada	nemški orožnik	orožnik
3.	GOROPEČNIK, Janez, BLAŽEVČEV	23	26. 10. 1920	23. 04. 1945	Lindau, Nemčija	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	delavec
4.	GRINTAL, Jože, TRELČEV	22	25. 08. 1925	01. 1945	pri Varšavi	pogrešan.		nemški mobiliz.	delavec
5.	GRINTAV, Franc, VAVPTOV	33	04. 08. 1919	1944	Romunija	pogrešan		nemški mobiliz.	študent
6.	HLADNIK, Ivan, KRAMARJEV	29	29. 04. 1919	23. 04. 1944	Menina planina	v boju	Nemci	partizan	delavec
7.	HRIBAR, Janez, KOŠIRJEV/ HRIBARJEV	64	10. 11. 1921	28. 07. 1942	Begunje na Gorenj.	talec	Nemci	civilist	dijak
8.	KOSEC, Andrej, ŽNIDARJEV	30	04. 11. 1922	14. 03. 1945	Ratingenland, Nemčijav boju		Angloamer.	nemški mobiliz.	zidar
9.	OBURLEK, Peter, ČUBROVE JOHANE	60	01. 09. 1921	01. 06. 1945	Šentvid	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
10.	PETEK, Franc, BOGNARČKOV	51	28. 03. 1922	23. 02. 1944	Ukrajina	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
11.	PETERLIN, Johan, MARIČKOV	15	20. 12. 1916	01. 06. 1945	Šentvid	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
12.	PREZELJ, Miha, MIHOV	59	25. 09. 1916	04. 1945	Nemčija	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
13.	PROSEN, Viktor, ŠINOV	62	08. 08. 1911	07. 06. 1944	Homec	v boju	Nemci	partizan	delavec
14.	REMIC, Jože, ANDREJEZOV	43	18. 12. 1919	04. 08. 1944	Romunija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
15.	ZORMAN, Alojz, ČUBROV	1	04. 06. 1909	04. 04. 1944	Tunjice	likvidacija	partizani	partizan. ubežnik	gostilničar

MLAKA

1.	FAJGEL, Franc, MARINKOV	21	06. 04. 1913	18. 01. 1945	Dolsko na P.	v boju	Nemci	partizan	delavec
2.	HACIN, Jože, PIKČEV	02	29. 07. 1922	31. 08. 1944	Mauthausen	taborišče	Nemci	civilist	delavec
3.	HAFNER, Franc, JURMANOV	31	19. 10. 1906	29. 10. 1944	Lokve na Prim.	v boju	Nemci	partizan	lončar
4.	JUHANT, Vida, VODANČEVA	25	13. 06. 1912	02. 05. 1944	K. Dobrava	likvidacija	partizani	civilistka	invalidka
5.	KERN, Janez, FERLANOV / VODANČEV	25	21. 09. 1909	01. 04. 1944	Ledine na Prim.	likvidacija	partizani	partizan	zidar
6.	KOŽELJ, Adolf, ROJČEV	14	10. 02. 1908	18. 03. 1944	Godič na Prim.	v boju	Nemci	partizan	lončar
7.	LEVEC, Franc, PIRŠNIKOV	21	03. 12. 1911	25. 03. 1945	Uršina Sela na Dolenjskem	likvidacija	partizani	partizan	delavec
8.	SRŠEN, Franc, KOČJAŽEV	21	20. 09. 1921	01. 11. 1944	Pohorje	v boju	Nemci	partizan	delavec
9.	STELE, Maks, LEČNIKOV	20	26. 05. 1918	01. 06. 1945	Šentvid	likvidacija	partizani	domobranec	mizar
10.	STELE, Nande, LEČNIKOV	20	26. 05. 1918	01. 06. 1945	Šentvid	likvidacija	partizani	domobranec	mizar

MOSTE

1.	BERNIK, Anton, BANOV	35	09. 10. 1907	03. 1944	Tuhinj	likvidacija	partizani	partizan	priložnost. delavec
2.	BERNIK, Janez, BANOV	35	17. 08. 1909	spoml. 1945		v boju	Nemci	partizan	delavec
3.	BOBNAR, Janez, BOBNARJEV	38	19. 12. 1921	03. 03. 1945	Zg. Vrtače pri Trojanah	v boju	Nemci	partizan	delavec
4.	BURGAR, Janez, ŠUNKARJEV	19	02. 12. 1909	23. 03. 1944	Martinj Vrh nad Škofjo Loko	v boju	Nemci	partizan	delavec
5.	GRAJZAR, Jaki	42	1920	spoml. 1944	K. Dobrava	likvidacija	partizani	civilist	prilož. delavec
6.	JAGODIC Genorij-Rozi, ŠENZLOV	58	28. 10. 1911	20. 02. 1945	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	kmet
7.	JERMAN, Franc, PIPANOV	60	23. 02. 1925	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	kmet
8.	JERMAN, Jakob, PIPANOV	60	17. 06. 1921	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	študent
9.	JERMAN, Jože, PIPANOV	60	04. 03. 1923	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
10.	JERMAN, Franc, ŠIMNOV	26	17. 10. 1925	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	kmet
11.	JERMAN, Ludvik, ŠIMNOV	26	04. 09. 1921	01. 06. 1945	Šentvid	likvidacija	partizani	domobranec	študent
12.	JUHANT, Miha, PLEVNIKOVI	59	11. 09. 1912	24. 01. 1944	Komenda (Kapla vas)	likvidacija	partizani	civilist	kmet
13.	KAVČIČ, Peter, ROŽČEV	79	22. 02. 1920	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
14.	KEPIC, Gustl, KEPČEV	56	19. 08. 1921	16. 02. 1944	Karpati	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet
15.	KEPIC, Janez, JERMANOV	46	02. 08. 1900	03. 01. 1942	Begunje na G.	talec	Nemci	civilist	kmet
16.	KMETIČ, Karel, OKORNOV	12	28. 10. 1924	01. 1944	Ukrajina	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
17.	KRUMPESTAR, Ludvik, ŠMETOV	32	21. 11. 1924	jeseni 1944	rusko ujetništvo	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
18.	KUČAR, Valentin	36	1919	1944		pogrešan		partizan	delavec
19.	MERŠE, Andrej, KUCHARJEV	52	07. 01. 1921	05. 1945	pri Ilirski Bistrici	pogrešan		nemški mobiliz.	kmet
20.	NOGRAŠEK, Ciril, FLEGARJEV	14	13. 07. 1922	1944/45	Poljska	pogrešan		nemški mobiliz.	kmet
21.	NOGRAŠEK, Franc, TRUDNOV	65	07. 01. 1923	pozimi 1944	Kijev	nesreča - povoz. vlak		nemški mobiliz.	delavec
22.	NOGRAŠEK, Rudi, TRUDNOV	65	18. 04. 1921	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
23.	OMERZA, Franc, ŠKANDARJEV	72	15. 01. 1906	spoml. 1945		na vlaku iz enega v drugo taborišče		civilist	delavec
24.	REBOLJ, Ivanka, KOLIMPRETOVA/ JURKOVA	55	16. 03. 1912	02. 06. 1943	Beograd	izseljena		civilistka	gospodinja
25.	ZUPAN, Ana, BIČEVA/ZUPANOVA	42	25. 07. 1904	spoml. 1944	K. Dobrava	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
26.	ZUPAN, Franc, ZUPANOV	42	17. 03. 1924	31. 08. 1944	Pasja ravan	likvidacija	partizani	partizan	priložnost. delavec
27.	ŽAUBI, Anton, OGRADARJEV	76	14. 04. 1924	12. 10. 1943	Golnik	na poti v partizane so ga Nemci ranili, odpeljali v bolnico	Nemci	civilist	čevljar

NASOVČE

1.	BURNIK, Janez, MATEVŽEV	16	25. 10. 1920	29. 09. 1943	ruska fronta	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	mesar
2.	DEŽMAN, Janko, MATIJONOV	13	03. 01. 1924	pozimi 1944	Taškent	umrl v rus. ujetništvu	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet
3.	DEŽMAN, Slavko, MATIJONOV	13	12. 11. 1925	01. 1945	Poljska	pogrešan		nemški mobiliz.	kmet
4.	JEROVŠEK, Janez, KOSANČEV	05	05. 12. 1903	1943	Dolenjska	pogrešan		partizan	delavec
5.	KERN, Jože, JANEŽČEV	27	26. 02. 1923	05. 1945	Vetrinje, Avstrija	nesreča z ročno bombo		domobranec	delavec
6.	LAH, Jože, VOVRETOV	24	24. 04. 1915	29. 08. 1944	Moste	v boju	domobranci, Nemci	partizan	kmet
7.	LIPAR, Franc, KODRETOV/KRAL	21	03. 12. 1907	25. 11. 1943	M. Gobavica	likvidacija	partizani	civilist	veteriner
8.	POGAČAR, Franc, SLANOVČEV	12	22. 12. 1921	01. 06. 1945	Šentvid	likvidacija	partizani	domobranec	kmet
9.	POGAČAR, Janez, SLANOVČEV	12	25. 06. 1910	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
10.	TERAN, Janez, FRANCIZOV	19	19. 10. 1919	06. 04. 1945	Primorska	v boju	Nemci	partizan	delavec
11.	ZABRET, Franc, KOLESARJEV	09	05. 11. 1923	1944		pogrešan na Polj.		nemški mobiliz.	delavec

PODBORŠT PRI KOMENDI

1.	BREMŠAK, Janez, GREGORČEV	22	11. 12. 1904	18. 12. 1944	Gorenja vas v Poljanski dolini	v boju	Nemci	partizan	delavec
----	---------------------------	----	--------------	--------------	-----------------------------------	--------	-------	----------	---------

2. JAMŠEK, Franciška, FAREZLA	26	10. 11. 1883	08. 1944	Šenturska Gora	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
3. JUHANT, Jože, MATIJEV/ALEŠOV	33	01. 01. 1906	05. 1944	Mölk, Nemčija	posl. tabor. Mauthausen	Nemci	civilist	lončar
4. KERN, Maks, JERNEJEV	13	23. 08. 1925	31. 12. 1943	Gora pri Kom.	likvidacija	partizani	civilist	frizerski vajenec
5. KERN, Vid, JERNEJEV	13	18. 06. 1921	spoml. 1944	Ukrajina	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
6. LETNAR, Stanko, JOŽNIKOV	34	13. 06. 1921	02. 02. 1944	Ukrajina	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
7. LEVEC, Alojz, PRŠNEKOV	21	10. 01. 1908	23. 04. 1944	Fara pri Postojni	v boju	Nemci	partizan	lončar
8. LONČAR, Franc, BLATNIK	33	1913	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	copatar
9. PETERLIN, Stanko, ORLOV	25	03. 05. 1904	10. 01. 1945	pri Litiji	v boju	Nemci	partizan	notar
10. STELE, Cecilija, ŠKLETOVA	13	14. 09. 1941	25. 09. 1945	Podboršt pri Komen.	nesreča z ročno bombo			otrok
11. STELE, Ljudmila, ŠKLETOVA	13	16. 09. 1937	25. 09. 1945	Podboršt pri Komen.	nesreča z ročno bombo			otrok

OTOK PRI KOMENDI

1 ČEBULJ, Franc, PIRČEV	06	30. 01. 1913	17. 03. 1945	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	kmet
2 ČEBULJ, Janez, PIRČEV	06	01. 11. 1916	18. 04. 1944	Podboršt	v boju	Nemci	partizan	študent
				pri Komendi				
3 JENKO, Ivan, ADAMIČEV	03	23. 10. 1915	05. 03. 1944	Hotavlje	v boju	Nemci	partizan	kmet
4 KERN, Franc, KOZLOV	05	22. 03. 1921	spoml. 1944	Ukrajina	pogrešan		nemški mobiliz.	kmet
5 KERN, Janez, PRISTAVŠKOV	01	16. 12. 1922	03. 1944	Ukrajina	pogrešan		nemški mobiliz.	kmet
6 OCEPEK, Anton, VRBENOV	04	22. 12. 1910	05. 01. 1945	Sidraž v Tuh. dol.	v boju	Nemci	partizan	tesar
7 ŠPENKO, Janez, PREJEVOV	08	27. 08. 1921	20. 06. 1943	Ukrajina	nesreča pri čišč. puške		nemški mobiliz.	delavec

SUHADOLE

1 BURNIK, Anton, BURNIKOV	56	01. 01. 1904	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
2. ČIMŽAR, Jože, DOMINIKOV	48	25. 03. 1902	03. 1943	Slevsko	likvidacija	partizani	civilist	priložnost. delavec
				pri Suhadolah				
3. KANCILJA, Florijan, HOSTNIKOV	21	15. 05. 1925	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
4. KONCILJA, Anton, KLINČEV	48	1922	spoml. 1944	Ukrajina	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
5. KUNSTELJ, Franc, NAPOTNIKOV		29. 12. 1922	1944	Udin Boršt	v boju	Nemci	partizan	delavec
				na Gorenjskem				
6. MARIN, Marija, MARINOVA	44	06. 12. 1921	13. 06. 1944	Jelovica	v boju	Nemci	partizanka	delavka
7. PETERCA, Florijan, BOŠTKOV	43	05. 05. 1906	04. 05. 1944	Ledine na Prim.	likvidacija	partizani	partizan	sodar
8. REMIC, Franc, BLAŽEV	20	07. 06. 1899	01. 06. 1945	Šentvid	likvidacija	partizani	domobranec	kmet
9. SRŠEN, Ivan, KRŽOVOV	24	23. 10. 1913	1944	Dolenjska	pogrešan		partizan	zidar

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
10.	VERBIČ, Stanko, BUNČKOV	27	23. 04. 1921	21. 08. 1944	Kamnik	talec	Nemci	civilist	delavec
11.	ZARNIK, Valentin, KOLEHOV/ TINETOV	46	24. 08. 1909	05. 08. 1944	Šenturška Gora	likvidacija	partizani	civilist	copatar
12.	ŽELEZNIKAR, Janez, PIRNATOV	42	14. 02. 1918	12. 1944	Novaki na Cerkljanskem	v boju	Nemci	partizan	delavec
13.	ŽELEZNIKAR, Peter, PIRNATOV	42	14. 02. 1918	31. 12. 1943	Rusija		umrl v ujet. SZ	nemški mobiliz.	zid. mojster

ŽEJE PRI KOMENDI

1.	JUHANT, Janez, ROJCEV	04	12. 08. 1924	08. 1944		pogrešan na Polj.		nemški mobiliz.	kmet
2.	KAVČIČ, Franc, PAVČKOV	01	21. 05. 1869	21. 07. 1943	Žeje pri Kom.	ustreljen v domači hiši – seniku	partizani	civilist	kmet
3.	KEPIC, Miha, ŠTEFETOV	07	03. 10. 1905	22. 06. 1943	Žeje pri Kom.	likvidacija	partizani	aktivist OF	kmet
4.	LUŽAR, Miha, JERAJEV	17	18. 09. 1923	03. 1944	Romunija	pogrešan		nemški mobiliz.	kmet
5.	URANIČ, Ivan, REMČKOV	02	16. 09. 1901	01. 06. 1945	Šentvid	likvidacija	partizani	domobranec	cestar
6.	ZALOKAR, Janez, VRHOVNIKOV	03	15. 08. 1922	18. 06. 1944	Jelovica	v boju	Nemci	partizan	delavec

V. ŽUPNIJA MEKINJE

zbrala Janez PREŠEREN in Maksimilijan ŠIMENC

BREZJE NAD KAMNIKOM

1.	PERNE, Leopold	07	28. 12. 1908	1945	zapori UDV		povojna oblast	partizan. ubežnik	rudar
2.	SUŠNIK, Primož		06. 09. 1875	11. 1944		pogrešan		civilist	delavec
3.	ŽAGAR, Tomaž, OŽBETOV	02	17. 12. 1915	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	čevljar

GODIČ

1.	BALANTIČ, Franc, CESARJEV	06	17. 01. 1900	30. 06. 1942	Kamnik	talec	Nemci	civilist	delavec
2.	COTMAN, Bernard, HVADETOV	59	20. 04. 1911	29. 12. 1944		pogrešan		partizan	kmet/sin
3.	DRŽANIČ, Franc, BEČINOV	16	08. 12. 1892	01. 12. 1943	Godič	likvidacija	partizani	civilist	delavec
4.	GOLOB, Janez, BOŠTARJEV	26	20. 03. 1918	01. 01. 1945	Zg. Tuhinj	v boju	Nemci	partizan	mehanik

5. GOLOB, Janez, ZAGOJZDARJEV	36	28. 10. 1925	19. 09. 1944	Nemčija	za posledicami ran	Rdeča armada	nemški mobiliz.	vajenec
6. GOLOB, Jože, BOŠTARJEV	26	20. 04. 1925	25. 01. 1945	Ukrajina	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kovač
7. GOLOB, Marija, ZAGOJZDARJEVA	36	01. 01. 1922	10. 11. 1944	Okrog	likvidacija	partizani	civilistka	delavka
8. GRILC, Jože, BEZAVOV	48	14. 03. 1921	05. 02. 1945	Kamniška Bistrica	v boju	domobranci	partizan	delavec
9. JERAS, Janez, JERASOV	67	23. 12. 1907	10. 03. 1945	Planina Dol	likvidacija	Nemci	civilist	gozdar
10. MALI, Alojz, MALIJEV	65	17. 05. 1923	1945	Francija	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
11. MOČNIK, Franc	76	13. 03. 1904	31. 12. 1944	Primorska	v boju	Nemci	partizan	delavec
12. PERNE, Ivan, GUŠČOV	24	24. 06. 1921	02. 08. 1944	Brezje	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
13. PETEK, Franc, ŠIMNOVČOV	07	20. 01. 1900	21. 07. 1943	Gorenja vas	talec	Nemci	civilist	kmet
14. PETROVČIČ, Frančiška	52	19. 01. 1927	12. 1944	Okrog	likvidacija	partizani	partizanka	delavka
15. POTOČNIK, Franc, ŠPILARJEV	45	08. 06. 1922	12. 01. 1944	Ilirska Bistrica	v boju	partizani	nemški mobiliz.	študent
16. SITAR, Alojz, VAMPRETOV (iz Zakota)	09	15. 05. 1905	14. 06. 1943	Godič	likvidacija	partizani	civilist	delavec
17. ŠKRBINC, Franc, OREHARJEV	75	07. 07. 1923	16. 03. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
18. ŠLEBIR, Anton, MARJANČKOV	34	10. 09. 1917	02. 11. 1944	Kamniška Bistrica	likvidacija	partizani	partizan	podoficir
19. ŠLEBIR, Helena, MARJANČKOVA	34	11. 04. 1877	07. 04. 1944	Nemčija	taborišče	Nemci	civilistka	gospodinja
20. VIDMAR, Alojz, HRASTARJEV	33	15. 06. 1908	23. 12. 1944	Avstrija	v boju	Nemci	partizan	uradnik
21. VIDMAR, Janez, CIFNIKOV	23	03. 12. 1919	26. 12. 1943	Mauthausen	taborišče	Nemci	partizan	čevljar
22. ZAMLJEN, Franc	42	04. 07. 1899	20. 05. 1942	Godič	likvidacija	partizani	civilist	delavec
23. ZAMLJEN, Terezija	42	03. 10. 1899	23. 03. 1944	Godič	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
24. ZLATNAR, Generoz, JAKOPČEV	28	17. 07. 1896	20. 05. 1942	Godič	likvidacija	partizani	civilist	kmet
25. ZLATNAR, Ivan, ŠPANOV	76	13. 06. 1925	1945	Ukrajina	pogrešan		nemški mobiliz.	vajenec

JERANOVO

1. POZNIK, Franc, POZNIKOV	03	23. 07. 1900	22. 08. 1941	Smlednik	talec	Nemci	civilist	mlinar
2. SITAR, Generoz, ANZELNOV	05	17. 07. 1900	22. 08. 1941	Krtina	talec	Nemci	civilist	delavec
3. SUŠNIK, Janez, ZAKRAJŠKOV	09	15. 11. 1898	22. 08. 1941	Krtina	talec	Nemci	civilist	delavec

KRŠIČ

1. BALANTIČ, Franc, SLEŠKOV	03	02. 10. 1926	07. 10. 1944	Višnja Gora	v boju	domobranci	partizan	vajenec
2. PLEVEL, Jožef, MERTEŽOV	04	06. 03. 1923	30. 06. 1944	Rusija	taborišče	Rdeča armada	nemški mobiliz.	vrtnar
3. PLEVEL, Stanislav, MERTEŽOV	04	07. 05. 1920	02. 02. 1945	Ljubno	nesreča (plaz)		partizan	mizar

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
------	--------------------------	--------	---------------	-------------	------------	-----------------	--------------------	-----------------	-----------------

MEKINJE

1.	BEVC, Karol, BEVČEV	87	15. 11. 1908	07. 1942	Grosswald	taborišče	Nemci	civilist	ključavničar
2.	CESTNIK, Rudolf	44	18. 12. 1911	15. 12. 1944	Mauthausen	taborišče	Nemci	civilist	kovač
3.	DOLINŠEK, Stanislav	76	11. 11. 1904	01. 01. 1945	Kresnice	ujet – ubit	Nemci	partizan	uradnik
4.	DRNOVŠEK, Mirko	38	11. 10. 1909	08. 12. 1943	Kamnik	umrl v zaporu	gestapo	civilist	poslovodja
5.	GOLOB, Terezija, ŠVEBOVA	29	19. 10. 1921	27. 01. 1944	Cerkno	v boju	Nemci	partizanka	delavka
6.	GORŠEK, Rudolf		24. 08. 1909	12. 1945	zapori UDV	likvidacija	povojna oblast	gest. tolmač	delavec
7.	GRADIŠEK, Marija, PAJSARJEVA	49	24. 05. 1917	1944	Jesenice	likvidacija	partizani	civilistka	delavka
8.	HROVAT, Ferdinand, HRVATOV	16	30. 05. 1912	03. 09. 1941	Domžale	talec	Nemci	civilist	pravnik
9.	HROVAT, Jože, HRVATOV	16	19. 03. 1920	20. 10. 1944	Ukrajina	taborišče	Rdeča armada	nemški mobiliz.	tehnik
10.	HROVAT, Stanislav, HRVATOV	16	11. 05. 1916	03. 01. 1942	Begunje	talec	Nemci	civilist	tehnik
11.	LETNAR, Franc, ZOFKOV	59	19. 02. 1922	29. 10. 1944	Čačak	v boju	Nemci	partizan	čevljar
12.	LETNAR, Janez, ZOFKOV	59	22. 12. 1926	17. 09. 1944	Krakow	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	vrtnar
13.	MEDVED, Andrej	17	17. 11. 1923	10. 03. 1944	Italija	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	zidar
14.	POTOČNIK, Rafael, PAŠTVARJEV	41	19. 10. 1922	11. 1943	Ukrajina	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	študent
15.	TOMINC, Janez	73	24. 05. 1921	03. 09. 1942	Ambrus	ubit		partizan	študent
16.	VIDIC, Franc	11	04. 08. 1930	15. 10. 1944	Nevlje	ustreljen			otrok
17.	ZAMLJEN, Generoz, IGOVČEV		13. 07. 1897	24. 02. 1944	Šv. Trojica	v boju	partizani	gestapovec	delavec
18.	ZAMLJEN, Karol, IGOVČEV		09. 10. 1902	01. 06. 1945	Avstrija	likvidacija	partizani	gestapovec	delavec
19.	ŽELEZNIK Ignac	43	31. 07. 1922	05. 11. 1944	Karpati	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	tekstilec

PODJELŠA

1.	SUŠNIK, Anton, BERNADOVČEV	03	16. 09. 1917	21. 03. 1944	Kowalewka	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
2.	SUŠNIK, Janez, BERNADOVČEV	03	16. 07. 1924	20. 01. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	vrtnar

VODICE NAD KAMNIKOM

1.	GOLOB, Marija, ŠTEFAJNARJEVA	02	13. 09. 1922	10. 1943	Oševik	likvidacija	partizani	civilistka	kmet/hči
----	------------------------------	----	--------------	----------	--------	-------------	-----------	------------	----------

1. BALANTIČ, Franc, MATIJEVČEV	02	05. 01. 1916	24. 10. 1944	Nizozemska	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	zidar
2. BALANTIČ, Jože, MATIJEVČEV	02	09. 03. 1911	20. 08. 1943	Sv. Križ	v boju	Nemci	partizan	delavec
3. BALANTIČ, Pavel, MATIJEVČEV	02	16. 01. 1920	02. 11. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	zidar
4. ISKRA, Jože, URNČEV	12	05. 03. 1926	01. 1944	Rusija	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
5. POTOČNIK, Franc, MIKLAVŽOVČEV	05	30. 03. 1922	18. 02. 1945	Belgija	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	kmet/sin
6. POTOČNIK, Gabrijela, MIKLAVŽOVČEVA	05	05. 03. 1921	29. 12. 1944	Vače	likvidacija	Nemci	ilegalka	kmet/hči
7. PREŠEREN, Anton, KZINARJEV	15	06. 10. 1910	01. 06. 1945	Kočevski Rog	likvidacija	partizani	domobranec	delavec

VI. ŽUPNIJA MOTNIK

zbral Milan ŠUŠTAR

BELA

1. GRABNAR, Jože, KREVLJEV	01	12. 04. 1923	1943	Kijev	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	pleskar
2. GRABNAR, Stanko, KREVLJEV	01	26. 04. 1924	10. 1944	Čačak	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
3. HOMŠAK, Anton, HRIBOVŠKOV	04	21. 01. 1913	01. 1945	Ptuj	v boju	Nemci	partizan	kmet
4. HRIBAR, Stanislav, KLEMENOV	16	14. 10. 1923	06. 12. 1943	Ukrajina	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
5. KRIŽNIK, Franc, HEDMALOV	14	26. 10. 1926	18. 08. 1943	Sv. Križ	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
6. PANČUR, Janez, ŠKRBEČEV	20	27. 07. 1906	04. 1944	Rakitovec	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
7. PIDER, Franc, PIDROV	07	31. 05. 1913	18. 08. 1943	Murovica	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
8. REBERŠEK, Anton, REBERŠKOV	03	10. 02. 1909	19. 10. 1944	Rdeči Kal	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
9. SEMPRIKOŽNIK, Florjan, SLAPNIKOV	19	14. 04. 1920	17. 03. 1944	Laze	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
10. STRMŠEK, Viktor, POLETOV	31	13. 07. 1921	26. 11. 1943	Ukrajina	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
11. TOMAŽIČ, Franc, PETKOV	06	28. 05. 1923	07. 05. 1945	Orle	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin

MOTNIK

1. BERVAR, Leopold, GABRIJELOV	09	16. 11. 1910	08. 1944	Šmartno ob Paki	v boju	Nemci	partizan	delavec
2. BERVAR, Stanko, GABRIJELOV	09	11. 05. 1909	10. 1944	Čatež	v boju	Nemci	partizan	krojač
3. CENE, Jelko, MLINARJEV	17	17. 03. 1926	26. 01. 1945	Praga	bolnica (ranjen)	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
4.	GRABNAR, Franc, JERGOČEV	59	02. 10. 1913	22. 12. 1944	Tuhinjska planina	v boju	Nemci	partizan	delavec
5.	GRABNAR, Franc, SLOVERKOV	08	03. 12. 1919	19. 12. 1943	Trbovlje	bolnica (ranjenec NOB)	Nemci	partizan	avtomehanik
6.	GRABNAR, Jože, SLOVERKOV	08	30. 01. 1921	04. 04. 1944	München	ustreljen	Nemci	ubežnik iz nem. vojske	delavec
7.	GRABNAR, Valentin, SLOVERKOV	08	24. 03. 1923	04. 03. 1944	Zobava	v boju	Nemci	partizan	pečar
8.	GRABNAR, Gašper, TONAČEV	16	19. 12. 1910	16. 08. 1944	Češnjice	bolnica (ranjenec NOB)	Nemci	partizan	kmet/sin
9.	HRIBOVŠEK, Maks, JERNEJKOV	16	30. 06. 1926	19. 01. 1945	Mačkov kot	v boju	Nemci	partizan	dijak
10.	KOGEJ, Anton, MATIJEVČEV	18	27. 05. 1911	05. 1945	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	delavec
11.	KRAMAR, Janez, JASNARJEV	01	01. 08. 1920			pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
12.	KRIŽNIK, Janez, ŠPANOV	03	30. 01. 1900	11. 1944	Češnjice	v boju	Nemci	partizan	delavec
13.	KRIŽNIK, Karel, ŠPANOV	03	30. 10. 1909	02. 1945	Mačkov kot	v boju	Nemci	partizan	kovač
14.	KROPIVŠEK, Ivo, VRBANOVČEV	19	30. 01. 1925	1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
15.	NOVAK, Karel, ŠTEFANOV	09	05. 11. 1891	02. 02. 1944	Špitalič	likvidacija	partizani	civilist	tajnik
16.	NOVAK, Karel, ŠTEFANOV	09	23. 02. 1921	07. 02. 1944	Italija	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	mizar
17.	PISKAR, Franc, FIRBARJEV	48	10. 04. 1924	1944	Kijev	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
18.	PISKAR, Boštjan, ŠIMENČKOV	53	20. 01. 1911	12. 1944	Mirna	v boju	Nemci	partizan	delavec
19.	REBERŠEK, Venceslav, ŠPENGLERJEV	27	21. 09. 1907	1941	Ljubljana	likvidacija	Italijani	civilist	orožnik
20.	SAJOVIC, Antonija, MRKOVA	21	08. 06. 1922	23. 10. 1944	Kozjak	likvidacija	partizani	civilistka	delavka
21.	ŠTADLER, Franc, ŠTADLERJEV		05. 10. 1896	07. 02. 1944	Motnik	likvidacija	partizani	civilist	cestar
22.	ŠTADLER, Rajko, ŠTADLERJEV	10	21. 09. 1920		Rusija	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
23.	ŠTRAJHAR, Anton, KAJBČEV	08	20. 06. 1906	16. 02. 1944	Gabrje	v boju	partizani	nemški mobiliz.	orožnik
24.	TROBEVŠEK, Stanka		1942	03. 1944	Niederfels	taborišče	Nemci		otrok
25.	ŽIBERT, Karol, MEŽNARČKOV	37	31. 10. 1908	09. 05. 1945	Bari	bolnica (ranjenec NOB)	Nemci	partizan	delavec

OKROG PRI MOTNIKU

1.	AHČIN, Franc, BIGLEZOV	04	12. 03. 1914	18. 08. 1943	Sv. Gora	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
2.	DROLČ, Janez, DROLČEV	05	11. 08. 1905	08. 11. 1944	Ivančna Gorica	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
3.	HRIBAR, Stanislav	11	04. 05. 1925	22. 07. 1945	Maribor	v boju (ranj. na Pohorju)	Nemci	partizan	kmet/sin
4.	PETROVČIČ, Anton	15	01. 06. 1927	10. 1944	Krka	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
5.	POGAČAR, Matija	01	21. 02. 1870	28. 04. 1944	Okrog	v boju	Nemci	partizan	preužitkar
6.	POLJANŠEK, Anton, BOŠTINOV	07	02. 02. 1910	10. 1944	Čatež	v boju	Nemci	partizan	cestar

ŠPITALIČ

1.	CENE, Anton, CENETOV		1911	20. 10. 1943	Žužemberk	v boju	Nemci	partizan	graničar
2.	GROS, Franc, ŽNIDARJEV		1904	05. 04. 1942	Mauthausen	taborišče	Nemci	civilist	rudar
3.	HOMŠAK, Anton, KRUČKOV	27	1920		Turjak	v boju	domobranci	partizan	delavec
4.	KARO, Leopold	12	14. 10. 1901	22. 03. 1943	Kozjak	ubit po pomoti	partizani	civilist	cestar
5.	KLEMEN, Anton, MAREČKARJEV	13	07. 04. 1883	30. 03. 1945	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	kmet
6.	KLEMEN, Anton, MAREČKARJEV	13	03. 05. 1913	12. 1944	Vransko	likvidacija	Nemci	partizan	rudar
7.	KLEMEN, Ivan, INAKOV	10	20. 12. 1924	05. 05. 1944	Žužemberk	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
8.	KLEMEN, Pavel, PISTOTNIKOV	20	23. 01. 1905	28. 11. 1944	Žužemberk	v boju	Nemci	partizan	kmet
9.	LEBENIČNIK, Anton, BOŠTJANOV				Dachau	taborišče	Nemci	civilist	kmet
10.	LIPOVŠEK, Leopold, GREGAČEV	07	03. 11. 1901	20. 01. 1945	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	kmet
11.	MODRIJAN, Ivan, ČOROV	21	01. 07. 1910	06. 02. 1944	Trška Gora	v boju	Nemci	partizan	kmet
12.	MOŠNIK, Blaž, VRBANETOV	24	04. 02. 1895	23. 01. 1945	Špitalič	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
13.	MOŠNIK, Blaž, VRBANETOV	24	25. 10. 1920	22. 02. 1944	Čreta	likvidacija		partizan	kmet/sin
14.	MOŠNIK, Franciška, VRBANETOVA	24	18. 09. 1900	23. 01. 1945	Špitalič	likvidacija	Nemci	civilistka	gospodinja
15.	MOŠNIK, Franciška, VRBANETOVA	24	03. 10. 1927	23. 01. 1945	Špitalič	likvidacija	Nemci	civilistka	kmet/hči
16.	MOŠNIK, Ivan, VRBANETOV	24	29. 08. 1930	23. 01. 1945	Špitalič	likvidacija	Nemci	civilist	učenec
17.	MOŠNIK, Pavla, VRBANETOVA	24	19. 01. 1924	23. 01. 1945	Špitalič	likvidacija	Nemci	civilistka	kmet/hči
18.	MOŠNIK, Valentin, VRBANETOV	24	05. 02. 1942	23. 01. 1945	Špitalič	likvidacija	Nemci		otrok
19.	NOVAK, Anton, BOŠTJANOV		1913	13. 10. 1949	Špitalič	taborišče (posledice)	Nemci	partizan (ujet)	kmet
20.	NOVAK, Franc, ŠUŠTARJEV	25	28. 02. 1901	28. 05. 1945	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	čevljar
21.	PISTOTNIK, Alojz, BLAŽKOVČEV	11	24. 06. 1902	07. 04. 1945	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	kmet
22.	SERŠA, Andrej, KAJBČEV	35	31. 05. 1889	22. 07. 1942	Jastroblje	likvidacija	partizani	civilist	cestar
23.	SERŠA, Franc, KAJBČEV	35	19. 11. 1925	1944	Prapretno	likvidacija	partizani	civilist	pastir
24.	SREŠA, Marija, KAJBČEVA	35	23. 06. 1891	26. 06. 1943	Špitalič	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
25.	UČAKAR, Franc, KLEMENOV	06	25. 01. 1925			pogrešan		nemški mobiliz.	kmet/sin
26.	UČAKAR, Jerica, ŠIMNOVA	22	12. 03. 1906	04. 05. 1944	Špitalič	posledice pretepa nem. policije	Nemci	civilistka	kmet/hči

ZAJASOVNIK

1.	KAJBIČ, Elizabeta, GREGORJEVČEVA		09. 11. 1922	21. 08. 1944	Zajasovnik	likvidacija	Nemci	civilistka	gospodinja
2.	KOŽELJ, Franc	07	05. 08. 1911	02. 03. 1944	Zajasovnik	likvidacija	Nemci	partizan	rudar
3.	NOVAK, Mihael, GRETOV	02	03. 05. 1924	20. 08. 1944	Zajasovnik	smrt – slepič		ubežnik iz nem. vojske	kmet/sin

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
ZGORNJI MOTNIK									
1.	BELJŠAK, Alojz, BELŠAKOV		16. 04. 1897	1944	Motnik	likvidacija	partizani	civilist	delavec
2.	CENCELJ, Frančišek, SROBOTNIKOV	10	10. 03. 1920			pogrešan		nemški mobiliz.	kmet/sin
3.	CENCELJ, Jurij, SROBOTNIKOV	10	02. 04. 1924			pogrešan		nemški mobiliz.	kmet/sin
4.	HRIBAR, Franc, PEČNIKOV	05	04. 01. 1909	06. 10. 1944	Žužemberk	v boju	Nemci	partizan	kmet
5.	HRIBAR, Jože, PEČNIKOV	05	06. 05. 1920			pogrešan		nemški mobiliz.	kmet/sin
6.	KROPIVŠEK, Franc, ANŽETOVČEV	06	08. 01. 1920	26. 12. 1944	Sp. Slivna	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
7.	KROPIVŠEK, Janez, MEJAČEV		13. 04. 1909	06. 10. 1945	Zajasovnik	likvidacija		civilist	kmet
8.	MADJAR, Alojz		18. 05. 1906	01. 02. 1944	Motnik	likvidacija	partizani	civilist	cestar
9.	MLINAR, Ana	46	23. 06. 1899	19. 04. 1944	Kozjak	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
10.	MLINAR, Matija	46	22. 02. 1894	25. 10. 1943	Zg. Motnik	likvidacija	partizani	civilist	kmet
11.	OREHOVEC, Jože, LUKČEV	18	24. 02. 1887	25. 08. 1945	Zg. Motnik	taborišče (posledice)	Nemci	civilist	kmet
12.	SLAPNIK, Anton, KROPIVŠKOV	14	12. 01. 1914	15. 10. 1944	Čatež	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
13.	SLAPNIK, Jože, SROBOTNIKOV	11	30. 03. 1896	11. 03. 1945	Motnik	likvidacija	gestapo	civilist	kmet
14.	US, Ivan		1930	1945	Zg. Motnik	nesreča z orožjem			otrok

VII. ŽUPNIJA NEVLJE

zbral Maksimilijan ŠIMENC

BRIŠE

1.	KOTNIK, Jože, ŠURKOV	06	09. 09. 1917	28. 02. 1945	Vovar	v boju	Nemci-domobranci	partizan	kmet/sin
2.	KOTNIK, Matevž, ŠURKOV	06	16. 09. 1915	1947	Bele Vode	likvidacija	lj. milica	civilist	kmet/sin
3.	KUHAR, Franc, ZAVRŠNIKOV	01	08. 07. 1913	03. 08. 1944	Bele Vode	likvidacija	partizani	partizan	kmet/sin
4.	PANGERŠIČ, Luka, VOŽBELNOV	07	08. 10. 1899	28. 02. 1943	Briše	likvidacija	partizani	civilist	delavec
5.	ROMŠAK, Jože, ROMŠAKOV	04	06. 03. 1886	19. 02. 1944	Briše	izčrpanost	nemški zapor	civilist	kmet
6.	SKOK, Anton, JERNEKOV	05		03. 1944	Nova Štifta	likvidacija	partizani	civilist	delavec
7.	SKOK, Franc, JERNEKOV	05	23. 07. 1902	03. 1944	Nova Štifta	likvidacija	partizani	civilist	splavar
8.	SKOK, Ivana, JERNEKOVA	05		03. 1944	Nova Štifta	likvidacija	partizani	civilistka	delavka

HRIB PRI KAMNIKU

1. KOTNIK, Franc, TOMAŽEV	10	02. 12. 1923	06. 01. 1945	Hrib	nesreča	vdor zemlje v skriv.	nemški mobiliz.	pečar
2. SUŠNIK, Franc, AGATEN	01	19. 05. 1925	1945	Salzburg	v bolnici	bombni napad	nemški mobiliz.	kmet/sin
3. VRHOVNIK, Jože, ŠMIDOV	08	19. 03. 1878	28. 10. 1942	Hrib	likvidacija	partizani	civilist	tesar

NEVLJE

1. BERNOT, Jože, NOVAKOV	13	04. 03. 1904	19. 03. 1944	Moravče	v boju	Nemci	partizan	delavec
2. GRABNAR, Janez, HUDOMALOV	18	19. 12. 1901	30. 06. 1942	Kamnik	likvidacija (obešen)	Nemci	partizan	delavec
3. Kladnik, Rudolf, UKOVČEV	06	10. 04. 1925	1944				partizan	delavec
4. MARKUŠ, Karol	27	04. 11. 1894	07. 10. 1943	Nevlje	likvidacija	partizani	civilist	mizar
5. MEDMEŠ, Cita, JERKAŽNA	20	14. 10. 1914	19. 06. 1942	Mala planina	v boju	Nemci	partizanka	
6. MEDMEŠ, Filip, JERKAŽOV	19	23. 04. 1915	06. 05. 1944	Kolovec	v boju	Nemci	partizan	delavec
7. MEDMEŠ, Janez, JERKAŽOV	20	20. 09. 1910	17. 01. 1944	Cerkno	v boju	Nemci	partizan	čevljar
8. SUŠNIK, Cene, BOVANTINOV	12	15. 07. 1898	18. 06. 1942	Vel. planina	v boju	Nemci	partizan	orožnik
9. ŠIMENC, Maksimilijan, GREGOV	18	28. 09. 1900	29. 09. 1942	Menina planina	likvidacija	partizani	partizan	sedlar

OŠEVEK

1. KLEMENC, Pavla, RUDLNOVA	14	24. 04. 1926	06. 02. 1945	Okroglo	v boju	Nemci	partizanka	delavka
2. MIHELIC, Albin, URANOV	03	01. 03. 1915	15. 10. 1944	Čatež – Trebnje	v boju	domobranci	partizan	delavec
3. MIHELIC, Francka, URANOVA	03	15. 09. 1927	09. 02. 1945	Kozjak	v boju	Nemci	partizanka	delavka
4. MIHELIC, Janez, JERNEJEV	12	12. 05. 1920	02. 1945	srem. fronta	v boju	Nemci	partizan	delavec
5. MIHELIC, Marija, JERNEJEVA	06	04. 07. 1891	28. 02. 1943	Oševsek	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
6. PANČUR, Janez, MILEN	11	26. 12. 1926	30. 01. 1945	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	dijak
7. PLEVEL, Jernej, BELČARJEV	04	31. 08. 1920	25. 12. 1942	Kostavska p.	v boju	Nemci	partizan	delavec
8. POLENCIČ, Terezija, CIBROVA	22	15. 10. 1890	16. 04. 1945	Oševsek	ob poskusu aretacije sina partizana	Nemci	civilistka	gospodinja
9. VIDMAR, Franc, CIBER	22	04. 10. 1886	29. 08. 1941	Jarše	talec	Nemci	civilist	gradbenik
10. VIRJENT, Franc, BLEKOV	02	04. 10. 1911	23. 11. 1944		taborišče	Nemci	civilist	kmet
11. VIRJENT, Jakob, BLEKOV	02	24. 07. 1921	15. 11. 1943	Srem. Mitrovica	v boju	Nemci	partizan	delavec
12. VIRJENT, Leopold, BLEKOV	02	10. 11. 1925	15. 04. 1943		v boju	Nemci	partizan	delavec
13. VIRJENT, Franc, KUŽNARJEV	01	22. 03. 1919	15. 10. 1944	Čatež –Trebnje	v boju	domobranci	partizan	kovač

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okoliščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
POREBER									
1.	KONČNIK, Franc, KNEFTROV	06	04. 11. 1912	20. 12. 1944	Poreber	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
2.	KOTNIK, Janez, ŠTEMPIHAR	16	07. 10. 1903	21. 12. 1944	Poreber	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
3.	MALI, Feliks, JERNEJČEV	11	21. 11. 1911	10. 12. 1944	Nova Štifta	likvidacija	partizani	partizan	delavec
4.	PANČUR, Matevž, KAJŽEN	07	12. 09. 1896	26. 05. 1944	Poreber	izčrpanost – posl. zapo.	Nemci	civilist	kmet
5.	PANČUR, Silvester, KAJŽEN	07	01. 01. 1924	1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
6.	PANČUR, Leopold, TONEŽOV	13	09. 11. 1919	18. 11. 1944	Pohorje	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
7.	PANČUR, Ludvik, TONEŽOV	13	29. 08. 1921	08. 1944	Rusija	tifus	bolezen	nemški mobiliz.	kmet/sin
8.	PANČUR, Slavko, TONEŽOV	13	29. 04. 1926	1945	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
9.	REPANŠEK, Franc, UKOV	08	16. 08. 1924	30. 12. 1943	Rusija	v boju ranjen – bolnica	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
10.	REPANŠEK, Lovro, UKOV	08	10. 08. 1925	27. 10. 1943	Vrhopolje	likvidacija	Nemci	civilist	delavec

TUČNA

1.	DOLAR, Jože, DROLČEV	02	17. 03. 1920	1944	Estonija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
2.	SUŠNIK, Andrej, ANŽIČEV	01	26. 11. 1919	07. 04. 1945	Brčko	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin

VIR PRI NEVLJAH

1.	JERAS, Marjan, VODIŠKARJEV	02	09. 09. 1923	30. 07. 1944	Luče	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
----	----------------------------	----	--------------	--------------	------	--------	-------	----------	----------

VRHPOLJE PRI KAMNIKU

1.	ERAMITA, Edo	30	21. 03. 1921	20. 03. 1944	Gozd	likvidacija	partizani	civilist	brusač
2.	HVALIČ, Boris, TRELČEV	31	13. 09. 1924	31. 12. 1944	Nemčija	vojni begunec	Nemci	nemški mobiliz.	študent
3.	LAH, Janez, MALI BURIČ	23	10. 02. 1911	29. 11. 1943	Vrhopolje	likvidacija	partizani	civilist	uslužbenec
4.	LAKNER, Janez, LAKNERJEV	07	18. 09. 1913	23. 09. 1942	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	vrtnar
5.	OSENAR, Franc, RIBČEV	52	25. 09. 1921	01. 06. 1945	Kočevski Rog	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
6.	OSENAR, Ivan, RIBEV	52	16. 03. 1924	21. 12. 1944	Vrhopolje	v boju	Nemci	partizan	delavec
7.	OSENAR, Julij, GOBARJEV	44	06. 07. 1920	30. 06. 1942	Kamnik	likvidacija	Nemci	partizan	delavec
8.	RAK, Jakob, ŠTAJARČEV	05	21. 07. 1911	01. 1944	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	kmet/sin
9.	SUŠNIK, Jože, JOHANIN	59	11. 09. 1908	27. 02. 1946	Ljubljana	obsojen na smrt	sodišče po vojni	domobranec	mizar
10.	SVETIC, Tomaž, ANZELNOV	29	21. 12. 1916	19. 06. 1942	Mala planina	v boju	Nemci	partizan	delavec

11. ŠIMENC, Jože, JAKOV	32	25. 03. 1900	05. 12. 1944	Golnik - bol.	ozebline	bolezen	partizan	delavec
12. TROBEVŠEK, Jože, VELIKI BURIČ	27	07. 04. 1912	29. 11. 1943	Vrhpolje	likvidacija	partizani	civilist	uslužbenec

VIII. ŽUPNIJA RADOMLJE

zbral Milan ŠUŠTAR

RUDNIK PRI RADOMLJAH

1. CEDILNIK, Peter, BVAŽEVENK	07	22. 02. 1896	06. 01. 1945	Rudnik	likvidacija	Nemci	partizan	kmet
2. JAZBEC, Albert, KOFEDRONOV	10	14. 10. 1913	07. 01. 1945	Vrhovlje	likvidacija	Nemci	partizan	ključavničar
3. JAZBEC, Anton, KOFEDRONOV	10	01. 1910	13. 05. 1943	Begunje	talec	Nemci	partizan	delavec
4. NAHTIGAL, Janko, KEPČEV	03	23. 03. 1908	1944	Dolenjska	v boju	Nemci	partizan	delavec
5. NOVAK, Jože, HACETOV	01	13. 03. 1920	27. 09. 1944	Planina pri Ljubljani	v boju	Nemci	partizan	kovač
6. REMS, Alojz, GRDAVOV	11	10. 10. 1920	25. 03. 1943	Palovče	v boju	gestapo	partizan	delavec
7. REMS, Franc, GRDAVOV	11	1904	04. 02. 1945	Žužemberk	v boju	Nemci	partizan	delavec
8. RODE, Anton, KORDINOV	05	10. 09. 1918	06. 06. 1944	Šmarca	v boju	Nemci	partizan	krojač
9. RODE, Izidor, KORDINOV	05	04. 04. 1917	27. 05. 1943	Golnik	v boju pri reševanju sestre iz bolnice	Nemci	partizan	mizar
10. RODE, Miha, KORDINOV	05	30. 09. 1887	18. 04. 1943	Kolovec	v boju	Nemci	partizan	zidar
11. RODE, Viktor, KORDINOV	05	16. 08. 1924	16. 06. 1943	Rudnik	v boju	Nemci	partizan	mizar
12. ULČAR, Anton, VAMPRETOV	02	13. 06. 1925	07. 01. 1945	Vrhovlje	likvidacija	Nemci	partizan	kmet/sin
13. ŽEBOVEC, Ciril, ŠTEBETOV	08	27. 06. 1922	07. 01. 1945	Vrhovlje	likvidacija	Nemci	partizan	kovač
14. ŽEBOVEC, Janez, ŠTEBETOV	08	27. 05. 1918	06. 01. 1945	Rudnik	v boju	Nemci	partizan	delavec
15. ŽEBOVEC, Mihael, ŠTEBETOV	08	20. 09. 1916	10. 05. 1945	Primorska	v boju	Nemci	partizan	ključavničar

IX. ŽUPNIJA SELA PRI KAMNIKU

zbral Maksimilijan ŠIMENC

BELA PEČ

1. HRIBAR, Vencelj, SP. KOČEVAR	01	14. 07. 1921	1945	ruska fronta	pogrešan	nemški mobiliz.	kmet/sin
---------------------------------	----	--------------	------	--------------	----------	-----------------	----------

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
2.	KUHAR, Janez, PODBEVŠKOV	04	16. 05. 1926	08. 1943	ruska fronta	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
3.	KUHAR, Valentin, PODBEVŠKOV	04	11. 01. 1919	1943	Francija	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
4.	MALI, Anton, ZG. KOČEVAR	02	14. 05. 1915	15. 05. 1944	Bela Peč	likvidacija	Nemci	civilist	kmet/sin
5.	MALI, Jakob, ZG. KOČEVAR	02	25. 07. 1910	19. 02. 1944	Bela Peč	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
6.	MALI, Jernej, ZG. KOČEVAR	02	16. 08. 1912	29. 12. 1944	Nova Štifta	v boju	Nemci	partizan	čevljar
7.	MALI, Jože, ZG. KOČEVAR	02	31. 05. 1922	15. 05. 1944	Bela Peč	likvidacija	Nemci	civilist	kmet/sin
8.	POLJANŠEK, Janez, OSREDKARJEV	03	23. 01. 1921	24. 11. 1944	Bela Peč	likvidacija	partizani	civilist	kmet/sin
9.	POLJANŠEK, Martin, OSREDKARJEV	03	07. 11. 1912	24. 11. 1944	Bela Peč	likvidacija	partizani	civilist	kmet/sin

MARKOVO

1.	BIZJAK, Jakob, SELAKOV	06	24. 07. 1909	15. 05. 1945	Jesenice	v boju	Nemci	partizan	delavec
2.	PANGERSIČ, Mimi, KVADNIKOVA	01	22. 03. 1926	30. 03. 1945	Markovo	nesreča z orožjem		civilistka	kmet/hči
3.	POLJANŠEK, Anton, KLEMENČEV	04	16. 01. 1918	1945	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
4.	POLJANŠEK, Jože, KLEMENČEV	04	16. 03. 1920	1945	Koroška	nesreča	zastрупitev	civilist	delavec
5.	POLJANŠEK, Jakob, PLAHUTNIKOV	05	15. 07. 1896	23. 05. 1942	Markovo	likvidacija	partizani	civilist	kmet
6.	TOMC, Leopold, MARKOVČNIKOV	11	13. 11. 1902	18. 12. 1944	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	kmet

PODHRUŠKA

1.	HOMAR, Franc, MLINARJEV	06	26. 01. 1900	05. 06. 1944	Palovče	likvidacija	partizani	civilist	mlinar
2.	ŽEBALJEC, Franc, ORAŽMOV	02	29. 03. 1926	22. 02. 1944	Slevo	v boju	Nemci	partizan	delavec

POLJANA

1.	OSOLNIK, Alojz, JAKČEV	02	14. 06. 1921	1944	Sela	likvidacija	partizani	nemški mobiliz.	kmet/sin
2.	OSOLNIK, Franc, POLANSKI	01	27. 11. 1922	1943	Poljska	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
3.	OSOLNIK, Matevž, POLANSKI	01	22. 09. 1917	1944	Kamnik	likvidacija	partizani	civilist	delavec
4.	POLJANŠEK, Janez, POLANSKI	01	15. 12. 1908	27. 12. 1944	Žubejevo	talec	Nemci	civilist	kmet/sin

ROŽIČNO

1.	BERLEC, Anton, JURKOV	03	01. 02. 1922	01. 06. 1945	ni znano	likvidacija	partizani	nemški mobiliz.	kmet/sin
----	-----------------------	----	--------------	--------------	----------	-------------	-----------	-----------------	----------

2. KUCHAR, Janez, LAZAR	09	19. 10. 1901	19. 06. 1944	Begunje	talec	Nemci	civilist	kmet
3. ŠUŠTAR, Janez, SKOLIČEV	05	15. 05. 1923	20. 01. 1943	Kališe	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
4. ŠUŠTAR, Jože, JANEZOV	08	15. 03. 1919	07. 07. 1943	Begunje	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
5. VRTAČIČ, Franc, PANČETOV	04	01. 12. 1900	18. 08. 1943	Moravče	talec	Nemci	civilist	kmet

SELA PRI KAMNIKU

1. POLJANŠEK, Jakob, SKERLOVŠEK	11	05. 07. 1925	30. 09. 1944	Dolenjska	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
2. POLJANŠEK, Jože, SKERLOVŠEK	11	30. 01. 1922	29. 09. 1943	Jasnogorodka	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
3. STEHNIČAR, Janez, SP. ŠUŠTAR	07	08. 09. 1919	19. 05. 1944	Črnuče	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
4. ŠUŠTAR, Ivana, MEŽNARJEVA	02	07. 06. 1901	11. 02. 1945	Sela	nesreča	partizani	civilistka	cerkovnica
5. ŠUŠTAR, Janez, MEŽNAR	02	28. 01. 1902	14. 07. 1944	Dolenjska	v boju	Nemci	partizan	cerkovnik
6. VERŠNIK, Rudi, ŠTAJARC	09	10. 04. 1899	01. 06. 1945	ni znano	likvidacija	partizani	civilist	trgovec

SOVINJA PEČ

1. ČERVENŠEK, Stanislava, BRLEČEVA	05	12. 11. 1932	15. 10. 1944	Sovinja Peč	likvidacija	Nemci	civilistka	kmet/hči
2. HRIBAR, Tomaž, KAJŽAR	08	20. 12. 1873	11. 08. 1944	Vir	talec	Nemci	civilist	kmet
3. KUCHAR, Antonija, LIVKOVA	05	01. 01. 1924	15. 10. 1944	Sovinja Peč	likvidacija	Nemci	civilistka	kmet/hči
4. KUCHAR, Janez, LIVKOV	05	17. 12. 1873	15. 10. 1944	Sovinja Peč	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
5. KUCHAR, Jože, LIVKOV	05	28. 02. 1917	15. 10. 1944	Sovinja Peč	likvidacija	Nemci	civilist	kmet/sin
6. KUCHAR, Terezija, LIVKOVA	05	11. 10. 1879	15. 10. 1944	Sovinja Peč	likvidacija	Nemci	civilistka	gospodinja
7. OSREDKAR, Jakob, LIVKOV	05	22. 04. 1883	15. 10. 1944	Žubejevo	talec	Nemci	civilist	kmet
8. POLJANŠEK, Alojz, BRLEC	06	27. 05. 1909	18. 02. 1945	Frankolovo	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
9. POLJANŠEK, Angela, BRLEČEVA	06	28. 02. 1934	15. 10. 1944	Sovinja Peč	likvidacija	Nemci	civilistka	kmet/hči
10. POLJANŠEK, Frančiška, BRLEČEVA	06	02. 11. 1875	15. 10. 1944	Sovinja Peč	likvidacija	Nemci	civilistka	kmetica
11. POLJANŠEK, Frančiška, BRLEČEVA	06	24. 09. 1930	15. 10. 1944	Sovinja Peč	likvidacija	Nemci	civilistka	kmet/hči
12. POLJANŠEK, Jožefa, BRLEČEVA	06	10. 04. 1907	15. 10. 1944	Sovinja Peč	likvidacija	Nemci	civilistka	kmet/hči
13. POLJANŠEK, Matija, BRLEČEV	06	24. 02. 1937	15. 10. 1944	Sovinja Peč	likvidacija	Nemci	civilist	kmet/sin
14. POLJANŠEK, Viktor, BRLEČEV	06	09. 02. 1933	15. 10. 1944	Sovinja Peč	likvidacija	Nemci	civilist	kmet/sin
15. POLJANŠEK, Alojz, ZG. SMONKAR	03	16. 05. 1925	10. 03. 1943	Oklo	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
16. POLJANŠEK, Janez, ZG. SMONKAR	03	28. 12. 1914	11. 01. 1944	Črni graben	talec	Nemci	civilist	kmet/sin

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
------	--------------------------	--------	---------------	-------------	------------	-----------------	--------------------	-----------------	-----------------

SREDNJA VAS PRI KAMNIKU

1.	BERLEC, Anton, ANŽETOV	22	24. 08. 1921	04. 03. 1944	Šenturška Gora	likvidacija	partizani	civilist	delavec
2.	BERLEC, Marjan, ANŽETOV	22	03. 10. 1923	1943	Šmartno	likvidacija	partizani	nemški mobiliz.	kmet/sin
3.	BERLEC, Zdravko, ANŽETOV	22	31. 08. 1925	01. 06. 1945	ni znano	likvidacija	partizani	domobranec	kmet/sin
4.	DROLČ, Lovrenc, MESAR	10	03. 08. 1879	05. 06. 1944	Palovče	likvidacija	partizani	civilist	delavec
5.	DROLČ, Martin, REBOLOV	10	29. 10. 1914	11. 11. 1942	Srednja vas	likvidacija	partizani	civilist	lesni trgovec
6.	DROLČ, Slavko, CESTARJEV	34	17. 08. 1929	30. 05. 1945	Srednja vas	nesreča z bombo			otrok
7.	MALI, Jože, MLEKARJEV	25	16. 04. 1922	27. 04. 1945	Srednja vas	padel v zasedo	Nemci	partizan	kmet/sin
8.	MERČUN, Anton, MATETOV	15	30. 05. 1920	26. 02. 1943	Srednja vas	likvidacija	partizani	civilist	delavec
9.	POLJANŠEK, Ivan, MARTINKOV	19	25. 11. 1925	27. 02. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
10.	TREBUŠAK, Franc, PANČURJEV	23	05. 07. 1925	15. 09. 1944	Kočevski Rog Baza 20	v bolnici-ranjen		partizan	delavec
11.	VRTAČNIK, Viktor, POVONEN	06	22. 12. 1925	04. 03. 1944	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	delavec

STUDENCA

1.	DOLINŠEK, Janko, BREZNIKOV	07	08. 03. 1925	02. 02. 1943	Mengeš	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
2.	ŠUŠTAR, Alojz, Kladnikov	06	15. 07. 1928	12. 06. 1945	STUDENCA	nesreča	partizani	civilist	kmet/sin
3.	ŠUŠTAR, Anton, Kladnikov	06	01. 12. 1925	13. 01. 1945	Rusija	taborišče	tifus	nemški mobiliz.	mizar

TROBELNO

1.	RESNIK, Matevž, ERČINOVČEV	02	13. 09. 1918	25. 10. 1943	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
2.	ŠUŠTAR, Franc, BOŠTJANOV	01	28. 01. 1902	24. 10. 1942	Trobelno	likvidacija	partizani	civilist	kmet

ZNOJILE

1	KADUNC, Ludvik, MARKOV	03	05. 08. 1918	24. 12. 1943	Oševsek	likvidacija	partizani	partizan	delavec
2	KADUNC, Rafael, MARKOV	03	20. 09. 1920	1945	ruska fronta	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	mizar
3	MALI, Anton, UKEC	04	03. 06. 1895	15. 04. 1945	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	kmet

X. ŽUPNIJA STRANJE

zbral Milan ŠUŠTAR

BISTRIČICA

1	CIMBAS, France, ROŠEV	03	25. 10. 1899	12. 12. 1942	Bistričica	likvidacija	partizani	civilist	delavec
2	CIMBAS, Peter, ROŠEV	03	03. 07. 1911	15. 08. 1942	Bistričica	likvidacija	Nemci	civilist	delavec
3	HROVAT, France, CIMBASOV	09	17. 03. 1900	21. 09. 1942	Menina planina	likvidacija	partizani	partizan	mlinar
4	MOČNIK, Anton, PRESKARJEV	05	09. 06. 1926	05. 05. 1945	Nova Štifa	v boju	partizani	domobranec	kmet/sin
5	MOČNIK, Franc, PRESKARJEV	05	22. 03. 1925	17. 02. 1944	Krivorok (Rusija)	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
6	ŠLEBIR, France, ŽAGARJEV	14	15. 02. 1905	04. 01. 1943	Dachau	taborišče	Nemci	partizan	delavec

ČRNA PRI KAMNIKU

1.	GOLOB, Peter		27. 02. 1878	17. 04. 1942	Koroška	talec	Nemci	civilist	delavec
2.	HRIBAR, Franc, KLJUKČEV	08	11. 09. 1891	08. 03. 1945	Črna	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
3.	KRAMAR, Avgust, ŠTAJEREC	13	30. 07. 1909	05. 07. 1942	Črna	likvidacija	partizani	civilist	ključavničar
4.	KRAMAR, Franc, ŠTAJEREC	13		19. 06. 1942	Vel. planina	v boju	Nemci	partizan	
5.	PAVLIN, Janez, MEŽNARJEV	01	25. 06. 1924	13. 04. 1944	Poljska	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
6.	PREKLET, Mihael, PRELESNIKOV	02	05. 01. 1902	30. 06. 1942	Kamnik	obešen	Nemci	civilist	delavec
7.	RESNIK, Anton, URŠKOV	20	24. 04. 1918	09. 07. 1942	Črna	talec	Nemci	civilist	čevljar
8.	RESNIK, Franc, URŠKOV	20	28. 09. 1922	13. 12. 1944	Krivčevo	v boju	Nemci	partizan	trg. pomočnik
9.	ROMŠAK, Matevž, GREGORJEV	11	19. 12. 1901	01. 05. 1943	Črna	likvidacija	partizani	civilist	delavec
10.	SLEVEC, Lavrencij, TINČKOV	14	11. 08. 1925	16. 04. 1944	Okroglo	v boju	Nemci	partizan	delavec
11.	SPRUK, Jože, JERAŠKOV	05	04. 03. 1926	21. 08. 1944	ruska fronta	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
12.	STAROVANSNIK, Valentin	08	02. 02. 1922	01. 06. 1942	Palovče	v boju	Nemci	partizan	delavec
13.	ŽAGAR, Janez, SPOTIKARJEV	09	28. 12. 1901	09. 07. 1942	Črna	talec	Nemci	civilist	rudar
14.	ŽAGAR, Janez, SPOTIKARJEV		1941	18. 08. 1942	Šentvid	taborišče	Nemci		otrok
15.	ŽAGAR, Jože, SPOTIKARJEV		1941	11. 1942	Altötting	taborišče	Nemci		otrok
16.	ŽAGAR, Mihael, SPOTIKARJEV	09	01. 10. 1922	16. 04. 1944	Okroglo	v boju	Nemci	partizan	delavec

KAMNIŠKA BISTRICA

1.	ERJAVŠEK, Slavka, JERINČKOVA		08. 08. 1913	02. 11. 1944	Kopišče	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
----	------------------------------	--	--------------	--------------	---------	-------------	-----------	------------	------------

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
2.	LIBNIK, Jurij	05	12. 04. 1918	09. 06. 1942	Vegrad	v boju	Nemci	partizan	logar
3.	ŠUŠTAR, Ivan		1905	06. 07. 1943	Krdovo polje	talec	Nemci	civilist	delavec
4.	URŠIČ, Adolf	05	01. 02. 1922	08. 12. 1943	Kamniška Bistrica	likvidacija	partizani	partizan	gozdni delavec
5.	URŠIČ, Milan, TINETOV	01	06. 09. 1922	19. 01. 1945	Bistričica	likvidacija	Nemci	civilist	drvar

KLEMENČEVO

1.	KUHAR, Karol, SP. SVATENŠEK	03	19. 10. 1917	21. 04. 1945	Kisovec	likvidacija	partizani	civilist	kmet/sin
----	-----------------------------	----	--------------	--------------	---------	-------------	-----------	----------	----------

KREGARJEVO

1.	GRADIŠEK, Alojzij, TOMČEV	03	11. 10. 1921	05. 02. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
2.	MIZORI, Simon, KREGARJEV	02	29. 10. 1909	12. 12. 1944	Kamniška Bistrica	v boju	Nemci	partizan	kmet
3.	PRODNIK, Janez, PRODNIKOV	06	17. 09. 1936	03. 06. 1944	Mala planina	nesreča z orožjem			otrok
4.	PRODNIK, Karel, PRODNIKOV	06	11. 10. 1917	24. 08. 1944	Amsterdam	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	trg. pomočnik
5.	PRODNIK, Viktor, PRODNIKOV	06	27. 03. 1909	01. 12. 1943	Kamniška Bistrica	likvidacija	partizani	civilist	trgovec
6.	ZAMLJEN, Peter, GRADIŠKOV	05	29. 06. 1905	12. 03. 1945	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	kmet/sin
7.	ZAMLJEN, Zorko, GRADIŠKOV	05	13. 08. 1922	27. 01. 1944	Kamniška Bistrica	v boju	gestapo	civilist	delavec

OKROGLO

1.	PRELESNIK, Franc	04	04. 04. 1923	03. 01. 1944	Kijev	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
----	------------------	----	--------------	--------------	-------	--------	--------------	-----------------	----------

SPODNJE STRANJE

1.	BALANTIČ, Janez, TRPOŠČEV	25	28. 05. 1923	08. 05. 1945	Dolenjska	v boju	Nemci	partizan	delavec
2.	GRADIŠEK, Ciril, MATEVŽEV	06	01. 07. 1923	07. 1942	Kriška gora	likvidacija	partizani	partizan	delavec
3.	GRADIŠEK, Franc, CVAJARJEV	18	12. 03. 1916	09. 07. 1942	Črna	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
4.	GRADIŠEK, Jože, NAPOTNIKOV	15	09. 03. 1912	09. 07. 1942	Črna	talec	Nemci	civilist	krojač
5.	JUVAN, Franc, KAVRAŽEV	07	09. 11. 1914	11. 07. 1944	Vrhovlje	v boju	Nemci	partizan	ključavničar
6.	KORITNIK, Matevž, ŠKRBINČEV	02	20. 09. 1904	06. 06. 1944	Mozirje	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
7.	MARTINC, Ciril, CESTARJEV	29	11. 08. 1923	28. 12. 1944	Vače	v boju	Nemci	partizan	delavec
8.	MARTINC, Jožef, CESTARJEV	29	27. 02. 1895	26. 02. 1945	Županje Njive	likvidacija	domobranci	partizan	delavec

9. MARTINC, Stanislav, CESTARJEV	29	22. 09. 1926	17. 03. 1944	Zg. Tuhinj	v boju	Nemci	partizan	delavec
10. OSOLIN, Ciril, ANŽEV	17	12. 08. 1922	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
11. RODE, Franc	14	06. 12. 1867	07. 10. 1944	Sp. Stranje	ubit	Nemci	civilist	kolar
12. SUŠNIK, Ivan, LIPETOV	25	04. 06. 1925	08. 03. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	pleskar
13. ŠLEBIR, France, HRONČEV	01	04. 10. 1919	1944	Bele Vode	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
14. ŠLEBIR, Janez, HRONČEV	01	22. 06. 1909	26. 12. 1944	Šmartno	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
15. ŠTIRN Maksimilijan, ŠTIRNOV	20	10. 10. 1911	18. 11. 1943	Kregarjevo	likvidacija		partizan	delavec
16. VOLJKAR, Maksimilijan	17	21. 02. 1915	17. 09. 1944	Godič	v boju	Nemci	partizan	pekovski pomočnik

STAHOVICA

1. JERAS, France, JERASOV	02	29. 09. 1911	30. 06. 1942	Kamnik	obešen	Nemci	civilist	delavec
2. JEŽ, Franc		02. 03. 1896	09. 07. 1942	Črna	talec	Nemci	civilist	delavec
3. KREGAR, Karel, IPAVČEV	01	22. 04. 1916	30. 06. 1942	Kamnik	obešen	Nemci	civilist	delavec
4. KREGAR, Valentin, IPAVČEV	01	13. 02. 1909	09. 05. 1944	na Tunjiškem	likvidacija	partizani	partizan	krojač
5. PEČNIK, Marijan, PREKLETOV	04	20. 01. 1927	24. 11. 1942	Golnik, bolnica	ustreljen po pomoti	žandarji	civilist	kmet/sin
6. POTOČNIK, Janez, BODLAJEV	10	05. 10. 1903	12. 12. 1944	Kamniška Bistrica	likvidacija	Nemci	civilist	delavec
7. POVŠNAR, Jože		02. 12. 1906	09. 07. 1942	Črna	talec	Nemci	civilist	delavec
8. SITAR, Anton	05	06. 06. 1895	01. 12. 1943	Počivalo	likvidacija	partizani	civilist	delovodja
9. SLEVEC, Janez, UŽARJEV	25	12. 07. 1941	29. 10. 1942	Exsberg	taborišče	Nemci		otrok
10. SLEVEC, Tone, UŽARJEV	25	1939	1942	Šentvid	taborišče	Nemci		otrok
11. SLEVEC, Valentin, UŽARJEV	25	16. 02. 1904	21. 09. 1942	Menina planina	likvidacija	partizani	partizan	delavec
12. VETORAZZI, Janez, ŠTANCARJEV	18	09. 11. 1907	22. 03. 1944	Tuhinj	v boju	Nemci	partizan	apnar
13. ZORNIK, Janez, SKAVARJEV		13. 12. 1904	22. 03. 1944	Rakitovec	v boju	Nemci	partizan	rudar
14. ŽAGAR, Florjan, FRJANOV		04. 05. 1895	09. 07. 1942	Črna	talec	Nemci	civilist	delavec
15. ŽAGAR, Franc, LIZEN	16	16. 12. 1905	09. 07. 1942	Črna	talec	Nemci	civilist	delavec

STOLNIK

1. GRUDEN, Ivan, GRUDNOV	08	13. 06. 1925	27. 01. 1944	Kamniška Bistrica	likvidacija	gestapo	civilist	delavec
2. GRUDEN, Štefan, GRUDNOV	08	27. 12. 1895	22. 08. 1941	Smlednik	talec	Nemci	civilist	delavec
3. KRIVEC, Peter, GOLOBOV	05	13. 02. 1912	28. 04. 1943	Stolnik	likvidacija	partizani	civilist	delavec
4. RAK, Milan, VOVKOV	02	29. 11. 1925	03. 07. 1944	Stolnik	likvidacija	gestapo	civilist	delavec
5. ŠTULAR, Janez, SVRŽINA	14	1910	01. 01. 1945	Mauthausen	taborišče	Nemci	civilist	kmet

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
------	--------------------------	--------	---------------	-------------	------------	-----------------	--------------------	-----------------	-----------------

ZAGORICA NAD KAMNIKOM

1.	BALANTIČ, Magdalena, REBERNIKOVA	09	09. 04. 1879	26. 08. 1942	Šentvid	taborišče	Nemci	civilistka	kmet/hči
2.	BALANTIČ, Pavla, REBERNIKOVA	09	05. 07. 1909	04. 02. 1944	Niederfels	taborišče	Nemci	civilistka	kmet/hči
3.	BALANTIČ, Peter, REBERNIKOV	09	21. 06. 1921	10. 02. 1943	Auschwitz	taborišče	Nemci	partizan	delavec
4.	BERNOT, Bogomir, BERNOTOV	11	08. 10. 1924	06. 11. 1944	Moste	v boju	Nemci	partizan	delavec
5.	JERETINA, Andrej	02	24. 11. 1904	13. 11. 1941	Draga	talec	Nemci	civilist	delavec
6.	REBERNIK, Florjan, URHOV	08	05. 02. 1922	09. 07. 1942	Črna	talec	Nemci	civilist	kovač
7.	REBERNIK, Viktor, URHOV	08	17. 02. 1891	09. 07. 1942	Črna	talec	Nemci	civilist	kmet
8.	REBERNIK, Vincenc, URHOV	08	22. 01. 1925	09. 07. 1942	Črna	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
9.	REBERNIK, Zorko, URHOV	08	31. 09. 1921	30. 06. 1942	Kamnik	obešen	Nemci	civilist	kmet/sin
10.	TURNŠEK, France	15	05. 04. 1903	01. 12. 1943	Zagorica	likvidacija	partizani	civilist	cerkovnik, organist, občinski tajnik

ZAKAL

1.	ČEVKA, Angela, DOBOVŠKOVA	13	17. 05. 1899	05. 01. 1945	Zakal	likvidacija	gestapo	civilistka	gospodinja
2.	ČEVKA, Marija, DOBOVŠKOVA	13	22. 01. 1928	05. 01. 1945	Zakal	likvidacija	gestapo	civilistka	kmet/hči
3.	ČEVKA, Peter, DOBOVŠKOV	13	05. 07. 1924	05. 01. 1945	Zakal	likvidacija	gestapo	civilist	kmet/sin
4.	GRILC, Florjan, JEVŠEVČEV	16	04. 05. 1888	04. 07. 1942	v cerklj. fari	likvidacija	partizani	civilist	čevljar
5.	KOMATAR, Franc, VAZARJEV	09	19. 02. 1925	22. 01. 1944	Kerč	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
6.	KOMATAR, Ivan, VAZARJEV	09	08. 02. 1924	08. 10. 1944	Obrebeck	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
7.	SPRUK, Janez, KOŠTARJEV	06	12. 09. 1919	28. 02. 1945	Vodice nad Kamnik.	likvidacija	domobranci	partizan	kmet/sin
8.	TROBEVŠEK, Florjan, ZABRŠKI	12	30. 04. 1907	05. 01. 1945	Zakal	likvidacija	gestapo	civilist	kmet/sin

ZGORNJE STRANJE

1.	ARNEŽ, Karel, MEŠETOV	07	01. 03. 1916	08. 1944	Romunija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
2.	BERK, Ivan		1926	1942	Novo mesto	v boju	Nemci	partizan	učenec
3.	DOBOVŠEK, Peter, POVONIN	18	16. 06. 1912	20. 06. 1944	Žiri	v boju	Nemci	partizan	delavec
4.	HRIBAR, Karol, LIZIN	17	22. 01. 1921	15. 05. 1944	Berlin	likvidacija	Nemci	nemški mobiliz.	delavec
5.	LUKAN, France, MARTINOVČEV	27	29. 09. 1897	14. 12. 1943	Zg. Stranje	likvidacija	partizani	civilist	krojač

6. LUKAN, Marija, MARTINOVČEVA	27	05. 04. 1903	17. 12. 1943	Golnik, bolnica	likvidacija	partizani	civilistka	vdova
7. SLEVEC, Florijan, VODNIŠČEV	04	02. 05. 1912	1944	Martinj Vrh	v boju	Nemci	partizan	kovač
8. SLEVEC, Jože, VODNIŠČEV	04	01. 03. 1923	24. 02. 1944	Voklo	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
9. ŠIMENC, Anton, JERINOV	08	23. 01. 1913	11. 06. 1942	Zg. Stranje	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
10. ŠTIRN, Karel, ŠTIRNOV	20	03. 11. 1898	30. 01. 1945	Kamniška Bistrica	možg. kap. posled. poškodbe		partizan	čevljarski mojster
11. URH, France, PETRČEV	05	19. 01. 1917	23. 02. 1945	Županje Njive	likvidacija	domobranci	partizan	kmet/sin
12. URŠIČ, Filip, JOHANIN	14	23. 04. 1913	14. 03. 1945	Kamniška Bistrica	v boju	Nemci	partizan	delavec
13. URŠIČ, Valentin, JOHANIN	14	07. 02. 1912	27. 01. 1944	Zg. Stranje	likvidacija	gestapo	civilist	delavec

ŽUPANJE NJIVE

1. BALANTIČ, Alojz, BAVANČEV		31. 01. 1903	09. 07. 1942	Črna	talec	Nemci	civilist	kmet
2. BALANTIČ, Anton,	07	11. 01. 1900	30. 06. 1942	Kamnik	talec	Nemci	civilist	delavec
3. BODLJAJ, Alojzij, VAMPKOV	24	06. 12. 1919	22. 11. 1944	Zasavje	likvidacija	partizani	partizan. ubežnik	delavec
4. BODLJAJ, Janez, VAMPKOV	24	23. 08. 1915	19. 08. 1942	Županje Njive	samomor – ni se dal ujeti	Nemci	partizan	delavec
5. ERJAVŠEK, France, KAZINARJEV	21	23. 10. 1920	30. 06. 1942	Kamnik	obešen	Nemci	partizan	delavec
6. GOLOB, Andrej, ŠPINOV	10	18. 10. 1936	23. 11. 1944	Golnik	nesreča z orožjem			otrok
7. GOLOB, Franc, ŠPINOV	10	29. 08. 1903	12. 04. 1943	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	delavec
8. GOLOB, Miha, ŠPINOV	10	16. 09. 1930	23. 11. 1944		nesreča z orožjem			otrok
9. KEMPERLE, Franc, JERASOV	01	31. 12. 1919	07. 07. 1944	Županje Njive	likvidacija	Nemci	civilist	kmet/sin
10. MOČNIK, Ivan, GRUNTARJEVEGA PETRA		16. 12. 1918	01. 06. 1945	Kočevski Rog	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
11. VIDER, Janez, JERNEJČEV	05	21. 03. 1916	1944	Krim	utonil v močvirju		nemški mobiliz.	delavec
13. VIDER, Valentin, JERNEJČEV	05	11. 02. 1920	1944	Rusija	v ujetništvu	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
12. VIDER, Janez, MARTINOV	23	07. 12. 1922	14. 10. 1944	Štajerska	v boju	Nemci	partizan	delavec

XI. ŽUPNIJA ŠMARCA

zbral Milan ŠUŠTAR

DUPLICA

1. BAVČAR, Zdravko	29	22. 04. 1924	1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
2. BERLEC, Janez, GREGOREVOV	12	07. 03. 1920	05. 04. 1944	Sidraž	v boju	Nemci	partizan	delavec

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
3.	BERLEC, Mihael, GREGOREVOV	12	19. 09. 1922	29. 07. 1944	Tunjice	v boju	Nemci	partizan	delavec
4.	DOBAJ, Vincencij	28	09. 02. 1922	19. 06. 1942	Vel. planina	v boju	Nemci	partizan	delavec
5.	FORNETZI, Franc	29	13. 06. 1905	03. 01. 1942	Draga	talec	Nemci	civilist	delavec
6.	GREGORŠ, Franc, MATIJEVČEV	10	28. 11. 1923	11. 07. 1944	Kijev	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
7.	GRUM, Mirko		18. 07. 1909	05. 10. 1944	Grčija	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	mizar
8.	GRUM, Pavle		15. 01. 1912	31. 08. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
9.	NADIŽAR, Anton	34	03. 09. 1916	1944		pogrešan		partizan	delavec
10.	OCEPEK, Bubino	29	1924	1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
11.	OREŠNIK, Francišek	14	02. 11. 1913	16. 07. 1942	Kovor	talec	Nemci	civilist	študent
12.	OREŠNIK, Janez	14	23. 02. 1916	18. 04. 1944	Mlaka	v boju	Nemci	partizan	krojač
13.	PESTOTNIK, Jože, MORAVČAN	29	06. 02. 1910	02. 12. 1944	Moravče	v boju	Nemci	partizan	mizar
14.	PROSEN, Viktor		1915	1944	Homec	v boju	Nemci	partizan	delavec
15.	REMEC, Jaka		26. 07. 1922	01. 06. 1945	Škofja Loka	likvidacija	partizani	domobranec	študent
16.	ROZMAN, Bojan	13	28. 07. 1926	10. 10. 1944	Dolenjska, Zaplaz	likvidacija	domobranci	partizan	ključavničar
17.	SEMEJA, Franc, MATEVHOV	20	31. 03. 1914	20. 02. 1945	Žvirče	v boju	Nemci	partizan	mizar
18.	SEMEJA, Jožef, MATEVHOV	20	07. 03. 1892	19. 12. 1944	Črna	v boju	Nemci	partizan	mizarski mojster
19.	SEMEJA, Ljudmila, MATEVHOVA	20	24. 09. 1923	15. 10. 1944	Auschwitz	taborišče	Nemci	civilistka	trg. pomočnica
20.	SEMEJA, Slavko, MATEVHOV	20	15. 06. 1925	20. 08. 1943	Ihan	v boju	Nemci	partizan	mehanik
21.	SLABE, Anton	08	10. 06. 1924	1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
22.	SLEJKO, Alojzij	31	20. 05. 1899	06. 09. 1942	Zg. Loke	v boju	Nemci	partizan	uradnik
23.	ŠAVELJ, Jože, PEPČKOV	18	15. 07. 1907	29. 12. 1944	Moravče	v boju	Nemci	partizan	mizar
24.	ŠKRJANC, Franc, KUŠTROV	26	01. 10. 1923	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
25.	ŠKRJANC, Rok, KUŠTROV	26	10. 08. 1921	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
26.	ŠUŠTERŠIČ, Franc	15	26. 03. 1911	03. 03. 1944	Sidraž	likvidacija	partizani	civilist	mizar
27.	VENGUST, Dominik	16	29. 07. 1923	21. 07. 1943	Gorenja vas	talec	Nemci	civilist	stroj. ključavničar
28.	VENGUST, Janez	25	14. 10. 1914	24. 12. 1944	Zakal	likvidacija	domobranci	partizan	mizar
29.	WARUN-SEKRET Avrelja	04	08. 12. 1889	18. 08. 1942	Duplica	likvidacija	partizani	civilistka	upokojenka
30.	WARUN-SEKRET Georg	04	17. 11. 1870	18. 08. 1942	Duplica	likvidacija	partizani	civilist	upokojenec
31.	ZUPANEC, Andrej, VORIČKOV	13	15. 11. 1909	09. 05. 1945	Sv. Ambrož	likvidacija	partizani	partizan	delavec
32.	ŽBOGAR, Stane		1903	02. 1942	Auschwitz	taborišče	Nemci	civilist	strugar

ŠMARCA

1.	BENDA, Ivan, ŠURKOV	22	22. 10. 1922	06. 01. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
2.	BRAJAR, Milan, BRAJARJEV	03	11. 09. 1920	07. 09. 1943	Kijev	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	pletilec
3.	BRAJER, Andrej	03	24. 10. 1909	26. 02. 1945	Beljak	del. taborišče	letalski napad	civilist	ključavničar
4.	BROJAN, Adolf, ANDREJEV	38	12. 04. 1922	06. 1945	Trogir	likvidacija	partizani	prekomorec	kmet/sin
5.	BROJAN, Pavle, ANDREJEV	38	23. 06. 1924	20. 01. 1944	Črna pri Preval.	v boju	Nemci	partizan	ključavničar
6.	BROJAN, Stanko, JURJEV	18	28. 11. 1912	1943	Kresnice	utonil		partizan	pleskar
7.	BURGAR, Ciril, ŠUNKARJEV	94	23. 09. 1922	25. 07. 1944	Poljska	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	dijak
8.	BURGAR, Janez, ŠUNKARJEV	94	02. 12. 1909	25. 03. 1945	Sv. Lenart	v boju	domobranci	partizan	delavec
9.	DOLENC, Ignac, BIDROV	17	30. 05. 1924	16. 04. 1944	Zakal	v boju	Nemci	partizan	ključavničar
10.	DOLENC, Stanko, BIDROV	17	20. 01. 1920	02. 03. 1943	Hrušica	napad na progo	partizani	civilist	strojevodja
11.	JERAN, Alojz, MRKUŠEV	55	15. 06. 1919	06. 07. 1943	Krdovo polje	talec	Nemci	partizan	delavec
12.	JERAN, Franc, MRKUŠEV	55	12. 06. 1874	06. 06. 1944	Šmarca	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
13.	JERAN, Tonček, MRKUŠEV	55	05. 03. 1913	06. 06. 1944	Šmarca	likvidacija	Nemci	partizan	delavec
14.	JERAN, Jakob, PRIMOŽEV	60	27. 04. 1900	1945	Lokovec	v boju	Nemci	partizan	ščetar
15.	JERAN, Janez, KOCKOV	60	16. 07. 1901	01. 04. 1945	Mrzla Rupa	v boju	Nemci	partizan	kmet
16.	JERAN, Jože, JULIJANOV	45	16. 03. 1925	22. 09. 1944	Romunija	v boju	Nemci	partizan	delavec
17.	JEREB, Janko, JEREBOV	03	10. 06. 1922	02. 02. 1945	Dunaj	ranjen umrl v bolnici		nemški mobiliz.	delavec
18.	KEPIC, Janez, KEPČEV	78	01. 04. 1929	08. 09. 1945	Pikovnik	v boju		partizan	ključav. vajenec
19.	KLEMENC, Franc, FUŽINSKI	73	28. 01. 1891	19. 11. 1943	Šmarca	likvidacija	partizani	civilist	kovač
20.	KOČAR, Mirko, ROGOVČEV	29	14. 04. 1924	1945	Francija	nesreča, stopil na mino		nemški mobiliz.	kolar
21.	KOLENC, Jože	103	06. 05. 1909	20. 04. 1944	Testenik	ranjen	Nemci	partizan	krojač
22.	KOTNIK, Karel, PRI KOTNIK	33	29. 12. 1917	07. 02. 1944	Košiše	v boju	gestapo	partizan	zidar
23.	KOŽELJ, Franc, KADUNČEV	31	10. 05. 1923	15. 12. 1943	Pokljuka	v boju	Nemci	partizan	delavec
24.	KOŽELJ, Janez	03	26. 12. 1923	16. 05. 1946	Rusija	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
25.	KRISTAN, Janez				Primorska	pogrešan		partizan	tkalski mojster
26.	LAZNIK, Angela, ŠKAFARJEVA	25	08. 06. 1889	19. 11. 1943	Šmarca	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
27.	LAZNIK, Martin, ŠKAFARJEV	25	10. 10. 1890	19. 11. 1943	Šmarca	likvidacija	partizani	civilist	sodar
28.	LOBODA, Ivan, JERNEJEV	66	18. 08. 1926			pogrešan		nemški mobiliz.	kmet/sin
29.	PETERLIN, Stane, MIGIN	03	06. 04. 1922	16. 04. 1945	srem. fronta	v boju	Nemci	partizan	delavec
30.	PIBERNIK, Albin, MRKUŠOV	10	20. 02. 1905	10. 1942	Bloke	v boju	Italijani	partizan	ključavničar
31.	PIBERNIK, Julka, MRKUŠEVA	10	18. 06. 1905	14. 02. 1942	Foča	gangrena		partizanka	tekstilna delavka
32.	PROSEN, Franc	29	02. 03. 1896	1944	Primorska	v boju	Nemci	partizan	mizar
33.	SKUBIC, Franc, MIHOV	58	1924	1943	Rusija	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
34.	ZAMLIJEN, Slavko	101	10. 10. 1910	05. 1945	Celovec	likvidacija	partizani	gestapovec	livar
35.	ZOBAVNIK, Albin, MATIJEV	26	19. 02. 1913	05. 10. 1944	Sv. Križ	v boju	domobranci	partizan	krojač
36.	ZOBAVNIK, Ivan, MATIJEV	26	22. 06. 1911	29. 07. 1944	K. Dobrava	v boju	Nemci	partizan	mizar
37.	ZOBAVNIK, Ivan, KOFUTARJEV	57	23. 12. 1920	10. 09. 1943	Šentjernej	v boju	Nemci	partizan	mizar

XII. ŽUPNIJA ŠMARTNO V TUHINJU

zbral Ivan JERIČ

Buč

1.	BERLEC, Lovro, GRABNARJEV		10. 08. 1914	24. 04. 1942	Kamnik	likvidacija	Nemci	civilist	trgovec
2.	HRIBAR, Franc, ZIDANKOV	16	22. 09. 1914	1944		likvidacija	partizani	civilist	delavec
3.	KLEMEN, Peter, RUGELŠKI	26	29. 06. 1908	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
4.	PAVLIČ, Franc, ŽEFČNI	31	13. 08. 1912	26. 11. 1946	Buč	tuberkuloza	posledice nem. tabor.	civilist	čevljar
5.	PAVLIČ, Ivan, OFICJEV	25	29. 08. 1923	01. 06. 1945	iz Tehar. odpuščen,	likvidacija	partizani	domobranec	kmet/sin
					ugrabljen in ubit				
6.	PAVLIČ, Milan, BREZOVSKI	03	07. 06. 1922	1944		likvidacija	partizani	civilist	krojaški delavec
7.	ZORE, Vincenc, OCEPKOV	20	12. 07. 1904	05. 12. 1946	Buč		posledice vojne	partizan	krojač
8.	PODBEVŠEK, Ignacij, REPAČ	12	12. 07. 1914		Madžarska	ujetništvo		nemški mobiliz.	delavec
9.	VRANKAR, Tonček, TONETOV	35	22. 12. 1936	07. 04. 1948	Buč	nesreča z orožjem		civilist	učenec

GRADIŠČE V TUHINJU

1.	DROLČ, Franc, PURGARJEV	15	13. 10. 1872	08. 07. 1942	Gradišče	likvidacija	Nemci	civilist	preužitkar
2.	DROLČ, Blaž, ŠTRAJHARJEV	06	01. 02. 1921	08. 07. 1942	Gradišče	likvidacija	Nemci	civilist	kmet/sin
3.	DROLČ, Ivan, ŠTRAJHARJEV	06	29. 05. 1926	08. 07. 1942	Gradišče	likvidacija	Nemci	civilist	kmet/sin
4.	DROLČ, Jože, ŠTRAJHARJEV	06	10. 02. 1910	08. 07. 1942	Gradišče	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
5.	DROLČ, Maks, ŠTRAJHARJEV	06	25. 10. 1941	05. 01. 1943	Wündsheim	taborišče	Nemci		otrok
6.	DROLČ, Stanislava		1944	16. 11. 1944	Poksav	taborišče	Nemci		otrok
7.	HANČIČ, Magda, KORITNIKOVA	13	17. 07. 1898	15. 05. 1942	Gradišče	likvidacija	partizani	civilistka	kmetica, gospod.

8.	HOČEVAR, Francka, VAČILARJEVA	03	1942	1942	Wündsheim	taborišče	Nemci		dojenček
9.	HOČEVAR, Jožef, VAČILARJEV	03	11. 02. 1904	28. 06. 1942	Retnje pri Tržiču	talec	Nemci	civilist	kmet
10.	HOMAR, Franc, HOMSKI	01	03. 11. 1905	08. 07. 1942	Gradišče	talec	Nemci	civilist	delavec
11.	HOMAR, Mihael, HOMSKI	01	06. 01. 1914	08. 07. 1942	Gradišče	talec	Nemci	civilist	tesar
12.	HOMAR, Peter, HOMSKI	01	01. 07. 1942	20. 07. 1942	Wündsheim	taborišče	Nemci		otrok
13.	KLEMEN, Lucija, KORITNIKOVA	13	08. 12. 1898	15. 05. 1942	Gradišče	likvidacija	partizani	civilistka	kmet. delavka
14.	PETEK, Jurij, ŠUŠOV	04	23. 03. 1897	08. 07. 1942	Gradišče	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
15.	PETEK, Mihael, ŠUŠOV	04	18. 09. 1924	08. 07. 1942	Gradišče	likvidacija	Nemci	civilist	kmet/sin
16.	PODBREGAR, Anton, PURGARJEV	15	31. 05. 1899	08. 07. 1942	Gradišče	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
17.	ŠUBELJ, Jakob, UKIŽEV	10	24. 07. 1905	25. 03. 1943	Črnivec	v boju	Nemci	partizan	delavec
18.	VIRJENT, Lovrenc, POLJANŠKOV	07	28. 07. 1873	08. 07. 1942	Gradišče	likvidacija	Nemci	civilist	preužitkar
19.	VRANKAR, Anton, VEL. HOMSKI	02	04. 01. 1880	08. 07. 1942	Gradišče	talec	Nemci	civilist	kmet
20.	VRANKAR, Cecilija, HOMSKA	02	29. 11. 1921	18. 04. 1942	Koroška	talka	Nemci	civilistka	kmet/hči
21.	VRANKAR, Janez, HOMSKI	02	27. 04. 1885	08. 07. 1942	Gradišče	talec	Nemci	civilist	kmet. delavec
22.	VRANKAR, Jurij, HOMSKI	02	17. 04. 1905	08. 07. 1942	Gradišče	talec	Nemci	civilist	kmet. delavec
23.	VRANKAR, Mihael, HOMSKI	02	26. 09. 1912	06. 06. 1942	Luče	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin

HRUŠEVKA

1.	DROLČ, Andrej, TANČIČEV	03	28. 12. 1881	27. 12. 1944	Hruševka	talec	Nemci	civilist	kmet
2.	DROLČ, Angela, TANČIČEVA	03	06. 09. 1922	27. 12. 1944	Hruševka	talka	Nemci	civilistka	kmet/hči
3.	DROLČ, Franciška, TANČIČEVA	03	28. 05. 1914	27. 12. 1944	Hruševka	talka	Nemci	civilistka	kmet/hči
4.	DROLČ, Ivana, TANČIČEVA	03	12. 05. 1912	27. 12. 1944	Hruševka	talka	Nemci	civilistka	kmet/hči
5.	DROLČ, Janez, TANČIČEV	03	01. 05. 1910	27. 12. 1944	Hruševka	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
6.	DROLČ, Marija, TANČIČEVA	03	03. 10. 1908	27. 12. 1944	Hruševka	talka	Nemci	civilistka	kmet/hči
7.	OSOLNIK, Anton, ZORETOV	07	06. 01. 1922	1944	ruska fronta	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
8.	OSOLNIK, Jože, ZORETOV	07	15. 03. 1923	1944	ruska fronta	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
9.	ŠTRAJHAR, Luka, PIRŠEV	02	17. 10. 1917	04. 1941	Novi Sad	v boju		vojak jugosl. vojske	delavec
10.	TONIN, Martin, REPČEV	06	09. 11. 1910	04. 01. 1945	Češnjice	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin

KOSTANJ

1.	GROŠELJ, Franc, GROŠELNOV	03	07. 10. 1917	27. 03. 1942	Kostanj	likvidacija	partizani	civilist	kmet/sin
2.	GROŠELJ, Matija, GROŠELNOV	03	23. 02. 1919	1944		likvidacija	partizani	civilist	šofer

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
3.	PANČUR, Maks, HRASTOVŠKOV	04	11. 10. 1915	20. 05. 1943	Rakitovec	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
4.	PANČUR, Matevž, HRASTOVŠKOV	04	10. 09. 1903	07. 04. 1946	Kostanj	posledica taborišča		civilist	kmet/sin
5.	PESTOTNIK, Bolt, JAKOPINOV	06	05. 01. 1895		Dachau	taborišče	Nemci	civilist	kmet/sin
6.	PESTOTNIK, Boltežar, JAKOPINOV	06	05. 01. 1895	24. 02. 1943	Dingelfin	taborišče	Nemci	civilist	delavec
7.	PESTOTNIK, Martin, JAKOPINOV	06	02. 11. 1866	15. 09. 1945	Kostanj	posledica taborišča	Nemci	civilist	preužitkar
8.	PESTOTNIK, Jože, OSOVNIKOV	05	11. 03. 1911	18. 04. 1942	Begunje	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
9.	PESTOTNIK, Mihael, OSOVNIKOV	05	27. 09. 1906	18. 04. 1942	Begunje	talec	Nemci	civilist	kmet

LOKE V TUHINJU

1.	BERLEC, Ivana, CAHTETOVA	18	19. 08. 1902	03. 1945	Ravensbrück	taborišče	Nemci	civilistka	kmet/hči
2.	BERLEC, Lovro, CAHTETOV	18	10. 08. 1914	24. 04. 1942	Buč	likvidacija	Nemci	civilist	delavec
3.	BERLIC, Franc, PESTOTNIKOV	03	24. 03. 1901	10. 05. 1944		taborišče	Nemci	civilist	kmet
4.	BURJA, Adolf, LAŠČARJEV	13	12. 02. 1910	07. 02. 1944	Zg. Tuhinj	likvidacija	partizani	civilist	kmet
5.	JUTERŠEK, Franc, ZADNIKARJEV	07	24. 04. 1907	09. 05. 1945		likvidacija	partizani	civilist	delavec
6.	MALI, Franc, SOVINŠKOV	01	26. 10. 1928	04. 1945		likvidacija	gestapo	civilist	kmet/sin
7.	MALI, Ivan, SOVINŠKOV	01	14. 06. 1891	21. 07. 1943	Gorenja vas	likvidacija	gestapo	civilist	kmet
8.	POLJANŠEK, Jernej, LEDRARJEV	20	24. 08. 1915	07. 1943		likvidacija	partizani	policist	delavec
9.	RESNIK, Ivan, HOMARJEV	12	30. 04. 1918	23. 04. 1941			Nemci	vojak jugosl. vojske	kmet/sin
10.	ŠTRAJHAR, Janez, JUHINOV	15	06. 05. 1942	06. 05. 1942	v partizan. rojen	umrl			otrok
10.	TROBEVŠEK, Stanislav, SOVINŠKOV	01	24. 04. 1916	19. 07. 1943	Draga	talec	Nemci	partizan	delavec
11.	VRANKAR, Jakob, HOMARJEV	12	13. 07. 1899	27. 01. 1942	Loke	likvidacija	partizani	civilist	kmet

PIRŠEVO

1.	HRIBAR, Franc, ERJAVČEV	03	11. 04. 1876	04. 01. 1945	Kavran	likvidacija	Nemci	civilist	preužitkar
2.	KONCILJA, Janez, JOŽOV	02	16. 12. 1916	03. 07. 1944	Dolenjska	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
3.	KONCILJA, Lovrenc, JOŽOV	02	07. 08. 1920	14. 03. 1945	Loke	v boju	Nemci	partizan	delavec
4.	MLAKAR, Luka, TOMAŽETOV	26	13. 09. 1919	02. 01. 1945	Pirševo	likvidacija	Nemci	partizan	čevljar

PODBREG

1.	OSOLNIK, Janez, CVAJEV	04	16. 06. 1897	30. 11. 1944		likvidacija	partizani	civilist	kmet/mlinar
----	------------------------	----	--------------	--------------	--	-------------	-----------	----------	-------------

POTOK

1. ALBIČ, Pavle, ČIBROV	16	27. 01. 1922	11. 02. 1944	ruska fronta	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
2. FRONTINI, Blaž, ŠKOFOV	09	07. 01. 1914	1945		likvidacija	UDBA	partizan. ubežnik	delavec
3. KALIŠNIK, Franc, KOČJANOV	06	14. 02. 1927	06. 1942	Sidol	likvidacija	partizani	civilist	kmet/sin
4. KALIŠNIK, Jože, KOČJANOV	06	01. 05. 1922	31. 12. 1943		v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
5. KALIŠNIK, Stanislav, KOČJANOV	06	22. 11. 1930	22. 12. 1944	Kamnik	nesreča z orožjem		civilist	kmet/sin
6. KOŠIR, Matevž, PIRŠEV	18	14. 09. 1906	18. 10. 1944	Žužemberk	v boju	Nemci	partizan	delavec

PRAPROČE V TUHINJU

1. HRIBAR, Andrej, MEJAČEV	07	04. 12. 1921	20. 11. 1944	Klinja vas	v boju	Nemci	partizan	čevljar
2. HRIBAR, Jakob, MATIJEVČEV	06	16. 07. 1920	1944	ruska fronta	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
3. HRIBAR, Janez, MATIJEVČEV	06	16. 02. 1916	1944	ruska fronta	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
4. HRIBAR, Janez, ROKAVČEV	03	08. 12. 1904	20. 09. 1944	Rakek	likvidacija	partizani	partizan	kmet
5. LIPOVŠEK, Anton, SP. MEJAČEV	08	25. 01. 1919	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	kmet/sin
6. SUŠNIK, Anton, TABERŠKOV	01	12. 06. 1923	08. 05. 1944	Vaseno	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
7. SUŠNIK, Vincenc, TABERŠKOV	01	29. 12. 1924	19. 02. 1943	Kališe	talec	Nemci	partizan	kmet/sin

RAVNE PRI ŠMARTNEM

1. DROLČ, Jože, OŠEVARJEV	07	12. 03. 1923	1943	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
2. HRIBAR, Janez, SLEMENŠKOV	05	16. 05. 1896	04. 12. 1944	nad Česnjicami	likvidacija	partizani	civilist	kmet
3. KOROŠEC, Pavel, SANDOLČEV	11	06. 12. 1917	19. 12. 1944	Snovik	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
4. MATJAN, Janez, GROŠETOV	04	20. 05. 1913	04. 12. 1944	nad Česnjicami	likvidacija	partizani	civilist	delavec
5. PODBEVŠEK, Jernej, KLEMENOV	03	18. 08. 1902	11. 12. 1944	nad Česnjicami	likvidacija	partizani	civilist	kmet
6. PODBEVŠEK, Jernej, KLEMENOV	03	19. 08. 1928	04. 12. 1944	nad Česnjicami	likvidacija	partizani	civilist	kmet/sin
7. PODBREGAR, Jakob, KOMUŠKOV	01	09. 04. 1897	04. 12. 1944	nad Česnjicami	likvidacija	partizani	civilist	kmet
8. ŽAVBI, Franc, OŠEVARJEV	07	29. 11. 1897	12. 08. 1945	bil aret. v Kamniku – likv. neznano kje	likvidacija	partizani	civilist	delavec

SIDOL

1. SLAPAR, Franc, MOŠENKOV	09	15. 11. 1915	09. 09. 1942	Zlato Polje	likvidacija	partizani	civilist	kmet/sin
2. URANKAR, Matevž, PEHKOV	02	21. 09. 1922	02. 1944	Št Ožbold	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
------	--------------------------	--------	---------------	-------------	------------	-----------------	--------------------	-----------------	-----------------

SNOVIK

1.	BURJA, Stanislav, BEZJAKOV	02	01. 05. 1923	03. 08. 1943	Snovik	likvidacija	partizani	civilist	kmet/sin
2.	MALI, Alojz, SMAREŠNIKOV	04	16. 06. 1916	1941		v boju	Nemci	vojak jugosl. vojske	kmet/sin

STEBLJEVEK

1.	ŠIMENC, Pavle, VODNAVOV	04	05. 12. 1901	09. 07. 1944	Mala planina		strela	partizan	delavec
----	-------------------------	----	--------------	--------------	--------------	--	--------	----------	---------

ŠMARTNO V TUHINJU

1.	DOLAR, Martin, ZAGODETOV	07	15. 12. 1923	1945		likvidacija	partizani	nemški mobiliz.	kmet/sin
2.	ERZIN, Ivan, ERZINOV	18	07. 02. 1910	08. 10. 1944	Notranjska	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
3.	ERZIN, Stanislav, ERZINOV	18	16. 10. 1925	01. 06. 1945	iz Tehar. odpuš., ubit neznano kje	likvidacija	partizani	domobranec	kmet/sin
4.	GABROVŠEK, Ivan, GABARŠKOV	26	26. 11. 1918	07. 04. 1944	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	jurist
5.	GABROVŠEK, Zdravko, GABARŠKOV	26	17. 02. 1923	05. 02. 1943	Pohorje	v boju	Nemci	partizan	študent
6.	JERIČ, Franc, KOSTELSKI	29	17. 09. 1926	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	hišar/delavec
7.	JERIČ, Ivan, KOSTELSKI	29	22. 08. 1924	21. 10. 1943	Dudenez	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	hišar/delavec
8.	PANČUR, Elizabeta, JURJEVČEVA	17	05. 07. 1898	29. 05. 1948	Ljubljana preiskoval. zapor	preiskovalni zapor	povojna oblast	civilistka	kmetica, gostilničarka
9.	PANČUR, Ivan, JURJEVČEV	17	26. 08. 1925	1948	neznano	ugrabljen doma	povojna oblast	nem. policist	kmet/sin
10.	PANČUR, Janez, JURJEVČEV	17	06. 06. 1890	08. 08. 1943	Šmartno	našli obešen.	ni znano	civilist	gostilničar
11.	PAVLIČ, Franc, ŠEMETOV	16	02. 04. 1926	1947	Poljska	ujetništvo	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
12.	PRAŠNIKAR, Alojz, MEDVEDOV	23	27. 05. 1920	1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	hišar/delavec
13.	VESEL, Franc		31. 07. 1904	27. 10. 1943	Vrhpolje	likvidacija	partizani	stražmojster	
14.	VOLKAR, Vincenc, ROŠOV	05	13. 07. 1914	11. 1944	Žužemberk	v boju	Nemci	partizan	kmet

VASENO

1.	CEVC, Jožef, MLINARJEV	04	23. 12. 1909	21. 07. 1942	Vaseno	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
2.	RAK, Alojz, GREGOV		15. 06. 1917	1943	rus. fronta	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
3.	RAK, Franc, GREGOV		17. 04. 1920	17. 05. 1944	Smolensk	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
4.	SMOLNIKAR, Janez, MEJCE		12. 12. 1899	25. 03. 1943	Vel. Lašna	v boju	partizani	polic. pomoč.	delavec

XIII. ŽUPNIJA TUNJICE

zbral Ivan NOGRAŠEK

KOŠIŠE

1. GOLTEZ, Maksimilijan, KAVSLJEV	04	21. 09. 1919	06. 1944	Viševica	likvidacija	partizani	civilist	vrtnar
2. JERIN, Avgust, BERNARDOV	10	12. 08. 1922	21. 02. 1944	Italija	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	zidar
3. KOTNIK, Karel, GORJANČEV	17	1917	07. 02. 1944	Košiše	likvidacija	gestapo	civilist	zidar
4. KRT, France, KRTOV	06	07. 09. 1914	06. 1944	Sv. Ambrož	likvidacija	partizani	civilist	šofer
5. OGRIN, Ivan, TINETOV	08	07. 05. 1922	13. 08. 1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
6. SEDUŠAK, Jožef, SUŠAKOV	01	18. 03. 1912	18. 11. 1943	Mauthausen	taborišče	Nemci	civilist	kmet/sin
7. SLANOVEC, Leopold, KOMATARJEV	03	05. 04. 1913	08. 12. 1944	Celovec	nesreča z orožjem		civilist	kmet
8. STELE, Janko, SP. KUREŽEV	15	1912	05. 1945	Črna	v boju	Nemci	partizan	zidar
9. STELE, Jože, SP. KUREŽEV	15	1924	15. 10. 1943	Zasavje	v boju	Nemci	partizan	zidar
10. ZABAVNIK, Janez, REZMANOV	05	11. 09. 1921	03. 05. 1944	Sevastopolj	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin

LANIŠE

1. KOŽELJ, Jakob, ZG. KOŽELJEV	10	25. 07. 1900	04. 1944	Poljanska dolina	v boju	Nemci	partizan	kmet
2. LANIŠEK, Jernej, SP. LANIŠEKOV	02	22. 08. 1923	14. 08. 1942	pod Krvavcem	v boju	Nemci	partizan	delavec
3. LANIŠEK, Valentin, ZG. LANIŠEKOV	01	14. 01. 1915	10. 1944	Cerklje	likvidacija	Nemci	partizan	delavec
4. PODJED, Peter, ŽVABOV	08	15. 02. 1919	1945	Split	likvidacija	partizani	prekomorec	kovač
5. PODJED, Stanislav, ŽVABOV	08	11. 11. 1922	19. 08. 1944	Krakow	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
6. PREGLED, Florjan, ZG. DOLENČEV	04	16. 04. 1909	29. 04. 1945	Nemčija	taborišče	Nemci	civilist	kmet/sin
7. ROMŠAK, Janez, ZG. HRIBARJEV	06	05. 05. 1902	04. 1945	Primorska	pogrešan		partizan	kmet
8. VRHOVNIK, Anton, CIRJEV	03	16. 01. 1923	13. 08. 1942	pod Krvavcem	v boju	Nemci	partizan	tesar

TUNJICE

1. BUTALIČ, Matevž, PETKOV	01	23. 12. 1915	10. 06. 1944	K. Dobrava	v boju	Nemci	partizan	tesar
2. GOLOB, Janez, ZG. GOLOBOV	29	18. 07. 1925	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	kmet/sin
3. GRKMAN, Janez, VINŠEKOV	05	13. 05. 1911	1944	C. Dobrava	v boju	Nemci	partizan	delavec
4. GRKMAN, Mihael, ŠKLETOV	16	18. 09. 1924	13. 02. 1944	Ukrajina	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
5. KOŽELJ, Fortunat, GMAJNARJEV	30	12. 07. 1903	10. 02. 1945	Vojsko	v boju	Nemci	partizan	delavec

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
6.	LAH, Janez, ZG. KOSIRNIKOV	33	07. 04. 1920	18. 06. 1943	Špik	v boju	Nemci	partizan	mizar
7.	MALEŠ, Henrik, KOTARJEV	22	24. 12. 1924	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	kmet/sin
8.	NOGRAŠEK, Jernej, ZG. NAUMOV	18	18. 08. 1918	01. 06. 1945	Kočevski Rog	likvidacija	partizani	domobranec	kmet/sin
9.	PETEK, Anton, JERŠINOV	03	28. 05. 1925	01. 06. 1945	Kočevski Rog	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
10.	PETEK, Avguštin, JERŠINOV	03	03. 09. 1916	02. 02. 1944	Stranska vas	v boju	Nemci	partizan	vrtnar
11.	TORKAR, Vincenc, MOHTOV	12	08. 01. 1911	02. 07. 1944	Cerkno	v boju	Nemci	partizan	delavec
12.	VINŠEK, Avgust, VOŠTARSKI	23	05. 02. 1914	02. 1943	Dobrava	likvidacija	partizani	civilist	kmet/sin
13.	VINŠEK, France, VOŠTARSKI	23	03. 10. 1903	25. 02. 1943	Tunjice	likvidacija	partizani	civilist	kmet
14.	VRHOVNIK, France, POCINOV	02	01. 09. 1908	01. 06. 1945	Sl. Bistrica	likvidacija	partizani	domobranec	tesar
15.	VRHOVNIK, Janez, POCINOV	02	13. 01. 1920	01. 06. 1945	Crngrob	likvidacija	partizani	domobranec	trgovec
16.	VRHOVNIK, France, ZOKLARJEV	40	15. 05. 1930	02. 02. 1944	Tunjice	likvidacija	gestapo	civilist	kmet/sin
17.	VRHOVNIK, Maks, ŽERJAVOV	11	12. 10. 1890	30. 05. 1942	Tunjice	likvidacija	partizani	civilist	kmet
18.	ŽAGAR, Franc, BUKOVNIKOV	09	14. 11. 1906	05. 1945	Mauthausen	taborišče	Nemci	civilist	delavec

TUNJŠKA MLAKA

1.	BRELIH, Anton, KAPLANOV	12	11. 06. 1907	20. 12. 1944	Tunj. Mlaka	likvidacija	domobranci	civilist	kmet/sin
2.	KOSIRNIK, Rudolf, OMEVČEV	19	1923	1943	Kijev	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
3.	STELE, Anton, BIRTOV	16	14. 01. 1924	22. 10. 1944	Kremenčak	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	dijak
4.	STELE, Jožef, BIRTOV	16	17. 01. 1921	20. 10. 1943	Zemun	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
5.	URŠIČ, Justin, NIVČARJEV	30	14. 04. 1925	08. 02. 1944	Podkoren	v boju	Nemci	partizan	usnjar

XIV. ŽUPNIJA VRANJA PEČ

zbral Janez PREŠEREN

SPODNJE PALOVČE

1.	HRIBAR, Janez, ZAPLATARJEV	16	24. 03. 1925	08. 1944	Čačak	v boju	Nemci	partizan	delavec
2.	HRIBAR, Pavel, ZAPLATARJEV	16	21. 01. 1882	20. 08. 1941	Sp. Palovče	likvidacija	partizani	civilist	kmet
3.	PESTOTNIK, Valentin, ŽUPANOV	05	05. 02. 1909	24. 12. 1942	Kostavska p.	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
4.	PODBEVŠEK, Anton, LEŠARJEV	21	13. 01. 1914	08. 12. 1944	Muljava	v boju	domobranci	partizan	kmet/sin

5. PODBEVŠEK, Franc, LEŠARJEV	21	14. 04. 1925	01. 06. 1945	Kočevski Rog	likvidacija	partizani	domobranec	zidar
6. PODBEVŠEK, Janez, LEŠARJEV	21	01. 03. 1921	02. 05. 1945	Celovec	talec	Nemci	partizan	zidar
7. SLAPAR, Franc, JURČETOV	03	31. 05. 1905	18. 07. 1943	Moravče	talec	Nemci	civilist	delavec
8. SLAPAR, Janez, JURČETOV	03	04. 12. 1906	27. 04. 1943	Begunje	talec	Nemci	civilist	delavec
9. SMESNJAVEC, Franc, BALOTOV	23	07. 05. 1919	09. 07. 1944	Štefanja g.	v boju	Nemci	partizan	delavec
10. SOVINŠEK, Florjan, BRLEČEV	09	30. 04. 1881	19. 02. 1943	Sp. Palovče	likvidacija	gestapo	civilist	kmet
11. VAVPETIČ, Franc, PRIMOŽEVČEV	10	20. 05. 1919	04. 01. 1945	Padova	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	delavec

TREBELNO PRI PALOVČAH

1. ERDANI, Jernej, ORETOV	03	15. 08. 1925	19. 04. 1945	Ptujska Gora	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
2. ERDANI, Stanislav, ORETOV	03	20. 11. 1926	15. 10. 1944	Čatež	v boju	domobranci	partizan	kmet/sin

VELIKA LAŠNA

1. HRIBAR, Franc, PRIMOŽEV	19	01. 03. 1913	28. 04. 1943	Škofja Loka	talec	Nemci	civilist	kmet
2. HRIBAR, Janez, ZAPOLJČEV	34	23. 7. 1906	18. 10. 1942	Zlato Polje	v boju	Nemci	partizan	kmet
3. MARINKO Alojz, NACETOV	24	30. 10. 1901	10. 04. 1941	Mengeš	avt. nesreča	jugosl. vojska	civilist	zidar
4. NARAT, Jakob, GAŠPERJEV	28	27. 07. 1924	23. 08. 1943	Klopce	v boju	Nemci	partizan	delavec
5. NARAT, Janez, NARATOV	20	08. 10. 1910	23. 05. 1943	Češnjice	v boju	Nemci	partizan	mizar
6. ORAŽEM, Jernej, KORITNIKOV	21	04. 08. 1891	24. 12. 1944	Vel. Lašna	ranjen izkrvav.	Nemci	civilist	kmet/sin
7. PAVLIČ, Valentin, KOROŠČEV	16	07. 01. 1924	01. 06. 1945	Kamnik	pogrešan		nemški mobiliz.	kmet/sin
8. ŠUŠTAR, Janez, HRIBARJEV	04	20. 12. 1905	07. 07. 1943	Begunje	talec	Nemci	civilist	kmet
9. ŠUŠTAR, Jožef, PAVLINOV	13	14. 07. 1923	02. 1943	Rusija	pogrešan		nemški mobiliz.	parketar
10. ZALAZNIK, Andrej, ŽGAJNARJEV	10	22. 11. 1919	01. 06. 1945	Teharje	likvidacija	partizani	domobranec	kmet/sin

VRANJA PEČ

1. BRNOT, Janez, MATIJEV	09	16. 05. 1923	29. 06. 1944	Rusija	pogrešan		nemški mobiliz.	študent
2. VODLAN, Jožef, MATIJEVČEV	06	25. 03. 1918	02. 1944	Menina planina	pogrešan	Nemci	partizan	delavec

ZGORNJE PALOVČE

1. BRNOT, Ivana, BREGARJEVA	08	08. 05. 1894	19. 02. 1943	Zg. Palovče	likvidacija	gestapo	civilistka	gospodinja
2. BRNOT, Janez, KAJŽEN	07	18. 05. 1923	22. 07. 1944	Königsberg	nesreča	utopitev	nemški mobiliz.	čevljar

z.š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
3.	BRNOT, Valentin, VAVPČEV	01	09. 02. 1904	25. 12. 1944	Vransko	v boju	Nemci	partizan	kmet
4.	BUDNAR, Feliks, MATJAŽEV	03	25. 02. 1922	07. 05. 1944	Krim	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
5.	BUDNAR, Janez, MATJAŽEV	03	17. 02. 1913	31. 12. 1943	Kolovec	likvidacija	partizani	civilist	delavec
6.	BUDNAR, Stanislav, MATJAŽEV	03	02. 11. 1923	01. 06. 1945	Kočevski Rog	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
7.	REMS, Mihael, ŠUŠTARJEV	04	23. 09. 1885	05. 08. 1942	Kolovec	likvidacija	partizani	civilist	kmet
8.	REMS, Venceslav, ŠUŠTARJEV	04	11. 07. 1918	03. 11. 1943	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	mizar

XV. ŽUPNIJA ZGORNJI TUHINJ

zbral Milan ŠUŠTAR

CIRKUŠE V TUHINJU

1.	BALOH, Marija, TOMANOVA	01	10. 02. 1907	13. 03. 1943	Cirkuše	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
2.	BALOH, Martin, TOMANOV	01	03. 11. 1894	13. 03. 1943	Cirkuše	likvidacija	partizani	civilist	delavec
3.	HRIBAR, Alojz, MATUŽETOV	12	21. 06. 1926	12. 1943	Mirna	v boju	Nemci	partizan	dijak

ČEŠNJICE V TUHINJU

1.	BERLIC, Valentin, BENKOV	14	12. 02. 1926	01. 1944	Kozje	pogrešan		partizan	kmet/sin
2.	DROLČ, Janez, REBOLOV	06	03. 11. 1874	31. 12. 1944	Jastroblje	likvidacija	Nemci	civilist	preužitkar
3.	DROLČ, Janez, ŠUŠTARJEV	21	09. 09. 1923	22. 07. 1944	Menina planina	likvidacija	Nemci	civilist	kmet/sin
4.	Jeglič, Janez, POLJANŠKOV	11	09. 12. 1905	20. 03. 1945	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	kmet
5.	JERAS, Franc, MEJAČEV	16	14. 11. 1883	14. 04. 1945	Dachau	taborišče	Nemci	civilist	kmet
6.	JERAS, Slavko, MEJAČEV	16	1924	22. 10. 1943	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
7.	ŠMID, Franc, GORIČEV	08	20. 10. 1869	31. 12. 1944	Češnjice	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
8.	VONTA, Martin	19	22. 10. 1902	26. 10. 1943	Nevlje	likvidacija	partizani	gestapovec	zidar
9.	ZORE, Ivan, TOMANOV	03	15. 12. 1925	19. 12. 1944	Dobrnič	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
10.	ŽELEZNIK, Marjana, MATIČKOVA	09	25. 03. 1883	31. 12. 1944	Češnjice	likvidacija	Nemci	civilistka	preužitkarica

ČRNI VRH V TUHINJU

1. BALOH, Jožefa, ŽUŽEVA	04	17. 03. 1924	23. 07. 1942	Črni Vrh	likvidacija	partizani	civilistka	kmet/hči
2. HRIBERNIK, Franc, ERZINOV		1910	04. 01. 1945	Mauthausen	taborišče	Nemci	civilist	kmet/sin
3. KANCIJANI, Anton, UKOVČEV	02	13. 01. 1923	13. 03. 1945	Pokovec	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
4. KANCIJANI, Janez, UKOVČEV	02	06. 12. 1912	18. 07. 1944	Koseze	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin

LAZE V TUHINJU

1. BAJDE, Stanislav, TOMANOV	22	06. 11. 1922		Rusija	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
2. BERLEC, Franc, ZAJČEV	15	04. 10. 1871	24. 02. 1945	Laze	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
3. BURKELJCA, Amalija, VIDETOVA	08	15. 07. 1885	11. 08. 1943	Laze	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
4. BURKELJCA, Anton, VIDETOV	08	03. 12. 1878	11. 08. 1943	Laze	likvidacija	partizani	civilist	trgovec, župan
5. BURKELJCA, Anton, VIDETOV	08	30. 03. 1908	21. 06. 1945		pogrešan		civilist	trgovec
6. BURKELJCA, Ivana, VIDETOVA	08	17. 01. 1913	11. 08. 1943	Laze	likvidacija	partizani	civilistka	trgovka
7. CVEK, Franc, BURKELJČEV	21	04. 01. 1903	16. 07. 1943	Krašnja	likvidacija	partizani	civilist	kmet
8. HACE Anton, BAJTARJEV	23	22. 01. 1915	24. 06. 1944	Črnuče	v boju	partizani	gestapovec	delavec
9. HACE Jožef, BAJTARJEV	23	21. 03. 1911	08. 05. 1945	Koroška	likvidacija	partizani	civilist	delavec
10. HRIBAR, Ivan, MLINARČKOV	01	15. 07. 1922		Rusija	pogrešan		nemški mobiliz.	delavec
11. HRIBAR, Tone, MLINARČKOV	01	16. 04. 1926	22. 09. 1944	Breslav	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	delavec
12. PODBEVŠEK, Jože, BOGNARJEV	06	21. 01. 1920	22. 03. 1943	Laze	likvidacija	partizani	civilist	delavec
13. SIMONČIČ, Maks	25	26. 12. 1920	18. 04. 1944	Komenda	v boju	Nemci	partizan	študent
14. SLAPAR, Alojz, MODRIJANOV	11	11. 06. 1909	10. 08. 1944	Vel. Bloke	v boju	Nemci	partizan	kmet
15. STAJNKO, Leopold, SLAPARJEV	05	25. 09. 1913	12. 09. 1944	Mozirje	v boju	Nemci	partizan	šofer

MALI HRIB

1. HRIBAR, Janez, FELCIJANOV	05	29. 08. 1924	13. 02. 1945	Vel. Hrib	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
2. HRIBAR, Leopold, FELCIJANOV	05	13. 09. 1922	25. 06. 1944	Kočevo	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin

STARA SELA

1. MOHOR, Janez, MOHORJEV		1925	14. 07. 1945	Sidol	nesreča z orožjem		civilist	livar
2. SLAPNIK, Anton, VŠČEV	03	04. 01. 1910	24. 03. 1945	Porezen	v boju	Nemci	partizan	mizar
3. ŠUŠTAR, Franc, SLAPNIKOV	01	31. 10. 1869	1942	Stara sela	likvidacija	partizani	civilist	preužitkar
4. ŠUŠTAR, Tone, ČABROV	08	19. 01. 1923	18. 07. 1944	Koseze	v boju	Nemci	partizan	kovač

z.š.priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okoliščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
VELIKI HRIB								
1. AHČIN, Franc, RAVNARJEV	13	04. 12. 1925	13. 08. 1943	Blagovica	v boju	Nemci	partizan	vajenec
2. CVAR, Frančišek, GOSTAČEV	14	27. 09. 1912	30. 09. 1943	Kočevje	v boju	Nemci	partizan	rudar
3. CVAR, Štefan, GOSTAČEV	14	04. 12. 1909	04. 03. 1945	Šenturška Gora	likvidacija	partizani	civilist	čevljar
4. DACAR, Jakob, JERKOV	08	16. 07. 1914	29. 08. 1941	Jarše	talec	Nemci	partizan	kovač
5. DACAR, Jernej, JERKOV	08	16. 08. 1919	22. 05. 1943	Zg. Tuhinj	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
6. DACAR, Marija, JERKOVA	08	25. 01. 1925	24. 12. 1943	Pijava Gorica	v boju	Nemci	partizanka	kmet/hči
7. JERAS, Franc, OCVIRKOV	07	20. 01. 1921	09. 01. 1944	Črni Vrh	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin

ZGORNJI TUHINJ

1. BALOH, Maks, ŠANČEV	36	21. 05. 1912	20. 11. 1944	Kočevje	v boju	Nemci	partizan	rudar
2. BERLEC, Alojzij, MLINARJEV	01	11. 03. 1922	26. 12. 1944	Vransko	likvidacija	Nemci	civilist	kmet/sin
3. DROLČ, Franc, VOLKARJEV	15	01. 10. 1889	17. 03. 1944	Zg. Tuhinj	likvidacija	Nemci	civilist	delavec
4. DROLČ, Jože, JERNAJEV	17	03. 05. 1927	22. 11. 1944	Kočevje	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
5. HRIBAR, Ivana, MIZELOVA	10	11. 11. 1919	28. 05. 1944	Zg. Tuhinj	likvidacija		civilistka	kmet/hči
6. HRIBAR, Jakob, BEDETOV	14	23. 07. 1905	14. 07. 1944	Zg. Tuhinj	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
7. HRIBAR, Janez, MEŽNISKI	24	06. 10. 1899	04. 1943	Črni vrh	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
8. JEGLIČ, Jože, HRIBNIKOV	29	06. 04. 1903	28. 12. 1944	Zg. Tuhinj	likvidacija	Nemci	civilist	delavec
9. KADUNC, Ivan, KOŽLAKARJEV	23	29. 08. 1914	08. 02. 1944	Menina planina	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
10. KONČILJA, Franc, KOLENČEV	13	30. 07. 1921	30. 05. 1943	Rakitovec	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
11. KONČILJA, Rafael, KOLENČEV	13	18. 10. 1919	13. 05. 1943	Boh. Bistrica	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
12. KRAMAR, Janez, VOŽKOV	40	18. 08. 1916	15. 10. 1943	Turjak	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
13. NARAT, Ivan		14. 07. 1924	10. 05. 1944	St. Valeryen	letalski napad	Angloamer.	nemški mobiliz.	hlapec
14. PANČUR, Franc, ERZARJEV	25	09. 07. 1923	20. 11. 1944	Kočevje	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
15. PANČUR, Jože, ERZARJEV	25	19. 12. 1926	16. 11. 1944	Sv. Nedelja	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
16. PODBEVŠEK, Franc, TIŠLARJEV	17	20. 03. 1922	18. 08. 1943	Sv. Gora	v boju	Nemci	partizan	mizar
17. PODBEVŠEK, Franc, ZATREPNIKOV	21	30. 01. 1912	01. 01. 1945	Zg. Tuhinj	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
18. VOLJKAR, Maksimilijan, TOMČEV	33	21. 02. 1915	10. 1944	Godič	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
19. ZAVASNIK, Ana, KAVSARJEVA	45	27. 04. 1904	07. 04. 1945	Zg. Tuhinj	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
20. ZAVASNIK, Franc, KAVSARJEV	45	26. 08. 1910	07. 04. 1945	Zg. Tuhinj	likvidacija	partizani	civilist	gostilničar

21.	ZAVASNIK, Janez, PETROVČEV	21	06. 05. 1889	17. 03. 1944	Zg. Tuhinj	ubit bombni napad	Nemci	civilist	kmet
22.	ZAVASNIK, Janez, PETROVČEV	21	13. 05. 1927	08. 01. 1945	Vransko	likvidacija	Nemci	civilist	vajenec
23.	ZAVASNIK, Rafael, PETROVČEV	21	12. 09. 1923	12. 01. 1945	Zg. Tuhinj	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
24.	ŽAVBI, Pavel, POSAJAVNIKOV	05	21. 01. 1911	03. 01. 1943	Rab	taborišče	Italijani	civilist	kmet/sin

Analitični prikaz žrtev 2. svetovne vojne v občini Kamnik*

*K vojnim žrtvam štejemo padle v boju, ustreljene,
likvidirane, umrle v koncentracijskih taboriščih
in pogrešane ter ostale, z vojno povezane žrtve.*

* Analitični prikaz za župnijo Komenda in občino Kamnik v celoti je izdelal dr. Marko Žerovnik, za vse ostale župnije pa po njegovi metodologiji Milan Šuštar.

I. ŽUPNIJA ČEŠNJICE

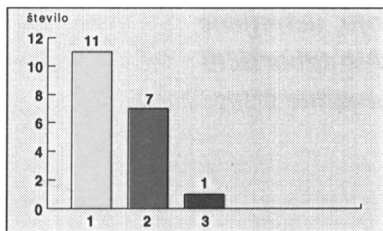
Seznam na strani 10 pove, da je vojna v kamniškem delu župnije Češnjice zahtevala 19 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 179, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 10,6 % prebivalstva.

Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 1) je največ civilistov: 11 ali 57,8 % (6 moških in 5 žensk); sledijo partizani: 7 ali 36,8 %; Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko: 1 ali 5,2 %.

Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 11 jih je bilo likvidiranih (8 od partizanov in 3 od Nemcev); v boju so padli 4, ustreljen je bil 1, v koncentracijskem taborišču je umrl 1, pogrešan je 1, za posledicami ran je umrl 1.

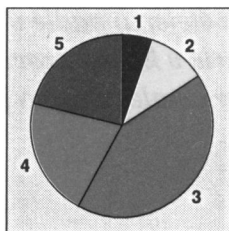
Največ žrtev (grafikon št. 2) je bilo v letu 1943: 8 ali 42,1 %; ostale žrtve pa v naslednjih letih: 1945: 4 ali 21 %; 1944: 4 ali 21 %; 1942: 2 ali 10,5 %; za 1 ali 5,2 % čas smrti ni poznan.

Grafikon št. 1

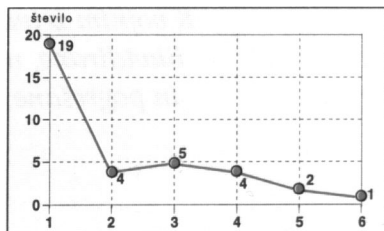
Število žrtev po pripadnosti: 1 civilisti, 2 partizani, 3 Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko.

Grafikon št. 2

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: 1 čas smrti ni poznan, 2 leta 1942, 3 leta 1943, 4 leta 1944, 5 leta 1945.

Grafikon št. 3

Vojne žrtve po starosti: 1 starostna skupina pod 20 let, 2 od 21 do 25 let, 3 od 26 do 30 let, 4 od 31 do 40 let, 5 od 41 do 50 let in 6 nad 50 let.

Naslednji podatki (grafikon št. 3) povedo, da so od 19 žrtev mlajši od 20 let: 3 ali 15,7 % (med njimi otrok, star 9 let); od 21 do 25: 4 ali 21 %; od 26 do 30: 5 ali 26,3 %; od 31 do 40: 4 ali 21 %; od 41 do 50: 2 ali 10,5 %; nad 50: 1 ali 5,2 % (star 84 let).

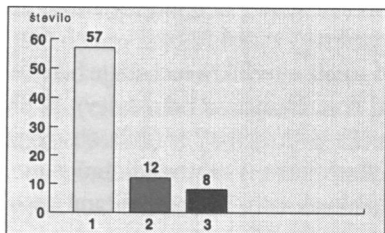
II. ŽUPNIJA GOZD

Seznam na str. 11 pove, da je druga svetovna vojna v župniji Gozd zahtevala 77 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 716, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 10,7 % vsega prebivalstva – ali drugače povedano: na vsakih sto prebivalcev je bilo v župniji Gozd okoli 10,7 % z vojno povezanih žrtev.

Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 4) je največ civilistov: 57 ali 74 % (52 moških in 5 žensk); sledijo partizani: 12 ali 15,5 % (11 partizanov in 1 partizanka); Slovenci, nasilno mobilizirani v nemško vojsko: 8 ali 10,3 %.

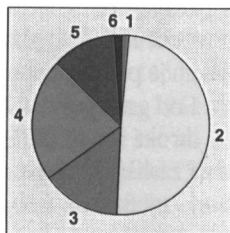
Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 34 ljudi so ustrelili Nemci, 12 je bilo likvidiranih (7 od partizanov, 4 od Nemcev in 1 od gestapovcev), 11 jih je padlo v boju, 9 v koncentracijskem taborišču, 4 otroci so izgubili življenje v nesreči z orožjem, 1 je umrl v bombnem napadu, 1 je bil obsojen na smrt po vojni, 3 so pogrešani, za 2 povzročitelja smrti ni znan. Med žrtvami je bilo 71 moških in 6 žensk.

Grafikon št. 4

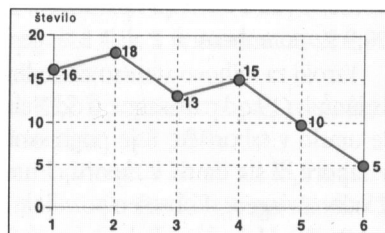
Število žrtev po pripadnosti: 1 civilisti, 2 partizani, 3 Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko.

Grafikon št. 5

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: 1 leta 1941, 2 leta 1942, 3 leta 1943, 4 leta 1944, 5 leta 1945, 6 leta 1950.

Grafikon št. 6

Vojne žrtve po starosti: 1 starostna skupina pod 20 let, 2 od 21 do 25 let, 3 od 26 do 30 let, 4 od 31 do 40 let, 5 od 41 do 50 let in 6 nad 50 let.

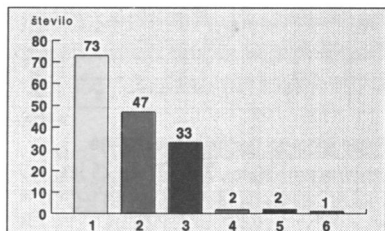
Največ žrtev je bilo (grafikon št. 5) v letu 1942: 38 ali 49,3 %; ostale žrtve pa v naslednjih letih: 1944: 17 ali 22 %; 1943: 11 ali 14,2 %; 1945: 9 ali 11,6 %; 1941: 1 ali 1,3 %; 1950: 1 ali 1,3 %.

Naslednji podatki (grafikon št. 6) povedo, da je bilo od 77 žrtev mlajših od 20 let: 16 ali 20,7 % (med njimi so 4 mlajši od 18 let, eden 11, dva 10, eden 2 leti in 2 po eno leto); od 21 do 25 let: 18 ali 23,3 %; od 26 do 30: 13 ali 16,8 %; od 31 do 40: 15 ali 19,4 %; od 41 do 50: 10 ali 13 % in nad 50 let: 5 ali 6,5 % (med njimi eden 62, eden 66 in eden 80 let).

III. ŽUPNIJA KAMNIK

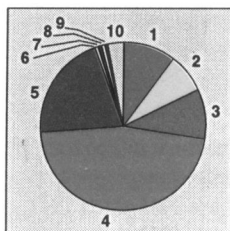
Seznam na str. 14 pove, da je druga svetovna vojna zahtevala v kamniški župniji 158 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 4163, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 3,8 % prebivalstva – ali drugače povedano: na vsakih sto prebivalcev je bilo okoli 3,8 z vojno povezanih žrtev.

Grafikon št. 7

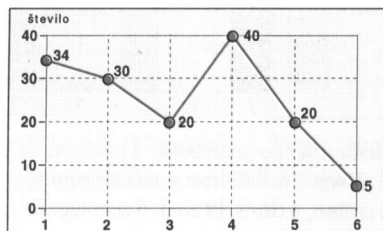
Število žrtev po pripadnosti: 1 civilisti, 2 partizani, 3 Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko, 4 domobranca, 5 gestapovca, 6 plavogardist.

Grafikon št. 8

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: 1 leta 1941, 2 leta 1942, 3 leta 1943, 4 leta 1944, 5 leta 1945, 6 leta 1946, 7 leta 1947, 8 leta 1949, 9 leta 1950, 10 čas smrti ni znan.

Grafikon št. 9

Vojne žrtve po starosti: 1 starostna skupina pod 20 let, 2 od 21 do 25 let, 3 od 26 do 30 let, 4 od 31 do 40 let, 5 od 41 do 50 let in 6 nad 50 let.

Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 7) je največ civilistov: 73 ali 46,2 % (64 moških, 9 žensk); partizanov: 47 ali 29,7 % (43 partizanov in 4 partizanke); Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko: 33 ali 20,9 %; domobranca: 2 ali 1,2 %; gestapovca: 2 ali 1,2 %; plavogardist: 1 ali 0,6 %.

Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 58 jih je padlo v boju, 36 so jih ustrelili Nemci; 28 je bilo likvidiranih (19 od partizanov, 6 od Nemcev, 1 od gestapovcev, 1 od domobrancev, 1 od ustašev), 12 jih je umrlo v taborišču, 8 je pogrešanih, 2 otroka sta se ponesrečila z orožjem, 2 sta bila obsojena v zaporu, 2 sta umrla v zaporu, 1 umrla na zaslišanju, 1 zaradi zastrupitve, 1 za posledicami vojne, 1 vržena v ogenj, 1 obsojen po vojni, 1 umrl v ujetništvu, 1 ob napadu na avto, 1 za posledicami inter-nacije, 1 padel na straži.

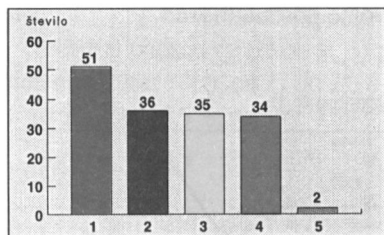
Največ vojnih žrtev (grafikon št. 8) je bilo v letu 1944: 73 ali 46,5 %; ostale žrtve pa v naslednjih letih: 1945: 32 ali 20,3 %; 1941: 16 ali 10,2 %; 1943: 15 ali 9,5 %; 1942: 12 ali 7,6 %; 1946: 1 ali 0,6 %; 1947: 1 ali 0,6 %; 1949: 1 ali 0,6 %; 1950: 1 ali 0,6 %; za 5 ali 3,1 % čas smrti ni znan.

Naslednji podatki (grafikon št. 9) povedo, da je od 157 žrtev mlajših od 20 let: 34 ali 21,6 % (med njimi je 7 otrok mladostnikov, starih manj kot 18 let, en dojenček, eden 2 leti, eden 10, dva 12, eden 15, eden 16 in eden 17); od 21 do 25 let: 30 ali 19,1 %; od 26 do 30 let: 20 ali 12,7 %; od 31 do 40 let: 40 ali 25,4 %; od 41 do 50 let: 20 ali 12,7 %; nad 50 let: 5 ali 3,1 % (med njimi 67, 72, 80 let); starost 8 ali 5 % pa je neznana.

IV. ŽUPNIJA KOMENDA

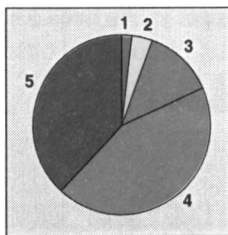
Seznam na str. 20 pove, da je druga svetovna vojna zahtevala s komenskega območja 158 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 2426, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 6,5 % prebivalstva – ali z drugo besedo: na vsakih sto prebivalcev je bilo na Komenskem okoli 6,5 z vojno povezanih žrtev.

Grafikon št. 10

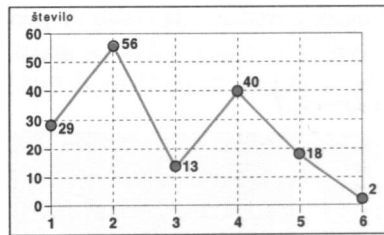
Število žrtev po pripadnosti: **1** partizani, **2** Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko, **3** civilisti, **4** domobranca, **5** starojugoslovanska vojaka.

Grafikon št. 11

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: **1** leta 1941, **2** leta 1942, **3** leta 1943, **4** leta 1944, **5** leta 1945.

Grafikon št. 12

Vojne žrtve po starosti: **1** starostna skupina pod 20 let, **2** od 21 do 25 let, **3** od 26 do 30 let, **4** od 31 do 40 let, **5** od 41 do 50 let in **6** nad 50 let.

Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 10) je največ partizanov: 51 ali 32,3 % (47 partizanov in 4 partizanke); sledijo Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko: 36 ali 22,6 %; civilisti: 35 ali 22,1 % (25 moških in 9 žensk); domobranca: 34 ali 21,5 % in starojugoslovanska vojaka: 2 ali 1,3 %. Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 56 je bilo likvidiranih (55 od partizanov in 1 od domobrancev), 47 jih je padlo v boju, 10 je bilo ustreljenih (9 so jih ustrelili Nemci, 1 pa Rdeča armada), 6 jih je umrlo v koncen-

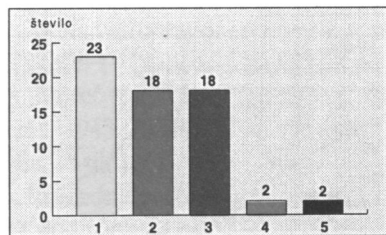
tracijskem taborišču, 4 so izgubili življenje ob nesreči z orožjem (2 otroka in 2 vojaka), 3 so podlegli za ranami vojne, 3 za posledicami koncentracijskega taborišča, 2 v ruskem ujetništvu, 1 je umrl na poti domov iz ujetništva, 1 (partizan) je zgorel v bunkerju, 1 je povozil vlak, 1 je umrla v izgnanstvu. K tem štejemo tudi 23 pogrešanih. Med žrtvami je 145 moških in 13 žensk.

Največ vojnih žrtev (grafikon št. 11) je bilo v letu 1944: 69 ali 43,7 %; ostale žrtve pa v naslednjih letih: 1945: 60 ali 38,0 %; 1943: 20 ali 12,6 %; 1942: 6 ali 3,8 % in 1941: 3 ali 1,9 %.

Naslednji podatki (grafikon št. 12) povedo, da je od 158 žrtev mlajših od 20 let: 29 ali 18,4 % (med njimi so 3 mlajši od 18 let: dva otroka, stara 4 in 8 let, ter en mladostnik, star 17 let); od 21 do 25: 56 ali 35,4 %; od 26 do 30: 13 ali 8,2 %; od 31 do 40: 40 ali 25,3 %; od 41 do 50: 18 ali 11,4 % in nad 50: ali 1,3 % (med njimi je eden star 74 let). Povprečna starost žrtev je 28,7 let.

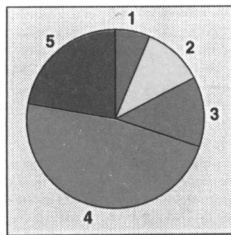
V. ŽUPNIJA MEKINJE

Grafikon št. 13

Število žrtev po pripadnosti: 1 civilisti, 2 partizani, 3 Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko, 4 domobranca, 5 gestapovca.

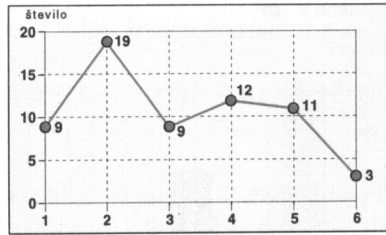
Grafikon št. 14

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne:

1 leta 1941, 2 leta 1942, 3 leta 1943, 4 leta 1944, 5 leta 1945.

Grafikon št. 15

Vojne žrtve po starosti: 1 starostna skupina pod 20 let, 2 od 21 do 25 let, 3 od 26 do 30 let, 4 od 31 do 40 let, 5 od 41 do 50 let in 6 nad 50 let.

Seznam na str. 26 pove, da je druga svetovna vojna zahtevala v župniji Mekinje 63 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 1521, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 4,1 % prebivalstva – ali drugače povedano: na vsakih sto prebivalcev je bilo v župniji Mekinje okoli 4,1 z vojno povezanih žrtev.

Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 13) je največ civilistov: 23 ali 36,5 % (17 moških, 6 žensk); sledijo partizani: 18 ali 28,5 % (16 partizanov, 2 partizanki); Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko: 18 ali 28,5 %, domobranca: 2 ali 3,1 %; gestapovca: 2 ali 3,1 %.

Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 22 jih je padlo v boju, 17 je bilo likvidiranih (14 od partizanov, 3 od Nemcev), 7 so jih ustrelili Nemci, 6 jih je umrlo v taborišču, 5 je pogrešanih, 2 sta umrla v zaporu, 2 sta bila ustreljena, 1 je umrl zaradi nesreče in 1 za posledicami ran.

Največ vojnih žrtev (grafikon št. 14) je bilo v letu 1944: 30 ali 47,6 %; ostale žrtve pa v naslednjih letih: 1945: 14 ali 22,2 %; 1943: 8 ali 12,7 %; 1942: 7 ali 11,1 % in 1941: 4 ali 6,3 %.

Naslednji podatki (grafikon št. 15) povedo, da je od 63 žrtev mlajših od 20 let: 9 ali 14,2 % (med njimi 2 manj kot 18 let); od 21 do 25 let: 19 ali 30,1 %; med 26 in 30 let: 9 ali 14,2 %; od 31 do 40 let: 12 ali 19 %; od 41 do 50 let: 11 ali 17,4 % in nad 50 let: 3 ali 4,7 %.

VI. ŽUPNIJA MOTNIK

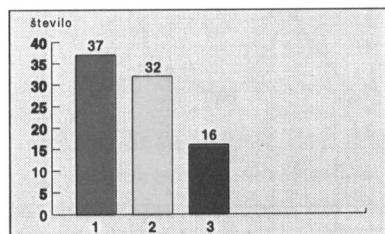
Seznam na str. 29 pove, da je druga svetovna vojna zahtevala v župniji Motnik 85 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalcev – 919, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 9,2 % prebivalstva – ali drugače povedano: na vsakih sto prebivalcev je bilo v župniji Motnik okoli 9,2 z vojno povezanih žrtev.

Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 16) je največ partizanov: 37 ali 43,5 %; sledijo civilisti: 32 ali 37,6 % (24 moških in 8 žensk); Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko: 16 ali 18,8 %.

Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 37 jih je padlo v boju, 23 je bilo likvidiranih (11 od Nemcev, 10 od partizanov, 1 od Italijanov in 1 od gestapovcev); v taborišču jih je umrlo 10, pogrešanih je 7, v bolnici so umrli 4 zaradi ran, 1 za posledicami mučenja, 1 zaradi vnetja slepiča (ubežnik iz nemške vojske), 1 zaradi nesreče z orožjem in 1 je bil ubit po pomoti.

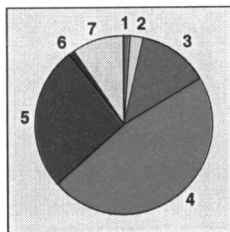
Največ žrtev (grafikon št. 17) je bilo v letu 1944: 40 ali 47 %; ostale žrtve pa v naslednjih letih: 1945: 22 ali 25,8 %; 1943: 11 ali 12,9 %; 1942: 2 ali 2,3 %; 1941: 1 ali 1,1 %; 1949: 1 ali 1,1 %; za 8 ali 9,4 % čas smrti ni znan.

Grafikon št. 16

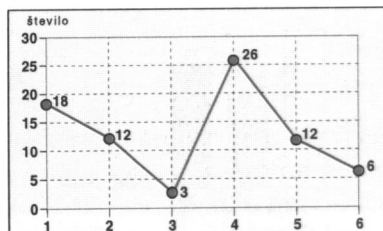
Število žrtev po pripadnosti: 1 civilisti, 2 partizani, 3 Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko.

Grafikon št. 17

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: 1 leta 1941, 2 leta 1942, 3 leta 1943, 4 leta 1944, 5 leta 1945, 6 leta 1947, 7 čas smrti ni poznan.

Grafikon št. 18

Vojne žrtve po starosti: 1 starostna skupina pod 20 let, 2 od 21 do 25 let, 3 od 26 do 30 let, 4 od 31 do 40 let, 5 od 41 do 50 let in 6 nad 50 let.

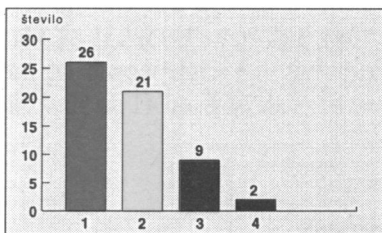
Naslednji podatki (grafikon št. 18) povedo, da je od 85 žrtev mlajših od 20 let: 18 ali 21,1 % (med njimi 5 mlajših od 17 let, eden 3 in eden 2 leti); od 21 do 25 let: 12 ali 14,1 %; od 26 do 30 let: 3 ali 3,5 %; od 31 do 40 let: 26 ali 30,5 %; od 41 do 50 let: 12 ali 14,1 %; nad 50 let jih je bilo 6 ali 7 %. Za 8 ali 9,4 % pa je starost nepoznana.

VII. ŽUPNIJA NEVLJE

Seznam na str. 32 pove, da je druga svetovna vojna v župniji Nevlje zahtevala 58 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 809, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 7,1 % prebivalstva – ali drugače povedano: na vsakih sto prebivalcev je bilo 7,1 z vojno povezanih žrtev.

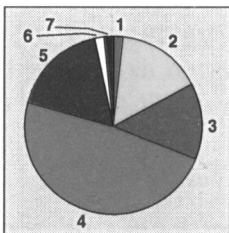
Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 19) je bilo največ partizanov: 26 ali 44,8 % (23 partizanov in 3 partizanke); sledijo civilisti: 21 ali 36,2 % (18 moških in 3 ženske); Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko: 9 ali 15,5 %; domobranca: 2 ali 3,4 %.

Grafikon št. 19

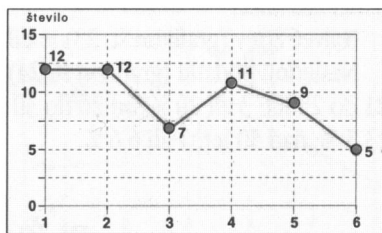
Število žrtev po pripadnosti: **1** civilisti, **2** partizani, **3** Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko, **4** domobranca.

Grafikon št. 20

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: **1** leta 1941, **2** leta 1942, **3** leta 1943, **4** leta 1944, **5** leta 1945, **6** leta 1946, **7** leta 1947.

Grafikon št. 21

Vojne žrtve po starosti: **1** starostna skupina pod 20 let, **2** od 21 do 25 let, **3** od 26 do 30 let, **4** od 31 do 40 let, **5** od 41 do 50 let in **6** nad 50 let.

Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 24 jih je padlo v boju, 22 je bilo likvidiranih (14 od partizanov, 7 od Nemcev in 1 od Ljudske milice), 3 so umrli v koncentracijskem taborišču, 1 so ustrelili Nemci, za posledicami zapora sta umrla 2, po 1 zaradi tifusa oz. ozeblin, 1 je bil obsojen po vojni, 1 zaradi nesreče, 1 v bombnem napadu, 1 pa je pogrešan.

Največ vojnih žrtev (grafikon št. 20) je bilo v letu 1944: 28 ali 48,2 %; ostale žrtve pa v naslednjih letih: 1945: 10 ali 17,2 %; 1943: 8 ali 13,8 %; 1942: 9 ali 15,5 %; 1941: 1 ali 1,7 %; 1946: 1 ali 1,7 %; 1947: 1 ali 1,7 %.

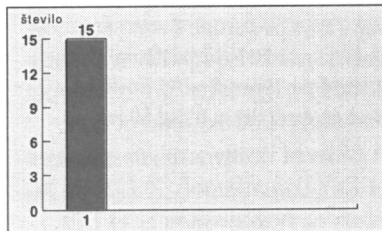
Naslednji podatki (grafikon št. 21) povedo, da je od 58 žrtev mlajših od 20 let: 12 ali 20,6 %; od 21 do 25 let: 12 ali 20,6 %; od 26 do 30 let: 7 ali 12 %; od 31 do 40 let: 11 ali 18,9 %; od 41 do 50 let: 9 ali 15,5 % in nad 50 let: 5 ali 8,6 %. Starost 2 ali 3,4 % žrtev pa je nepoznana.

VIII. ŽUPNIJA RADOMLJE

Seznam na str. 35 pove, da je druga svetovna vojna zahtevala v Rudniku 15 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalcev – 56, kolikor jih je bilo v tej vasi ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 26,7 % prebivalcev.

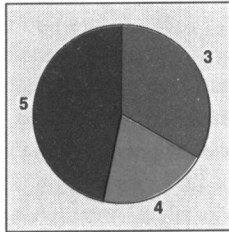
Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 22) so sami partizani: 15 ali 100 %.

Grafikon št. 22

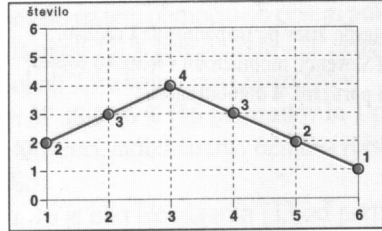
Število žrtev po pripadnosti: **1** partizani.

Grafikon št. 23

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: **3** leta 1943, **4** leta 1944, **5** leta 1945.

Grafikon št. 24

Vojne žrtve po starosti: **1** starostna skupina pod 20 let, **2** od 21 do 25 let, **3** od 26 do 30 let, **4** od 31 do 40 let, **5** od 41 do 50 let in **6** nad 50 let.

Vzroki za njihovo smrt so naslednji: v boju jih je padlo 10; 4 so bili likvidirani od Nemcev, 1 pa je padel kot talec.

Največ žrtev (grafikon št. 23) je bilo v letu 1945: 7 ali 46,6 %; 1944: 3 ali 20 %; 1943: 5 ali 33,3 %.

Naslednji podatki (grafikon št. 24) povedo, da sta bili od 15 žrtev 2 ali 13,3 % mlajši od 20 let; od 21 do 25 let: 3 ali 20 %; od 26 do 30 let: 4 ali 26,6 %; od 31 do 40 let: 3 ali 20 %; od 41 do 50: 2 ali 13,3 %; nad 50 let: 1 ali 6,6 %.

IX. ŽUPNIJA SELA PRI KAMNIKU

Seznam na str. 35 pove, da je druga svetovna vojna zahtevala v župniji Sela pri Kamniku 67 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 690, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 9,7 % prebivalstva – ali drugače povedano: na vsakih sto prebivalcev je bilo okoli 9,7 z vojno povezanih žrtev.

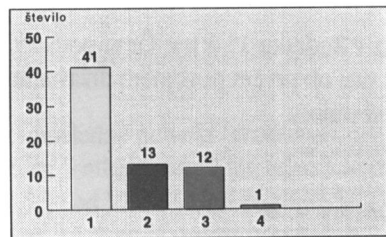
Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 25) je največ civilistov: 41 ali 61,2 % (32 moških, 9 žensk); sledijo Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko: 13 ali 19,4 %; partizani: 12 ali 17,9 %; domobranec: 1 ali 1,4 %.

Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 29 jih je bilo likvidiranih (16 od partizanov, 13 od Nemcev), 17 jih je padlo v boju, 9 so jih ustrelili Nemci, 4 so umrli v koncentracijskem taborišču, 2 sta pogrešana, 2 sta umrla v nesreči z orožjem, 2 sta bila ubita po nesreči, 1 je umrl zaradi zastrupitve in 1 v bolnici zaradi ran.

Največ vojnih žrtev (grafikon št. 26) je bilo v letu 1944: 35 ali 52,2 %; 1945: 16 ali 23,8 %; 1943: 13 ali 19,4 %; 1942: 3 ali 4,4 %.

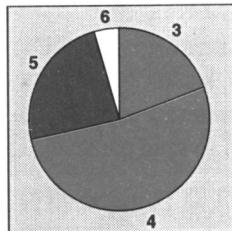
Naslednji podatki (grafikon št. 27) povedo, da je od 67 žrtev mlajših od 20 let: 21 ali 31,3 % (med njimi je 12 otrok in mladostnikov, starih manj kot 18 let: eden 7, eden 10, eden 11, eden 12, eden 14, eden 15, eden 16 in dva 17 let); od 21 do 25 let: 17 ali 25,3 %; od 26 do 30: 6 ali 8,9 %; od 31 do 40: 8 ali 11,9 %; od 41 do 50: 9 ali 13,4 %; nad 50 let: 6 ali 8,9 % (vsi stari od 61 do 71 let).

Grafikon št. 25

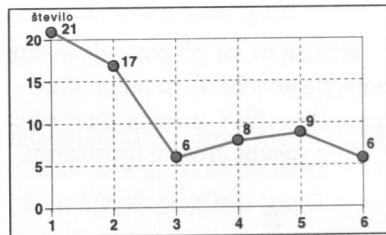
Število žrtev po pripadnosti: 1 civilisti, 2 Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko, 3 partizani, 4 domobranec.

Grafikon št. 26

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: 3 leta 1943, 4 leta 1944, 5 leta 1945, 6 leta 1946.

Grafikon št. 27

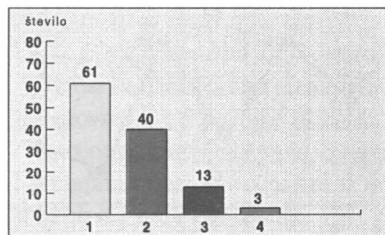

Vojne žrtve po starosti: 1 starostna skupina pod 20 let, 2 od 21 do 25 let, 3 od 26 do 30 let, 4 od 31 do 40 let, 5 od 41 do 50 let in 6 nad 50 let.

X. ŽUPNIJA STRANJE

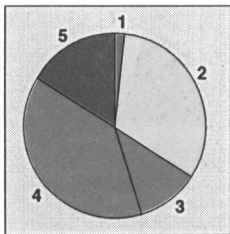
Seznam na str. 39 pove, da je druga svetovna vojna v župniji Stranje zahtevala 117 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 1519, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 7,7 % vsega prebivalstva – ali drugače

Grafikon št. 28

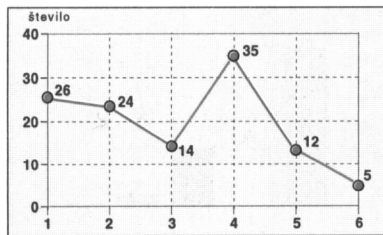
Število žrtev po pripadnosti: 1 civilisti, 2 partizani, 3 Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko, 4 domobranci.

Grafikon št. 29

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: 1 leta 1941, 2 leta 1942, 3 leta 1943, 4 leta 1944, 5 leta 1945.

Grafikon št. 30

Vojne žrtve po starosti: 1 starostna skupina pod 20 let, 2 od 21 do 25 let, 3 od 26 do 30 let, 4 od 31 do 40 let, 5 od 41 do 50 let in 6 nad 50 let.

povedano: na vsakih sto prebivalcev je bilo v stranski župniji okoli 7,7 z vojno povezanih žrtev.

Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 28) je največ civilistov: 61 ali 52,1 % (55 moških, 6 žensk); sledijo partizani: 40 ali 34,1 %; Slovenci, nasilno mobilizirani v nemško vojsko: 13 ali 11,1 % in domobranci: 3 ali 2,5 %.

Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 38 je bilo likvidiranih (20 od partizanov, 8 od Nemcev, 7 od gestapovcev, 2 od domobrancev, za 1 je likvidator neznan); 18 ljudi so ustrelili Nemci, 37 jih je padlo v boju, 11 jih je umrlo v koncentracijskem taborišču, 5 so jih Nemci obesili, 3 otroci so izgubili življenje v nesreči z orožjem, 1 je bil ustreljen pomotoma, 1 je umrl zaradi možganske kapi, 1 je napravil samomor, 1 je utonil, 1 je umrl v ujetništvu. Med žrtvami je 111 moških in 6 žensk.

Največ vojnih žrtev (grafikon št. 29) je bilo v letu 1944: 45 ali 38,4 %; leta 1942: 38 ali 32,4 %; leta 1945: 19 ali 16,2 %; 1943: 13 ali 11,1 % in 1941: 2 žrtvi ali 1,7 %.

Naslednji podatki (grafikon št. 30) povedo, da je od 117 žrtev mlajših od 20 let: 26 ali 22,2 % (med njimi so 3 mlajši od 18 let, 1 otrok star 3 leta in 2 po eno leto); od 21 do 25 let: 24 ali 20,5 %; od 26 do 30 let: 14 ali 11,9 %; od 31 do 40 let: 35 ali 29,9 %; od 41 do 50 let: 12 ali 10,2 %; nad 50 let pa: 5 ali 4,2 %; starost 1 ali 0,8 % žrtve je nepoznana.

XI. ŽUPNIJA ŠMARCA

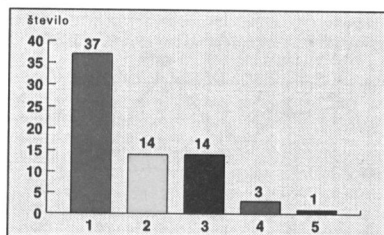
Seznam na str. 43 pove, da je druga svetovna vojna zahtevala v župniji Šmarca 69 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 874, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 7,9 % prebivalstva – ali drugače povedano: na vsakih sto prebivalcev je bilo v župniji Šmarca okoli 7,9 z vojno povezanih žrtev.

Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 31) je največ partizanov: 37 ali 53,6 % (36 partizanov in 1 partizanka); sledijo civilisti: 14 ali 20,2 % (11 moških in 3 ženske); Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko: 14 ali 20,2 %; domobranci: 3 ali 4,3 %; gestapovec: 1 ali 1,4 %.

Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 36 jih je padlo v boju, 16 je bilo likvidiranih (13 od partizanov, 2 od Nemcev in 1 od domobrancev), 4 so ustrelili Nemci, 2 sta umrla v taborišču, 5 je pogrešanih, 1 je umrl ob letalskem napadu, 1 je utonil, 1 je bil ubit ob napadu na vlak, 1 je umrl zaradi ran v bolnici, 1 zaradi nesreče, 1 zaradi bolezni.

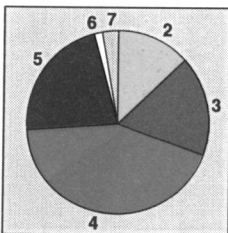
Največ vojnih žrtev (grafikon št. 32) je bilo v letu 1944: 30 ali 43,4 %; ostale žrtve pa v naslednjih

Grafikon št. 31

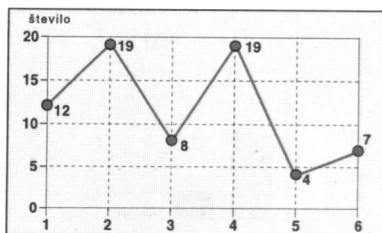
Število žrtev po pripadnosti: **1** partizani, **2** civilisti, **3** Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko, **4** domobranci, **5** gestapovec.

Grafikon št. 32

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: **2** leta 1942, **3** leta 1943, **4** leta 1944, **5** leta 1945, **6** leta 1946, **7** čas smrti ni znan.

Grafikon št. 33

Vojne žrtve po starosti: **1** starostna skupina pod 20 let, **2** od 21 do 25 let, **3** od 26 do 30 let, **4** od 31 do 40 let, **5** od 41 do 50 let in **6** nad 50 let.

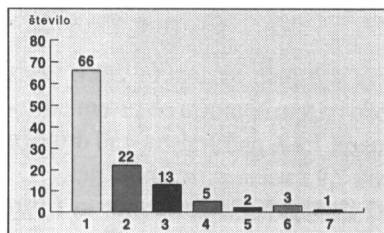
letih: 1945: 15 ali 21,7 %; 1943: 12 ali 17,3 %; 1942: 9 ali 13 %; 1946: 1 ali 1,4 %; za 2 ali 2,8 % žrtvi čas smrti ni znan.

Naslednji podatki (grafikon št. 33) povedo, da je od 69 žrtev mlajših od 20 let: 12 ali 17,3 % (med njimi 3 mlajši od 18 let); od 21 do 25 let: 19 ali 27,5 %; od 26 do 30 let: 8 ali 11,6 %; od 31 do 40 let: 19 ali 27,5 %; od 41 do 50 let: 4 ali 5,8 %; nad 50 let: 7 ali 10,1 % (med njimi je 1 star 70 in eden 72 let).

XII. ŽUPNIJA ŠMARTNO V TUHINJU

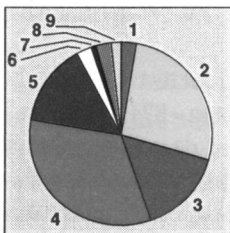
Seznam na str. 46 pove, da je druga svetovna vojna zahtevala v župniji Šmartno v Tuhinju 112 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 1000, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 11,2 % prebivalstva – ali drugače povedano: na vsakih sto prebivalcev je bilo v župniji Šmartno v Tuhinju okoli 11,2 z vojno povezanih žrtev.

Grafikon št. 34

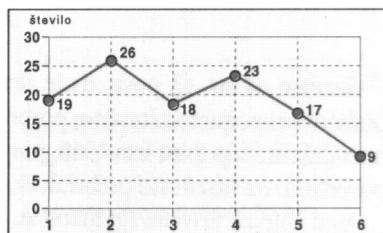
Število žrtev po pripadnosti: **1** civilisti, **2** partizani, **3** Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko, **4** domobranci, **5** gestapovca, **6** starojugoslovanski vojaki, **7** stražmojster.

Grafikon št. 35

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: **1** leta 1941, **2** leta 1942, **3** leta 1943, **4** leta 1944, **5** leta 1945, **6** leta 1946, **7** leta 1947, **8** leta 1948, **9** čas smrti ni znan.

Grafikon št. 36

Vojne žrtve po starosti: **1** starostna skupina pod 20 let, **2** od 21 do 25 let, **3** od 26 do 30 let, **4** od 31 do 40 let, **5** od 41 do 50 let in **6** nad 50 let.

Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 34) je največ civilistov: 65 ali 58,9 % (55 moških in 11 žensk); partizanov: 22 ali 19,6 %; Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko: 13 ali 11,6 %; domobranci: 5 ali 4,4 %; gestapovca: 2 ali 1,7 %; starojugoslovanski vojaki: 3 ali 2,6 %; stražmojster: 1 ali 0,8 %.

Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 46 je bilo likvidiranih (28 od partizanov, 13 od Nemcev, 2 od gestapovcev, 3 od povojne oblasti), 28 jih je padlo v boju, 17 so jih ustrelili Nemci, 9 jih je umrlo v koncentracijskem taborišču, 2 sta umrla v ujetništvu, 3 za posledicami koncentracijskega taborišča, 2 sta umrla v nesreči z orožjem, 1 je umrl za posledicami vojne, 1 je ubila strela, 1 je pogrešan, 1 je umrl ob rojstvu v partizanih.

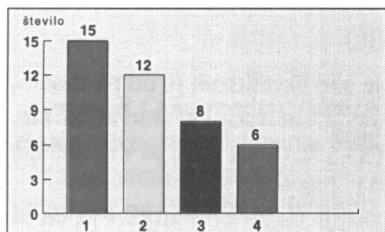
Največ žrtev (grafikon št. 35) je bilo v letu 1944: 37 ali 33 %; ostale pa v naslednjih letih: 1942: 30 ali 26,7 %; 1943: 17 ali 15,1 %; 1945: 16 ali 14,2 %; 1941: 3 ali 2,6 %; 1946: 3 ali 2,6 %; 1948: 3 ali 2,6 %; 1947: 1 ali 0,8 %; za 2 ali 1,7 % čas smrti ni poznan.

Naslednji podatki (grafikon št. 36) povedo, da je od 112 žrtev mlajših od 20 let: 19 ali 16,9 % (med njimi 12 otrok in mladostnikov mlajših od 18 let: 4 dojenčki, eden 2 leti, eden 12 let, eden 14 let, eden 15, dva 16, eden 17 in eden 18 let); od 21 do 25: 26 ali 23,2 %; od 26 do 30: 18 ali 16 %; od 31 do 40: 23 ali 20,5 %; od 41 do 50: 17 ali 15,1 %; nad 50: 9 ali 8 % (med njimi dva 69, eden 70 in eden 79 let).

XIII. ŽUPNIJA TUNJICE

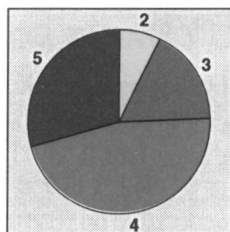
Seznam na str. 51 pove, da je druga svetovna vojna v župniji Tunjice zahtevala 41 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 681, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 6 % prebivalstva – ali drugače povedano: na vsakih sto prebivalcev je bilo v župniji Tunjice okoli 6 z vojno povezanih žrtev.

Grafikon št. 37

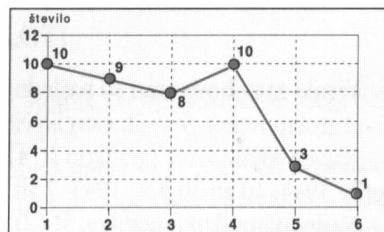
Število žrtev po pripadnosti: 1 partizani, 2 civilisti, 3 Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko, 4 domobranci.

Grafikon št. 38

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: 2 leta 1942, 3 leta 1943, 4 leta 1944, 5 leta 1945.

Grafikon št. 39

Vojne žrtve po starosti: 1 starostna skupina pod 20 let, 2 od 21 do 25 let, 3 od 26 do 30 let, 4 od 31 do 40 let, 5 od 41 do 50 let in 6 nad 50 let.

Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 37) je največ partizanov: 15 ali 36,5 %; sledijo civilisti: 12 ali 29,2 %; Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko: 8 ali 19,5 % in domobranci: 6 ali 14,6 %.

Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 20 jih je padlo v boju, 16 je bilo likvidiranih (12 od partizanov, 2 od gestapovcev, 1 od Nemcev in 1 od domobrancev); 3 so umrli v koncentracijskem taborišču, 1 je izgubil življenje v nesreči z orožjem, 1 je pogrešan.

Največ vojnih žrtev (grafikon št. 38) je bilo v letu 1944: 19 ali 46,3 %; ostale žrtve pa v naslednjih letih: 1945: 12 ali 29,2 %; 1943: 7 ali 17,0 %; 1942: 3 ali 7,3 %.

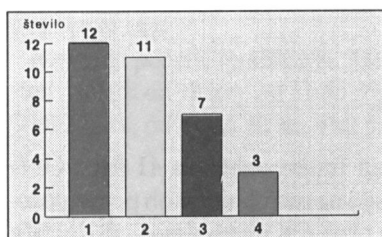
Naslednji podatki (grafikon št. 39) povedo, da je od 41 žrtev mlajših od 20 let: 10 ali 24,3 % (med njimi eden 14 let); od 21 do 25: 9 ali 21,9 %; od 26 do 30: 8 ali 19,5 %; od 31 do 40: 10 ali 24,3 %; od 41 do 50: 3 ali 7,3 % in nad 50 let: 1 ali 2,4 %.

XIV. ŽUPNIJA VRANJA PEČ

Seznam na str. 52 pove, da je druga svetovna vojna zahtevala v župniji Vranja Peč 33 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 393, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 8,4 % prebivalstva – ali drugače povedano: na vsakih sto prebivalcev je bilo okoli 8,4 z vojno povezanih žrtev.

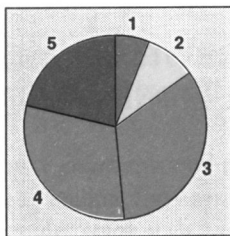
Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 40) je največ partizanov: 12 ali 36,3 %; sledijo civilisti: 11 ali 33,3 % (10 moških, 1 ženska); Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko: 7 ali 21,2 %; domobranci: 3 ali 9 %.

Grafikon št. 40

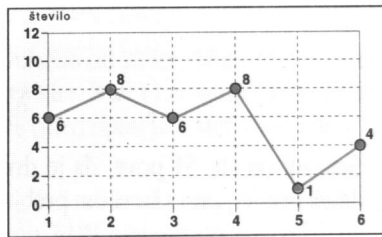
Število žrtev po pripadnosti: **1** partizani, **2** civilisti, **3** Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko, **4** domobranci.

Grafikon št. 41

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: **1** leta 1941, **2** leta 1942, **3** leta 1943, **4** leta 1944, **5** leta 1945.

Grafikon št. 42

Vojne žrtve po starosti: **1** starostna skupina pod 20 let, **2** od 21 do 25 let, **3** od 26 do 30 let, **4** od 31 do 40 let, **5** od 41 do 50 let in **6** nad 50 let.

Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 13 jih je padlo v boju, 8 je bilo likvidiranih (6 od partizanov, 2 od gestapovcev); 5 so jih ustrelili Nemci, 4 so pogrešani, 2 sta umrla v nesreči, 1 je umrl zaradi ran.

Največ vojnih žrtev (grafikon št. 41) je bilo v letu 1943: 11 ali 33,3 %; ostale žrtve pa v naslednjih letih: 1944: 10 ali 30,3 %; 1945: 7 ali 21,2 %; 1942: 3 ali 9 %; 1941: 2 ali 6 %.

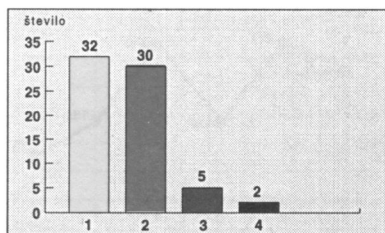
Naslednji podatki (grafikon št. 42) povedo, da je od 33 žrtev mlajših od 20 let: 6 ali 18,1 %; od 21 do 25: 8 ali 24,2 %; od 26 do 30: 6 ali 18,1 %; od 31 do 40 let: 8 ali 24,2 %; od 41 do 50: 1 ali 3 % in nad 50 let: 4 ali 12,1 %.

XV. ŽUPNIJA ZGORNJI TUHINJ

Seznam na str. 54 pove, da je druga svetovna vojna zahtevala v župniji Zgornji Tuhinj 69 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 778, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem državnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala 8,8 % prebivalstva – ali drugače povedano: na vsakih sto prebivalcev je bilo v župniji Zgornji Tuhinj okoli 8,8 z vojno povezanih žrtev.

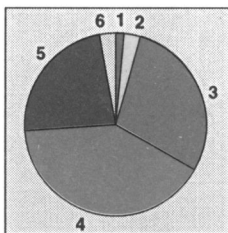
Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 43) je največ civilistov: 32 ali 46,3 % (25 moških, 7 žensk); sledijo partizani: 30 ali 43,4 % (29 partizanov, 1 partizanka); Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko: 5 ali 7,2 %; gestapovca: 2 ali 2,9 %.

Grafikon št. 43

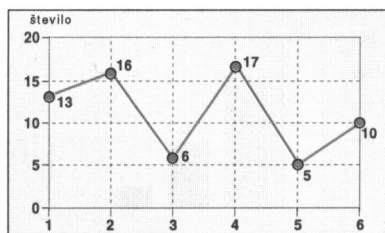
Število žrtev po pripadnosti: **1** civilisti, **2** partizani, **3** Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko, **4** gestapovca.

Grafikon št. 44

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne:
1 leta 1941, **2** leta 1942, **3** leta 1943, **4** leta 1944, **5** leta 1945, **6** čas smrti ni znan.

Grafikon št. 45

Vojne žrtve po starosti: **1** starostna skupina pod 20 let, **2** od 21 do 25 let, **3** od 26 do 30 let, **4** od 31 do 40 let, **5** od 41 do 50 let in **6** nad 50 let.

Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 31 jih je padlo v boju, 24 je bilo likvidiranih (14 od partizanov, 10 od Nemcev), 4 so umrli v koncentracijskem taborišču, 2 so ustrelili Nemci, 4 so pogrešani, 2 sta umrla ob letalskem bombnem napadu, 1 ob nesreči z orožjem in ena je bila ustreljena.

Največ vojnih žrtev (grafikon št. 44) je bilo v letu 1944: 28 ali 40,5 %; ostale žrtve pa v naslednjih letih: 1943: 20 ali 28,9 %; 1945: 16 ali 23,1 %; 1942: 2 ali 2,8 %; 1941: 1 ali 1,4 %; za 2 ali 2,8 % čas smrti ni znan.

Naslednji podatki (grafikon št. 45) povedo, da je od 69 žrtev mlajših od 20 let: 13 ali 18,8 % (med njimi jih je 9 mlajših od 18 let); od 21 do 25: 16 ali 23,1 %; od 26 do 30: 6 ali 8,7 %; od 31 do 40: 17 ali 24,6 %; od 41 do 50: 5 ali 7,2 %; nad 50 let: 10 ali 14,5 % (4 nad 70 let); starost 2 ali 2,9 % je nepoznana.

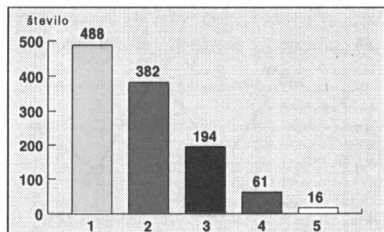
OBČINA KAMNIK V CELOTI

Župnije: Češnjice (del), Gozd, Kamnik, Komenda, Mekinje, Motnik, Nevlje, Radomlje (del), Sela pri Kamniku, Stranje, Šmarca, Šmartno v Tuhinju, Tunjice, Vranja Peč, Zgornji Tuhinj.

Druga svetovna vojna je zahtevala na območju sedanje občine Kamnik 1141 žrtev. Če ta podatek primerjamo s številom prebivalstva – 16 937, kolikor ga je bilo na tem območju ob prvem povojnem popisu leta 1948, pomeni, da je vojna zahtevala okoli 6,7 % vsega prebivalstva – ali z drugo besedo: na vsakih sto prebivalcev je bilo na tem območju okoli 6,7 z vojno povezanih žrtev.

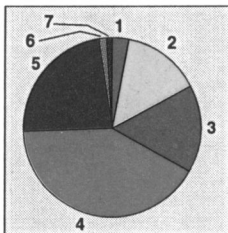
Med vojnimi žrtvami (grafikon št. 46) je največ civilistov: 488 ali 42,8 %; sledijo partizani: 382 ali 33,5 %; Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko: 194 ali 17 %; domobranc: 61 ali 5,4 %; gestapovci: 6 ali 0,5 %; starojugoslovanski vojaki: 5 ali 0,4 %; policisti: 3 ali 0,3 %; plavogardist: 1 ali 0,1 % in stražmojster: 1 ali 0,1 %. Vzroki za njihovo smrt so naslednji: 395 jih je padlo v boju, 345 je bilo likvidiranih (238 od partizanov, 79 od Nemcev, 16 od gestapovcev, 7 od domobrancev, 1 od Italijanov in 1 od ustašev, za 3 pa je likvidator nepoznan), 157 je bilo ustreljenih (152 od Nemcev, 3 od partizanov, 1 od domobrancev in 1 od Rdeče armade), 82 jih je umrlo v koncentracijskem taborišču, 26 je izgubilo življenje v nesreči (med njimi 4 otroci z orožjem), 17 jih je umrlo v bolnici, 9 v povojnem zaporu, 7 za posledicami vojne, 7 so jih obesili Nemci, 5 jih je umrlo v ujetništvu, 3 so izgubili življenje ob bombnem napadu, 3 po nesreči od partizanov, 2 sta umrla na zaslišanju, 2 v nemškem zaporu, 2 zaradi bolezni, 1 je napravil samomor, 1 se je zastrupil, 1 je utonil, 1 je umrl zaradi

Grafikon št. 46

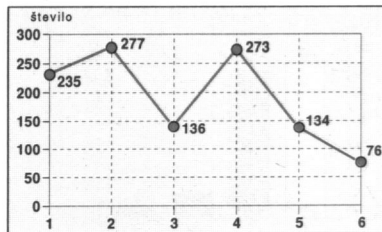
Število žrtev po pripadnosti: **1** civilisti, **2** partizani, **3** Slovenci, mobilizirani v nemško vojsko, **4** domobranci, **5** ostali (starojugoslovanski vojaki, gestapovci, policisti, plavogardist in stražmojster).

Grafikon št. 47

Časovni razpored žrtev druge svetovne vojne: **1** leta 1941, **2** leta 1942, **3** leta 1943, **4** leta 1944, **5** leta 1945, **6** po vojni, **7** čas smrti ni znan.

Grafikon št. 48

Vojne žrtve po starosti: **1** starostna skupina pod 20 let, **2** od 21 do 25 let, **3** od 26 do 30 let, **4** od 31 do 40 let, **5** od 41 do 50 let in **6** nad 50 let.

možganske kapi, 1 je izgubil življenje na straži, 1 je povozil vlak, 1 (partizana) je ubila strela, 1 je izgubil življenje ob nemški zasedi, 1 (ženska) ob pretepu z nemško policijo, 1 je umrl takoj po rojstvu, za 4 žrtve pa vzrok smrti ni poznan. K temu štejemo tudi 64 pogrešanih. Med žrtvami je 1042 moških in 99 žensk.

Največ žrtev (grafikon št. 47) je bilo v letu 1944: 470 ali 41,2 %; ostale žrtve pa v naslednjih letih: 1945: 263 ali 23,1 %; 1943: 183 ali 16,0 %; 1942: 162 ali 14,2 % in 1941: 34 ali 3,0 %; po vojni: 16 ali 1,1 %; za 12 ali 1,1 % žrtev čas smrti ni poznan.

Naslednji podatki (grafikon št. 48) povedo, da je od 1141 žrtev mlajših od 20 let: 235 ali 20,6 % (med njimi je 60 ali 5,5 % otrok in mladostnikov mlajših od 18 let); od 21 do 25: 277 ali 24,3 %; od 26 do 30: 136 ali 11,4 %; od 31 do 40: 273 ali 23,9 %; od 41 do 50: 134 ali 11,8 % in nad 50 let: 76 ali 6,7 % (med njimi je 28 starih nad 64 let); starost 9 žrtev pa je nepoznana. Povprečna starost žrtev je 30,3 let.

NEKATERI DOGODKI V KAMNIKU IN OKOLICI V LETIH 1942–1944 V LUČI ARHIVSKEGA GRADIVA

Občina Kamnik je kmalu po volitvah leta 1990 ustanovila *Komisijo za raziskavo poveljnih množičnih pobojev, pravno dvomljivih procesov in drugih nepravilnosti*. V tej komisiji sem delal ves čas njenega delovanja. Potem ko smo ugotovili lokacijo številnih množičnih grobišč, nastalih v maju in juniju 1945, smo se vprašali, zakaj in čemu je bilo novi oblasti potrebno tako množično pobijati ljudi. Seveda je kmalu vzniknila domneva, da je bilo množično pobijanje po koncu vojne preprosto rezultat miselnosti in političnih konceptov, ki jih je komunizem razvil še pred koncem vojne, se pravi že v medvojnem obdobju v letih 1941–1945.

Tako me je ta komisija pooblastila, naj pregledam kamniško mrliško knjigo in vsaj nekatere dostopne arhive. Tu sem se omejil le na Zgodovinski arhiv mesta Ljubljana (fascikli KAM 3, 3–6; 6, 11; 35, 71–75; 2, 1–16) ter na Arhiv Ministrstva za notranje zadeve (MNZ), Ljubljana. O svojem delu sem redno – navadno pismo – poročal na sejah.

Ta poročila so na voljo v arhivu *Komisije za raziskavo poveljnih množičnih pobojev, pravno dvomljivih procesov in drugih nepravilnosti*. S svojim delom sem nadaljeval tudi potem, ko je ta komisija prenehala delovati.

V tem članku želim kamniško javnost opozoriti na nekaj pomembnih neznank iz dogajanj v Kamniku in okolici med zadnjo svetovno vojno. Po eni strani velja osvetliti nekatere dogodke v decembru 1943 in januarju 1944, ki so dosegli svoj vrh 31. 1. 1944 z ustrelitvijo talcev v Šentvidu pri Ljubljani. Med njimi je bila tudi skupina Kamničanov. Po drugi strani pa velja prikazati nekatere vidike partijske justice.

Moje zanimanje za medvojne dogodke izvira seveda predvsem iz osebnih doživetij in izkušenj. Pri svojem delu sem najprej proučil dva dokumenta iz poveljnega časa (dokument 99909 v fasciklu GSP Kamnik, 104–58/ZA, Arhiv MNZ, Ljubljana, str. 8–90, ročna paginacija, poročilo, verjetno sestavljeno v času od 26. XI. do 8. XII. 1946). Podobno, vendar precej krajše poročilo v istem fasciklu ima naslov Provala Kamniške organizacije decembra 1943 in je datirano 27. 2. 1948.

Oba dokumenta se mi zdita zelo pomembna in vredna objave v celoti. Ker pa to na tem mestu ni mogoče, spodaj citiram odlomek iz prvega dokumenta (str. 23–24, ročna paginacija):

...
V veliki provali v okraju Kamnik marca 1943, v kateri je bilo aretiranih 90 oseb, so bili med drugimi aretirani tudi sekretar MO Kamnik Matjašič Milan in uradnik v smodnišnici v Kamniku, Peče Jože in Šmuc Ferdo. Vsi trije so bili po kratkem zaporu izpuščeni kot Rozumekovi agenti. Matjašič je dobil nalogo od Rozumeka,¹ da naj še nadalje deluje z organizacijo OF kot sekretar MO Kamnik, da pa mu mora pošiljati vse kopije svojih poročil na vpogled in ga obveščati o stanju in delovanju organizacije. Matjašič je to obljubil in po izpustitvi zopet nadaljeval z aktivnim delovanjem v OF, istočasno pa obveščal Rozumeka o vseh ukrepih in mu pošiljal kopije poročil. Na ta način je Rozumek dobil točen vpogled v organizacijo OF v Kamniku in poznal vse funkcionarje in člane.

Z isto nalogo in ciljem je Rozumek vrnil v organizacijo OF v kamniškem okraju svojega agenta Kvartič Slavka.

¹ V proučenem gradivu je priimek šefa Gestapa na Gorenjskem večinoma zapisan v tej obliki, včasih pa tudi kot Rosumek, Rozumek ali Rosemik.

Ta je kot bivši nacionalist že kmalu po okupaciji 1941 dobil kontakt z OF in začel delovati v njej ter postal član POOF za Gorenjsko. Preko svojih znancev Miklavca iz Medvod in Kolba iz Št. Vida nad Ljubljano je prišel v kontakt s članom PK KPS za Gorenjsko Sluga Jožetom - Lenartom, ki je postavil POOF za Gorenjsko, katerega člani so bili Miklavc, Kolb, Kvartič, Hojan in Cerar Franjo, Lenart sam pa je bil sekretar tega odbora. Preko Miklavca je dobil Kvartič kontakt z Rozumekom in se udeleževal sestankov članov tega odbora pri Miklavcu ali Bohinc Olgi v Medvodah, na katerih je Rozumek dajal direktive za delo. Kvartič je delal po gospodarski liniji, bil pa je tudi povezan z odborom OF Kamnik, posebno s sekretarjem Matjašičem, na drugi strani pa z reakcionarnimi elementi kot Plemelj, Sever Marjan, Polak Franc, Štrcin Ivan in Mejač Lojze. V svojstvu člana POOF je postajal sčasoma vedno samostojnejši in dajal direktive po Rozumekovih navodilih za neizvrševanje akcij, češ, da je čas za akcije še prezgoden, da zadostuje gospodarska vojna in da je treba obrate ohraniti za časa² po vojni. To je utemeljeval s tem, da bi Nemci v slučaju partizanskih akcij podvzemali represalije proti prebivalcem in da je škoda žrtev. S tem je hromil delovanje partizanov, kar je v polni meri odgovarjalo Rozumekovi liniji. Na drugi strani je kot odgovorni funkcionar po gospodarski liniji sabotiral dobavo žita in drugih živil ter to prodajal na svojo roko. Najtežji udarec, ki ga je zadal NOP-u po Rozumekovi direktivi, je bila mobilizacija štirih letnikov, češ da nameravajo Nemci v enem tednu izvršiti mobilizacijo teh štirih letnikov za nemško vojsko in da morajo partizani prehiteti to mobilizacijo s svojo mobilizacijo. Res se je v najkrajšem času izvršila mobilizacija s strani partizanov in mobiliziranci³ so bili koncentrirani v gozdovih v bližini Moravč. Nemci so imeli v tem času v Kranju že pripravljene kamione s policijo in vojsko, obkolili so koncentrirane partizane in novomobilizirance ter jih popolnoma razbili. Mnogo novomobilizirancev, ki so bili neoboroženi, je padlo, večina je bila ujeta in le nekaterim se je posrečilo prebiti se skozi obroč in uiti. Ko je OK Kamnik sklenil sklicati sestanek vseh sekretarjev KP v okraju, je Kvartič provokacijsko ponudil za mesto sestanka svoje stanovanje kot najbolj varno. S tem je hotel po Rozumekovi direktivi ponoviti njegovo provokacijo v Miklavčevi vili v Medvodah 5. 11. 1943, kjer so 4 aktivisti padli, eden je bil ujet in le enemu se je posrečilo pobegniti.

(Vir: Elaborat o Rozumeku in njegovem delovanju)

PK VOS za Gorenjsko je to Kvartičevo igro spregledal ter mu z aretacijo to nakano preprečil. Istočasno so bili aretirani Plemelj, Sever, Polak in Mejač ter po zaslišanju vsi razen Štrcina likvidirani 25. 11. 1943. Kvartič je pri zaslišanju svojo krivdo tajil in trdil, da se je povezal z Rozumekom samo zato, ker je v njem gledal odkritega prijatelja za OF ter da je delal iskreno za OF.

(Vir: Izjava Dobovšek Ladislava)

Rozumek je na to akcijo partizanov takoj reagiral. Dal je v Kamniku aretirati vse znane mu člane in funkcionarje OF, med njimi tudi svoje agente Matjašiča, Pečeta in Šmuca. Da bi jih napravil neškodljive, jih je dal 31. 1. 1944 ustreliti kot talce v Št. Vidu nad Ljubljano, obenem s svojima agentoma Miklavcem in Kolbom. S tem se je iznebil svoje agenture v momentu, ko je videl, da bi mu lahko postala nevarna in prekrizala njegove načrte.

(Vir: Elaborat o Rozumeku in njegovem delovanju)

...

Trditve v omenjenih dokumentih so se mi zdele enostranske, prikrojene in protislovne. Povzetek mojih pomislov:

- Val aretacij 7. 12. 1943 je opisan nepopolno.
- Samo na enem mestu je mimogrede omenjeno, da so te aretirance nacisti najprej zbrali v Begunjah, nato pa jih odpeljali v koncentracijsko taborišče Mauthausen.
- Val aretacij 19. 1. 1944 sploh ni omenjen.
- Nikjer ni omenjeno, da je 25. 1. 1944 OF likvidirala Nemca Maurerja, župana Šentvida pri Ljubljani. Kot odgovor na ta ukrep OF so nacisti zgoraj omenjene aretirance, med njimi večjo skupino Kamničanov, pripeljali iz Mauthausna v Šentvid in jih tu 31. januarja 1944 ustrelili kot talce.

² ... čas ...

³ Na nekem drugem mestu istega dokumenta je podatek, da je bilo v vsem okrožju mobiliziranih okoli 300 ljudi.

- V ospredju je dokazovanje trditve, da so bili trije ustreljeni talci, Milan Matjašič, Henrik Peče in Ferdo Šmuc, gestapovski agenti. Ponekod se omenja še en talec, Janko Blagne, ki naj bi bil tudi izdajalec. Ti talci naj bi bili ustreljeni po nalogu Rozumeka, vodje Gestapa na Gorenjskem, zato, da bi slednji zaščitil sebe.

Zaradi svojih pomislekov sem se odločil proučiti dostopno gradivo iz medvojnega časa.

Žal nisem imel dostopa do arhiva Gestapa iz Kamnika, četudi obstajajo kar dobri dokazi, da je ohranjen. Tako sem od izvirnih nacističnih dokumentov našel le dva, vendar se mi je eden zdel tako pomemben (III-137430 v fasciklu SD Kamnik, 106–29), da sem ga prevedel in ga vključil v svoj prispevek.

Nekaj več sreče⁴ sem imel pri gradivu, ki opisuje delo OF, VOS in OZNE v medvojnem času.

Zdi se mi bistveno dati bralcu mojega članka možnost, da si ustvari svoje mnenje, neodvisno od moje interpretacije. Pravzaprav bi bilo najbolj pošteno, preprosto objaviti faksimile (fotokopije) gradiva, ki sem ga proučil. Žal pa je ta pristop po eni strani praktično neizvedljiv iz tehničnih razlogov, po drugi strani pa nikakor nočem razkriti identitete nekaterih (še živih ali žal že mrtvih) ljudi, imenovanih v gradivu. Zato sem za objavo v tem članku vse dokumente prepisal. Očitne, a manj pomembne tipkarske napake v izvirniku sem v prepisu označil z zvezdico (*). Bolj pomembne ali težko razumljive tipkarske napake pa sem pojasnil v opombah, kamor sem vključil tudi vsa druga pojasnila. V prepis sem vključil podatke, prek katerih lahko vsak bralec pride do izvirnika. Tako je v 1. vrstici desno zgoraj paginacija v fasciklu, v 2. vrstici pa številka lista. Za boljšo orientacijo sem vsak dokument oštevilčil, njegov začetek in konec pa označil z dvojno prečno črto.

Pri prepisovanju sem se zelo trudil, da bi bil prepis zvest izvirniku. Seveda pa obstaja možnost, da sem kljub skrbni redakciji spregledal kakšno svojo tipkarsko napako. Četudi s tem nikakor nisem spremenil smisla izvirnega besedila, za svoje tipkarske napake prevzemam vso odgovornost.

Iz proučenega gradiva sem sestavil štiri zgodbe, razporejene časovno od leta 1942 do 1944. Za boljšo orientacijo sem dal vsaki svoj naslov, in sicer:

- Načrt nacistov za ponemčenje Gorenjske in uničenje Slovencev ter njihove kulture (dokument št. 1.0)
- Stiki med OF za Gorenjsko in visokim uradnikom Gestapa na Gorenjskem ter »kamniška afera« (dokumenti 2.0 do 2.6)
- Nacisti prek posrednika predlagajo partizanom, da bi zamenjali dva zajeta uradnika Gestapa iz Kamnika za aretirance iz Kamnika, zaprte v Begunjah. Na ponudbo se partizani ne odzovejo (dokumenti 3.0 do 3.4; glej tudi 2.6)
- Okrožna komisija VOS, Kamnik; Obveščevalni oddelek pri Okrožni izpostavi; primer povelja za likvidacijo; lik načelnika Obveščevalnega oddelka kamniškega okraja (dokumenti 4.0 do 4.3)

Na koncu vsake zgodbe (dokumenta oz. sklopa dokumentov) sem zapisal svoje sklepe, komentar ter morebitna vprašanja. Bralca prosim, naj jih bere zelo kritično in naj se zaveda, da se umazanih igris s pobijanjem ljudi niso šli le nacisti, temveč tudi OF. Morda je bil Gestapo tisti, ki je prelisil OF, da je pobijala lastne ljudi. Morda je bila OF tista, ki je prelisila Gestapo, da je opravljal umazano delo in pobijal ljudi, ki so bili za OF neprijetni. Končno pa so bili razni agenti, ovađuhi in poročevalci obeh v spopad vpletenih strani čisto navadni ljudje. V njihovih poročilih niso bile le resnice, temveč včasih čisto navadne neumnosti.

Zato, ko gre za analizo preteklosti, še posebej slovenske, kritičnosti ni nikoli preveč. V ta namen

⁴ Za pomoč, predvsem pa za ljubeznivost se zahvaljujem gospe Ireni Mrvič in njenim sodelavkam v Arhivu MNZ RS.

velja imeti pri roki tudi dve znani, zelo zanimivi publikaciji, na kateri se bom nekajkrat skliceval: Jožeta Vidica *Zločin pri Lenartu* (Borec, Ljubljana 1973) in Staneta Šinkovca *Begunje, Nemška okupacija 1941–1945* (Kranj, Pokrajinski odbor Osvobodilne fronte Slovenije za Gorenjsko, 1995). Skliceval se bom v opombah tako, da bom napisal priimek avtorja in stran v njegovi knjigi.

Dokument
št. 1.0

III 137430⁵

Kamnik, 2. oktobra 1942

Vsem sodelavcem ter vodjem pomožnih položajev (*Nebenstellenleiter*)⁶

Zadeva: Posredovanje poročila o narodnostnem problemu (*Volkstumsproblem*)

S prvim oktobrom 1942 so bili na povelje gaulajterja (*des Gauleiters*) vsi Slovenci proglašeni za državljane na preklic. Tisti Slovenci, ki so se svoj čas prijavi v KVB (*Kärntner Volksbund*), so prejeli dokončno članstvo v KVB in naj bi bili prejeli belo člansko izkaznico. Ta izkaznica naj bi bila hkrati veljala kot dokaz nemškega državljanstva na preklic. Tako imamo tri različne oblike: folksdojčerji z zeleno člansko izkaznico KVB so bili nemški državljani, Slovenci z belo člansko izkaznico so bili nemški državljani na preklic, Slovenci brez članske izkaznice pa pripadniki varovanih (*Schutzangehörige*). Iz tehničnih razlogov pa do 1. oktobra 1942 belih članskih izkaznic kot dokaz državljanstva še ni bilo mogoče izgotoviti in razdeliti. Tako je v okraju Kamnik ostalo približno 2/3 slovenskega prebivalstva brez članske izkaznice in do izdaje teh manjkajočih izkaznic je preteklo še precej časa. Zato nam mogoče lahko pride na misel, da so tiste osebe, ki še niso prejele nobene izkaznice, zdaj vznemirjene, še posebej, če gre za takšne, ki imajo slabo vest zaradi svoje politične preteklosti. Po drugi strani pa se bodo mnogi, ki so se doslej trudili izpolnjevati svoje dolžnosti, počutili zapostavljeni.

Poleg teh čisto tehničnih težav nastajajo zaradi podelitve državljanstva na preklic nešteti novi narodnostno-politični problemi. Celotno narodnostno delo (*Volkstumsarbeit*) na Gorenjskem (*Oberkrain*) se zdaj kaže v novi luči. Slovenci so tako zavzeli položaj manjšine v Rajhu, pa čeprav še ni prišlo do priključitve Gorenjske k Rajhu. S tem dejanjem je bila proglašena popolna enakopravnost tukajšnjega prebivalstva. Kljub temu pa bo tudi v prihodnosti npr. privolitev k visokošolskemu študiju morala biti odvisna od posebnega dovoljenja, saj ne more biti v interesu Rajha, da bi danes že odraslo mladino, vzgojeno v jugoslovanski državi in ki je vselej stala na nacionalno – ali klerikalno⁷ – slovenski strani, vzgajali v novo plast slovenske inteligence. Prav tako bo treba kolikor mogoče zadrževati zasedanje javnih položajev s Slovenci, saj ni verjetno, da se je slovenska inteligenca v času okupacije postavila na pozitivno, nacionalsocialistično stališče. Te različne omejitve, ki pa bodo obstajale tudi v prihodnosti, bi v slovenskem prebivalstvu lahko predramile vtis, da nemški Rajh s priznavanjem polne enakopravnosti nima resnih namenov, da mu gre predvsem za to, da bi jim naprtli dolžnosti, povezane z državljanstvom.

⁵ Na fotokopiji se paginacija te (prve) strani v fasciklu ne vidi.

⁶ V prevodu sem hotel ohraniti nekaj značilnosti nacističnega nemškega besednjaka. Zato zveni njegova slovenščina precej okorno. Značilni nemški izrazi so v oklepajih v kurzivnem tisku.

⁷ Tipkopis je tu poškodovan zaradi luknjača pole papirja; od verjetne besede »Klerikal« sta prva in tretja črka poškodovani, druga pa je uničena.

Najbolj občutna nova dolžnost bo vpeljava delovne in vojaške obveznosti (*Arbeitsdienst – und Wehrpflicht*). Domneva se lahko, da za to ne bo nobenega posebnega navdušenja in da se bo to – ob primerjavi z dejansko pridobljenimi novimi pravicami – močno kritiziralo.

Hkrati s privzemom v novo državo (*Staatsverband*) pa nastajajo tudi rasno-politični problemi. Pred kratkim je bilo izvedeno presejevanje celotnega slovenskega prebivalstva, ki je imelo za svoj predmet poleg političnega pretehtavanja tudi rasno vprašanje. Ta komisija je tako mnoge Slovence ugotovila kot rasno slabe in jih tako označila kot primere E (*E-Fälle*). To pa pogosto tudi za prizadete ni ostala nobena skrivnost. Tako postaja zanimivo vprašanje, kako bo sprejeta – tako od slovenske kot od nemške strani – podelitev državljanstva na preklic tem osebam.

2

III 137431

Dalje se pojavljajo vprašanja, kako naj se izvaja ponemčevanje Gorenjske. Še vedno vidimo kot edino in najbolj učinkovito sredstvo naseljevati številne Nemce in tako narediti obmejno področje Gorenjske za nemško ozemlje. Četudi naj bi se to naseljevanje izvedlo šele po koncu vojne, pa kljub temu trdno verujemo, da se temu nikakor ne bo mogoče odpovedati. Tako se zdaj pojavlja vprašanje, kako je po slovesni izjavi, da so prisilne izselitve zaključene, slednje še vedno mogoče. Na dodatno naseljevanje Nemcev, predvsem nemških kmetov, glede na že tako preveliko gostoto naseljenosti ni mogoče misliti. Prav nasprotno: več Slovencev je treba odstraniti, kot pa naseliti Nemcev, da bi prišli do močnih, življenja zmožnih kmetij, na katerih bodo kmetje pravi vojaški kmetje (*Wehrbauern*).

Tem in drugim vprašanjem o narodnostni politiki (*Volkstumspolitik*) naj vsi sodelavci posvetijo svojo pozornost v povečani meri. Pri tem nas zanimajo pogledi posameznih strokovnih krogov, sploh pa vseh vojnih sil (*Einsatzkräfte*), pa tudi slovenskega prebivalstva, razdeljenega na slovensko inteligenco, delavce in prebivalstvo na deželi.

Prav narodnostna vprašanja (*Volkstumsfragen*) so tako pridobila večji pomen. Cilj posredovanja tega poročila naj bi bilo, vodilnim mestom (*Führungsstellen*) dati pobude, jih poučiti o sprejetju in posledicah posameznih že uvedenih ali načrtovanih ukrepov ter pokazati izhodišča (*Ansatzpunkte*) vsem vejam uprave, političnega vodstva in propagande.

Obveščevalno delo (*ED-Arbeit*⁸) je posrednik med posameznimi plastmi prebivalstva in vodstvom. Zato so mnenje in pogledi širokih množic prebivalstva prav tako zanimivi kot referat⁹ kakega strokovnjaka. Oboje nam lahko da dragocene kazalce (*Fingerzeige*). Zato ne sme nihče od sodelavcev obdržati svojega mnenja le zase, saj je vendar le del vojnih sil (*Einsatzkräfte*), tisti del, ki je soodgovoren za to, da povelje firerja (*des Führers*), ponemčenje Gorenjske, postane resničnost. Vsak sodelavec naj o teh vprašanjih razpravlja z drugimi deli vojnih sil ali s pripadniki slovenskega prebivalstva in tako lahko poroča o pogledih drugih krogov.

Vsi sodelavci se tako naprošajo, da se s temi problemi ukvarjajo in tekoče o njih poročajo.

Sklepi iz dokumenta 1.0:

- Nacisti so ustavili izseljevanje Slovencev zato, ker jim je bilo podeljeno državljanstvo na preklic.
- Ta ukrep je bil v resnici le začasne narave; z izseljevanjem bi nadaljevali po koncu vojne. Nacisti so tako pokazali svojo običajno verolomnost.

⁸ V besedilu ni nobenega pojasnila za izraz »ED-Arbeit«, ki morda pomeni *Einsatzdienstarbeit*. Da gre za neke vrste obveščevalno delo, je sklepati iz besedila, ki sledi.

⁹ Nemški izvirnik je tu nejasen, zato je prevod manj natančen kot drugod.

- Nacisti so bili trdno odločeni Slovence in slovenstvo uničiti z nasiljem. Vendar v času nastanka tega dokumenta nacistom še ni bilo čisto jasno, katera oblika nacističnega nasilja bo najbolj uporabna.

Komentar:

Dokument potrjuje že znane reči. Presenetilo me je, da so Slovenci dosledno imenovani *die Slowenenen*, da ni nobenega poskusa proglasiti jih za poslovenjene Nemce. Novost se mi zdi podatek o naši slabi rasni kakovosti in uradno stališče o odnosu nacistične oblasti do Slovencev (med drugim, da bi postali narodnostna manjšina). V ospredju je napor, kako opravičiti nasilje nad ljudmi, ki so postali državljani takšne vrste, da bodo imeli le dolžnosti in nobenih pravic.

Ta dokument je eden od številnih dokazov, da je bilo nasilje najbolj viden, institucionaliziran ter izjemno praktičen instrument nacizma. Zaradi praktičnosti se je tudi OF (tako kot drugi totalitarni sistemi v zgodovini) tako hitro in tako zlahka naučila uporabljati enak instrument. Moram pa poudariti, da ta razlaga ni opravičilo.

Dokument
št. 2.0

436

III A393069

PK-VOS Gorenjska¹⁰

Poročilo člana Gor. Pok. Odbora OF – Pričetkom junija 1943¹¹

Splošni del: po aretaciji dveh članov odbora pričetkom februarja, je delo, ki je bilo takrat v največjem razmahu, trenutno zastalo; podani so pač bili vsi znaki, da bode tudi Simon¹² moral iti po Edvarda in Luko. Ko se je tekom prvih dni izkazalo, da ne obstoja bojazen za Simona, je isti počel nadaljevati delo, ter usmeril vso aktivnost v smer – rešitev obeh aretirancev. Mesto, ki ga je zasedal Edvard in njegov pomočnik Luka, je bilo izpopolnjeno z Markotom¹³ – majorjem, kateri bode to mesto tudi v nadalje obdržal, ker je pač vojaško višje naobražen kot rezervist Edvard. Med tem časom vrnivši se član Edvard pa je, kakor je razvidno iz poročila, dodeljen kot namestnik Markotu – referentu za vojaške zadeve.

Aretrirana Edvard in Luka sta bila izpuščena na svobodo prvi sredi maja, drugi prve dni junijain*

¹⁰ Zapisano na roko. Zdi se, da je bilo poročilo namenjeno Izvršnemu odboru OF (IOOF), ta pa je poročilo poslal Pokrajinskemu komiteju VOS za Gorenjsko.

¹¹ POOF za Gorenjsko je v imenu KPS v decembru 1942 formiral Jože Sluga, član PK KPS. Sestava: Nace Miklavc, Albin Kolb, Milko Hojan, Franjo Cerar, Slavko Kvartič. Jože Sluga je bil hkrati sekretar POOF (glej odlomek iz dokumenta na začetku mojega članka ter Šinkovec, str. 63–64). Ker je prepis zvest izvirniku, lahko opazimo poročevalčevo slovnico, sintakso ter tipkarske napake. Tiste, ki zelo motijo, sem v opombah pojasnil. Isto velja za dele besedila, kjer je zaradi poškodb nujna rekonstrukcija.

¹² Ivan (Nace) Miklavc - Simon, lastnik tekstilne tovarne Medic - Miklavc v Medvodah (Šinkovec, str. 63). V jetniški knjigi zapora Begunje je vpisan dvakrat: 23. 9. 1942 do 25. 9. 1942 (št. 3877) in 30. 1. 1944 (št. 2972). Naslednji dan, 31. 1. 1944, je bil hkrati s kamniškimi talci ustreljen v Šentvidu.

¹³ Morda Milko Hojan iz Kranja, aktivni major bivše jugoslovanske vojske (Šinkovec, str. 63). Vendar glej dokumet št. 2.6., da je bilo njegovo ilegalno ime *Jur*.

topo* zaslugi osebe, ki je v poročilu posebej omenjena. Oba sta bila na listi za justifikacijo in to Edvard enkrat, Luka pa dvakrat, ter bi morala končati življenje 28. IV.¹⁴ Vsled dovolj živega in intenzivnega delovanja s strani tov. Simona, pa se je to preprečilo in sedaj definitivno uredilo tako, da je bila uspostavljena veza s predstavnikom oblasti, ki zavzema odločujoče mesto. Ta oseba bode v poročilu omenjana kot pol. Ravnatelj.¹⁵

Žrtve in riziko, ki sta ga prevzela na sebe tov. Edvard in Luka nista bili zastoj. Tov. Simonu je uspelo priti v ožji kontakt z osebo, ki igra odločujočo vlogo v taboru nasprotnika in zavzema najvidnejše in najodgovornejše mesto. Ta oseba je izrazila željo po ožjem direktnem sodelovanju z pokretom OF. Ker je tov. Simon presodil, da je mož iskren, je stopil z njim v ožji stik, ter tudi povezal z njim tov. Markota. Te trije so vodili več razgovorov, ter najprvo uredili osvoboditev obeh članov pokrajinskega odbora. Obljubljeno je bilo, da prideta na svobodo, kar je tudi sledilo. Poleg tega je bila izpuščena še neka ženska, posredno v zvezi s tov. Edvardom. Nadalje so vođeni razgovori med pol. ravnateljem in Simonom stvar nadaljnjih osvoboditev* za pokret važnih oseb bili tudi zelo uspešni, vsaj* je za več delavcev, ki zasedajo nižje funkcije v organizaciji obljublejno*, da pridejo na svobodo. Če nič drugega, je že to dokajšen uspeh, da se je dosegel način, da se rešijo ljudje, ki so za delo sposobni, pa tudi potrebni. Povsem jazno* je, da ta oseba ne more in ne sme izposlovati osvoboditve vseh političnih jetnikov v Begunjah; mož je dejal, da moramo pač sami presoditi in predlagati, katere osebe so pokretu mno* koristile in se je nadejati, da mu bodo tudi še v nadalje. Vse take bodo v bodoče izpuščene. Poleg tega je izdano navodilo za slučaj, da kdo od nas iz pokraj. odbora pade v zanjko*, ki jo nižje policijsko osobje verjetno še vedno nastavlja komu izmed nas, da se imamo zagovarjati edino le pred osebami iz policijske centrala* na Bledu, ne pa morda pred organi, ki zasedajo nižje položaje v provinci. S tem je podana možnost, da se zaslišanje vodi v taki obliki, ki bi za nas bilo ugodno. Pol. ravnatelj je dalje obljubil tov. Markotu, da preskrbi kot prvi obrok – 6 brzometk. Nadalnja preskrba z orožje* bo po možnosti sledila. – Tov. Marko je poleg tega imel skupaj s po. ravnateljem sestanek v voj. komandantom na Jelovci pričetkom tega meseca. Bila sta na lovu na »petelina«. Nadalje je bil oddržan* sestanek Pok. odbora prve dni junija. Vabljen na ta sestanek sta bilapravočasno* tudi tov. Lenart¹⁶ in Jakob, ki pa nista prišla. Poslala sta po kurirju sporočilo, da je potrebno za tak sestanek najmanj 3 tedne popreje oba obvestiti, da disponirata s časom in uredita svoja pota. Baje sta bila nekje na oddaljenem mestu. Na drugi strani pa sta naročila, da se ima poročilo o tem sestanku še isti večer predati kurirju, ki bo prišel ponj. Tov. Simon, kaor* tudi ostali smo imeli utis, da se iz varnostnih razlogov in radi nezaupanja nista hotela tega prvega uradnega sestanka udeležiti. To stališče je deloma upravičljivo, samo bi bilo potrebno, da sta to odkrito povedala. Na tem sestanku¹⁷ so bili prisotni poleg pol. ravnatelja kot predstavnika tuje sile, še člani našega odbora tov. Simon, Luka, Marko in

437

A393010

Edvard, ter arch. Benko, ki je fungiral kot ožji delavec tov. Lenarta. Ker sta Lenart in Jakob bila odstotna, ni bilo mogoče storiti nobenih konkretnih sklepov. Pač pa se je razpravljalo o dveh kardinalnih točkah:

¹⁴ 28. 4. 1943 je bila ustreljena skupina 8 talcev (Šinkovec, str. 369). V muzeju v Begunjah ustreznega plakata ni. Obstaja pa plakat o ustrelitvi 8 talcev 20. 4. 1943, vendar se imena s tega plakata ne ujemajo z imeni, ki jih navaja Šinkovec.

¹⁵ Pisec ponekod uporablja tudi »po. ravnatelj«. Verjetno Helmuth Rozumek (Šinkovec, str. 60–69).

¹⁶ Jože Sluga - Lenart, član PK KPS za Gorenjsko (glej odlomek iz dokumenta na začetku mojega članka).

¹⁷ 10. julija 1943 je bil v Davči še en sestanek: na nacistični strani Rozumek, na partizanski strani pa zastopniki PK in vojaškega štaba (Pero Popivoda, Jože Brilej, Maks Krmelj, Jože Sluga in drugi; glej Šinkovec, str. 61).

1.) po pol. ravnatelju je bilo sporočeno, da so oblasti na Gor. odločene v bodoče kaznovati vsak zahrbtni umor nemškega uradnika ali bilo kakerekoli* nemške osebe v razmerju 1:10. Pri tem pa gre le za strogo »zahrbtno umore« nemških oseb. Žrtve, ki padejo v odprti borbi, dalje žrtve-domačini (izdajalci) in dalje za sabotaze, pa se ne namerava streljati. Oseba, ki je to poročala, je svetovala, da skuša Pok. Odbor vplivati na komando, da se v bodoče žrtve nedolžnih talcev prepreče* s tem, da se zaenkrat ne napada iz zased posameznikov – Nemcev, pa četudi bi drugače bili ostri nasprotniki OF. Obstojajo druge metode, da se take ljudi prežene iz dežele. Odbor je bil soglasen s tem, da je treba naš domači živelj, ki pada v grobove, čuvati, vsaj bode vsak zdravi človek, po končani revoluciji, narodu neobhodno potreben. Padajo pa kot žrtve – talci običajno tisti ljudje, ki so najboljši in bi torej tudi v bodočnosti utegnili narodu največ koristiti. Povsem vseeno pa je, ako danes posti* na Gorenjskem »trenotno« nekaznovane nekatere osebe nemške narodnosti, ker le te ne morejo več bistveno izpremeniti položaja na Gorenjskem, ki je povsem dober – da odličen. IO-OF naj torej skuša izdati vojaškim poveljnikom navodila, kaj smejo posamezni odredi storiti in kaj ne. V ilustracijo nava-jam sledeča dejstva:

V Lazah je bil ubit in vržen v Savo nemški učitelj: represalija: streljano na licu mesta 7 talcev.

V Moravčah izveden napad na žandarmerijo in občino: streljano 8 talcev

V Besnici odveden nemški učitelj v gozd in justificiran: represalija: streljano 7 talcev. Vse te eksekucije izvršene dne 22. marca t. l. Med talci bilo: 18 partizanov, vjetih v borbah in 4. pol. kaznenjci.

Dne 21. IV. streljano* 10 talcev za enako ustreljenega orožnika v Kropi prilikom napada na kino-avto. Streljani so bili: 6 partizanov in 4. pol. jetniki.

Dne 28. IV. streljano 8 talcev in to 4 partizani in 4 po. kaznjenci za zahrbtni napad nacesti* v Poljansko dolino pri Logu, kjer so bili obiti* pogranični uradniki. (Pri tej eksekuciji bi moralo biti streljanih 15 oseb, pa se je po posredovanju pol. ravnatelja to število zreduciralo na 8)*

Dne xx.¹⁸ V. je bilo streljanih 9 talcev in to 5 part. in 4. pol. kaznjenci radi umora Ledinekove (Volksdeutsche) v Bohinju. V tej zadnji partiji je bilo odbranih ter tudi¹⁹ že za eksekucijo pripravljenih – 10 mož.* toda tik pred odvedbo na mestu justifikacije, je bil eden po. kaznjenec rešen smrti ali pomiloščen.

Med streljanimi partizani so bili tudiranjeni* partizani. Odbrani so bili taki, ki so za hojo bili sposobni. Med drugimi je bil ustreljen tudi Dr.* Stravs, nazadnje zdravnik pri poljanski četi.

2.) Kot druga točka o kateri pa se radi odsotnosti Lenarta ni moglo nič konkretnega razpravljati, pa je bil predlog, kako voditi borbo proti okupatorju s čim večjim učinkom in čim manjšimi žrtvami.

Na tem sestanku je po. ravnatelj izrazil željo, da bi želel enkrat razgovarjati v Ljubljani z oficijelnim predstavnikom IO ali njegovim pooblaščencom. Tov. Simon mu je obljubil, da bode to izposloval in to predvidoma možno prve dni julija. Treba bi bilo torej pretehtati, da li si delegat IO želi tak razgovor ali ne. Sodeč pa dosenji* volji tega moža, bi bilo pač dobro izkoristiti njegovo naklonjenost v čim večji meri, ter tak razgovor tudi oddržati.

Da ne pozabim omeniti, je ta po. ravnatelj pripravljen pomagati tudi v vojaških zadevah, ter je že izročil celi štos vojaških načrtov. Poleg tega je takoj in brez obotavljanja omogočil potovanje podpisanega v Ljubljano, dalje storil isto za kurirja, ki prehaja rednim potom mejo, ter bode omogočil tudi potovanje tov. Simona v Lj. – Nadalje je preprečil aretacijo tov. Mirana,²⁰ ki bi bil moral biti are-

¹⁸ Tipkopis je tu poškodovan zaradi luknjača pole papirja; zato sem namesto številke dneva zapisal »xx«.

¹⁹ Tudi tu je tipkopis poškodovan; besedilo se bere kot »odbra- er«. V vrzel se točno prilaga rekonstruirano besedilo »... odbranih ter ...«, kar zveni zvezno in logično.

²⁰ Slavko Kvartič - Miran, ravnatelj Medic - Zanklove tovarne v Domžalah (Šinkovec, str. 68).

tiran prve dni junija skupaj s 6 drugimi delavci Of* v Domžalah. Zvedel je kdo se skriva za imenom Miran po tov. Simonu, ter telefonično (*Blitzgespräch*) preprečil aretacijo. vsaj je šlo za koam* nekaj ur. Aret. povelje je bilo namreč

438

III A393011

že izdano, ter je bilo po njegovi odrebi* ponovno preklicano. Ovadba pa je romala v tresor.

To so dejanja tega moža, ter presodite, koliko bi mogel ta mož še koristiti. Kaki so njegovi nameni, kaj ga je privedlo do tega sklepa, da se je odločil za to pot, to bi bilo potrebno ventilirati prilikom razgovora, ki bi se vodil v Lj.

Dodatek: skoraj sem pozabil, da bode izpuščen tudi tov. Miha, Dr. iz Kamniškega odreda. On bode verjetno odrejen na službo v kak SS-lazaret ali kak SS-laboratorij, ker je sedaj izrazil tako željo, da želi biti zaposlen, če se ga izpusti. S tem pa mu je vedno dana možnost, da se vrne na svoje mesto.

Begunje: stanje v tem »zavodu« se je kakor so pripovedovali oni, ki so že dalje časa gostje v tem »hotelu«, se je vidno popravilo. Stanje te dni znaša cca²¹ 420 od tega nekako 130 žena. V tem tednu, ko se to poročilo oddaja, pa se bo po izjavi po. rav. močno razredčilo. Nekaj bode šlo domov, nekaj v Kz²² taborišča.

Hrana je okusna in dovolj gosta. Običajne celice prejamo* po cca 1/2 litra kave (črne) zjutraj in 1/2 hlečka kruga.²³ Opoldne 1/2 litra goste »Eintopf«²⁴ in 1/2 hlečka kruga, zvečer 1/2 litra »Eintopf« – Ta Eintopf sestoji običajno iz zelja, krompir, koleraba, korenje, ričet, fižol, testenine. Dvakrat tedensko je juha, z mesom, ki pa redko plava v juhi. Ta hrana je za težke delavce, ki so vajeni močne in močno zabeljene hrane, preslaba. Ljudje.* so lačni. Za one, ki niso močni jedci, zadostna. Z malimi priboljški, ki so prihajali od svojcev in dobrih ljudi, se da primerno živeti. V delavski partiji, katera šteje danes 40 mož, pa je obrok hrane dvojni, ter več kot zadosten. Paketi so za Veliko noč bili uradno dovoljeni, nato pa tolerirani, dokler se kdo od nadrejenih ne bo spodtaknil nad sprejemanjem.

Pazniško osebje je po večini dobro – Dunajčani in protirežimsko vsmerjeni. Je seveda nekaj izjem in tudi srovin* med njimi. V spločnem* komaj čakajo na konec, ter smo jih jetniki morali tolažiti bolj, kakor oni nas.²⁵

S strani upravnega personala se napram jetnikom ne vrše letos nikaka nasilja. Izvzeta so zašlišavanja, katera se čestokrat vodijo v Begunjah, posebno v zadnjem času, ko so družbe aretirancev bolj številne, ter ni mogoče zaslišanja vršiti na posameznih podinstancah na deželi (Aussenstellen der Gestapo v Jesenicah, Radovljici, Kranju, Škofji Loki, Kamniku in Litiji). Prilikom zaslišavnaj* pa se vrše tudi nečloveški postopki – pretepanja, obešanja. Odlikuje se predvsem osebje Gestapoa* na Jesenicah (Druschke in Linke) dalje ono v Kamniku (Unger i* Kottek,* nato v Kranju, kjer igra važno vlogo človek – preseljenec ki je imel svojo gostilno v Vevčah pri papirnici. Ime nisem mogel ugotoviti, se pa bo dalo naknadno ugotoviti.

Izdajstva: v zadnjem času je bilo odkritih cela vrsta OF organizacij. Jedro je tvorila izdaja partizana Schmidta iz Jesenic, ki je bil tamkaj zajet ter onega Lipovca tudi iz Jesenic. Po teh dveh je padlo v past skoraj že 200 ljudi vse od Rateč–Planice preko Podkorena, Kranjske Gore, Mostrane.* Dovjega, Jese-

²¹ ... cirka (približno) ...

²² KZ (pisec uporablja »Kz«): običajna kratica za »Konzentrationslager« (koncentracijsko taborišče).

²³ ... kruha ...

²⁴ Nemški izraz za enolončnico.

²⁵ Ta stavek je napisan v prvi osebi množine. Ker je bil Edvard ravnokar izpuščen iz zapora, domnevam, da je bil slednji istoveten z E.-d., piscem tega poročila.

nic, Javornika do Žirovnice ter Dobrave–Vintgarja na drugem bregu Save. Enako izdajo je zakrivil part. ranjenec Hribar iz Gorij, kjer je padla v past Blejska Bohinjka* in Gorjanska postojanka OF. Ljudje iz gozdov so se do sedaj povprečno* slabo izkazali pri zasliševanjih. Obetajo mu svobodo, če bo govoril, pa povedo vse. To ovira delo na terenu in ubija voljo za delo. Z poukom in utrjevanjem karaktera bi se moglo mnogi uplivati na partizane na drugi strani pa preprečiti, da vsi ljudje v četah vedo za vse veze. Pooblastiti bi se morali najzaneslivejši in najbolj preiskušeni. Nadalje je na Jesenicah bila zopet povod aretaciji zbirka po malih vsoticah. Proti temu smo imeli pomisleke mi člani Pok. Odbora OF na Gor. že v zimi, ko smo razpravljali s tov. Lenartom. On pa je zagovarjal stališče IO češ, da se na ta način ljudje vežejo. To je pogrešno in je to praksa ponovo pokazala. Če je denar potreben, ga je Gorenjska vedno in pravočasno spravila skupaj pri velikih ljudeh, kjer samo eden lahko posel opravi in ne obstoja nevarnowt²⁶ da mnogo ljudi ve za zbirko. Skušajte na Gorenjskem preprečiti v bodoče vse

439

A393012

take in podobne zbirke. Radi Rm²⁷ 150.- zbranih v taki mali zbirki sedi na Jesenicah 50 ljudi in jih bo šlo 2/3 v težka KZ taborišča.

Finance: tov. Simon je zbral dosedaj za potrebe Gorenjske cca. 70.000 Rm²⁸ to je 1,400.000.- Din. Trenotno se vodijo pogajanja za zopet neki večji znesek.

Za legitimacije ilegalcem, je bilo poskrbljeno za originalni papir tiskan za legitimacije – Kennkarte, ter se bodo iste sedaj izdelale za Lenarta in druge, ki jih potrebujejo.

V Kokrškem odredu se organizira in bode v kratkem povsem stavljena v obrat nova tiskarna z modernimi opremami za Agit-prop material. Poskrbljeno in nabavljeno je bilo 150.000 pol papirja za razmnoževanje. Delo organiziral in vodi tov. Marko. Papir v Gradcu nabavlja tov. Simon.

Nemška mobilizacija: do sedaj stoje pod orožjem letniki 1916–1924, rojeni. Letnik 1925 pa gre v delovno službo. Sedaj pa je soditi po prejetih informacijah, da bodo vpoklicani letniki 1900–1915 in to vsi hkrati. Plakati za te letnike se nahajajo že na občinah, toda niso še afiširani -. V zvezi s to mobilizacijo je verjetno tudi dohod SS-čet na Gorenjsko. Te dni je vkorakalo cca 2000 mo.* ki so razvršeni* v posamezne garnizije. Verjetno bode izvršena mala racija na partizan,* da se narod malo zastraš,* nato pa bo sledil vpoklic gornjih letnikov. Oemniti* moram namreč, da je od letnikov 1916–1919 rojenih odšlo v gore cca 60–70 %. Ta številka je silno zaprepastila upravni aparat na Gorenjskem, tako da so trenotn* prekinili z vpoklici. Zadnji vpoklici – pričetkom maja so se vrčili* na ta način, da so posamezniki morali že nanabor* priti z vso opremo, od tam pa so bili direktno nalopeni²⁹ v vagone in takoj odpeljani. V Kamniku se je nabor celo vršil na samem kolodvoru v čakalnici,* nato pa so posamezniki pod špalirjem morali v vagone in so bili odpeljani. Vlak je imel spredaj in vzadaj* oklopni vagon v sredi pa so bili razvrščeni vagoni z vpoklicanci.

V zvezi s predstoječo novo mobilizacijo³⁰ letnikov 1900–1915 je Pok. Odbor* razpravljal tudi o pojačani mobilizaciji na Gorenjskem. Predlagano pa je bilo, da se glavnina teh vpoklicancev prestavi na Dolensko v kolikor je to izvedljivo. Manjka pa odredom³¹ – orožje. Posebno še sedaj, če pride do novih vpoklicev.

²⁶ ... nevarnost ...

²⁷ ... RM (Reichsmark, rajhsmark).

²⁸ 70 000 RM je bila takrat velikanska vsota. Zelo dobra uradniška plača je bila okoli 200 RM.

²⁹ ... naloženi ...

³⁰ Poročevalec ima tu v mislih ne nemško, temveč verjetno partizansko mobilizacijo navedenih letnikov.

³¹ Tipkopis je tu poškodovan zaradi luknjača pole papirja. Luknja je tako velika kot dve črki. Jasno berljivo je le »od...dom«. Besedo sem rekonstruiral kot »odredom«, kar se mi zdi logično.

Mnogi vpoklicanci letnikov 1916–1919 so si preskrbeli ital. domovnice iz sedanje »Province«. Isto so na naboru predložili in bili oprošeni.* Sedaj pa se te ljudi kliče ponovno pred naborno komisijo in jih s silo tera, da sprejmemo vojaško knjižico. Mnogi so se branili – zato pa jih je prevzela Gestapo v svoje zapore, da jih z batino prisili do podpisa.

Pisma onih, ki so odšli v nemško vojsko, so silno zanimiva. Fantje pišejo naravnost neverjetno predrzne stvari. Čudimo se vsi, da pisma prihajajo. Pozivajo tovariše, da naj se ja dobro premislijo, predno nastopijo njihovo pot. Razmeščeni so ljudje po celi Evropi. Oglašajo se iz Kijeva, iz Varšave iz mest cele Nemčije in Francije.

Trajanje vojne: iz razgovorov, ki sem jih imel s treznimi osebami nemške narodnost je računati v najugodnejšem slučaju na zlom eventuelno šele konec novembra – pričetkom decembra. Najbolj verjetno pa bo konec nastopil šezgodaj* spomladi leta 1944. Zato bi bilo že sedaj umestno misliti na odredbe, ki se tičejo prezimovanja part. vojske v letošnji zimi!!!! Raje priprave sedaj kakor pa prepozno.

Tihe demonstracije proti režimu v Nemčiji se množe silno naglo. V nemških mestih in v nemškem časopisju se vedno česče* pojavlja propaganda proti notranji fronti. Leto 1918 se ne sme ponoviti – to je današnje geslo nemške propagande. V Bavarski protestirajo proti režimu vsi sloji na ta način, da posečajo b* ogromnih množina cerkve. Cerkev je po naziranju bila že popreje protidržavnaustanova,* sedaj pa se masa poslužuje tega motiva kot tiheha* proteska*. – Teror napram nemškemu narodu pa je po izjavah* samih nemš. pol organov desetkrat hujši kakor oni proti našemu narodu na Gorenjskem. To je tudi vzrok, čemu se režim ne more tako naglo zrušiti. Čim bode fronta dovolj močno razrahljana, je šele misliti nazlom* v notranjosti, in s tem na konec.³²

440

A393013

Strateška dela na Gorenjskem: z ozirom na prestoječo invazijo Balkana, so počeli pričetkom maja z vso naglico ponovo graditi cesto od Jesenic do Lesc, ki je bila pričeta že leta 41 pa potem prekinjena. Sedaj naj se cesta izdela le zasilno na širino samih 6 m in to čim preje. Res je že postavljenih vse polno barak po polju pod Javornikom proti Žirovnici ter se je z odkopom tudi že pričelo. Nadalje se je obnovilo delo na tunelu pod Ljubeljem. Silno se dalje forsira gradnja proge proti Lazam z izhodiščem v Črnučah. Proga mora po izjavah steči 1. VIII. Nadalje so stavbne tvrdke prejele nalog, da se odpro bunkerji, zgrajeni po jug. vojaški upravi in sicer zaenkrat samo v taki obliki da se izkleše iz zabetoniraneha* vhoda kukbja³³ 25 x 25 cm, kar bi poznejeomogočilo* naglo oprtje* celih vrat. Vse to kaže, da se pripravlja Gorensjka* prvič kot nastopno ozemlje za pokret nemške vojske proti jugu, drugača* pa se bodo Karavanke utdrile* v obrambeno linijo, ter bi jim jug. utrdbe v ta namen bile dobrodoše.*

Sabotaža teh del, pravočasno in temeljito opravljena, bi bila velike važnosti, ker računati je s tem, da se bo nemška bojna mašina le pomikala preko Gorenjske bodisi v nastopnem bodisi v odstopnem pokretu.

Afera kamniške OF je v glavnem ugodno likvidirana. Kakor rečeno je bila pravočasno preprečena aretacija Mirana in 6 tovarišev. Aretiranci iz Kamnika pa so ali bodo po večini izpuščeni. Žmuc pride na svobodo toda bo moral najbrže na delo v Nemčijo, Peče in Matjašič pa sta pogojno izpuščena. Če bodeta skušala v resnici sodelovati z oblastmi, za kar sta bila pogojno zavezana, ter bi utegnili s tem

³² Zaradi napake pri fotokopiranju sem zadnjih pet besed rekonstruiral.

³³ ... luknja...

delo* OF škodovati, je ukrenjeno, da bodeta ponovo* aretirana in oddana v Kz. 5 oseb je bilo po zaključku* afere izpuščenih. Za ostale pa bode verjetno predlagana kazen Kz. Gre še, da se reši na svobodo dobra delavka iz Rodice Vidmarjeva.

Omeniti moram, da so se v Kamniški stvari ob samem zasliševanju skoraj vsi odbro* zagovarjali, ter šele po že končanem zaslišanju, je Peče izdal Mirana in tovariše ter je ravno na podlagi tega bila odrejena aretacija Mirana.

E-d.

³⁴Dragi Miha, stric ti pošilja poročilo iz Gorenjske in prosi čim prejšnjega odgovora. Simon je U. iz U.³⁵ Debelinko je na Miklošičevi,³⁶ njegova usoda negotova, upamo pa najbolje. Pogrešamo vesti od tebe. Pozdrav tebi in Saši kakor ostalim od tete in strica. Doma vsi zdravi.

Opomba: E-d. ali Edvard je bil vesten poročevalec; do novembra 1944 je napisal vrsto poročil. Zaradi varčevanja s prostorom spodaj navajam le naslovljenca in datum:

Tov. Lenart (25. 7. 1943)

Tov. Lenart in Matija (4. 8. 1943)

Poročilo (5. 9. 1943)

Tov. Stanko in Matija (11. 9. 1943)

Dragi Stanko in Matija (21. 9. 1943)

Tov. Matija (9. 10. 1943)

Tov. Matija (11. 10. 1943)

Tov. Matija (28. 10. 1943)

Dragi tovariš Matija (3. 11. 1943). To pismo (dokument 2.1.) je zadnje; ker zavrača očitek, da je izdajalec, ga velja prebrati. Zato sem ga prepisal.

Dokument
št. 2.1.

488

091346

3. 11. 1943³⁷

Dragi tovariš Matija!³⁸

Kar slab dan sem imel včeraj. Prvo sem bil pri Borštnarju, ki me je klical in Ti v prilogi pošiljam njegove izjave odnosno poročilo, nato pa sem že itak slabe volje prejel zvečer od enega mojih znancev, s katerim sicer jaz direktno ne delam, toda me pozna, in tudi jaz vem, da večkrat kaj za naš pokret stori. Zaupno mi je povedal sledeče:

³⁴ Besedilo, ki sledi, je napisano na roko in ponekod težko berljivo. Zato morda prepis ni docela točen.

³⁵ Ker gre za rokopis, nisem prepričan, da se besedilo glasi »Simon je U. iz U.« Lahko bi se glasilo tudi »Simon je N. iz M.«

³⁶ Verjetno v zaporu v Ljubljani, ki je bil takrat na Mikošičevi cesti ob današnji sodniji.

³⁷ To je fotografska kopija mikrofilma. Na prvi strani je žig ARHIV CK KPS.

³⁸ Ob pisanju tega poročila (naslovljenec je bil verjetno Ivan Maček - Matija) je bil Edvard – razumljivo – očitno zelo vznemirjen, zato številne tipkarske napake in ponekod težko razumljivo besedilo. Kdor hoče dojeti Edvardovo stisko, mora to poročilo prebrati večkrat.

»Radi službe imam opravlja z ljudmi, pa so mi dejali: tale človek (kakor jaz) ima tudi nekam čudna pota. Pa zadnjič je tudi dva naša speljal v zasedo. On je šel mimo nemških zased, potegnil legitimacijo in so ga pustili naprej, ona druga dva, pa sta bila obstreljevana. Ta človek mora pasti, no vsaj* je že poskrbljeno zato. Vsaj so trije likvidatorji za njim na delu.«

Tako torej sem postal jaz v ljudski govorici izdajalec!

Ljudski glas, božji glas, pravi pregovor in nekaj mora pač biti na tem, če gotovi ljudje tako mislijo o meni. Zato te prosim, da

proti meni uvedete preiskavo

in proti meni postopate po narodnih zakonih. Kar sem zaslužil, pa storite z menoj.

Mišljenja sem namreč, da bodete vsakemu dopustili osnovno pravico, da se brani in da doprinese dokaz resnice. Če se mi to ne posreči sem kriv, pa potem naj že bo kakor bo. Da si gotovi ljudje šablonsko laste pravico nekoga blatiti, ga celo blatiti v širšem krogu ljudi, nikakor ni prav, in jaz za svojo osebo vse tako dolgo odlagam vse delo,³⁹ dokler se me ne spozna ali za krivega ali za nedolžnega, ter se na podlagi preiskave da meni ali zadoščenje ali pa se me kaznuje kakor sem zaslužil.

Jaz ne poznam zahrbtnosti – povem kar je prav naravnost. Če ima kdo proti moji osebi kake pomisleke, bilo radi mojega dosedanjega družabnega položaja, ki pa sem si ga, to povdarjam izrecno – v teku 20 let vstvaril povsem sam z lastno pridnostjo, tedaj sem kakor vedno vsak trenotek pripravljen, se umakniti in prepustiti mesto onemu, ki se smatra bolj sposobnim. Ne morem si kaj, da bi se ne spomnil pri tej priliki očitkov, ki so padla* tudi proti moji osebi tudi pred letom dni, nekako točno ta čas. O tem bo tov. Lenard⁴⁰ že vedel in se spominjal.

Kakor rečeno, nimam jaz pred nikomur ničesar prikrivati in se tudi nikogar ne bojim. Zato sem o tem danes dopoldne obvestil tov. Evstahija, da se ne bo počutil ožaljenega,* če jaz celo stvar iznesem pred PK. To moram, ker mi to diktira vest. Tov. Evstahij mi je priznal, da se je njemu kakor Ambrožu takrat porodila misel, če nisem jaz izdajalec, toda da je vse to že zdavnaj urejeno. Povedal sem mu, da je bilo na razpolago proti meni zahtevati preiskavo, kar bi bilo z njegove ali Ambroževe strani edino na mestu. Tako pa je nastal položaj, ki mene stavlja v dokaj čudno luč in zato sem prisiljen izvajati konsekvence.

Moj zagovor pa je sledeč:

1.) Moja pota da so nekam čudna: na ta očitek izjavljam. Imam po Tvojem in Lenartovem nalogu držati vezo do ljudi ne naše narodnosti.⁴¹ Čeprav se stikov izogibam, so pač sami po sebi sem in tja le potrebni, zato ni izključeno, da me kdo vidi v »sumljivi« družbi ali na sumljivem obisku. Kadar govorim, Ti poročam vselej, kaj sem opravil. Kakih drugih skrivnosti nimam pri teh razgovorih. Čemu pa s temi tujci razgovarjam, pa boš Ti vedel najbolje.

2.) Izdal sem dva tovariša:

na dan 25. 9. 10 minut pred 12^h sem bil telefonsko pozvan, da se nujno oglasim pri Borštnarju. Mislim sem pač, da je kaka važna pošta za rešiti. Odgovoril sem, da tekom popoldneva pridem, nato se pa bom kar tamkaj vsedel na vlak in odpeljal dalje, ker imam potovati tisti dan popoldne. Res sem nekako pred 3 uro pop. bil na mestu in našel tov. Lenartov poziv, da moram biti jaz, Evstahij in po možnosti Ambrož ob 17^h na mestu, kakor sva midva zadnjič bila skupaj. Nemogoče se mi je zdelo, da bi jaz vse to mogel do ure urediti. Zato ni preostalo drugega, kakor da sva se z Borštnarjem domnila da me takoj potegne z vozom do Evstahija, potem domov do mene, da si

³⁹ Ta del besedila je podčrtan na roko.

⁴⁰ verjetno »Lenart«.

⁴¹ To so bili verjetno vplivni nacisti.

vzamem potrebno opremo in hrano, ter nazaj grede naložim še Evstahija in eventuelno Ambroža. Rečeno storjeno. Na vožnji skozi Evstahijev kraj sem se najprvo oglasil pri Nacetu, da ga vprašam, kje bi jaz Evstahija dobil. Tamkaj sem našel Luko in ga prosil, da naj on obvesti Evstahija. Če pa je Ambrož pri rokah, tudi njega. Nacetu nisem povedal drugega, kakor da mora Evstahij nujno ne neko konferenco za 7 dni, verjetno preko meje. Ker sva pot z vozom nadaljevala, sem med potjo dejal, da prihranim nekaj minut časa če se z vozom potegneva kar sama do Evstahija. Tudi to sem storil in mu osebno izročil pisani poziv. Nato sem se peljal domov po opremo in ob 16h smo se res naložili vsi trije in z brzino vozili proti Dolini. Med potjo smo srečovali patrole, pa nas niso ustavili. Zdelo se mi je varneje, da oba – Evstahij in Ambrož izstopita predno bi pasirali Soro, torej pred Poljanami. rečeno* storjeno. Izstopila sta, povedal sem jima kam naj gresta in kje jih bom čakal. Jaz pa sem se odpeljal sam dalje in srečno na tak način prišel skozi zasede. Nisem še bil na koncu svojega poto,* ko sem čul 1 km za sabo ostro streljanje. Vedel sem, da nekaj je. Po slih sem nato ugotovil, da sta dva padla v zasedo, ter da je verjetno eden vjet. Ukrenil sem vse potrebno za mojo varnost. Na določenem mestu, kjer bi me imel čakati kurir Tine, ni bilo nikogar. Bil sem tamkaj ob 3/4 na 6 zvečer, torej naglo tako, da sam ne morem misliti, da mi je to uspelo, če sem obvestilo šele ob 3 pop. prejel. Čakal sem nato na določenem kraju celo noč in do drugega dne do 10h dopoldne. Nato sem šel nazaj v Dolino, se oglasil pri Matevžu, tamkaj ugotovil, da nihče ni bil vjet ali ranjen, Tebi takoj napisal poročilo in se nato vrnil domov, brez da sem kaj opravil.

To je dejansko stanje.

K temu moram ugotoviti sledeče: po izjavah kurirke, ki je poziv iz Selške prinesla na dan 25. 9. v nižino, je tov. Lenart poziv odnosno sporočilo na mene oddal kurirki ob 8^h zjutraj na dan 25. 9. Ta ženska je potem šla na pot in bila ob 1/2 11^h na mestu ter je pismo oddala. Nato je sledil telefonski poziv ki je mene dosegel kakor rečeno 10 minut* pred 12 uro. Nelogično in nemogoče je, da bi jaz bil sploh mogel koga opozoriti, kam sem namenjen še celo pa ne oblasti, vsaj* so zasede bile v Dolini že od četrтка 23. 9. pop. Po izjavah, ki jih je dal Matevž so oblasti vedele, da bode pasiralo Dolino večje število ljudi zato so čakali od četrтка do srede. To da meni misliti, da so oblasti izvedele v resnici za tak naš prehod toda ne od mene, vsaj* sem jaz šele v soboto 25. 9. ob 3^h popoldne bil,* o stvari obveščen, to je zasede so takrat že 48 ur bile na mestu in čakale na prehod. Če je kdo izdal, tedaj je treba krivca iskati pri Vas, bilo med kurirji ali med drugimi ljudmi. O tem danes ne dvomim nič več, če vem, kar mi je sedaj Borštnar pravil, kar pa ima morda le posredno zvezo s celo zadevo. O tem boš čital na drugem poročilu.

Človek, ki mi je povedal kaj je slišal o meni, mi ni hotel povedati oseb, od katerih je čul. Povedal sem mu, da je pač to potem navadno obrekovanje. Jaz bodem zahteval preiskavo ter bo prisiljen govoriti. Rekel je, da v tem slučaju bode pa povedal.

Tov. Lenart se je napovedal, da me obišče. Pri tej priliki ga pooblasti da zasliši na terenu prvič osebo, ki je meni povedala, nato one, ki so to govorile, nato pa storite zaključek in ukrenite kar se Vam zdi potrebno.

Dokler pa to ne bo rešeno, jaz ne bodem pošiljal nadaljnjih poročil, ker sem pač osumljenec in bi bilo proti vsem pravilom konspiracije, da jaz bilo kako vezo z Vami med tem časom vzdržujem.* Tudi obaveštanja⁴² ne bo prejela od mene, razen današnjega poročila ničesar, ter tudi izjavljam, da se ne bom odzval na noben osebni sestanek, ker na vse zadnje ni prav nič izključeno, da me položite za kak grm hladnega.

⁴² ... obavešajna ... (Verjetno okrajšava iz srbohrvaščine za obveščevalna služba.)

Tov. Matija, boš že moral oprostiti, če ti danes tako pišem, ali mislim da se nisem pregrešil proti nobenim pravilom, svojo čast pa bom branil vedno najostrešje.

Tovariški pozdrav in Smrt fašizmu – svoboda narodu!

Edvard

Dokument

št. 2.2.

140

A393266

Okrožna komisija VOS
za kamniško okrožje

28. 11. 43.

Prepis originala
Zapisnik zasliševanja⁴³

Mejač Lojze, rojen 30. 4. 1911. v Ljubljani. Sedaj stanujoč v Komendi. Po poklicu poslovođa.

Mejač Lojze je bil desna roka Vitkota Mejača. Bil je Vitkotov kurir in je aktivno sodeloval pri razbitju krvavške čete. Bil je določen za komandanta komendskega okoliša. Po razpadu bele garde na Gorenjskem je iz strahu za svoje življenje začel iskati veze z partizani. Postal je član OF, obemem* pa je bil v stalnih stikih z Rösenerjem, generalom Brennerjem in ostalimi gestapovci. Imel je nemoten prehod preko meje v Ljubljano. Prenašal je plavogardistično pošto in literaturo, kar je tudi priznal.

Z Plemelom je bil v stikih in sta se skupno navidezno navduševala za OF, po drugi strani pa sta podkopavala tla organizaciji OF ter podpirala partizanske dezerterje.

Pravtako je bil povezan z Lukmanom, Kvartičem, Polakom, Severjem in Liparjem, kateri so se skoraj vsak teden po dvakrat sestali pri Mejaču na domu.

Na podlagi zgoraj navedenih dokazov namernega dela proti OF, Partiji in narodu, je bil likvidiran.

za OK VOS
Bregar Hribar

Dokument

št. 2.3.

143

A393271

Okrožna komisija VOS
za kamniško okrožje

28. 11. 43.

Prepis originala
Zapisnik zasliševanja⁴⁴

Kvartič Slavko, rojen 13. 5. 1900. v Mariboru. Sedaj stanujoč v Domžalah. Po poklicu ravnatelj v tovarni Medič - Zankl.

⁴³ Glej tudi Vidic, str. 321, 338–341, 350–365, 371–373.

⁴⁴ Glej tudi Vidic, str. 321 in 368–373.

Kvartič Slavko član OF, pred enim mesecem postal kandidat za vstop v Partijo. Organiziran je bil faktično šele zadnje mesece. Po njegovih izjavah je bil član PO.⁴⁵ Ta PO pa je imel veze z gestapovcem Rosemikom.⁴⁶ Z Rosemikom so se večkrat sestali Jur⁴⁷ (načelnik štaba brigade, ki je bil od naše strani aretiran), Miklavc, Matic in Kvartič. Rosemik (ilegalno ime Rožca) jih je prepričal, (po Kvartičevih izjavah), da morajo partizani prenehati z zahrbtnimi napadi, s požiganjem tovarov i. t. d. Kvartič je kot edini zastopnik Kamniškega okrožja v samozvanem PK,⁴⁸ je izdal naredbo na kamniški bataljon, naj takoj preneha z vojaškimi akcijami. V naredbi se je podpisal, kot član PK. Po njegovih izjavah pravi, da gre tu za nepoučenost, češ, da se je smatral PK za isto kot PP. Ravno tako kot je hotel zavirati aktivnost edinic, je oviral delo na terenu. Delal je sistematično. Zbral je okoli sebe ljudi, takozvane boljše družbe in kot član PK dajal samo zavirajoče direktive. Obenem pa je propagiral za vstop v OF. Ko je videl, da je razkrinkana stvar s PK-jem, obenem pa je organizacija v celem okrožju po večini zajela vse delavske in ostale sloje, je s tem njegov vpliv padal, ni mogel več dajati zavirajoče direktive, zato je stremel da se vrine vsaj v OOOOF in to se je tudi posrečilo, kot okrožnemu sekretarju GFK. Ker pa je spoznal, da na OK49 ne bo mogel vplivati, je začel z čisto načrtno borbo proti njemu. »Dobil je pod vpliv rajonske sekretarje« (ali jih vsaj hotel dobiti) in je nanje oportunistično vpljival,* glede izvajanja direktiv, ki jih je OK izdajal. Obenem pa je nasproti posameznim članom OK vse te direktive hrupno odobral.

Tako so se započele pojavljati nerednosti, kot zavlačevanje in neupoštevanje direktiv, oddaljevanje ljudi od Partije itd*. Dalje je širil med aktivisti OF, da je OK belogardističen in da so čani OK »premladi, neizkušeni smrkavci« kar je na zasliševanju tudi priznal. OK-ju je naprtil tudi tatvine nabrane-ga materiala. Omenjene stvari pa so bile že davno odposlane v vojsko, katera jih je tudi sprejela. S tem blatenjem je hotel odvrniti ljudi od OK in ustvariti nerazpoloženje med OK-jem in RK-ji.⁵⁰

Z razvitjem plave garde je Kvartič pripravljaval odločilni udarec na OK. Nagovarjal je OK, da bi imeli sestanek na njegovem domu in to OK in rajonski sekretarji. Ker pa smo njegove namere poznali, smo to ponudbo odbili, pač pa smo njega povabili na to konferenco, katera se je vršila drugod, koder njemu ni bilo znano in ga aretirali.

Pri zasliševanju je priznal vse gornje navedene stvari. Nadalje je priznal da se je trikrat sestal z višjim gestapovcem Rosemikom. Obtožbo poverebe denarja je zanikal. Iz zasliševanj pa se je dog-nalo, da sta z Miklavcem poverila 60.000 RM. Nadalje je priznal, da se je stalno sestajal z Polakom, Severjem, Plemelom, Mejačem, kateri so bili od naše strani aretirani kot plavogardisti.

Na podlagi gornje navedenih dokazov namernega dela proti OF in Partiji je bil likvidiran.

za OK VOS
Bregar Hribar

⁴⁵ PO: verjetno okrajšava za *Pokrajinski odbor*.

⁴⁶ V besedilu se dosledno pojavlja ta priimek, verjetno pa je mišljen *Rozumek*.

⁴⁷ Ni znano, ali je ta oseba istovetna z Jurjem (majorjem Hojanom) iz dokumenta št. 2.6.

⁴⁸ PK: verjetno okrajšava za *Pokrajinski komite*.

⁴⁹ OK: verjetno okrajšava za *Oblastni komite*.

⁵⁰ RK: verjetno okrajšava za *Rajonski komite*.

Dokument
št. 2.4.

40
A392944

PK VOS za Gorenjsko
201/44

14. jan. 44

Centralni komisiji Varnostno-obveščevalne službe
Pokrajinskemu komitetu KPS za Gorenjsko!

Včeraj se je vrnil iz Primorske tovariš Stane, načelnik PK VOS-a za Gorenjsko.

V svojem potovanju na Dolenjsko, ga je na Primorskem ustavil sekretar CK-aja tovariš Luka ter ga z oz. na potrebo njegove prisotnosti na Gorenjskem vrnil nazaj.

Tovariš Stane se je vrnil iz Primorske z obljubo, da nam bodo v najkrajšem času poslali večje število pušk in lahkih strojnic. Koliko bomo od tega dobili vam bomo sporočili.

Pri tej priliki ponovno povdarjamo nujnost boljše oborožitve gorenjskih varnostnikov in se obračamo na vas, da na merodajnem mestu t. j. vojski dosežete to, česar do sedaj mi nismo mogli. Na Gorenjskem imamo postavljenih približno 100 varnostnikov in ti so oboroženi z 47 puškami, 17 pištolami, 7 strojnicami in 5 brzometkami, od tega smo prejeli iz vojske 4 brzometke in 5 pištol, dasiravno so nam obljubili večje število brzometk in pištol.

Med tem so nam iz Primorske že poslali 2 lahki strojnici in 15 dolgih, italijanskih pušk. Puške, ki so nam jih poslali, so v izredno slabem stanju in se varnostniki z njimi skoro ne bodo mogli okoristiti.

Poslednje akcije, ki so jih izvršile varnostne grupe po okrožjih:

1.) Jeseniško okrožje:

V preteklem tednu sta bili v gornjem okrožju izvršeni dve akciji. Justificiran je bil izdajalec Henrik Gardener iz Dobrave in organizator bele garde na Jesenicah. V trebuhu so mu obtičale 3 krogle in še ni umrl.

2.) Kamniško okrožje:

7. t. m. so Nemci izsledili grob 6 justificiranih izdajalcev⁵¹ in sicer: Mejača, Liparja, Plemlja, Rihtarja, Šuštarja⁵² in še enega. Nemci so jih slikali. Čez dva dni po najdbi so v Mengšu ustrelili 30 talcev, katere so pripeljali iz Begunj. Verjetno, da bodo Nemci ta primer objavili v brošuri, za katero že zbirajo material, slikajo požgane šole itd. Mejač, Lipar, Plemelj so bili objavljeni v proglasu, ki je bil izdan od naše strani, dočim so ostali bili šele pred kratkim justificirani in še niso bili objavljeni.

V teku je preiskava, da se dožene krivca, ki je zakrivil gornjo najdbo.

3.) Škofjeloško okrožje:

Poleg aretacij in terenskih rekvizicij, sta bila v smledniškem rajonu justificirana v preteklem tednu 1 moški in 1 ženska.

4.) Kranjsko okrožje:

2. jan. 44. so justificirali belogardista in gestapovca Belaj Ivan-a iz Križev pri Trziču. Aktivno se je udeleževal hajk in izdajal ljudi. Varnostniki so mu rekvirirali puško dvocevko, uro in nekaj denarja.

Dne 4.,* jan. 44. so aretirali v gradu Strmol pri Cerkljah, tovarnarja in industrialca Rado Hribarja, njegovo ženo in nekega Aleksandra Sagadina študenta in učitelja jahanja, ki je uslužben v Ljubljani pri trgovcu Filipčiču, Petrarkova 9, stanujoč v Lj. Škrabčeva 9. Propustnico mu je preskrbel Hribar.

⁵¹ V tipkopisu je ta beseda prečrtana in nad njo z roko zapisano »belogardistov in plavogardistov«.

⁵² Zapisniki o zaslišanju nekaterih od navedenih so podobni Mejačevemu in so shranjeni v istem fasciklu.

Ob priliki zaslišanja so ugotovili, da nima nikakih zvez in da je v resnici prišel samo radi svojega dela. Zato ga drugi dan po zaslišanju izpustili.

Pri preiskavi v Hribarjevi graščini so dobili poleg lovskega tudi vojaško orožje in sicer eno popolnoma novo italijansko brzostrelko ter pištolo cal 7,65 mm, sistema »Mauser« z municijo. Takoj ob pričetku preiskave je njegova žena skrila pištolo in brzostrelko in jim Hribar niti ni hotel priznati, da ima poleg lovskega tudi vojaško orožje. Po aretaciji in preiskavi so napravili rekvizicijo. S seboj so odvedli vse tri. Drugi dan so člani OK VOS-a izvršili zaslišanje.

Hribar je bil osumljen delovanja z belo-plavogardisti. Obremenilni dokazi so bili zlasti ti, da kljub zvezi s terenskimi delavci ni priznal, da poseduje orožje, ki se je pri njem našlo ter da je že justificiranega izdajalca Zabret Alojzja nagovarjal k sodelovanju z belo-plavo gardo, sicer da ga bodo komunisti ubili... Bil je tudi svak⁵³ v Kamniku justificiranega Plemlja. K Hribarju je tudi često zahajal neki general Brener iz Lj. Imel je tudi dobre zveze z Gestapom in je par ljudi spravil iz Begunj, kar je med ljudmi dvignilo njegov ugled. Dne 16. 12. 43. je imel telefonski pogovor z žandarmerijo iz Cerkelj o dobavi nekega bacača (pogovoru je nekdo prisluškoval). Sam je izjavil, da mu je omenjeni general predlagal, da bi imel neke strašilne bombe (ki pa jih je odklonil) ter s tem obvestil žandarje.

Za brzostrelko je trdil, da mu jo je preskrbel šofer od generala Brenerja, pištolo pa je dobila njegova žena od svoje znanke iz Nemčije.

Izjavo, da je nagovarjal Zabreta k plavi gardi je zaniikal.

Ker nismo bili v stanju izvršiti temeljitejšega zasliševanja, posebnih priznanj od njega niso mogli dobiti. Zaplenjeno vojaško orožje in izpoved Zabreta, pa so bili zadostni dokazi za justifikacijo. Pravtako za njegovo ženo, ki se je prostovoljno javila v nemško službo za šoferja. Tudi kot gestapovska prostitutka ni zaslužila drugega.

Ker je radi dobrih zvez z Nemci užival nekaj dobrega glasu med ljudmi, bomo v slučaju potrebne obrazložitve justifikacijo obrazložili v proglasu.

Poleg nekaj zlatnine in denarja so bili rekvirirani še naslednji predmeti:

6 plaščev za kolo	1 brzostrelko	1 par škornjev
6 zračnikov za kolo	1 pištolo	8 parov nogavic
3 aktovke	4 obleke	3 puloverje
1 pisalni stroj	8 srajc	2 para ovijačev
1 radio aparat	1 moška suknja	1500 cigaret
6 parov čevljev	1 dežni plašč	6 klobukov
4 lovske puške	2 dve ženski suknji	2 torbici
3 daljnogledi za na puške	2 daljnogleda	

Pri sebi imam dva zlata prstana, dobili bomo še zgoraj omenjeno zlatnino, poslali pa vam jo bomo takrat, kadar bomo ponovno prišli do direktne zveze. Zadnjič smo malenkost zlatnine poslali po tovarišu Petru.

Priloženo vam tudi pošiljamo poročilo, katero bi moral tov. Stane osebno prinesiti in podatke iz KID na Jesenicah. Skica tovarne in novi podatki slede.

Tovariško vas pozdravlja

za PK VOS za Gorenjsko
Stane Jelovčan l.r.

Smrt fašizmu – svobodo narodu!

⁵³ V tipkopisu je prečrtana očitna tipkarska napaka »vzrok« in nad njo z roko napisana »svak«.

Dokument
št. 2.5.

47
A392957

PK VOS za Gorenjsko
296/44

9. II. 44

Centralni komisiji Varnostno-obveščevalne službe

Danes 9. II. 44. smo prejeli vaš dopis od 27. I. 44.

V naslednjem vam navajamo seznam dopisov, ki smo vam jih med tem poslali. Poslali pa smo vam tudi že več podatkov iz Koroške in Gorenjske. Dne 27. I. smo vam poslali prvo brzojavko kot odgovor na vaše pismo od 8. I. 44.

Dopisi so sledili: št 1/43. 3. IX., 2/43. 13. IX., 3/43. 27. IX., 4/43. 5. X., 28/43. 20. 10., 33/43. 27. X., 30/43., 41/43. 3. XII., 60/43. 6. XII., 71/43. 8. XII., 77/43. 9. XII., 81/43. 10. XII., 93/43. 14. XII., 106/43. 17. XII., 201/44. 14. I., 213/44. 17. I., 275/44. 9. II., 282/44. 3. II., 291/44. 8. II.

Od omenjenih dopisov prilagamo 4 kopije, poročila, ki smo vam jih poslali v letošnjem letu, upamo, da ste med tem že prejeli. Poslali smo vam tudi nekaj dokumantov.*

Iz zgornjega lahko sklepate, da smo poročila pošiljali in vam na vašo zahtevo lahko vsak čas pošljemo še enkrat kopije že vseh poslanih dopisov. Potemtakem so predvsem slabe zveze vzrok, da niste prejeli naše pošte. Zaradi tega smo tudi naprosili štab IX. Korpusa NOV in POJ, Obvešč. odsek, da bomo odslej pošto pošiljali preko njega, kar nam je tudi obljubil. Prav danes smo vam ponovno poročali in poslali podatke o Kranju in nekaj drugih dokumentov.

Tudi dopis od 30. XII. 43. smo prejeli in smo nanj že odgovorili, pravtako se tudi za naprej držimo njegovih navodil 1) razširjujemo mrežo OS, iz Avstrije pričakujemo v kratkem novih dobrih podatkov. Vzpostavljena je zveza z avstrijskimi delavci iz ene izmed največjih tovarn v Avstriji. O uspehu vam bomo še poročali. Tudi o transportih smo naloge, ki smo jih prejeli razmnožili s pripombami razposlali OK VOS-om. V vseh vojaških spremembah in stanju okupatorja na Gorenjskem sploh, je Korpus sprti obveščen.

Omenili smo vam že v prejšnji* dopisih, da so spričo poostrenih mer, ki jih je okupator začel izvajati pri nas, zveze nekoliko popustile, zlasti velja to za kraje onstran Save, koder so Nemci v enem tednu aterirali in že tudi ustrelili legalnega in ilegalnega kurirja. Pravtako je na drugi strani streljanje talcev našim legalcem vzelo nekoliko korajže, zato še vedno ne prejmemo poročil, da bi sestavili izčrpno organizacijsko poročilo. V delu imamo tabele iz katerih boste mogli dobiti najboljšo sliko stanja VOS na Gorenjskem. Kljub temu vam danes moremo omeniti toliko, da smo naši organizaciji postavili že močne temelje in je VS dosegla že dobre uspehe, kljub nedostatkom, ki se še na mnogih straneh kažejo. Najvažnejše vprašanje je trenutno postavitve partorgov,⁵⁴ ker nam primanjkuje primernih kadrov. PK KPS nas* je zagotovil, da bo vprašanje partijske organizacije v VOS-u rešil v najkrajšem času. Na kratko vam tudi omenjamo, da so varnostne grupe postavljene že po vseh rajonih vseh 4 okrožij, v večih že 3 ali 2. Večina grup je aktivnih in vrše uspešne akcije, tako sabotažne kakor akcije osebnega značaja.

Neglede nato, da Partija v VOS-u še ni organizirana, vendar so vrste VOS-a stavljeni pod močno kontrolo in ni bojazni, predvsem danes ne, ko je naša OS že precej močna, da bi se v naše vrste mogli vrniti gestapovski ali belo-plavogardistični elementi. Kjerkoli pa se pojavi nediscipliniranost in oportunizem, tam pa takoj nastopijo ukrepi. S svojo obveščevalno mrežo smo dosegli že precejšnjo kon-

⁵⁴ Verjetno okrajšava (po sovjetskem vzorcu) za *partijske organe*.

trolo nad ljudmi, zlasti ljudi, ki vstopajo v našo vojsko. Pri tem pa nismo pozabili na čiščenje naših vrst kar sproti vršimo, bodisi v naših vrstah kakor na terenu. (Poslali smo vam seznam justificiranih belo-plavogardistov in izdajalcev). Med varnostnimi skupinami imamo dokaj dobrega kadra, zato smo prepričani, da se bo enako čiščenje ne samo nadaljevalo, ampak tudi stopnjevalo. Uspehi, ki so jih naše varnostne skupine v zadnjih akcijah dosegle, jih še bolj podžigajo k novim akcijam.

Po najvažnejših⁵⁵ poročilih, ki smo jih danes prejeli je včeraj ob priložnosti mobilizacije Prešernove brigade padel vodja gestapa v Šk. Loki, 4 gestapovci pa so bili vjeti. Po istih poročilih je bilo v zadnjih dneh mobiliziranih okrog 400 ljudi od Stražišča do Šk. Loke.

Rožca⁵⁶ še vedno čaka na zaslužen plačilo.

48

A392959

Hočevar Franc nam je osebno poznan. O njemu vam poročamo toliko, da če bi se vrnil na Gorenjsko bi v najboljšem slučaju prišel še v Brigado, (po kazni), če ne v delavski bataljon. Kot partijec se je pokazal skrajno nediscipliniranega in skrajno oportunistično nastrojenega. Svojo obljubo, da bo v gotovem času stopil v ilegalnost ni izpolnil in je stalno zavlačeval svoj odhod v ilegalnost. Zaradi tega vam svetujemo, da človeka pridržite na Dolenjskem in ga pošljete v edinico, ker na Gorenjskem nam bi delal zgolj zmešnjavo. Za ljudi, ki znajo samo govoriti se ne navdušujemo.

Radi neutemeljenega uporabljanja orožja smo enkrat že sami izdali opozorilo in bomo to še enkrat storili v smislu odredbe Gl. štaba NOV in POS.

Zveza s PK VOS za Koroško in Severno Slovenijo je vzpostavljena. PK VOS za Koroško išče zvezo z vami, dali jim bomo našo zvezo.

PK VOS za Severno Slovenijo poroča o odkriti široko razpredeni mreži belo-plavogardistov na Štajerskem in nam obenem poroča tudi nekaj podatkov iz Gorenjske.

Smrt fašizmu – svoboda narodu!

Za PK VOS za Gorenjsko:
Jelovčan Stane⁵⁷

Priloga: 4 Poročila⁵⁸

Dokument
št. 2.6.

49

A392961

PK VOS za Gorenjsko
313/44

14. 2. 44

Centralni komisiji Varnostno-obveščevalne službe!

Vzrok, da vam ne moremo poslati celotnega organizacijskega poročila so predvsem novonastale razmere na terenu. Iz dneva v dan se zaostrojuje ostrost naše borbe. Povod tej obliki borbe pa je v glavnem aktivnost naših varnostnih skupin.

⁵⁵ Nad to besedo je natipkanih nekaj črk, tako da bi se lahko brala tudi kot *najnovejših*.

⁵⁶ Rožca je bilo partizansko ime za H. Rozumeka (glej tudi zgoraj).

⁵⁷ Lastnoročni podpis. Tisti poleg njega je nečitljiv.

⁵⁸ Pripisano na roko.

V ponedeljek 7. 2. so trije varnostniki iz I. varnostne grupe škofjeloškega rajona ob 1/2 6^h zvečer v neposredni bližini Škofje Loke v Stari Loki ustrelili SS-ovca. Nameravali so justificarati nekega plavogardista, ker pa do njega niso mogli, so se vrnili in takoj naleteli na omenjenega Nemca, kateremu je eden izmed varnostnikov takoj poslal 5 strelcev v glavo. Bil je na mestu mrtev. Potem ko so mu par malenkosti zaplenili, so se počasi umaknili. Eno uro zatem so Nemci obkolili vse okoliške vasi. Obroč so na daleč raztegnili in ga držali do jutra, nakar so se lotili hišnih preiskav in aretacij. To je bilo v torek. Preiskave so pa vodili tudi po vseh cestah in prihodih vlakov. Na nekaterih mestih so moške slačili do golega, ženske pa so peljali v kasarno, kjer so jih pravtako slekli in preiskali. Ta dan so zaprli 120 ljudi in jih odpeljali v Begunje. Drugi dan, t. j. v sredo so jih pa 50 pripeljali nazaj in jih popoldne ob 4^h za Kamnitnikom, t. j. za kasarno ustrelili. Od teh še 10 ljubljancev.* Celotnega seznama še nismo prejeli. Med njimi je tudi precej partijcev. Ustrelili so tudi krščanskega socialista zdravnika Kocijančiča. Potem, ko so jih postrelili, so jih naložili na tri kamijone in jih peljali na mesto, kjer je padel SS-ovec in jih položili po vrsti. Ker pa so ljudje od potrnosti kar tulili, so jih po dveh urah ponovno naložili na avtomobile in jih peljali proti Begunjam. V torek, ko so vršili aretacije, so ob Selški Sori zažgali tkz. Vešterski mlin. V tem mlinu je bila rajonska tehnika za rajon Škofja Loka. Vnjem* so zgoreli 4 tovariši, sami odlični delavci.

V petek pa smo dobili službeno⁵⁹ poročilo, da so v Križah pri Trziču ustrelili 2 orožnika, nakar so Nemci v četrtek ustrelili 100 talcev.

Pravkar pa smo zvedeli, da so varnostniki v Kropi ujeli enega Nemca in razbili avto. Ujeti Nemec je član stranke in prijatelj »Kreisleiterja« iz Radovljice. Odpremili so ga v brigado. Ta je sporočila »Kreisleiterju« v Radovljico, če so ga pripravljeni zamenjati. Nemci so sporočili naj navedejo imena in kraj izmenjave.

Ta močna nemška reakcija je ljudi precej zbegala, kar vpliva tudi na našo organizacijo, predvsem v tem, da se ljudje ne upajo več toliko prenašati pošte. Vendar pa so se ljudje tako živeli v te razmere, da po par dneh že pozabijo in ker jih medtem prehite že novi dogodki, se ponovno lotijo dela. Pripominjamo, da naše zveze s kraji onstran Save obstoje predolgo⁶⁰ legalne, ker so ilegalne zveze zelo težke, zato tudi poročila ne prejemamo, kakor bi jih morali in kakor imajo OK VOS-i nalogo. Na Jesenicah je bil 2. 2. napaden center OK VOS-a, k sreči večje nesreče ni bilo, kakor nekaj ranjenih tovarišev.

Zadnjič ste nam omenili Rožco. Ona zasluženega plačila še ni prejela. Prizadevamo se, da bi ji ga preskrbeli, vendar odklanja vsake razgovore, češ, da ji je sedaj zveza nepotrebna, ker je medtem že dobila zvezo s samim Dr. Vidmarjem in je z njim kakor z našim Vrh. plenumom v direktnem stiku. Če je to res, jo ugonobite čimprej. Gotovo ste že slišali, da sta kot talca zadnjič v St. Vidu padla tudi Miklavc in Kolb. Trdno smo prepričani, da to ni nič drugega, kakor cena,⁶¹ s katero je hotel pridobiti novega zaupanja, kajti ob priliki nemškega napada na PK-a so oni dobili v roke neko pismo, katerega je pisal tovariš Ambrož PK-ju, da je bil sestanek pri Miklavcu že v naprej, ne samo pripravljen, ampak tudi izdan, tako po Miklavcu in Rožci in, da je treba takoj justificarati priležnico Olgo Bohinjčevo i.t.d. To pismo je Rožco silno vznemirilo in je znova začel iskati zvez. Z ustrestitutvijo Miklavca in Kolba je hotela zabrisati sled in opravičiti samega sebe. Če pridete do nje, ukrenite z

⁵⁹ Zdi se, da je bilo sprva natipkano *neslužbeno*, nato pa je nekdo prvi dve črki te besede izbrisal.

⁶⁰ Pisec je na roko to besedo popravil, tako da je skoraj neberljiva.

⁶¹ Glej tudi Šinkovec, str. 68, kjer pa je ta del besedila citiran nekoliko drugače. Vendar ni jasno, kako naj bi si Rozumek z ustrestitutvijo Miklavca in Kolba lahko ponovno pridobil zaupanje pri OF.

50
A392962

njo kakor se spodobi!

Ker vam ne moremo poslati celotnega organizacijskega poročila, vam pošiljamo par posameznih poročil iz okrožij. Organizacijsko sta dosedaj najšibkejši kamniško in jeseniško okrožje. Vseeno pa so pojačane varnostne grupe v jeseniškem okrožju tudi postale zelo aktivne, zaradi česar so Nemci poostрили straže in zasede na Bohinjski železnici, po kateri so zelo pogosto začeli voziti vojaške transporte. 5. II. so peljali v Italijo cel transport topov. Obveščevalci iz Bohinja stalno predlagajo nujnost bombardiranja Jesenic in Bohinjske proge. Večina tamkajšnjega prebivalstva to naravnost zahteva. Nujnost akcije* vam predlagamo tudi mi, ker bi pri tem uničili važno vojaško industrijo in kar je še važnejše preprečili Nemcem prevoz transportov. Akcija bi silno povzdignila našo organizacijo, 4000–5000 Nemcev bi prenehalo delati za nemško vojno industrijo, večini nebi* preostajalo drugega, kakor stopiti v našo vojsko. Kakor hitro pa smo nekje izvršili mobilizacijo, tam se tudi vse naše organizacije začno povoljno razvijati. Zato bi bombardiranje tega industrijskega in prometnega mesta pomenilo predvsem važen uspeh tudi za našo organizacijo.

Ob tej priliki vas prosimo, da bi uredili vprašanje legitimacij, ker postaja tudi na našem terenu potovanje vedno bolj službeno in se sedaj nimamo s čem legitimirati vojaškim patrolam.

Smrt fašizmu – svoboda narodu!

Za PK VOS za Gorenjsko:
Jelovčan Stane
Niko⁶²

⁶³P. S.: Po novem točnem poročilu, ki smo ga prejeli so varnostniki v Križah ustrelili policijskega kapetana, razbili njegov avto, njemu pa zaplenili brzostrelko, pištolo in razne stvari, ki jih je imel pri sebi, o streljanju talcev pa še niso poslali poročila. Neka grupa je justificarala inž. Jurjevčiča⁶⁴ iz Kranja, organizatorja plavoga.⁶⁵ Baje je na zaslišanju precej priznal. Tovariša Štefana bo zanimalo, da smo odstranili tudi Jurja (majorja Hojana). On je bil v službi pri Dedku v Kranju. Dedkova pisarna v Kranju pa je vsa plava. Tudi Rožca je baje zahajal tja.

Sklepi iz sklopa dokumentov 2.0 do 2.6:

- Pokrajinski odbor OF (POOF) za Gorenjsko je spoznal, da likvidacije posameznih Nemcev, nacistov in njihovih simpatizerjev nimajo nobenega vpliva na splošen potek dogodkov.
- Na zgoraj opisana nasilna dejanja so se nacisti vedno odzvali s približno desetkrat večjim nasiljem. Končni rezultat je bil nesorazmerno velik krvni davek Slovencev na Gorenjskem.
- OF je bila seznanjena, da bodo nacisti tako ravnali tudi v prihodnosti.
- Z Rozumekom se ni sestajal le POOF, temveč tudi predstavniki PK ter vojaškega štaba.
- O svojih stikih s »pol. ravnateljem« (verjetno Rozumek) je POOF obvestil svoje nadrejene (verjetno Izvršni odbor OF).
- Edvard, član POOF za Gorenjsko, je imel izrecno navodilo od svojih nadrejenih, Lenarta in Matije (Jože Sluga - Lenart in verjetno Ivan Maček - Matija), naj vzdržuje zvezo z nacisti.

⁶² Oba podpisa lastnoročna.

⁶³ Besedilo, ki sledi, je napisano na roko, zato ponekod slabo berljivo in morda ne povsem točno prepisano.

⁶⁴ Iz razloga, navedenega zgoraj, ta priimek morda ni točno prepisan.

⁶⁵ Iz razloga, navedenega zgoraj, ta beseda morda ni točno prepisana.

- POOF za Gorenjsko se je zavedal, da je sodelovanje s »pol. ravnateljem« zelo problematična zadeva.
- POOF za Gorenjsko je poročal o prihodu čet SS in predlagal, da se mobiliziranci pošljejo na Dolenjsko.
- Edvardovo zadnje pismo kaže tragiko sodelavca OF, ki ve za njeno institucijo likvidatorjev in ki spoznava – kot sam pravi – da »na vse zadnje ni prav nič izključeno, da me položite za kak grm hladnega.«
- O ravnanju Matjašiča, Pečeta in Žmuca (Šmuca) je bil obveščen tako POOF kot njegov nadrejeni organ, IOOF.
- Zapisnik o zaslišanju Slavka Kvartiča ni zapisnik, temveč pavšalen seznam obtožb brez dokazov.⁶⁶ Ni nobenega dokaza o priznanju njegove krivde.⁶⁷
- Isto, vendar brez dostavka o priznanju krivde, velja za zapisnik o zaslišanju Lojzeta Mejača.
- Isto velja za zaslišanje, dokazovanje krivde in justifikacijo Rada Hribarja in njegove žene.
- Ko so nacisti 7. 1. 1944 odkrili grob t. i. izdajalcev belo- in plavogardistov, ki jih je OF likvidirala v novembru 1943, so fotografirali trupla. PK VOS za Gorenjsko pa je odredil preiskavo, da se dožene krivca, ki je zakrivil to odkritje. Ta dejstva dopuščajo domnevo, da so bili pokojni verjetno ubiti na grozovit način.
- Dokumenta 2.5. in 2.6. kažeta vpliv KP v VOS, naraščajočo »revolucionarnost« t. i. varnostnih skupin (likvidatorjev) ter strašno ceno, ki so jo za to plačevali nedolžni ljudje. Še posebej grotesken je opis, kako so VOS-ovci, ko niso mogli likvidirati izbranega plavogardista, namesto njega ustrelili nekega naključnega SS-ovca!

Komentar:

Predlogi POOF za Gorenjsko so bili razumni, vendar zelo nerevolucionarni. Med drugim se celo predlaga zmanjšanje vojaške dejavnosti ter prezimovanje partizanskih enot. Iz zapisnika o zaslišanju Slavka Kvartiča lahko celo sklepamo, da je šlo za nekakšen spopad med *golobi* in *jastrebi*. Zmagala je Partija (*jastrebi*) in *golobe* likvidirala, češ da so izdajalci (t. j. belo- in plavogardisti).

Moji sklepi seveda niso dokončni, saj nisem imel dostopa do vseh arhivov. A neodvisno od tega se mi (in nam) postavlja tole temeljno vprašanje:

Zakaj je OF likvidirala Maurerja, nacističnega župana v Šentvidu 25. 1. 1944, prav takrat, ko so nacisti imeli pod ključem (deloma v Begunjah, deloma pa že v KZ Mauthausen) veliko skupino Kamničanov, v kateri je bila večina izobražencev?⁶⁸

Naj bo tako ali drugače, v začetku februarja 1944 so bili – zaradi hkratnega nastopa tako OF kot nacistov – likvidirani vsi, ki so vedeli za sodelovanje med OF in Gestapom. Možna je celo domneva, da je to sodelovanje z OF segalo prav do njenega vrha, do Josipa Vidmarja. Zato nujen poziv, da je treba Rožco likvidirati.

V zvezi s tem velja omeniti, da sta 13. 11. 1943 v begunjsko jetniško knjigo vpisana Kidrič Franc (št. 2328) in Kidrič Helena (št. 2329), starša Borisa Kidriča. Po pričevanju sta bila v februarju 1944 menda še vedno zaprta v Begunjah, kmalu nato pa poslana v konfinacijo, menda na Dunaj. Vojno sta preživela. To se mi zdi nenavadno. Nacisti so namreč navadno kruto obračunavali z bližnjimi sorodniki svojih političnih nasprotnikov. Zakaj so tokrat ravnali drugače, bo treba še raziskati.

⁶⁶ V fasciklu sem našel dva dokumenta, ki po obliki in vsebini ustrezata zapisniku zaslišanj. Sta mnogo daljša, priložene so izjave sozaslišancev in na koncu sta podpisana zasliševalec in zaslišanec.

⁶⁷ V odlomku iz dokumenta na začetku tega članka je trditev, da »Kvartič je pri zaslišanju svojo krivdo tajil in trdil, da ...«

⁶⁸ Vidic (str. 321) meni, da je Gestapo v decembru 1943 in januarju 1944 obračunal s kamniško inteligenco.

Domneva:

OF je hotela, da nacisti likvidirajo zaprte Kamničane, med njimi tudi tiste, ki so z njeno vednostjo sodelovali z Rozumekom. Nacisti pa tega niso storili in so poglavitne aretirance odpeljali v KZ Mauthausen. Torej je OF likvidirala šentviškega župana in nacisti so se odzvali tako kot vedno: Tiste, ki so že odpeljali v Mauthausen, so pripeljali nazaj, dodali še nekaj aretirancev iz Begunj in jih ustrelili v Šentvidu kot talce.

Dokument
št. 3.0.

1016

A393739

Kamnik, 20. 2. 1944

Predragi gospod Boris!

V prvi vrsti Vas moram prositi oproščenja, da dobite od mene tako malo vesti, čeravno sem Vam obljubila, da Vas bom o vsem obvestila.

Danes me je pa prisililo, da se s prav veliko prošnjo obračam v imenu vseh Kamničanov do Vas v zadevi, ki Vam je že, ali Vam pa bo v najkrajšem času znana. Gre namreč za dva uradnika od tuk. Landrata, ki sta bila v petek 17. t. m. od vaših edinic zajeta in odvedena. Sta to: Dunajčan dr. Pühringer⁶⁹ in njegova tajnica Chiba Gerta. Ker mi je imenovani gospod prav dobro znan kot dober in splošno znani ljubitelj vseh zatiranih Slovencev, – mnogim je že pomagal, da niso bili preseljeni ali pa da so se celo že vrnili – da celo meni osebno je napravil nešteto uslug. Kakor veste gospod Boris, saj je moj brat tudi Vaš tovariš in se moji družini niti meni ni po njegovi zaslugi ničesar storilo.

Prosim, lepo prosim, dragi gospod Boris, ne odrecite mi moje prošnje in storite vse, da prideta imenovana dva na svobodo. Sporočam Vam tudi, da je Landrat Dr. Doujak obljubil, če te* dva spustite, da bo zastavil vse sile, da reši begunjske jetnike⁷⁰ v kolikor bo to Vaša želja oziroma predlog.

Slišala sem od neke strani, da je bil Dr. Pühringer že odpeljan na Dolenjsko in da se mu ne bo ničesar zgodilo, ker imajo od njega najboljše vesti. Žalibog nimam jaz z Dolenjsko in tako z mojima dvema bratoma – Vašima tovarišema – nobenih zvez, katera mi gotovo ne bi odrekla pomoči, saj ima eden prav veliko besedo.

Samo Vas imam dragi Boris, storite vse, sporočite Komandantom, da spuste na svobodo imenovana dva – in da naj stavijo predloge, kolikor jih hočejo v zameno od nemške strani, da jih spuste iz Begunj ali iz drugih lagerjev.

1017

A303740

Z izpustitvijo teh dveh bi bilo ustrezno prav vsem ljudem v teh krajih in pa reveži v Begunjah bi prišli na svobodo – in ušli tako morda smrti, če bi teh ne bilo nazaj.

⁶⁹ Glej tudi Vidic, str. 354.

⁷⁰ Avtorica pisma ima tu v mislih verjetno tiste Kamničane, ki so bili aretirani v dveh velikih valih aretacij 7. 12. 1943 in 19. 1. 1944. Nekateri od aretiranih so bili 31. 1. 1944 kot talci ustreljeni v Šentvidu pri Ljubljani. Tisti pa, ki (še) niso bili ustreljeni, so bili 20. 2. 1944 še vedno zaprti v Begunjah.

Prosim prav iskreno – storite vse, kar je v Vaših močeh – če bi kdaj in karkoli rabili – obrnite se namene* – vse, prav vse bom storila za Vas.

Bila sem pred nekaj časa v Ljubljani in sem govorila z Ivko. Ima se prav dobro, otročki so zdravi in hodijo šolo, Anka jim gospodinji, Ciril je na Dolenjskem zdrav in čil! Naročila mi je, če Vam je mogoče, da se ji kaj oglasite.

Danilo je prišel iz lagerja in je skupno z Milanom. Upam, da sta še oba živa, zdrava in zadovoljna in čakata kdaj se bomo spet videli.

Če Vam je mogoče, sporočite mi na kak način odgovor na to mojo prošnjo – in sestra Milanova Vam bo ostala večno hvaležna in pripravljena Vam žrtvovati prav vse.

Storite vse, da se reši nekaj revežev iz Begunj – nam Kamničanom* pa ohranite dobrega človeka.

P. P.⁷¹

PS: Odvedean* sta bila pri
Volčjem potoku – Radomlje

Dokument
št. 3.1.

102

A393321

Okrožna komisija VOS
za kamniško okrožje
št. 78/44

Na položaju, 18. 3. 44

Izjava

Podpisana Gertruda Chiba, sekretarka šefa policijskega oddelka na Landratu v Kamniku, rojena 13. 11. 1923 v Mariboru, stanujoča v Kamniku s tem izjavljam, in potrjujem povsem in v celoti stališče, ki ga zastopa in izvaja nemška državna uprava, in katere sredstva, katerih se ona poslužuje, smartam za edino pravilna v cilju dosega novega nemškega reda. Svojo gornjo izjavo podajam brez vsakega pritiska, kar potrjujem s svojim lastnoročnim podpisom.

Gertrud Chiba⁷²

⁷¹ Avtorica se je tu lastnoročno podpisala z imenom in priimkom. V tem prepisu sta le začetnici.

⁷² Lastnoročen, dobro berljiv podpis.

Dokument

št. 3.2.

101

A393322

Okrožna komisija VOS

Kamnik

78/44

Položaj, 19. 3. 44.

Justificirani so bili:

1. Dne 18. t. m. je bil justificiran Johann Pühringer,⁷³ Stadtinspektor, vodja policijskega oddelka na Landratu v Kamniku, rojen 26. 6. 1893 v Ebrastorfu, stanujoč v Kamniku na Grabnu št. 38. Prišel je v Kamnik 15. 2. 42. Je bil doktor jur.

Dne 17. t. m.⁷⁴ je Varnostna grupa zaustavila avto, iz katerega sta stopila dr. Pühringer in njegova sekretarka Gertruda Chiba. Prihajala sta iz Ljubljane, kamor sta spremljala oz. pomagala seliti Lampreta Antona, oskrbnika Sovanove⁷⁵ graščine z vsem inventarjem, ki se je umaknil v Ljubljano iz strahu pred nami. Pühringer je zelo poznana okupatorjeva osebnost iz Kamnika, saj je kot šef političnega oddelka izdajal policijske naloge in soodločal pri važnih okupatorjevih odredbah proti nam. Pri zaslišanju ni hotel ničesar priznati, niti ni hotel izdati kakih za nas važnih podatkov.

2. Gertruda Chiba, sekretarka šefa političnega oddelka na Landratu v Kamniku (Pühringerjeva), rojena 13. 11. 1923 v Mariboru, stanujoča v Kamniku. V Kamnik je prišla pred 10 leti. Prijata* je bila skupno z dr. Pühringerjem od Varnostne grupa.

Pri zaslišanju je izjavila, da je voditeljica Hitlerjugend v Kamniku in v polni meri sodeluje z okupatorjem. Kot voditeljica Hitlerjugend bo kmalu avtomatično postala Parteigenosse.⁷⁶ Celo pri zaslišanju je nas nazivala za bandite. Ima fanta, ki je doma iz Celovca in je na fronti kot prostovoljec.* V Kamniku je zelo poznana naša sovražnica in se je vse boji. Pri svojem službenem poslovanju na Landratu se je zaničljivo obnašala napram slovenskemu ljudstvu in kljub temu, da govori perfektno slovensko je odklanjala vsaki pogovor v slovenskem jeziku. Prilagamo od nje lastnoročno podpisano izjavo, ki izpoveduje njeno veliko zagrizenost proti našemu pokretu.

Smrt fašizmu – svobodo narodu!

Za OK VOS Kamnik:

Rudi l.r. Cveto l.r.

⁷³ V tipkopisu je ta priimek zapisan kot *Pyringer*, vendar je ponekod na roko popravljen v pravilno obliko *Pühringer*. Slednjo uporabljam tudi v tem prepisu. Ostalih nebitvenih tipkarskih napak poročevalca nisem popravil.

⁷⁴ 17. t. m. dobesedno pomeni 17. 3. 1944. Če bi bilo to res, bi to pomenilo, da sta bila J. Pühringer in G. Chiba zajeta 17. 3. 1944, ustreljena pa že naslednji dan, 18. 3. 1944. To je pa malo verjetno (glej tudi Vidic, str. 354). Gre torej za tipkarsko napako; do zajetja je prišlo 17. 2. 1944. Da je temu res tako, dokazuje prvo pismo, ki ga je P. P. napisala 20. 2. 1944. Oba, Pühringer in Chiba, sta s kratkim komentarjem navedena tudi v zvezku z naslovom *Spisek justificiranib* (A403915). Sicer nista, kot večina drugih, vpisana v poseben obrazec, vendar tako, da lahko sklepamo, da sta bila ustreljena po 7. 3. 1944 (lista A403917 in A403922).

⁷⁵ Pravilno »... Souvanove ...«

⁷⁶ Z nazivom *Parteigenosse* (strankarski tovariš) so se medsebojno naslavljali člani NSDAP (nacistične stranke). Poročevalec torej domneva, da bo G. Chiba kmalu postala članica NSDAP.

Dokument

št. 3.3.

1018

A393741

30. 3. 1944

Predragi Gospod Boris!

Ne vem* če ste moje zadnje pismo prejeli, zato se danes ponovno obračam na Vas s prav veliko prošnjo, ki je za mene prav važna. Kakor sem Vam že v prejšnjem listu omenila so Vaše edinice v Volčjem potoku pri graščini Souvan zajele nekega uradnika tuk. Landrata, dr. Pühringerja in njegovo tajnico gdč. Chiba, ki Vam je po imenu gotovo znana, saj je Kamničanka. Prosim Vas, če Vam je mogoče pozvedeti, kje sta in kaj je z njima, do danes sem zvedela samo to, da sta živa in da imajo o tem gospodu, ki je posebno nam Slovencem šel v vsakem pogledu na roko, prav dobre informacije. Bil je brez vsakega orožja in razumel je naš položaj. Omeniti Vam moram, da sem mu jaz Vaše pismo, ki ste mi ga v novembru pisali prestavila in zelo mu je bilo všeč. Lahko se prepričajte in vprašajte kogar koli in videli boste, da je bil dober človek, ki je nastopil proti vsemu, kar je bilo krivično. Zato Vas, predragi gospod Boris še enkrat prosim, zastavite vse sile, da rešite človeka, ki je bil morda edini, ki nam je pomagal in ki je za ubogega Slovence našel nasvetov. Upam, da imate toliko besede in vpliva na vaše tovariše, da izposlujete izpustitev omenjenega gospoda.

Prosim sporočite mi točno, če Vam je možno, kaj bi bilo potrebno napraviti in s čim mi je mogoče rešiti ta dva. Od nemške strani so pripravljeni zadostiti vsem Vašim zahtevam in jih bodo izpustili iz lagerjev,⁷⁷ kolikor boste zahtevali. Samo pošljite na tukajšnji Landrat po pošti pismo in zahtevajte! Vam pa Gospod Boris sem vedno na uslugo in če imate kakšno posebno željo Vam prav rada ugodim.

Torej, dragi gospod Boris, bodite dečko in glejte na mene in ne pustite me predolgo brez odgovora in brez uspeha.

Bodite prav prisrčno pozdravljeni od Vaše

P.⁷⁸

Dokument

št. 3.4.

1015

A393738

Pred kratkim je vstopila v partizane tudi P. P.⁷⁹ stara cca 35 let, neporočena, stanujoča v Kamniku, uslužbena pri občini Kamnik. Tudi ona je dobila vezo preko Domžal. Omenjena je dobila nalog od Nemcev, da mora izslediti kje se sedaj nahajata Dr. Piringer in Chiba Gerta. Poskušala je preko naših terencev in že tudi poslala dopis, v katerem je navajala vse dobre strani dr. Piringerja, kar pa je bilo vse pretirano. Vse to je storila radi osebnega prijateljstva z omenjenim. Ker pa ji še ni bilo mogoče nič izslediti, je zadnji čaš vstopila v partizane, da vohuni, ga izsledi ter se maščuje. Pri vsem tem pa ji

⁷⁷ P. P. omenja le lagerje, ne pa Begunj, ker so nacisti zaprte Kamničane izpustili sredi marca 1944.

⁷⁸ Avtorica je tu s strojem zapisala le svoje ime. V tem prepisu je le začetnica.

⁷⁹ V dopisu (na začetku ter koncu) sta navedena priimek in ime. V tem prepisu sta le začetnici. Priimka »Piringer« nisem popravil.

je pomagala tov. Z. T.,⁸⁰ članica mladinske organizacije, katera je tudi zelo nezanesljiva in je zadnji čas izdala več oseb katere so bile v naši organizaciji. O njej sem obvestil vse naše terence, toda bilo je že prepozno.

Ukrenite vse potrebno, da se stvar razčisti, da ne bodo naše organizacije preveč trpele.

Smrt fašizmu – svoboda narodu!

Za Ok POS
Istok l.r.

⁸¹OS Kamnik ok. V.

21/4 44

Prilagam dopis od P. P.; prejel ga je tov Igor sek. SKOJa

Sklepi iz sklopa dokumentov 3.0 do 3.4:

- J. Pühringer je po eni strani opisan kot poznana okupatorjeva osebnost iz Kamnika, saj je kot šef političnega oddelka izdajal policijske naloge in soodločal pri važnih okupatorjevih odredbah proti OF. Po drugi strani pa je opisan kot dobričina, ki je pomagal Slovencem. Nobenega dokaza ni, da bi bil prvi opis bolj objektiven kot drugi.
- Predlog za zamenjavo J. Pühringerja in G. Chibe za zaprte Kamničane je OF ignorirala. Podoben predlog za zamenjavo je na kratko opisan tudi v dokumentu 2.6.
- Ustrelitev J. Pühringerja in G. Chibe za OF ni imela prav nobenega političnega, vojaškega ali gospodarskega pomena. Kaže, da je šlo za primitivno maščevanje. Kar zadeva civilno prebivalstvo, likvidacija obeh gestapovskih uradnikov ni prav nič prispevala k zmanjšanju nacističnega nasilja.
- Gerta Chiba je bila seveda naduta nacistka. Vendar to dejstvo nikakor ni opravičilo za OF, da se je odločila za ustrelitev. OF se je tako postavila v isto pozicijo kot nacisti, ki so streljali ljudi samo zato, ker so bili komunisti.
- Na pobudo P. P. za zamenjavo ter na njen pristop k partizanom se je OF odzvala s sumničenjem in smešnimi obdolžitvami.⁸²

Komentar:

Glede na običajno verolomnost nacistov bi bila zamenjava verjetno problematična. Če bi nacisti ujetnike izpustili, bi jih zlahka spet aretirali.

⁸⁰ V dopisu sta izpisana priimek in ime. V tem prepisu sta le začetnici.

⁸¹ Besedilo, ki sledi, je rokopis. Pisca sta bila verjetno dva; prvi je pisal s svinčnikom, drugi pa s črnilom. Naslov pripisa verjetno pomeni »Obveščevalna služba Kamniški okraj V (pet)«.

⁸² Nadaljnja usoda P. P. mi ni znana. Vsekakor je vojno preživel. Če se prav spomnim, je bila ena prvih partizank (imela je za partizanko nenavadno uniformo), ki je prišla v osvobojeni Kamnik.

Dokument
št. 4.0.

84
A393330

Okrožna komisija VOS
Kamnik
88/44⁸³

Položaj, 20. 3. 1944

Tovariš Srečko!

Zahtevamo da aretirate Kavsarja⁸⁴ iz Tuhinja, da ga dobro zaslišite nato pa likvidirate. Omenjeni je bil 12. 3. 44. mobiliziran pa je takoj pobegnil.

⁸⁵K njemu je hodil Adolf Rudel ki je bil gestapovec.

Takoj naj se ta likvidacija izvrši.

Smrt fašizmu! svobodo narodu!

Za OK VOS Kamnik
Cveto l. r. Rudi l.r.

Dokument
št. 4.1.

72
A3933337

Okrožna komisija VOS
Kamnik
99/44

Položaj 21. 3. 11.

Komandirju Varnostnih grup v Tuhinjskem okraju IV
tov. Srečotu!

Dobili smo obvestilo, da je Zavasnik Franc, iz Zg. Tuhinja, rojen l. 1910 bil mobiliziran v našo vojsko in čez dva dni dezertiral. Sedaj se nahaja v Kamniku in misli baje k strgancem. Žena in sestra hodita stalno v Kamnik, kjer se jih vidi skupno s strganci.

Aretiraj ga, zasliši! Ako ga ti ne bi mogel dobiti, stopi v stik z komandirjem Kamniškega okraja tov. Vinkotom.

Smrt fašizmu –,*svobodo narodu!

NB.: Gornji se po domače imenuje: Kavsar

Za OKVOS Kamnik:
Rudi l.r. Urh l.r. Cveto l.r.

⁸³ Ta številka je napisana na roko.

⁸⁴ Potem, ko je OF likvidirala Kavsarja, mi je pokojni B. K. (sodelavec ustreljenih talcev J. Brandstetterja in J. Polca) povedal tole: »Ko je Kavsar dezertiral, me je kmalu potem obiskal in mi rekel, da je od partizanov ušel zato, ke ni hotel sodelovati pri njihovih svinjarijah.«

⁸⁵ Oba (od)stavka, ki sledita, sta v izvirniku natipkana z drugačno višino vrstic. Zato sta videti kot kasnejši vrveki.

Dokument
št. 4.2.

294
A393462

Obveščevalni oddelek
pri Okrožni Izpostavi Kamnik
Položaj, 15. 5. 1944.
št. 53/44

ORG

Clani Okrožnega obveščevalnega oddelka Kamnik.⁸⁶

Načelnik: tov. Rudi⁸⁷

Pomočnik: » Urh

Tipkarica: Tov. Zmaga

Iz obveščevalnega kurza se je vrnil tov. Cveto, ki je sedaj v našem centru in nam pomaga. Sporočite nam kako funkcijo bo prevzel tov. Cveto.

Zasavski okraj I.

Načelnik: tov. Tomaž, partijc,

Pomočnik: » Borigoj,

Obveščevalec za sektor I.:	tov. Jernač
”	” Gorenjc, kandidat
”	” Marjan, partijc
”	” Baltežar
”	” Niko

Krajevni zaupniki za sektor I.	3 ženske (SKOJ-evk 4 moški (1 partijc) 2 ženski
” II.	4 ženske (1 SKOJ-evka) 3 moški
” III.	3 moški (2 partijca) 2 ženski (2ZKM) 1 ženska (partijka) 2 ženski
” IV.	1 moški 5 žensk (1 partijka, 1 SKOJ)
Vseh krajevnih zaupnikov	30

Vzgoja kadrov: Sestanek vseh krajevnih obveščevalcev pri katerem se je obravnavalo vsa vprašanja obvešč. službe. Okrajni načelnik je kontroliral na terenu vse obveščevalce.

⁸⁶ Zdi se, da sestava ni bila konstantna, saj je v enem od naslednjih dopisov že spremenjena.

⁸⁷ To so seveda partizanska imena. Pravo identiteto nekaterih navedenih lahko po dokumentih iz istega fascikla ugotovimo le za domžalski, komendski in zasavski okraj.

Domžalski okraj II.

Načelnik: tov. Ludvik, partijc

Pomočnik: " Anže, kandidat

Pomočnik: " Sašo, "

Obveščevalec za sektor I. tov. Dom, kandidat, ilegalec

" II. " Tomaž, kandidat, ilegalec

" III. " Janez, partijc

" IV. " Ilija, partijc

" V. " Marjanca, -*

" VI. " Jos, kandidat

" VII. " Jaka, partijc

Skupno število krajevnih zaupnikov: 9 specialnih zaupnikov

10 zaupnikov za tovarne

34 krajevnih

295

A393463

Lukovški okraj III.

Načelnik: tov. Drago, partijc

Pomočnik: " Nejko, partijc

Obveščevalec za sektor I. tov. Peter, kandidat

" II. " Vido, "

" III. " Džuro, "

" IV. " Miha, "

" IV. " Primož, "

Krajevni zaupniki za sektor I. 8 (3 partijci, in 2 ženski)

II. 6 (1 ženska)

III. 6 (2 partijca)

IV. 15 (2 partijca, 3 ženske)

Vsega zaupnikov 35 moških in žensk

Imeli so partijski sestanek (celični sestanek) pri katerem je bil navzoč tov. Vanja, član OK KPS. Načelnik je kontroliral krajevne obveščevalce.

Tuhinjski okraj IV.

Načelnik: tov. Borut, Partijc

Pomočnik: " Saki, Partijc

Obveščevalec za sektor I. tov. Marko, kandidat⁸⁸

" II. " Rudi, partijc

" II. " Nande, partijc

" I. " Tarzan, kandidat

" III. " Emil, kandidat

" IV. " Gandi, kandidat

Vsled vojaštva, ki se nahaja v okraju, še poročila o zaupnikih za ta okraj ne moremo podati.

⁸⁸ Številke sektorjev se ponekod ponovijo. Več obveščevalcev oz. zaupnikov v enem sektorju ali tipkarska napaka poročevalca?

Kamniški okraj V.

Načelnik: tov. Istok, partije

Pomočnik: " Samotni, partije

Pomočnik: " Tošo, partije

Obveščevalec za sektor I: tov. Uroš, partije

" II. " Bogomir, partije

" III. " Polde, partije

" IV " Borut, partije

" IV. " Drago, kandidat⁸⁹

Krajevni zaupniki v sektorju I. 5

" II. 2

" III. 6

" IV. 5

Vsega zaupnikov 18

Komendski okraj VI.

Načelnik: tov. Jole, partije

Pomočnik: " Lado, partije

Obveščevalec: tov. Blaž

" " Dva

" " Borut

" " Tone

296

A393464

Obveščevalec: tov. Jan

" " Tomaž

" " Tinček

" " Rado

" " Siki

Števila zaupnikov krajevnih še nismo prejeli, ker se jih pravkar v večji množini postavlja, pošljemo vam v prihodnjem poročilu.

Mengeški okraj VII.

Načelnik: tov. A. B., partije⁹⁰

Pomočnik: » Luka, partije

Obveščevalec za sektor I: tov. Samo,

Obveščevalec za sektor I: tov. Vido, legalec

" II. " Milan,

⁸⁹ Glej opombo zgoraj o ponavljanju števil sektorjev.

⁹⁰ Tu sta izpisana ime in priimek. V tem prepisu sta le začetnici.

Obveščevalec za sektor II.	”	Slavko
”	III.	” Bor, partije
”	IV.	” Branko, kandidat
”	IV.	” Pepe ⁹¹

Krajevni zaupniki v sektorju I.		13
”	II.	 7
”	III.	 10
”	IV.	 4
Vsega zaupnikov		34

Stanje kurirjev se od zadnjega poročila ni spremenilo.

V celem okrožju je 58 ilegalnih krajev. obvešč. in 2 legal

V celem okrožju je brez okraja VI in IV 170 krajevnih zaupnikov.

V bodočem organizacijskem poročilu ne bomo več poslali imen ilegalnih kraj. obveščevalcev, ampak le spremembe. Poslali vam pa bomo točnejši seznam zaupnikov. Čimpreje vam bomo dostavili osebne podatke zaupnikov. Stremeli bomo za tem, da bomo imeli čim več zaupnikov.

Smrt fašizmu – svoboda narodu!

Načelnik: Rudi
Pomočnik: Urh⁹²

Dokument
št. 4.3.

301
A393473

Obveščevalni oddelek
pri okrožni Izpostavi Kamnik

Položaj 18. 5. 1944.

št. 68/44

KŠ

1.) Nekje v Domžalskem okraju se nahaja neka postojanka oz. bolnišnica v kateri se nahaja tov. Pajk, kapetan, namestnik zonskega obveščevalca za IV. oper. zono. Štajerska. Pokvaril si je nekaj nogo in sedaj že 4 mesece boluje na enem in istem mestu. Pri sebi ima dva kurirja in še legalko tov. Štefko.

Često se zadržuje v hiši tov. Mimi, kjer mu kuhajo jajčka⁹³ in mu jako strežejo, ker ima z tov. Mimi ljubavno razmerje, kljub temu, da je poročen in ima tri otroke.

Ker ni mogel živeti brez žganja in cigaret je pisal iz bolnice tov. Mimi, naj mu prinese v bolnico cigarete in žganje. Vsled tega se je bolnica tako skomprotirala, da sedaj v njej nihče več biti ne more.

⁹¹ Glej opombo zgoraj o ponavljanju števil sektorjev.

⁹² Načelnik in pomočnik sta se podpisala lastnoročno.

⁹³ Pisec ima v mislih verjetno jajca, ki so bila v vojnem času redkost ter pojmovana kot krepka hrana.

Dne 14. 5. 1944 je bil tov. Pajk precej pijan, tako da je padel iz konja, ki ga je jahal. Ima namreč jahalnega konja, pobil se je po obrazu in si je menda ponovno nalomil nogo, oz. možno je da simulira. Isti dan je dal tov. Pajk svojega in še enega konja omenjeni tov. Mimi in tov. Vidi, ki sta jahali po vaseh. Radi tega se civilno prebivaljstvo* zgraža in se sprašuje kaj dela tov. Pajk, njegova dva kurirja in tov. Štefka vedno na enem in istem mestu bre* dela in kontrole.

(Ludvik, OS II)

Gornje smo z opombo, da dobesedno citiramo došlo, poslali štabu IV. oper. zone.

2.) V četrtek dne 10. 5. 1944 je prišla v Zasavski okraj patrola iz Kamniško Zasavskega odreda, ki jo je vodil *tov. Istok*. Kakšno nalogo je ta patrola imela ni znano, najbrže pa v Zasavju nobene, saj dne 16. 5. 1944. niso delali v Zasavju ničesar drugega kakor pijančevali in vabili dekleta dvomljive vrednosti na vezo, kar je zbujalo ogorčenje med prebivaljstvom.* Dne 13. 5. 1944. so aretirali in zaslišali eno žensko iz Domžal. Postopek pri zaslišanju je bil zelo surov in nečloveški, pa to ne bi bilo nič, ako bo ostalo to vse tajno. Pretepavali so jo popoldne v neki hiši, tako, da so domači videli. Pri tem poslu so bili seveda pijani. Dne 15. 5. 1944. so napravili v Domžalah akcijo (Domžalskem okraju) in nabrali več materiala in konj. Namesto, da bi nabrali material in konje vzeli seboj, so pustili vse v Zasavju in dali legalcem nalog, da morajo vse spraviti na njihovo daljno vezo in to na tak kraj, kamor vsled kompromitiranosti naši legalci ne morejo.

Tov. Prelovšek Miha je prišel iz Odreda brez vsake propustnice menda na bolovanje, vendar miroval ni. Hodil je po okraju okrog, se bahal in čenčal ljudem vsemogoče stvari. Napravil je več akcij oz. jih je hotel delati, češ, da ima zato povelje od odreda. On je na ta način neorganiziranega dela onemogočil vsako pametno terensko delo, ker je deloval po svojem lastnem prevdarku,* večinoma brez dovoljenja* naših terenskih organizacij. Sporočili vse v Kamniško-Zasavski odred.⁹⁴

Načelnik: Rudi

Pomočnik: Urh⁹⁵

Sklepi iz sklopa dokumentov 4.0 do 4.3:

- 20. 3. 1944 je bil izdan nalog (podpisnika Cveto in Rudi) za zaslišanje in likvidacijo F. Zavašnika (Kavsarja).
- Dan kasneje, 21. 3. 1944, je bil izdan nalog (podpisniki Rudi, Urh in Cveto) samo za zaslišanje F. Zavašnika.
- Istok, načelnik obveščevalne službe kamniškega okraja, je bil človek dvomljivega formata; med zasliševanjem je uporabljal nečloveške metode.
- Uporaba nečloveških metod pri zaslišanju ne bi bila problematična, če ne bi postala javna. (!)
- Obveščevalni oddelek pri okrožni izpostavi Kamnik je proti nečloveškemu postopku pri zaslišanju nekako protestiral. Sicer pa je znano, da so proti nečloveškim postopkom Gestapa pri zaslišanjih protestirali tudi posamezni nacisti.
- Velik delež članov Okrožnega obveščevalnega oddelka Kamnik so sestavljali ljudje, ki so bili disciplinsko zavezani Komunistični partiji.

Vprašanje:

Zakaj je OF likvidirala Franca Zavašnika? Zato, ker je k njemu hodil Adolf Rudel? Ali morda zato,

⁹⁴ Zadnji stavek je pripisan na roko.

⁹⁵ Oba podpisa lastnoročna.

ker je baje nameraval k raztrgancem? Zato, ker morda drugi nalog ni dosegel likvidatorja, tovariša Srečka?

Komentar:

Vse obveščevalne službe vedno so in vedno bodo uporabljale nečloveške metode pri zasliševanjih. Obveščevalna služba OF ni bila nobena izjema in kar zadeva »učinkovitost« – karkoli že pomeni ta izraz – je bila verjetno primerljiva z nacistično.

Sklepni komentar:

S svojim zapisom ne želim z nikomer polemizirati. Želim pa pokazati, da je pri obravnavi zgodovine morda do neke mere možna rekonstrukcija dogodkov, interpretacija dogodkov pa je skoraj v celoti odvisna od bralca.

Ob branju poročil o likvidacijah s strani VOS (OF) in o silovitih odzivih nacistov (množično streljanje talcev) se mi vedno znova pojavljajo tale vprašanja:

Čemu, za božjo voljo, je OF s stopnjevanjem pobijanja posameznikov spodbujala stopnjevanje nacističnega nasilja? Mar ni uvidela nesorazmerno velikega krvnega davka, ki so ga zato plačevali Slovenci? Ali pa je bilo nasilje OF namerno spodbujanje vse večjega nasilja nacistov? Se pravi: s hkratnim nasiljem komunizma in nacizma do konca izpeljati diferenciacijo med Slovenci?

Zato se sprašujem:

Kakšna organizacija je bila OF?

Morda se bom še najmanj oddaljil od resnice, če si odgovorim takole:

V letu 1943 je bila OF verjetno nekaj povsem drugega kot leta 1944, leta 1945 ali leta 1946. Leta 1943 je ta organizacija znala definirati okoliščine, da je pobijanje ljudi nesmiselno. Ljudje, ki so to spoznali, so očitno padli ali bili ubiti od lastnih ljudi. Kasneje pa je – kljub nekaterim posameznim opozorilom – to spoznanje vedno bolj ugašalo in v ospredje je prihajala znana revolucionarnost.

Zelo bi me razveselilo, če bi kdorkoli objavil in ustrezno komentiral dokumente, ki bi spodbili vse moje sklepe ter odgovorili na moja vprašanja.

Seveda ni nobenega dvoma o tem, da se je OF bojevala proti nacistom; z nasiljem ni začela OF, temveč nacizem. Res pa je tudi to, da je OF proglasila za sovražnike in se bojevala proti vsem tistim, ki niso mislili natančno tako, kot je predpisovala boljševistična sestavina v OF. Zdi se, da je v tem boju OF uporabljala umazane metode, značilne za nacizem.

Hitler je nekoč dejal, da ni pomembno, kakšne metode se uporabljajo za doseg nacističnih ciljev, zakaj zmagovalcu nihče nikoli ne postavlja vprašanj.

Zdi se, da je OF, zmagovalka, tako kot Hitler, pričakovala, da ji nihče nikoli ne bo postavljaj vprašanj.

Vendar – kot je znano, prej ali slej vselej pride trenutek, ki zahteva odgovor.

Za nacizem je ta trenutek napočil leta 1945, za OF pa pred nekaj leti.

Kdaj bo na voljo ves odgovor?

LETA 1945

Ob petdesetletnici konca druge svetovne vojne po zbranih spominih in zapisih napisal Milan Windschnurer (Izbrana, delno prirejena poglavja)

Leto 1945 je bilo izredno težko in usodno za mnoge kraje in prebivalce po svetu. Tudi v Kamniku z okolico je bilo tako. Da ne bi spomini na tiste dni povsem utonili v pozabo, jih bom zapisal. Upam, da bo ta prispevek zanimiv tudi za tiste, ki so mlajši od nas, da bi bolje razumeli dogodke in duha tega dela naše polpretekle dobe.

Kamnik v prvih mesecih leta 1945

Takrat je v Kamnik prihajalo čedalje več nemškega vojaštva – umikali so se z Balkana, iz Italije in z bližnjih frontnih črt (npr. pri Budimpešti). Vrsta barak, postavljenih med vojno v bližini spodnje železniške postaje, za namestitev vse vojske ni več zadostovala. Postopoma so pričeli nemški vojaki naseljevati zgradbo sedanje osnovne šole Toma Brejca. To zgradbo, v grobem je bila zgrajena tik pred vojno, so Nemci dogradili leta 1942. Od takrat je bila tam nameščena celotna kamniška osnovna in meščanska šola. Vse te učence so v l. 1944/45 postopoma preseljevali nazaj v prostore stare ljudske šole (danes zgradba pošte na Glavnem trgu).

Nekaj tednov pred koncem vojne so Nemci začeli graditi obrambno črto na Kozjaku in Černivcu. Tja so prisilno privedli precej Kamničanov in okoličanov. Ti so morali, zastraženi od nekaj Nemcev, predvsem invalidov iz inženirske (vojaške) organizacije Todt, kopati obrambne jarke. Na Kozjaku so naše ljudi poleg Nemcev stražili tudi t. i. vlasovci, to so bili Rusi, ki so pod poveljstvom generala Vlasova prešli na nemško stran in so se borili predvsem proti komunizmu. Na Kozjak so morali tudi še ne 16-letni učenci 4. razreda meščanske šole iz Kamnika. Skupaj z ostalimi so prenočevali po kozolcih in kaščah v vasi Črni Vrh nad Kozjakom. Ob dokaj borni hrani so od tam dnevno odhajali na delo na sam prelaz. Marsikatero jutro so lahko opazovali navadno po dva do tri zelo nizkoleteče lovske bombnike. Bili so temno pobarvani in prijel se jih je vzdevek »ta črni«. To so bila letala NOV. Vedno so priletela nizko od vzhodne strani Tuhinjske doline in nadaljevala let proti osrednji in zahodni Sloveniji. Tam so napadala vlake in železniške proge. Konec marca sta dve taki letali napadli spodnjo železniško postajo v Kamniku. V tem edinem letalskem napadu na Kamnik sta odvrgli nekaj manjših bomb. Vse so zgrešile cilj in padle na bližnje travnike in vrtove. Sicer pa je tako kot že leta 1944 prve mesece leta 1945 vsak dan preletelo naše kraje po nekaj sto anglo-ameriških štirimotornih bombnikov. Bombardirali so vojaške in industrijske cilje na današnjem avstrijskem in južnonemškem ozemlju, vendar nikdar Kamnika, tako da odlični, med vojno v živo skalo vsekani zaklonišči pod Malim in Starim gradom v glavnem nista bili uporabljani. Preleti zavezniških letal so se začeli že ob sedmi, osmi uri zjutraj in trajali, z daljšimi ali krajšimi presledki, vse do zgodnjih popoldanskih ur, seveda če je bilo vreme ugodno za letenje. Med letalskimi alarmi, naznanjenimi s sireni, ni bilo dovoljeno hoditi ali se voziti po mestu. Zaradi nenehnih zgodnjih alarmov se je pouk začel že ob 7. uri zjutraj. Največkrat pa so morali pouk, običajno na veliko veselje šolarjev, že po kratkem času prekiniti in mladino poslati domov. Morali bi sicer iti v bližnje zaklonišče, toda le malokateri se je ravnal po tem navodilu.

Med letalskimi alarmi so morali biti kamniški gasilci vedno v pripravljenosti. S svojo gasilsko opremo so pohiteli na obrobje mesta, običajno poleg gostišča Pod skalco v zavetje Starega gradu.

O tem, kako zelo na kolenih je bila Nemčija v aprilu 1945, priča naslednji dogodek. Nekega zgodnjega aprilskega jutra je nad Menino planino, ob spremstvu lovskih letal, zakrožilo anglo-ameriško transportno letalo. S padali je pričelo partizanom odmetavati različen material. Nemški stražarji, ki so ravno takrat v koloni vodili naše prisilne delavce na prelaz Kozjak, so to oskrbovalno akcijo le nemočno opazovali.

Kamnik pred osvoboditvijo

Kljub popolni nemški informacijski blokadi oz. kljub zavajajočemu poročanju nemškega tiska in radia (kar je bilo značilno za celo medvojno obdobje) smo bili z dogodki dokaj na tekočem. S tajnim, z nemške strani radijsko zelo motenim poslušanjem angleških in ameriških radijskih postaj BBC London in Glasa Amerike se je tistim redkim, ki so še imeli radijski sprejemnik (Nemci so jih namreč skoraj vsem našim ljudem zaplenili), nekako uspelo informirati o najnovejšem dogajanju na bojiščih. Te novice so se dokaj hitro širile med ljudmi, ki so si zaupali. Poslušanje radijskih poročil Nemcem sovražnih radijskih postaj je bilo seveda najstrožje prepovedano. Kogar so Nemci zasačili pri poslušanju, so ga takoj zaprli ali poslali v koncentracijsko taborišče, kar je bilo takrat kot smrtna obsodba. O skorajšnjem koncu nemškega rajha so npr. izvedeli tudi prisilni delavci na Kozjaku. Na podlagi teh novic je nato nekaj dni pred 8. majem del naših ljudi pobegnil proti domu. Za njimi so Nemci poslali vojake generala Vlasova. Ti so pobegle prestregli in jih pripeljali nazaj na Črni Vrh, vendar le za nekaj dni. 9. maja zjutraj so se vsi taboriščniki na Kozjaku zbudili svobodni. Noč je vzela vse Nemce in vlasovce.

Iz mesta Kamnika je nemška vojska odšla 6. maja, le redki posamezniki naslednji dan. Šestega maja so odšli, največ z vlakom ob 14. uri, tudi nemški civilisti z družinami. To so bili razni uslužbenci z okraja, občinskega urada, kamniškega urada koroškega deželnega sveta (Landratsamta), učitelji in drugi.

S tem je ostal Kamnik brez oblasti. Da ne bi prišlo do morebitnih kraj in pustošenja pisarn in drugih prostorov, so se na hitro zbrali kamniški gasilci. Ti so pri vseh teh objektih postavili straže in pričeli v starem gasilskem domu (danes pokrita tržnica) zbirati ter shranjevati zapuščeno nemško orožje. Večino so pripeljali iz kletnih prostorov sedanjega samskega doma na Cankarjevi ulici. Takrat je bila to zgradba sedeža okraja Kamnik. Ta zgradba, še l. 1941 last Sokolov, je vsa predvojna leta nedograjena (do 3. faze) samevala. Med vojno so jo Nemci, seveda z davki naših ljudi, dogradili. Tudi skupina prejšnjih članov t. i. Selbstschutza (samozaščite) je gasilcem ponudila in tudi izročila kar lepo količino orožja. V Selbstschutz, v nekakšno oboroženo nemško polvojaško organizacijo (službeno so morali nositi nemške uniforme črne barve, enake so prejeli tudi člani kamniške godbe na pihala) so bili prisilno vključeni naši ljudje in so stanovali v glavnem doma. Lahko bi jo, seveda ne povsem, primerjali z nekakšno teritorialno obrambo pri nas pred letom 1990.

Zaradi tega zbiranja orožja pa so se verjetno čutili ogroženi kamniški domobranci, ki so še vztrajali v samostanu in v mekinjskem domu. Ti so 7. maja ob 20. uri ob pomoči domobrancev iz ostalih okoliških postojank iz Komende, Vodice, ... skupaj jih je bilo kakih 110, obkolili gasilski dom v Kamniku in hitro razorožili majhno in nepripravljeno stražo gasilcev. Odpeljali so vse orožje in ga nato v Mekinjah uničili. Med to akcijo pri gasilskem domu so bili lažje ranjeni tudi trije gasilci: Anton Jeglič st., Jože Berlec st. in Roman Nerima. Ker so se v smeri proti Staretovemu dvorcu (danes OŠ 27. julija) umikali nekoliko prepočasi, je za njimi pričel streljati nek domobranec. Streljal je sicer v tla, vendarle so nekatere odbite kroglice našle svoj cilj. Vsi trije so morali takoj po zdravniško pomoč k dr. Puclju na Glavni trg.

Naslednji dan, 8. maja, je večina domobrancev, nastanjenih v Mekinjah (nekateri so odšli na svoje bližnje domove), zapustila Kamnik. Kamnik je bil svoboden.

Kamnik svoboden

Na evropskem prizorišču so takrat potekali dogodki z bliskovito naglico. Anglo-ameriške, francoske in sovjetske divizije so prodrle do samega središča nacizma – Berlina. Nacistična Nemčija je bila poražena do tal in 8. maja je delegacija nemškega vrhovnega poveljstva podpisala v Berlinu brez-pogojno kapitulacijo. Ta je začela veljati 8. maja 1945 ob 24. uri. 9. maja je bila osvobojena Ljubljana.

9. maja so gasilci želeli svoje začasno vzdrževanje javnega reda čimprej prenesti na bodočo domačo oblast. O tem, da je Kamnik prost vseh nemških in domobranskih sil, so sklenili takoj obvestiti partizane. To so storili tudi na predlog takratnega kamniškega župana barona Rechbacha. Ta je prebival še od predvojnih let v graščini na Zapricah, stari posesti ženine družine. Rechbach, sicer nemškega rodu, je s svojo družino tudi po nemški kapitulaciji ostal v Kamniku, še pred tem pa je pri odhajajočih Nemcih izposloval, da niso spustili v zrak smodnišnice in obeh mostov čez Bistrico.

9. maja dopoldne so kamniški gasilci poslali svoje sle v Kamniško Bistrico in v Tuhinjsko dolino s sporočilom o izpraznjenem Kamniku. Stranjani so krenili partizanom naproti s konjskimi vpregami z okrašenimi vozovi. V dolini Kamniške Bistrice so se srečali s skupino partizanov. Ti so odklonili ponujeni prevoz in raje peš korakali dalje proti Kamniku. Popoldne, že proti večeru, so partizani, najprej ti iz Kamniške Bistrice in kasneje še oni iz Tuhinjske doline, ob bučnem pozdravljanju množice prispeli v samo mestno središče. Pozdravil jih je tudi župan Rechbach. Zvečer so priredili po kamniških ulicah svečan mimohod vseh borcev. Zbrana množica je partizane navdušeno pozdravljala. Ves Kamnik je bil v državnih, jugoslovanskih zastavah. Z oken so otroci in odrasli mahali z doma izdelanimi papirnatimi zastavicami. Nastopil je tudi pevski zbor iz Kamnika. Tega je na hitro spravil skupaj g. Ciril Vremšak (predvojni in takoj povojni pevovodja Lire). Proslavljanje svobode se je nadaljevalo pozno v noč. Veselje je bilo razumljivo, saj je pomenilo za civilno prebivalstvo konec nemške okupacije, za partizanske borce pa konec nenehnih odrekanih, pomanjkanja, vsakdanjih nevarnosti, za marsikoga celo najsrečnejši dan v njegovem življenju.

Prvi dnevi svobode

Po podpisu brezpogojne kapitulacije Nemčije so se po Evropi pričele vdajati nemške enote. To polaganje orožja pa je marsikje zamujalo, predvsem tam, kjer so se nemške oborožene sile skušale izogniti predaji Rusom oz. partizanskim enotam. To se je dogajalo npr. v Češkoslovaški, severovzhodni in vzhodni Avstriji pa tudi na tleh Jugoslavije in še posebej Slovenije. 9. maja se je znašla na begu iz bivših jugoslovanskih dežel množica nemških vojakov, četnikov, ustašev, domobrancev in civilnih beguncev. Vsi ti so se želeli prebiti do jugozahodne Avstrije, da bi se tam predali angleškim zasedbenim silam. Vse te umikajoče se vojake z begunci vred je v Sloveniji obkolila jugoslovanska partizanska vojska in general Löhr je moral 10. maja podpisati vdajo svojih 300 000 mož nemške skupine armad E. Zajetje preko 70 000 ustašev, četnikov z begunci pa je bilo v Sloveniji, predvsem na področju Dravograda in v Mežiški dolini, zaključeno, deloma z boji, 15. maja.

Že 10. maja so peš iz Ljubljane prispele v Kamnik številnejše enote partizanske vojske. To je bila slovenska 15. brigada XV. divizije. Utaborila se je ob Kamniški Bistrici na prostoru sedanje avtobusne postaje. 11. maja je prišla glavnina 14. hercegovske brigade. Ta je našla svoje bivališče v nadstropjih osnovne šole (sedanje pošte) v centru mesta. Nekoliko kasneje so na kamniško področje prišle še

druge enote jugoslovanske partizanske vojske. Po pripovedih so bili to predvsem vojaki črnogorske proletarske brigade. Ti naj bi bili nastanjeni po raznih kmetijah od Podgorja pa tja do Žej.

Kot sežejo spomini, vedo ljudje povedati, da so bili ostali pripadniki partizanske vojske takrat nastanjeni delno v barakah ob spodnji železniški postaji, pa tudi v takrat še nedokončanih stanovanjskih zgradbah na sedanji Kajuhovi ulici. V teh so bili pred koncem vojne že tudi nemški vojaki in vlasovci.

Skoraj istočasno s prihodom omenjenih večjih enot partizanske vojske so se v Kamnik začele zgrinjati večtisočglave množice nemških ujetnikov. Bilo jih je vse polno. Na primer: veliki prostor ob mostu pri Bistrici na koncu Grabna (Medvedove ulice) je bil napolnjen z njimi. Ob takrat razumljivem splošnem pomanjkanju hrane so bili ti ujetniki skoraj brez hrane. Od teh sestradanih ljudi si je takrat prenekateri zvedav fantič za nekaj malega hrane, ob večinoma dobrohotni strogosti partizanskih stražarjev, mogel pribarantati ročno ali žepno uro, kar je takrat pomenilo mnogo večjo vrednost kot danes. V Kamniku in na kamniškem področju pa so se takrat pojavili še novi begunci, po nekaterih ocenah okrog 8000. Vsi ti so bili na begu v obljubljeni Avstriji – bili so vojaki (četniki, ustaši) in civilisti predvsem iz Srbije in Hrvaške, poleg teh je bežalo tudi kar nekaj naših rojakov.

Tedni množičnih usmrtitev

Teh skupin ujetnikov pa za razliko od ujetih nemških vojakov v Kamniku takrat skorajda ni bilo videti. Če je bilo le mogoče, so bile te prikrite očem javnosti. Zakaj? Danes je seveda odgovor na dlani. Tem ljudem očitno že od vsega začetka ni bil namenjen status vojnih ujetnikov – bili so določeni za likvidacijo. Takrat, torej po koncu vojne, se je na Kamniškem pričela strahotna morija, kakršne naši kraji v svoji zgodovini ne pomnijo.

Po spominih so ti grozljivi dogodki potekali takole: že 10. maja je bilo približno 200 m jugovzhodno od sedanje spodnje postaje žičnice na Veliko planino postreljenih 2 kamiona ranjenih ustašev. 11. maja so na Cuzakovem travniku ob takratnem bazarju (danes na kraju južno, blizu cistern, ki stojijo ob Titanu oz. severno od tovarne Svit) pobili okoli petsto ljudi. Večinoma so bili Hrvatje pa tudi pravoslavni Srbi. Med njimi je bilo veliko žensk. Med streljanjem žrtev na Cuzakovem travniku je prišlo tudi do nesreče. Da ne bi z vzhodne strani prišli do mesta likvidacij nepoklicani ljudje, je vodstvo v to smer poslalo vojaško stražo. Ti stražarji pa o nameravanem streljanju žrtev niso bili seznanjeni. Ko so zaslišali strele s svoje zahodne smeri (s Cuzakovega travnika), so, misleč, da so napadeni, začeli v to smer streljati tudi oni. Pri tem naj bi po pripovedi očitno smrtno zadeli štiri vojake, ki so prisostvovali streljanju četnikov in ustašev.

V tem času je XV. divizija zajela večjo skupino, predvsem Hrvatov. Ti so prišli s štajerske strani preko Črničva. Vse so zaprli v barake ob spodnji železniški postaji v Kamniku. Pri Šmartnem je bilo zajetih več hrvaških domobranov, med njimi so bili tudi civilisti in tudi slovensko govoreči ljudje – bojda s Kočevskega, saj je nekdo izmed njih pred streljanjem zaklical po slovensko: »Najprej nas sodite, nato morda šele streljajte!« Vse te (bilo jih je približno 250–300) so v nedeljo, 13. maja, postrelili v Jevniku pri Sidolu. Domačini so jih morali znositi na kupe. Obložili so jih z butarami, polili z bencinom in zažgali. Te napol sežgane, razpadajoče žrtve so nato samo obsuli s prstjo. Za to delo so uporabili nemške ujetnike pa tudi prisilno mobilizirane okoličane (nekateri od teh so še živi).

Iz barak ob postaji, kamor so dovažali vedno nove begunce, med njimi tudi Slovence, so v naslednjih treh dneh, vedno zgodaj zjutraj, vodili peš skozi Kamnik proti Kamniški Bistrici zastražene kolone zajetih Hrvatov z ženami, starci in otroki. Na Kopiščih so jih nato vse postrelili. V bivših nemških barakah ob postaji se je preostalih, že močno sestradanih zapornikov, začel polaščati velik obup. Upravičeno so slutili, kaj jih čaka. Stražarji so jih komaj še obvladovali in neke med 18. in 20. majem

so zaporniki na zahodni strani taborišča začeli lesti preko žične ograje. Poskušali so ubežati preko železniške proge in naprej v podgorske gozdove. Seveda so stražarji streljali nanje. Mnogo jih je končalo že na sami žični ograji, nekaj še naprej na begu in dvema naj bi bilo uspelo uiti. Šestim žrtvam tega pobega pripisujejo grob severozahodno od domačije pri Medvedu v Podgorju. Zahodno od podgorske cerkve so tam še trije skupinski grobovi. V teh naj bi bili pokopani ustaški oficirji iz taborišča ob postaji. Te so v tistih majskih in junijskih dneh oz. predvsem nočeh pobijali v podgorskih gmajnah. Na vseh teh štirih grobiščih v Podgorju stojijo od 1994. leta železni križi. Enaki so postavljeni tudi na grobiščih pri Sidolu, v nekdanji drevesnici na Kopiščih, v Kuharjevem borštu, Sveščevi jelši, v Smovcu in na Cuzakovem travniku.

Streljanja ujetnikov iz taborišča ob železniški postaji so se nadaljevala nekako do konca maja. S kamioni so jih vozili v Kamniško Bistrico. Postrelili so jih v glavnem na Kopiščih in tam tudi pokopali. Za vse tam pokopane žrtve naj bi predhodno kopali množične grobove nemški ujetniki. Po nekih pripovedih pa so si morale žrtve izkopati grobove same, le za zasutje zadnje skupine so bili tja poleg vojakov JA prisilno privedeni tudi nekateri okoliški domačini. V dolini Kamniške Bistrice je za sedaj ugotovljenih 7 skupinskih grobišč. Od teh so štiri (eni trdijo, da jih je pet) zelo velika na Kopiščih, kjer naj bi bilo več tisoč žrtev. Eno grobišče je blizu Kraljevega hriba in dve severno, blizu glavne ceste pod Šimnovim plazom (tam naj bi bilo pokopanih tudi okrog 30 domobrancev). Poleg teh večjih grobišč naj bi bilo med grobišči ob samem zahodnem robu ceste pred nekdanjo drevesnico na Kopiščih in spodaj na bregu jugozahodneje ležečim največjim, okrog 25 m dolgim grobiščem, še štiri, pet manjših grobišč. Prej omenjeno največje, časovno na Kopiščih domnevno zadnje nastalo grobišče, je zasipalo takrat kar nekaj kamionov na to delo prisilno privedenih ljudi. Vsem je bila zaukazana stroga molčečnost o tem.

Ne gre prezreti sporočil, da so bili v majskih in junijskih dneh tega leta, od Podgorja pa vse tja do Žej, na prenekateri kmetiji nastanjeni borci še ene brigade JA. Po pripovedih naj bi to bila črnogorska Proletarska brigada. Na kmetiji pri Anžku so imeli štab in sojenja. Tudi borci te brigade so takrat opravili vrsto usmrtitev. Žrtve so izbirali med t. i. nezanesljivimi iz lastnih vrst, dalje med zajetimi četniki, ustaši, bežečimi civilisti; pošiljali pa naj bi jim bili žrtve tudi iz zapriških barak. Tisti čas je v podgorskih gmajnah skoraj sleherno jutro odkrilo kakih 10 do 15 trupel, žrtev pobojev v pretekli noči. Podobni podatki so tudi iz Žej. Te žrtve je bilo seveda potrebno pokopati, kar je predvsem zadelo bližnje kmete. Tako so takrat tam nastala grobišča na Žurbijevi senožeti (v Podgorju) in na komendsko-moščanskem območju v Kuharjevem borštu, Sveščevi jelši, Žmavcu ... V teh grobiščih je skupno okoli 500 žrtev. Nekaj pa jih je še, pravijo, v javnosti neodkritih. Eno takih je približno 100 metrov od muzeja na Zapricah na zahodni strani ob sedanji drevesnici. Tu so streljali in zakopavali zapornike v letu 1946. Število ubitih ni znano.

Ti množični poboji so trajali nekako do konca maja, srede junija. Vedo pa povedati, da so se usmrtitve dogajale še tudi kasneje, vendar v manjšem obsegu (vse v leto 1946).

Glavna značilnost vseh naštetih usmrtitev je prav gotovo ta, da so bile, vsaj velika večina, izvršene že v formalnem miru, torej ne v vojnem stanju. Storjene so bile brez pravih sojenj. Med morebitnimi vojnimi zločinci je bila pomorjena množica nedolžnih ljudi, tudi žena in otrok. Vsi ti so bežali, ker so se bali komunizma oz. niso želeli živeti v njem.

Kdo konkretno so izvajali prej omenjene poboje? Vse pripovedi kažejo na to, da predvsem borci slovenske 15. brigade XV. divizije JA in borci črnogorske proletarske brigade. Marsikje pa je bila prisotna »pomoč« domačinov, npr. pri Sidolu in na Kopiščih ... Vsi ti naštetih so prav gotovo morali za vse to početje dobiti ukaze.

Druga pomembna značilnost teh pobojev pa je tajnost, v kateri je takratna oblast opravljala to

zločinsko delo. Spričo množičnosti usmrtilcev teh dejanj pred ljudmi seveda ni bilo mogoče povsem prikriti. Večina prebivalstva je bila ob teh pomorih šokirana in prestrašena. Ker je človek takrat lahko kaj hitro izgubil življenje in ker je veljalo pri oblasti načelo »kdor ni z nami, je proti nam«, so se ljudje, še posebej glede teh reči, zavili v molk. Ta je trajal ne samo nekaj naslednjih, zelo represivnih let, temveč še tudi desetletja kasneje, celo obdobje komunističnega enoumja, vse do leta 1990.

Občinska komisija za raziskavo množičnih pobojev je v preteklih letih sicer odkrila o tej moriji marsikaj. Kot vem, pa ji ni uspelo najti niti enega pisnega dokumenta ali seznama teh žrtev. Zelo malo verjetno je, da bi o tako obsežnih akcijah ne obstajala nikakršna dokumentacija. Preostaja torej samo zelo verjetna domneva, da je krivcem teh pobojev uspelo to dokumentacijo dobro skriti v bojazni, da ne bi ušli zasluženi kazni ali pa vsaj moralni obsodbi.

Usodi dveh županov

V prvih povojnih mesecih smo imeli v Sloveniji, tako kot po vsej Jugoslaviji, začasno, pretežno od komunistov obvladovano, samooklicano oblast.

Glede na pravila o demokraciji pa tudi po sprejeti ustanovni listini OZN smo bili dolžni čimprej speljati demokratične volitve, in to najprej na lokalni in nato še na državni ravni.

Komunistična partija Slovenije si je prizadevala storiti vse, da bi se bližnje avgustovske lokalne volitve iztekle zanjo čimbolj ugodno, zmagovito.

Tudi zato je nova oblast takoj po vojni začela oz. nadaljevala z onemogočanjem vseh možnih političnih nasprotnikov. Med vojno se je to dogajalo pretežno s fizičnimi likvidacijami. Te so se nadaljevale tudi po vojni, vendar večinoma, vsaj formalno, sodno podprte. Še več pa je bilo onemogočenih možnih političnih nasprotnikov z drugačnimi kaznimi, kot npr. z zapornimi, odvzemom državljanstvih in s tem tudi volilnih pravic, odvzemom premoženja, javnimi diskvalifikacijami ipd. Takratna tovrstna sojenja so opravljali v veliki večini le tisti sodni organi, ki so bili novemu komunističnemu režimu naklonjeni.

Iz tega časa sta še posebej zanimiva dva primera: tragediji dveh bivših kamniških županov.

Anton Stergar, trgovec z mešanim blagom na Štuni 45, je bil do svojega 60. leta oz. do lokalnih volitev leta 1938 kamniški župan. Bil je iz vrst krščanskih demokratov kot tudi njegov naslednik Nande Novak (župan do prihoda Nemcev aprila 1941).

Med vojno je tudi Stergar gmotno podpiral partizane in se je zato znašel na tistem znanem spisku kamniških podpornikov partizanov. Ta spisek naj bi bili, kot se je takrat na splošno govorilo po Kamniku, Nemcem namerno izdali nekateri iz partizanskih vrst. Tako naj bi se bila uresničila zamisel samega vrha komunistične partije: znebiti se vseh potencialnih nasprotnikov načrtovane povojne oblasti, diktature proletariata, znebiti se torej premožnejših ljudi, intelektualcev, gmotno dobro stoječih meščanov, skratka »izkoriščevalcev delovnega ljudstva«, kot so jih etiketirali komunisti.

Seveda so leta 1943 Nemci zaprli v Begunje tudi Stergarja. Januarja 1944 naj bi bil tudi on, skupaj z ostalimi kamniškimi domoljubi, ustreljen kot talec. Z velikimi naporii nekega njegovega nemškega sorodstva pa je bil pomiloščen. Skupaj s še nekaterimi drugimi srečnejši (v glavnem so bile to ženske) je bil nato izpuščen.

Vendar mu dolgo življenje ni bilo usojeno. V prvih dneh po vojni je g. Stergar obiskal takratne oblasti v Kamniku. Tam je dobronamerno, kot nekdanji župan, torej kot poznavalec vodenja občinske uprave, ponudil svojo pomoč.

Kmalu nato, 20. maja 1945, pa je bil Stergar, šel naj bi bil na sprehod, ustreljen na Žalah, kot je zapisano v mrliški knjigi kamniške župnije. Star je bil dobrih 67 let. Tudi sam sem bil med množico na njegovem pogrebu 22. maja in med ljudmi se je takrat govorilo, da so njegovi ustrelitvi botrovali

komunisti. Zanj naj bi bilo usodno to, da je ponudil svoje sodelovanje na občini oz. tudi, ker se je 1944. leta »izmaknil«¹ šentviški eksekuciji.

Dejstvo je, da o tem umoru v javnosti nikoli ni bilo zaslediti kake uradne izjave ali poročila. Tudi o kakšni sodni preiskavi ni bilo nobenih sporočil.

Ob toliko usmrтитvah so bili takrat ljudje na Kamniškem, razumljivo, dokaj prestrašeni, Stergarjev odrasli sin Lado pa si je, po pripovedih, le upal na glas obtožiti namernega umora takratni vrh lokalne oblasti. Ni mi znano, da bi bil dobil na te obtožbe kdaj kak formalni odgovor, kaj šele kakršnokoli za-doščenje.

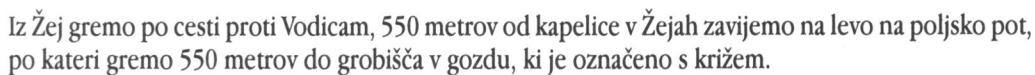
Drugi tak primer predstavlja usoda dotakratnega (do 9. maja 1945) kamniškega župana Hermana Rehbacha. Čeprav nemške krvi, je bil baron Rehbach domačin, brezhibno slovensko govoreči Kamničan. Resda je kot medvojni župan sodeloval z okupatorjem, vendar pa je tudi res, da je v tem času na vsakem koraku, če je le mogel, pomagal našim, slovenskim občanom. S tem, da je zadržal oz. prikril vrsto naznanitev naših ljudi okupatorju ali jih pravočasno opozoril na nevarnost aretacije, je mnoge rešil pred zaporom ali celo smrtjo. Gasilci so, ob razpadu Nemčije, pravzaprav na njegovo pobudo odšli iskat partizane. Te je tudi z ostalimi mnogimi Kamničani zelo lepo sprejel in v nasled-njih dneh so partizanske oblasti z njim sodelovale – celo zelo prijateljsko.

Zaradi vsega tega so mnogi Kamničani takrat celo želeli, da bi bil Rehbach županoval tudi naprej. Obrnilo pa se je čisto drugače. Kakih štirinajst dni po koncu vojne ga je nova oblast že aretirala. Nekaj časa je bil zaprt v bivši sokolski baraki v parku pred smodnišnico. Kasneje je bil prepeljan v ljubljanske zapore. V Ljubljani je bil nato postavljen pred ljudsko sodišče in zaradi sodelovanja z okupatorjem obsojen na smrt. To je mnoge Kamničane tako pretreslo, da so kar po treh linijah pričeli zbirati pod-pise pod prošnjo oblastem, da ga oprostijo ali sodbo vsaj omilijo.

Sodnike so te prošnje le prepričale, da ne gre za vojnega zločinca in so sodbo spremenili v 20-letni zapor. Še pred tem pa je sodnik na obravnavi izrazil veliko začudenje, ker se Rehbach niti z besedo ni skušal postaviti v svoj bran.

Seveda je bilo Rehbachu odvzeto vse premoženje, to je zapriška graščina s celim posestvom. Njegova žena Liza in družina pa se je morala iz graščine izseliti. K sebi jih je v eno sobo vzel živino-zdravnik dr. Ravtar (v malo graščino nad kolodvorom v mestu). Rehbach je nato v zaporih v Ljubljani, Mariboru, Škofji Loki in Novem mestu ob prisilnem delu pretrpel 9 let. Njegova žena se je zaposlila kot delavka v Keramiki na Grabnu, kjer se je po izpustitvi kot uradnik zaposlil tudi on. Še pred prez-godnjo smrtjo žene, ki je bila sicer po rodu iz premožne plemiške dunajske družine Schneid, se je odselil na Dunaj, kjer je tudi umrl. Pokopan je v družinski grobnici v Gloggnitzu pod Semmeringom (okoli 70 km jugozahodno od Dunaja).

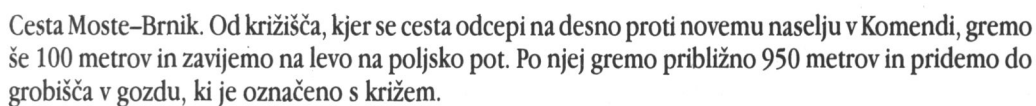
Oba opisana župana sta bila v času svojega županovanja med ljudmi zelo priljubljena in za občino tudi uspešna. Morda bi bil imel nekoliko starejši Stergar na takratnih svobodnih volitvah manj uspe-ha. Čisto drugače pa bi se lahko »odrezal«² takrat 37-letni Rehbach. Ta ne samo, da ni imel krvavih rok in je ljudem veliko pomagal, pač pa je bil kljub gospodarsko težkim medvojnim razmeram v Kamniku tudi na tem področju zelo uspešen župan. V Kamniku so pod njegovim mandatom zgradili prvo pravo, še danes delujočo kanalizacijo, asfaltirali do takrat še vse makadamske, mestne ulice, razširili ozek cestni prehod z delnim podrtjem Albrechtove hiše (hiše, ki se na severni strani dotika restavracije Kenda), dokončali gradnjo osnovne šole (sedaj OŠ T. Brejca) in sedanji samski dom na Cankarjevi ulici, povsem obnovili staro kinodvorano (sedaj pokrita tržnica) in skoro v celoti obnovili takrat največjo kamniško dvorano (250 sedežev z odrom) s kavarno in tujsko-prometno pisarno, zgradbo, ki je stala pred nekdanjo Kočnino delikateso na Glavnem trgu. Ta zgradba je bila do vojne katoliški Kamniški dom (predelan in obnovljen 1903), ki ga je kmalu po vojni nova komunistična lokalna oblast, kljub protestom domačinov, podrla do tal. Argument za rušitev, vendar od komunistov nikdar javno izrečen, je bil predvsem ta, »da se zbriše spomin na klerikalce.«

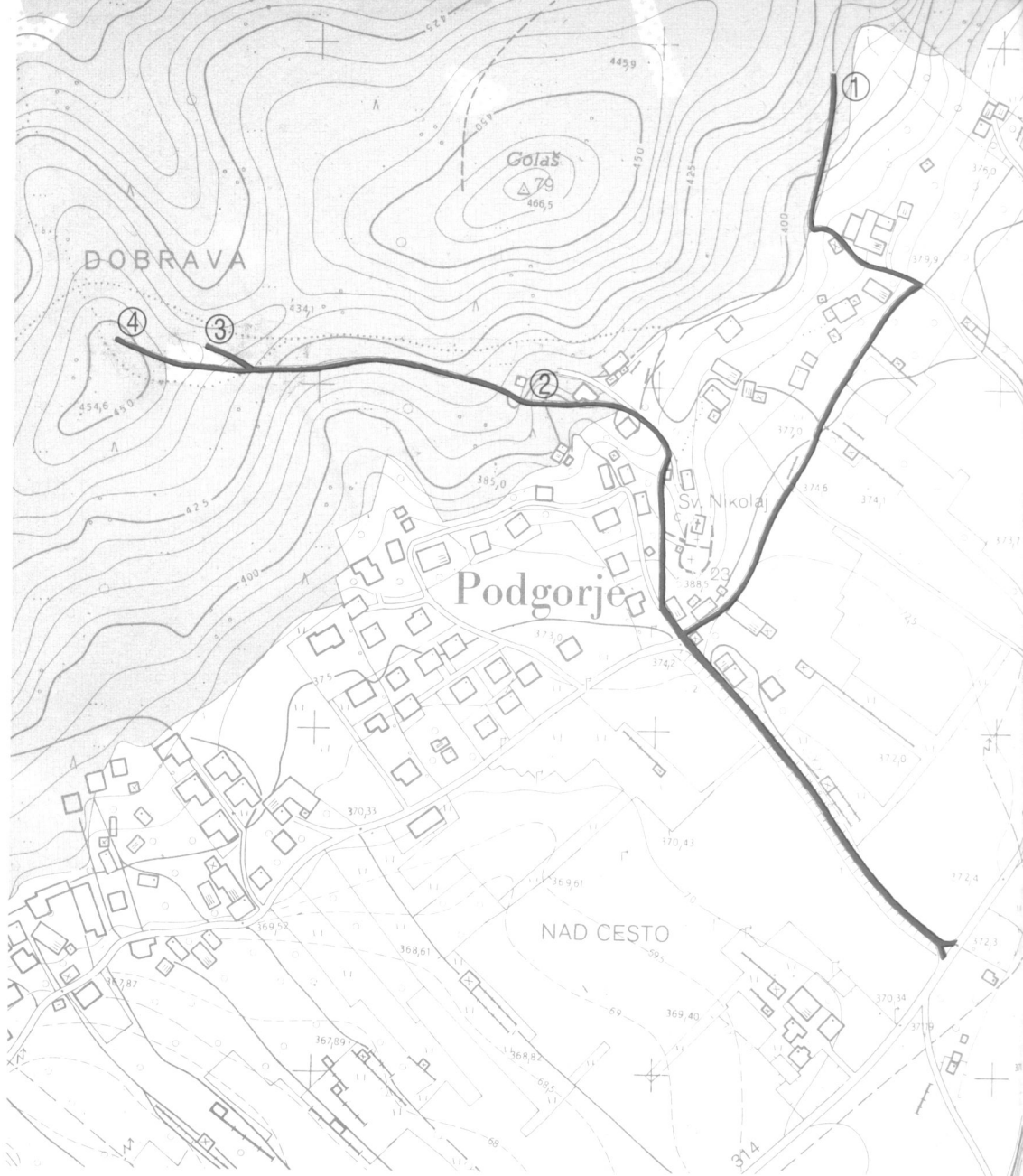

Grobišče v Kuharjevem borštu

Iz Most gremo po cesti proti Brniku in 350 metrov od križišča v Mostah zavijemo v levo na poljsko pot. Po približno 350 metrih pridemo do grobišča, ki je označeno s križem.

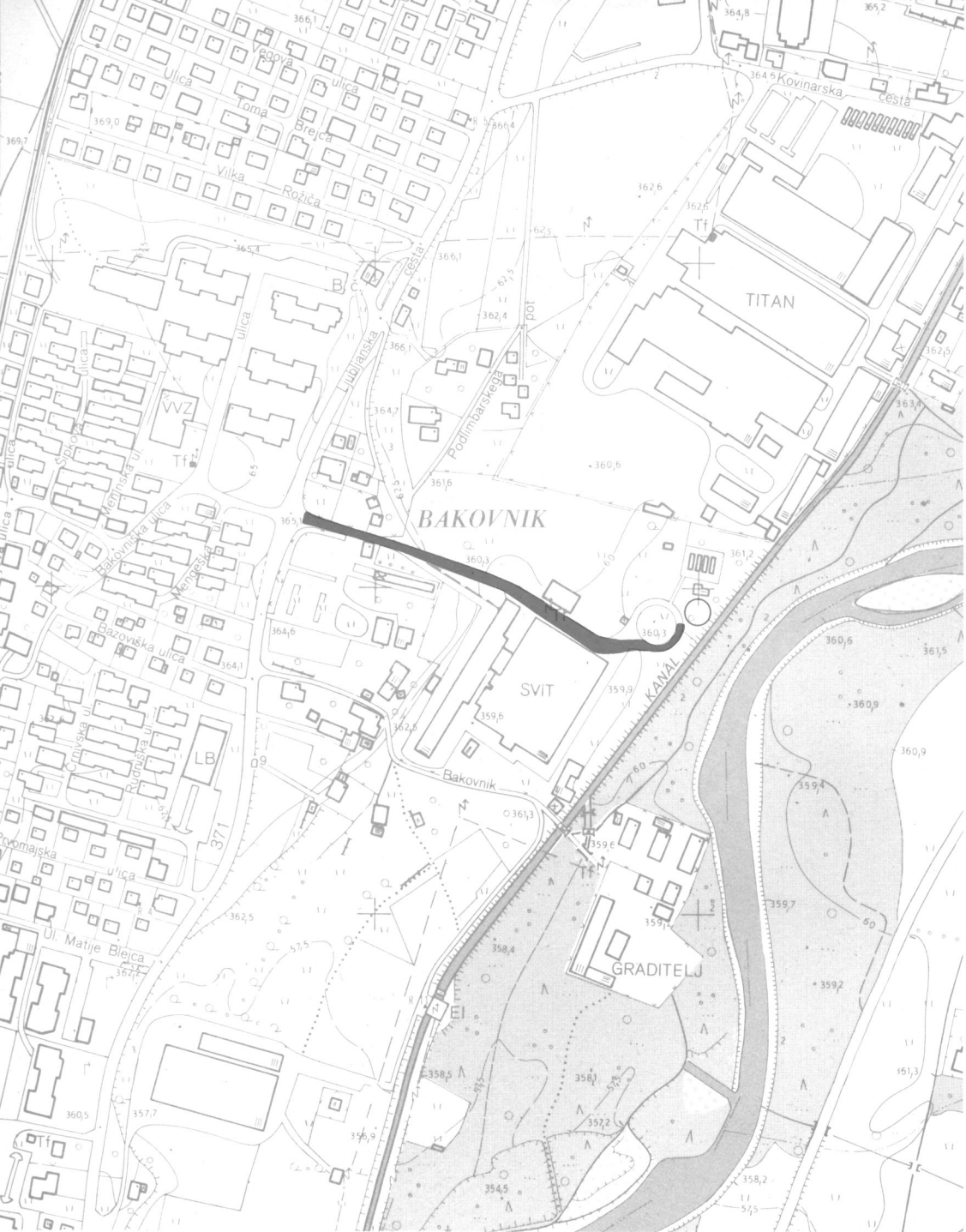

Grobišča v Podgorju

① Cesta Kamnik–Križ. Zavijemo na desno in gremo proti cerkvi v Podgorju. Pod cerkvijo zavijemo na desno in pridemo do Medvedove kmetije. Po kratki poti skozi gozd (200 metrov) pridemo do grobišča, ki je označeno s križem.

②③④ Vrnemo se na prejšnjo pot in gremo mimo podgorske cerkve do vodovodnega rezervoarja. Pri njem je s križem označeno grobišče ②. Pod rezervoarjem gremo po gozdni poti navzgor in po desetih minutah pridemo do razcepa poti, kjer zavijemo v desno navzdol in po 50 metrih pridemo do grobišča, ki je označeno s križem ③. Od tu se vrnemo do razcepa in gremo rahlo navzgor po stezi in po dveh minutah pridemo do grobišča na vrhu hriba, ki je označeno s križem ④.

Grobišče na Cuzakovem travniku – Bakovnik

Na Bakovniku z Ljubljanske ceste zavijemo proti tovarni Svit (Trival) in gremo mimo tovarniškega vratarja do industrijskega kanala, kjer je grobišče, označeno s križem.

Grobišče Jevnik pri vasi Sidol

V Šmartnem zavijemo proti Pšajnovici in po 700 metrih pridemo do grobišča ob cesti, ki je označeno s križem.

Grobišča v Kamniški Bistrici

Grobišče Macesnovec ① je ob cesti Stahovica–Kamniška Bistrica približno 900 metrov pred spodnjo postajo žižnice. Grobišče je dobro vidna gomila, a ni označeno.

Nad tem grobiščem v Šimnovem plazu ob stari cesti je drugo grobišče ②, ki tudi ni označeno.

Ob cesti na Kraljev hrib, nasproti garaže, je grobišče ③, ki ni označeno.

Grobišči ④ ⑤ sta na Kopiščih (v drevesnici). Grobišče ④ je označeno s križem.

Nasproti grobišč v drevesnici, čez glavno cesto, je grobišče ⑥, ki ni označeno.

Globlje v gozdu, v Dolskem placu, je grobišče ⑦, ki ni označeno.

PRISILNO MOBILIZIRANI V NEMŠKO VOJSKO

Uvod

Druga svetovna vojna ima več resnic. Eni so jo dobrih 45 let pisali po svoje, drugi so bili ta čas tiho. Šele ob »slovenski pomladi« so izpod strogo varovane preproge molččnosti in enostranskega črno-belega slikanja vojnih in povojnih dogodkov začela vreti na dan tudi pričevanja ostalih. Nova spoznanja pa so naenkrat precej popačila sliko o dobrih in slabih Slovencih, o zavednih in nezavednih, o poštenih in nepoštenih, o tistih, ki so bili pripravljeni bojevati se za domovino, in onih drugih.

Neprecenljiva je škoda in zelo je bilo neodgovorno, da se je zgodovina nemške okupacije Slovenije še desetletja po končani vojni prikazovala enostransko in le črno-belo. Skrajni čas je, da se po 53 letih osvetli tudi ta del, dokler so med nami še žive priče in ljudje, ki so preživljali vojno in tegobe povojnih let na svojih hrbtih.

Zasedba

V trenutku, ko so se nemške čete zbirale v Bolgariji za napad na Grčijo, sta Dragiša Cvetković in Cincar Marković na Hitlerjev poziv in ob prisotnosti zunanjih ministrov Nemčije in Italije ter japonskega poslanika v Berlinu podpisala ob običajni ceremoniji v palači Belvedere pakt o pristopu k osi BERLIN-RIM-TOKIO. Domov sta se vrnila 26. marca 1941 zjutraj. Takrat pa so pučisti že sprejeli sklep, da se izvede puč.

Ob zasedbi radijske postaje 27. marca 1941 je Kosić narekoval po radiu sporočilo: »27. marca 1941 je njegovo veličanstvo kralj Peter II. odločil, da s pomočjo vojske prevzame oblast v svoje roke. Namestništvo in vlada sta dala ostavko. Vojska stoji odločno ob kralju. Sestava nove vlade je zaupana generalu Dušanu Simoviću. V deželi vladata red in mir.«

Z nastopom kralja je bil razveljavljen nenapadalni pakt, ki ga je podpisala Cvetkovićeve vlada. Zaukazana je bila splošna mobilizacija. Med ljudmi je zavladala panika.

V jutranjih urah dne 6. aprila 1941 so se zbrali zastopniki nemškega in inozemskega tiska v Berlinu na zunanjem ministrstvu. Nemški zunanji minister von Ribbentrop je vstopil v polno dvorano in rekel med drugim: »Nemška vojska koraka od danes zjutraj ...«

Trhla stavba stare Jugoslavije je hitro razpadla. 10. aprila 1941 je bila vojska že povsod v razsulu.

Vonj sveže krvi in smrad vžganega smodnika sta napolnjevala ozračje. To je bilo ravno na cvetno nedeljo, ki pa je postajala veliki petek. Verniki so odhajali iz cerkva z butaricami, duhovniki so na prižnicah brali pasijon – opis trpljenja našega gospoda Jezusa Kristusa. Kako pomenljivi so bili stavki iz teh beril: »Glejte, prišla je ura, ko je Sin človekov izdan v roke sovražnikov ...«

Dva dni potem, ko je nemška vojska uradno zasedla Gorenjsko, Koroško in Mežiško dolino, to je 14. 4. 1941, je Hitler odvzel upravo vojaškemu poveljniku na Gorenjskem in jo prenesel na Franca Kutschera, vodjo novoustanovljenega urada Chef der Zivilverwaltung, s posebnimi pooblastili.

Načelnik civilne uprave je ukinil vso jugoslovansko zakonodajo in s posebnimi odredbami uvajal veljavnost nemške zakonodaje na zasedenih ozemljih:

- Odredbo o odpravi občin,
- Odredbo o upravni razdelitvi,

- Odredbo o veljavnosti marke in ukinitvi dinarskega plačilnega sredstva,
- Odredbo o uvedbi vojaškega prava,
- Obvestilo o naborih za vojaško in državno delovno službo na Gorenjskem (najprej letnika 1923, 1924, kasneje letniki 1920, 21, 22, 25 in nato letniki 1917, 18, 19).

Kutschera je 30. aprila 1941 govoril na velikem zborovanju na Glavnem trgu (Adolf Hitler Platz) v Kranju in obljubljal, da bo Gorenjska priključena Reichu in bo ostala za večno nemška (Oberkrain wird ewig deutsch bleiben).

Začelo se je ponemčevanje priimkov in krajevnih imen (Gorenjska – Oberkrain, Jesenice – Assling, Kranj – Krainburg, Primskovo – Falkendorf, Kamnik – Stein, Kamniške planine – Steiner Alpe, Moravce – Moraütsch, Vodice – Woditz, Motnik – Moüttinig, Obertuchein, Tersain ...). Slovencem je bil prepovedan vstop v gostinske in druge lokale. Za prehrabene artikle, higienske pripomočke in drugo so bile uvedene posebne nakaznice, s katerimi je bilo normirano, koliko sme kdo dobiti.

Začelo se je preseljevanje profesorjev, učiteljev, duhovnikov in druge inteligence. Obstajal je načrt: iztrebiti najprej inteligenco, nato pa vse tiste, ki imajo kaj vpliva na ljudstvo.

Urad načelnika civilne uprave za Gorenjsko je bil do 16. 12. 1941 kot poseben urad na Bledu. 16. 12. 1941 je bil Franc Kutschera odstavljen, za načelnika civilne uprave je bil določen dr. Fridrich Rainer, ki je takoj prenesel sedež urada načelnika civilne uprave v Celovec. Tam je obstajal vse do 8. 5. 1945. Upravni sedeži političnih komisarjev, ki so načelovali upravnim enotam, pa so bili v Radovljici, Kranju, Škofji Loki, Kamniku in Litiji.

Politični komisariji so že pred zakonsko uvedbo vojaške dolžnosti prisilno rekrutirali moške prebivalce okupiranega ozemlja na Gorenjskem v pomožno policijsko službo, in sicer v Wehrmanschaft, Hilfspolizei, Ortschutz in podobno.

Na Gorenjskem je bilo življenje v mestih ali na podežlju polno strahu. Ljudje so se bali Nemcev, bali pa so se tudi partizanov, gošarjev, kakor so jih imenovali. Eni so selili, zapirali in streljali talce, drugi so jemali živež, pobirali obleko, zahtevali poročila, mobilizirali v gozd, ne glede na to, kakšno bo maščevanje Nemcev nad sorodniki.

Vojna se je neusmiljeno nadaljevala. 22. junija 1941 je nemški zunanji minister von Ribbentrop v svoji delovni sobi pričakal sovjetskega veleposlanika Dekanozova in mu sporočil, da je Nemčija napadla Sovjetsko zvezo.

Podelitev državljanstva

Uradni list šefa civilne uprave je 21. marca 1942 prinesel odlok o podelitvi državljanstva. V 2. členu pravi, da dobe nekdanji jugoslovanski državljani in drugi, ki so bili 14. aprila 1941 na osvobojenih področjih Spodnje Štajerske, Koroške in Kranjske, nemško državljanstvo na preklic. Odlok je bil izdan v Berlinu 14. oktobra 1941 in so ga podpisali predsednik ministrskega sveta in obrambe maršal Göring, generalni pooblaščenec za državno upravo Frick in minister ter vodja državne pisarne dr. Lammers.

Nacisti so »osvobojene« Gorenjce določili za vredne nemškega orožja. V uradnem listu šefa civilne uprave na zasedenih ozemljih Koroške in Kranjske sta 20. julija 1942 izšli 7. julija izdani uredbi o vpeljavi zakonodaje o delovni službi (Arbeitsdienstrecht) in vojaškega zakona (Wehrrecht) na zasedenih ozemljih Koroške in Kranjske (za Spodnjo Štajersko 24. marca 1942).

Šef civilne uprave za Gorenjsko dr. Rainer (Gauleiter in Reichstadthalter) je 27. septembra 1942 objavil na Glavnem trgu v Kranju Proklamacijo, v kateri poleg ostalega govori, da je preseljevanje v glavnem končano in da bo Gorenjce priključil k Veliki Nemčiji. Dr. Rainer nadaljuje: »Kot pripadniki nemškega rajha so Gorenjci dolžni zvestobo führerju in rajhu, poslušnost postavljenim organom,

opravljanje državne delovne službe (Reichsarbeitsdienst), odslužitev kadrovskega roka (Wehrpflicht) in spoštovanje zakonov in odredb ... Tisti, ki bodo kršili te dolžnosti, bodo sami in tudi njihove družine, somišljeniki in sodelavci odstranjeni iz te dežele, izgubili bodo celotno premoženje ali pa celo tudi življenje ...«

Nabori in izbori

Blagoslov Rainerjevega razglasa je kmalu prizadel skoraj vsako gorenjsko družino, predvsem pa mlade, ki so morali na vojaške nabore. V uradnem listu so razglasili vpis mož v vojaške registre:

Datum popisa:	Klicani letniki na vpis:
20. 10.–31. 10. 1942	1923, 1924
30. 11.–19. 12. 1942	1920, 21, 22, 25
01. 02.–27. 02. 1943	1916, 17, 18, 19
prva pol. 1943	1926
01. 12.–20. 12. 1943	1927

Na nabor, ki je sledil kmalu za popisom, so bili klicani vsi moški pripadniki nemške države (vključno oni do preklica) posameznih letnikov.

Vojaški obvezniki v zasedenih slovenskih pokrajinah pod nemško okupacijsko oblastjo

Vojaška obveznost je veljala za stalne nemške državljane in nemške državljane na preklic. Med stalne nemške državljane so sodili Nemci, dotedanji člani nemške kulturne zveze, nato stalni člani Štajerske domovinske zveze in Koroške ljudske zveze. Nemški državljani pa so bili Slovenci, ki so jih imeli nacisti za tako imenovane Vende ali Vindišarje, aličasni člani Štajerske domovinske zveze in Koroške ljudske zveze. Z vojaško obveznostjo je bila tesno povezana nekajmesečna uniformirana državna delovna služba (Reichsarbeitsdienst ali s kratico RAD). Obveznost za državno delovno službo je bila med 18. in 25. letom starosti. Nabori za državno delovno službo in vojsko so bili istočasni. V zasedenih slovenskih pokrajinah so morali za vojsko sposobni mladeniči od vključno letnika 1923 dalje najprej v nekajmesečno uniformirano državno delovno službo in šele nato v nemško vojsko. Ostali vpoklicani letniki so bili zajeti direktno samo za vojsko.

Nemci so mobilizacijo Gorenjcev oprli na razglasitev državljanstva na preklic od septembra 1942. Pojem državljanstva pa je bil zelo raztegljiv. Tako so npr. julija 1943 fantom letnika 1926 trdili, ker so vztrajali, da niso člani Koroške ljudske zveze (Kärntner Volksbund) in torej ne sodijo na nabor, da je dovolj, če so starši člani te zveze, pa so s tem tudi otroci državljani in tako zreli za nabor.

Nemci so v propagandne namene izdajali vrsto lepakov, brošur, knjig in časopisov. Najbolj razširjen je bil Karawanken Bote (Karavanški sel). Vsega je izšlo 354 števil. Dobivala ga je vsaka hiša. Kmetje so dobivali še Kmetijski list – slovensko prilogo k tedniku deželnega kmetijskega urada – Landesbauernschaft Kärnten. Izhajal je tudi ilustrirani list Naša domovina v slikah, Stenski časopis (Wandzeitung) in še vrsto drugih.

Prvi nabori so bili konec leta 1942. Po vsej Gorenjski so bili nalepljeni posebni lepaki RAZGLAS O NABORU IN IZBORU letnikov 1923 in 1924 v okraju Kranj, Kamnik itd.

Vsak nabornik je dobil POZIV K NABORU (Musterungs und Gestellungsaufruf). Na pozivu je npr. v občini Kamnik pisalo:

Po vojnem zakonu z dne 21. maja 1935 (R.G.B.I. T.I. S. 609) in po zakonu o državni delovni službi z dne 26. junija (R.G.B.I. T.I. S.769) se pozivate k naboru letnika 1923 in 1924.

Vojni obvezniki občine morajo priti k pregledu
dne ob uri v

Obveznik mora prinesiti s seboj osebne listine:

rojstni list,

domovinski list,

osebno izkaznico (Kennkarte),

šolska spričevala (vajeniški ali pomočniški list),

delavsko knjižico (Arbeitsbuch)

itd.

Vse predloge za oprostitev od vojaške službe je pravočasno, še pred naborom, vložiti pri okrajnem policijskem oblastvu.

Kdor predvidoma vsled odsotnosti na dan nabora ne more priti k pregledu, mora še pred dnem nabora pisмено naznaniti okrajnemu policijskemu oblastvu trajanje in vzrok odsotnosti.

Kdor ne pride k pregledu, bo kaznovan po zakonskih predpisih.

Kamnik (Stein), dne 11. nov. 1942.

Der Landrat (dežel. svetnik)
gez. DR. DOUJAK, e.h.

Prisilna mobilizacija za državno delovno službo in vojsko se je začela v letu 1942. Najprej je za državno delovno službo zajela na Gorenjskem letnika 1923 in 1924. Na Spodnjem Štajerskem je bil letnik 1923 vpoklican v vojsko sredi julija 1942, v Mežiški dolini sredi januarja 1943.

Nabori na Gorenjskem:

1942. 2. in 3. 12.: za državno delovno službo: letnika 1923 in 1924 (vpoklic 11. in 12. 1. 1943)

1943 1. 2.: za državno delovno službo: letnik 1925 (vpoklic 18. in 19. 2. 1943)

2. 2. in 3. 2.: za vojsko: letniki 1920, 1921 in 1922 (vpoklic marca 1943)

6. 5. in 7. 5.: za vojsko: letniki 1916, 1917, 1918 in 1919 ter zamudniki (vpoklic še isti mesec)

Druga polovica leta 1943 – vpoklic za 6 mesecev v RAD 29. 7. do 2. 8. 1943
in v Wehrmacht 16. 2. 1944

1944.: zamudniki in nekateri letniki 1927

S kamniškega področja so bili mobilizirani – letniki

1916 do 1926 okrog 320 fantov

Z domžalskega okrog 150 fantov

Z litijskega okrog 85 fantov.

Podatki o nabornikih oziroma mobilizirancih so le približni iz prijav po letu 1991. Na zgoraj navedene številke smemo prišteti najmanj še 10 % tistih, ki niso zajeti v prijavah, nekateri, ki so kasneje

pobegnili iz nemške vojske v partizane ali k zavezniškim silam, pa se sedaj niso hoteli prijaviti, da bi se kakorkoli omadeževali, drugi zopet iz drugačnih razlogov, zopet drugi, ker so prestopili v domobranske vrste in so izginili ali pa se niso vrnili v domovino. Uradno so na razpolago dokaj nasprotujoči si podatki, kajti verodostojni arhivski material ni dostopen, čeprav je jugoslovanska vojska po zasedbi in umiku okupatorjev zasegla vse nemške arhive, med drugimi tudi XVIII. vojnega okrožja v Mariboru, Celju in Kranju. Po vojski so zbirali upravni organi in organizacija Osvobodilne fronte tudi natančne podatke glede izračuna vojne škode, opravili pa so še tri popise o mobiliziranih. Rezultati teh popisov, zadnjega je leta 1953 opravljala organizacija Rdečega križa, so ostali v strogi tajnosti in tudi rezultati popisov niso bili nikjer javno objavljeni.

Konec decembra leta 1942 so vsi »sposobni« dobili od občine posebno pismo pod naslovom »Odredbe« in »Točno izvršiti, točno prečitati«. V pismu so bile v treh točkah našteje obveznosti, ki jih je potrebno opraviti in kaj vse je treba ob vpoklicu vzeti s seboj, med drugim celo »štiridelno jeditlno orodje«! Pri tej prvi skupini (letnik 1923–1924) je bilo na koncu pozivnega lista »Odredbe« napisano: »Dne 11. 1. 1943 ob 17. uri morate priti na zbirališče Kavarna v Kamniku, od koder boste odšli skupno na železniško postajo.«

Slovo od doma je bilo silno težko, posebno od staršev, bratov, sester, dekleta, pa tudi od živine in vsakega kotička doma posebej. V spremstvu ožjih domačih so fantje prihajali v zbirni center, tam pa so jih sprejeli oboroženi stražarji in domači so morali odstopiti. Tu je bilo natančno ugotavljanje navzočnosti, kar večkratno preštevanje in klicanje imen. Potem pa se je kolona fantov z oboroženimi stražarji in pripadniki uniformirane enote RAD s kovčki v rokah (ti so morali biti leseni, v predpisanih merah in z okovanimi robovi in žabico za zaklepanje) napotila proti železniški postaji. Ta trenutek slovesa je bil še posebno težak, saj Nemci niso dovolili niti toliko, da bi segli poslednjič v roke svojim domačim. Bili so kakor naropano blago, kjer so roparji v strahu, da ga lastniki ne bi vzeli nazaj.

Sledilo je ponovno klicanje po imenih in vstopanje v vagone vlaka. Ko pa je vlak potegnil v smeri Črnuče, Šentvid, Kranj, Jesenice, je zadonela kot iz enega grla pesem: »Oj zdaj gremo, oj zdaj gremo, nazaj ...« Veliko teh mladih fantov se je takrat za vedno poslavljaljo od tega »raja pod Triglavom«. Njihova trupla počivajo neznano kje širom po Evropi in tudi zunaj nje. Na Jesenicah so vlaku pripravili sprejem. Igrala je godba na pihala. Okoliške hiše so bile okrašene z zastavami s kljukastim križem. Tudi tu so vstopali mobiliziranci. Naenkrat se je na začetku vlakovne kompozicije zaslišalo vpitje in kletve. Šele kasneje smo v vlaku izvedeli, da so domači nemškutarji na lokomotivo pritrdili napis: »Oberkrainische Freiwillige« (Gorenjski prostovoljci). Sporno tablo so morali takoj odstraniti.

Delovna služba (RAD)

Državno delovno službo (RAD) so Gorenjci služili v krajih kot: Saalfelden – Kehlbach pod Grossglocknerjem, Leibnitz, Laa a. d. Taya, Lustenau, Badgastein, St. Peter am Kammersberg, Schladming, Salzburg, Felsendorf, Lengries, Innsbruck, Gmünd itd.

Taborišča RAD – pretežno barake, ki so bile skoraj na las podobno postavljene in urejene. Može in tudi oficirji delovne službe so imeli posebne uniforme. Na kapi so imeli kovinski znak lopate, na levem rokavu suknjiča je bil prav tako našit znak lopate in številka enote. Orožje so imeli le oficirji, ostali pripadniki enote so imeli kot simbol za orožje lopato. To je bilo potrebno čistiti in negovati kot puško.

Glavni namen delovne službe je bil učenje reda, uvajanje najstrožje discipline, urjenje različnih vojaških spretnosti od straže, ročne obrambe, nudenje prve pomoči, pozdravljanje, korakanje, utrjevanje telesa s hojo, dolgim čepenjem, korakanjem, prenašanjem žeje, težkih tovorov in še in še.

Urile pa so se tudi druge veščine: šivanje obleke, gumbov, krpanje nogavic, pranje obleke, negovanje nohtov, čiščenje prostora, strežba pri mizi in pa seveda – učenje jezika.

Že na naboru v Kamniku, Kranju itn. je imel nemški oficir na skupnem zboru priložnostni nagovor, kjer je nabornikom govoril o časti, ki jo imajo, da bodo lahko služili v slavni nemški armadi. Povedal je tudi, da bodo vsi danes potrjeni v kratkem dobili pozivnice za služenje v državni delovni službi (RAD – Reichsarbeitsdienst). Posebno je poudarjal, naj se vsi pozvani pozivu zanesljivo, točno in disciplinirano odzovejo. Vsak, ki se bo izmikal ali celo pobegnil v gozdove, je avtomatično obsojen na smrt. Ta kazen zadene tudi vse svojce in tiste, ki bi vedeli za to ali pri pobegu kakorkoli pomagali. Premoženje kaznovanih bo zapadlo v korist države.

V barakah je bila komaj polovica Slovencev, ostali so bili Nemci oz. bivši Avstrijci. Nemci so Slovence neprestano obmetavali z izrazi, ki so pri njih vsakodnevne kletvice, npr.: Verfluchtes Schwein, Verfluchter Hund, Leckt mich am Ar... (prokleta svinja, prokleti pes, liži me v ...), toda tudi Slovenci nismo skrivali svojega besednega zaklada: osel, vol zabiti, prokleta k..., hudič naj te vzame, mater ti ... Prav zaradi teh kletvic in dosledne razlage besed je pogosto prihajalo do preprirov in neredko tudi do pretepa, da so morali posredovati predpostavljeni. Neredko je bilo od predpostavljenih tudi slišati: Verfluchte Schlawaken (prokleti Slovani, ki jih je treba čimprej pokončati).

Bližal se je konec delovne službe (RAD). Za konec in pred odhodom k vojakom je pripadal dopust. Prva skupina, fantje iz Algaua, Tirola in od drugod je dobila 11. aprila 1943 odpustnice in vozne karte za dopust, Slovenci pa smo tudi dobili civilne obleke in se preoblekli. Naročeno nam je bilo, naj počakamo, ker bomo dobili skupinsko vozno karto do Kranja. Slovo z odhajajočimi je bilo prisrčno, mnogi so si izmenjevali naslove, da si bodo pisali, ko bodo prišli v vojsko, vsi pa smo si želeli lep dopust med domačimi, dobro okrevanje in skorajšnje srečanje po končani vojni.

Naslednji dan pa so prišli v barake taborišča RAD oboroženi oficirji (arbeitsführerji), kar sicer ni bil običaj. Na zboru, bili smo v civilnih oblekah, pa so nam sporočili, da se bomo sedaj poslovili. Prišel je tudi vrhovni komandant taborišča, Stabsarbeitsführer. Ta nam je objavil, da je Oberkrain (Gorenjska) Partizannengebiet (partizansko ozemlje), zato zaradi varnosti ne smemo domov, pač pa je za nas določen takojšen odhod v vojsko – Wehrmacht. Za vse nas je bilo to strahovito razočaranje in neredkim so pritekale solze. S tem so odpadli vsi upi, da bi se fantje srečali s svojimi domačimi in pa tudi, da bi nekako drugače usmerili svojo življenjsko pot. Dovolili so nam pot do telefona, da smo lahko, če je bila možnost, obvestili domače. Nekateri starši so se še isti dan odpravili na pot in naslednje jutro so že bili pod Grossglocknerjem. Snidenje je trajalo komaj dobro uro, toliko, da smo si izmenjali nekaj besed.

K vojakom

Po opravljenih naborih so bili na Gorenjskem vpoklicani v Wehrmacht letniki 1916, 17, 18, 19, 20, 21, 22 in pa nekateri iz letnika 1927. Od RAD – državne delovne službe – pa so odhajali letniki 1923, 24 in letnika 1925 ter 1926. Nastanili so jih po različnih kasarnah in mestih, kot so Ingolstadt, Salzburg, Augsburg itd.

Takoj prvi dan po prihodu v Wehrmacht so civilne obleke zamenjali za uniforme po posameznih rodovih vojske, pretežno za zelene uniforme nemške vojaške pešadije. Dobili so tudi vso drugo opremo in pribor in pa spoznavno značko – svetinjico (Erkennungsmarke). Ta je morala biti neločljivo z vsakim vojakom, najsi bo podnevi in ponoči, celo ob kopanju ali umivanju obešena na vrvici okrog vratu. Služila je za identifikacijo ob eventualni smrti ali težki poškodbi. Takrat so tablico, na kateri je bilo vgraviranih nekaj podatkov, prelomili. Polovico tablice so zagreblili s pokojnikovim truplom, drugo polovico pa oddali štabu, ta pa centralni vojni evidenci v Berlin. Na osnovi teh podatkov je še sedaj,

53 let po končani vojni, mogoče dobiti za mobilizirance njihove rojstne in družinske podatke, služenje vojske itd.

Komaj nekaj dni po preobleki v vojaško uniformo, predstavitvi predpostavljenih, seznanjanju s hišnim redom, pravili, navodili in kaznimi, se je že začelo vežbanje na poligonih. Dobrih deset dni po prihodu so bili novinci neko jutro opozorjeni, da bo še isti dan prisega. Komandirji, starejši vojaki in vse drugo osebje je bilo silno nervozno, straže so bile močno okrepljene in zaostrena disciplina.

Na dvorišču kasarne je bil zbor. Vojaki so stali v položaju »mirno«, ko je za govorniški oder stopil general in spregovoril: »Vojaki, podčastniki in častniki! Danes doživljamo čudne stvari ...« in nadaljeval: »Veste, da greste morda v smrt ... Toda smrt je za vsakega človeka neizbežna. Smrt nemškega vojaka, ki pade na polju slave in časti, pa je sladka in slavna. On ve, zakaj je padel, in taka smrt je tisočkrat poplačana. Star pregovor pravi, da so med vojno nebeška vrata na stežaj odprta. Na bojnem polju se odpuščajo vsi grehi ...«

Po končanem govoru je zaigrala godba na pihala, k mizi s križem in zastavo so pristopili višji oficirji, položili roko na zastavo s kljukastim križem in govorili besede prisega, vojaki pa so za njimi ponavljali.

Bil sem aprila 1943 v Ingolstadtu v Friedenskasarne (Mirovne kasarne) na taki prisegi. Ko je godba odigrala državno himno, me je uščipnil nek naš Gorenjec v nogo in zašepetal: »Ali si držal figo ...?«

Po končani zaprisegi so Slovence takoj razposlali na urjenje v enote po Evropi. Fantje so se oglašali iz Francije, Litve, Latvije, Poljske, Češke, Romunije, Bolgarije in Italije, največ pa iz Ukrajine, predvsem iz okolice Kijeva, pa tudi iz Šlezije, Münchna, Stuttgarta, Berlina, celo iz Afrike. Močno skupino Gorenjcev so razbili po kasarnah nekdanje Stalinove linije v okolici Kijeva v Ukrajini, in sicer v: Korostenu, Malinu, Nowogradu Wolinskem (Zwiachelu), Korecu, Olevskem, Zytomiru, Berdicevu, Šepetovki, Bili Cirkvi, Starokonstantinovu, Bjelokorovitschi, Rownu, Vinnici, Ternopolu, Lwovu (Lemberg), Kamenezu Podolskem, Stryju itd.

Že ob začetku vežbanja so nadrejeni opozarjali, da bo teoretični pouk urjenja kratek, praktični del pa bo potekal v živo na fronti. Vsakemu bo dana velika možnost, da bo svoje neznanje in nepazljivost plačal s svojo »ritjo«. Vaje so bile silno naporne. Veliko se je urilo samoobrambo, uporabo različnega orožja, kritje pred napadalci, oklopnjaki, avioni, zaščito pred bojnimi plini, zasilno prehrano in utrjevanje kondicije, prvo pomoč ranjencem in samopomoč. Zato so bili organizirani kondicijski pohodi tudi na razdaljo 40 km na dan z vso bojno opremo in nahrbtnikom, v katerem je bilo namesto municije naložena nad deset kilogramov kamenja.

Na fronto

Bližal se je čas odhoda na fronto. Obvestili so nas, da je odslej vsa pošta cenzurirana. Nihče ne sme sporočiti domov kraja nahajališča niti kakršnihkoli drugih podatkov. Za naslov je služila samo Feldpostnummer (številka vojne pošte). Vsako neupoštevanje tega navodila se obravnava kot izdaja in temu primerno kaznuje. Prav tako se na fronti kaznujejo s smrtjo nedisciplina, nameravani pobeg k sovražniku, zapuščanje ali malomarno opravljanje straže, izmikanje boju – tudi boju na juriš, izguba municije ali okvara orožja, samopoškodbe, preveliko prijateljstvo z domačini in podobno. Obolelost za spolno boleznijo se zdravi izključno s strelom ...

Tovorni vlak je nekega dne pripeljal okrog polnoči več kilometrov daleč za fronto, kjer so vojaki v največji tišini izstopili, si naprtali orožje, municijo in vso drugo prtljago, potem pa šli eden za drugim v neznano, v temo, kjer je na obzorju žarelo nebo od požarov, od koder se je iz dalje slišalo bobnjenje topov.

Na tej žalostni poti proti krvavemu obzorju je prihajalo nasproti stotine in stotine beguncev. S

seboj so vodili nekaj živine, drugi so imeli priročne vozičke, na njih pa naloženo najnujnejše, kar so rešili iz gorečih hiš in potrebovali za pot. Med vse to pa so se razlegali obupni kriki otrok, ki so prezebali in se tiščali k materam, za boj sposobni moški so bili v ruski vojski. Kolono vojakov so v smeri fronte prehitevali težko obloženi kamioni, vojaške kuhinje na vozovih, oklopniki.

Frontna črta se je približala in granate so že udarjale v neposredno bližino. Ko je žareča krogla udarila v skupino beguncev, starčkov, žena in otrok, je bilo slišati en sam obupen klic, pomešan z molitvijo in kletvijo.

Nastopilo je jutro in začelo se je daniti. Strojnice so neprekinjeno pele svojo smrtonosno pesem, desetine težkih topov je bruhalo ogenj, iz zraka so s šumom padale bombe minometalcev. Naenkrat pa se je kdove odkod privlekla močna megla, da smo se komaj še videli med seboj. Kako naj potem pazimo na sovražnika. Toda glej, starejši, že izkušeni Nemci so vpili, naj bomo skrajno previdni, ker je to umetna megla in bo sledil napad. Res so se kmalu razletele ročne bombe in zaslišalo se je kričanje: »Hureeee ...« Pred strelskimi jarki so se pojavili sklonjeni sovražniki z nasajenimi bajoneti na puškah, drugi so imeli v eni rok nož, v drugi pištolo, vsi pa so napadali in vpili. Odprl se je pekel. Bilo je pošastno, obupno. Nekaj naših se je zgrudilo, drugi so vpili in jokali ranjeni ter prosili pomoči, toda takrat je nihče ni mogel ponuditi.

Oficirji so nas z brzostrelkami v rokah podili naprej, v klavnico. Take vojne si gotovo nismo nikoli predstavljali, čeprav smo včasih doma na zapečku z odprtimi ušesi poslušali očete, kako je bilo in kako so se tolkli na soški fronti ali pa tudi v Rusiji. Mnogi soborci so v svojem obupu obstali, se obrnili in tekli nazaj. Toda komaj so napravili nekaj korakov, jih je že zasula toča krogel iz lastnih vrst, t. j. druge zaščitne linije, ki so jo sestavljale posebne enote. Od obeh strani je torej grozila smrt. Vse je padalo navzkriž, jokalo, zvijalo se v krvi, žvižgalo in frčalo. Ukrajinske poljane so krvavele ...

Tako se je začelo in tako je potekalo frontno vojevanje za nas vpoklicane Gorenjce. Ko so bile naše vrste toliko zdesetkane, da se nismo mogli več upirati nasprotniku in je padla komanda za umik, smo se v teku umikali do naslednje točke, dokler nas tudi od tam niso prepodili. Na umiku smo videli goreče hiše, ki so jih zadeli topovski izstrelki, ranjene in mrtve civiliste, ki se niso pravočasno umaknili, ranjeno in pobito živino in jokajoče civiliste, ki so se prav tako bali prihajajočih napadalcev, saj so imeli z njimi izkušnje še od takrat, ko so se umikali. Za seboj pa smo puščali tudi množice ranjencev, ki jih med umikom nismo utegnili rešiti nazaj, in pa trupla naših padlih sobojevnikov, ki jih nismo utegnili pokopati niti jim odvzeti dela spoznavne značke, da bi bili domači preko štabov obveščeni o njihovem žalostnem koncu.

Nemški oficirji so nas podili do naslednje točke, kjer bi se morali postaviti v bran in zaustaviti napad. Seveda pa se je vedno znova odpiral pošasten pekel, pravi orkan divje vojske. Slišali so se ubrani in neubrani glasovi morilcev satanske armade z obeh strani, ječanje, tuljenje, švrkanje, sikanje, drdranje, bučanje, klopotanje in zbijanje, treskanje, rjovenje in žvižganje ter paranje zraka in min. Vmes pa se je slišal ropot tankovskih in avionskih motorjev, pokaanje bomb, granat, protitankovskih min, in pogosto tudi katjuš – stalinovih orgel z odprtimi registri. Vmes pa so se trgali presekanji kriki ljudi, ki so padali mrtvi na tla, ljudi, ki jim je potrgalo ude ali jim je kri v velikih curkih odtekala iz telesa. Ožgana prst z deli človeških teles je švigala visoko v zrak in padala ter zagrinjala ta krvavi satanski žrtvenik.

Pobegi in pribegi

Velika večina vpoklicanih je ostala do konca v nemški vojski, bodisi da so tam padli, bili ranjeni ali pa dočakali svobodo v ujetništvu. Ni podatkov, da bi kdo od mobiliziranih Gorenjcev ali sploh Slovencev dosegel višji vojaški čin. Le nekaj jih je zlezlo na prve kline lestvice činov (mogoče do dese-

tarja in grupnega vodja, višje od podoficirja (Unteroftizier ali Feldwebel)) pa ne. Prav tako je bilo tudi z odlikovanji. Menda ni niti enega Slovence, razen pravega, že predvojnega Nemca – Volksdeutscherja, ki bi bil imel odlikovanje viteški križec. Menda je znan edini primer v Trziču

Fantje, ki so imeli srečo, da so prišli na dopust v domovino, ti pa so bili redki, so se, če so le mogli, izmaknili povratku na fronto. Nemci so zato močno poosttrili represivne ukrepe. Čeprav so domači ali pa partizani izpeljali organizacijo tako, kot da je bil ta ali oni dopustnik nasilno odveden v gozd ali da se je pred »pričami« doma poslovil, potem pa izginil nekje na vlakcu. Nemci so domače selili, jim zaplenili premoženje in ukrepali zelo strogo. Žal pa se takrat partizani niso postavili v bran, da bi domače zaščitili in zavarovali. Kasneje pa je nemška oblast nasploh prepovedala Gorenjcem priti v Oberkrain in preživeti dopust v svojem kraju. Južno od Drave ni smel nihče domov. Fantje so lahko preživljali svoj dopust v kasarni ali posebnih ustanovah onkraj Drave v Celovcu, Beljaku, Gradcu in drugod.

Tudi na fronti so fantje bežali, če jim je le uspelo in četudi je bil dan strog ukaz, da bodo na vsakega ubežnika preko frontne črte ali celo na vsakega sumljivega takoj in brez pomisleka streljali. Kljub močnemu tveganju pa je mnogo Gorenjcev, tudi s kamniškega področja, žrtvovalo vse in se predalo. Številni so potem v ujetniških taboriščih prestopali v jugoslovanske enote v Sovjetski zvezi ali pa v prekomorske brigade na zahodni fronti, prihajali so na jugoslovansko ozemlje in se borili v narodnoosvobodilni vojski. Bili so dobri vojaki, hrabri in zanesljivi, saj na prebeg nazaj k Nemcem niso smeli niti pomisliti. Bili pa so tudi disciplinirani, znali so ravnati z orožjem in bili dobro izvežbani za frontne boje. Kljub vsemu pa kot bivši nemški vojaki niso uživali polnega zaupanja ter so bili stalno pod drobnogledom.

Dosti je bilo tudi drugih izmikanj fronti. Nekateri fantje so se sami ranili, drugi so kaj strupenega popili, si navezovali na dele telesa posebna zelišča, ki so povzročila gnojenje ali zastrupitev, zopet drugi so kaj nezdravega pojedli. Če je frontni bolničar ali kdo od predpostavljenih zasumil, da s poškodbo ni kaj v redu, je sledila takojšnja usmrtitev, doma pa so največkrat dobili obvestilo, da je ta ali ta hrabro padel v boju s sovražnikom.

Obljube, da bodo Rusi z vojnimi ujetniki ravnali humano, so slonele na nekem odloku, ki ga je ruska vlada sprejela v prvih dneh januarja 1943. Naslov odloka je bil Ravnanje z vojnimi ujetniki v ZSSR.

Odlok je bil sicer dostavljen vsem štabom, v praksi pa ni ničesar spremenil. Mnogi oficirji Rdeče armade so dopuščali, da so ujetniki, če niso podlegli že takoj po zaslišanju na fronti, umirali na dolгих, tudi po več sto kilometrskih pohodih proti taboriščem brez redne prehrane, zdravstvene oskrbe, obleke itd.

Število mobilizirancev

Menda smo edina država, ki 53 let po končani vojni ne ve, koliko njenih ljudi je bilo mobiliziranih v nemško vojsko, koliko jih je padlo, bilo ujetih, izginilo, bilo ranjenih in so invalidi. Po vojni so bili zaplenjeni nemški arhivi vojnih okrožij Maribor, Celje, Kranj, opravili so še kar nekaj popisov, toda dejanski podatki niso bili nikoli objavljeni. Različni poznavalci, dr. Tone Ferenz, prof. Jože Dežman, prof. Lojze Penič, dr. Milan Ževart, zgodovinar Zdravko Klajnšček in drugi so po svoje krojili ta števila.

Posledice mobilizacije

Slovencev – prisilno mobiliziranih v nemško vojsko – je na raznih frontah padlo nad 15 000, okrog 16 000 se je vrnilo težkih ranjencev, iz ujetništva vrnjenih v domovino, ki pa nikoli niso prestopili domačega praga, okrog 12 000 oseb, nekaj tisoč pa jih je ostalo zunaj ali pa so se kasneje izselili. Med

slednjimi so tudi invalidi, ki so bili doma brez slehernega varstva, brezpravni, šikanirani in etiketirani, pa so zato sledili nemški obljudi in povabilu, naj se preselijo v Nemčijo, kjer bodo uživali ugodnosti kot ostali njihovi invalidi.

Redna nemška vojska (Wehrmacht, WM) je imela tri rodove: suhozemsko vojsko (Heer), letalstvo (Luftwaffe) in vojno mornarico (Kriegsmarine). Slovence so mobilizirali večinoma v suhozemsko vojsko, le nekaj odstotkov jih je bilo v mornarici ali letalstvu in bolj posamezniki v drugih enotah.

Mobilizacija je zajela letnike 1908 do 1928 (in delno 1929), skupaj 21 (oz. 22) letnikov na Štajerskem. Na Gorenjskem in Koroškem so vpoklicali letnike 1916–1926 (in posameznike letnika 1927), torej skupaj 11 letnikov.

Iz različnih virov in kombinacij (objavljeno v 3. Zborniku posveta v Mariboru), analiz in sintez podatkov sledi, da so Nemci mobilizirali v nemško vojsko nad 90 000 fantov, od tega na Gorenjskem nad 15 000. V nasprotju s haško in ženevsko konvencijo si je okupator dovolil nasilje s prisilno mobilizacijo prebivalstva okupiranega ozemlja. Ponovno nasilje pa so preživeli doživljali po vojni. Že dolgo se sprašujemo, kdaj bo samostojna država Slovenija našla dovolj moči, da bo ta pomembni del svoje novejšje zgodovine razkrila in opredelila strokovno in objektivno. Republika Slovenija je sicer po dolgem oklevanju sprejela t. i. vojne zakone 17. 10. 1995 z veljavnostjo od 1. 1. 1996 in med njimi tudi zakon o žrtvah vojnega nasilja. Po tem zakonu so dobili mobiliziranci status »žrtve vojnega nasilja«. Ta status omogoča terjati od naše države in od Nemčije določene pravice in zagotavlja predvsem: priznanje v pokojninsko dobo čas, prebit v RAD, Wehrmachtu in ujetništvu, ter pravico do dodatnega zdravstvenega zavarovanja. Tu je treba povedati, da so ostale kategorije žrtev vojnega nasilja pridobile dosti večje pravice, ne nazadnje tudi doživljenjsko rento.

Invalidi mobiliziranci niso bili uvrščeni med invalide po zakonu o vojnih invalidih, tako da so še vedno brezpravni državljani, brez zakonske zaščite in drugih ugodnosti, ki jih priznava zakon že prej priznanim invalidom.

Zakon ZRN, t. i. Gesetz über die Versorgung der Opfer des Krieges (BVG), od 22. 1. 1982 priznava tudi invalidom v Republiki Sloveniji delno preskrbo (Teilversorgung), ki glede na odredbo Zveznega ministrstva za delo ZRN od 1. 7. 1994 dalje znaša za 30-odstotno delovno nezmožnost komaj četrtno tega, kar dobivajo invalidi po drugih deželah, ki jih je v drugi svetovni vojni okupiral nemški rajh in mobiliziral v svojo vojsko. Toda tudi to borno priznanje so si morali izboriti sami invalidi brez vsakršne državne pomoči in jih je država (predvsem bivša SFRJ) pri tem celo ovirala. Mobiliziranci invalidi so od vodstva slovenske države in odgovornih institucij že zahtevali, naj jih zastopa pred Nemčijo, ki je vendar kriva tega vojnega nasilja, in zahteva plačilo rente invalidom in svojcem padlih v vojski in odškodnino vsem žrtvam vojnega nasilja. Žal pa slovenska vlada v teh svojih zahtevkih ni bila dovolj odločna in vztrajna in ni storila niti toliko, da bi ugotovila dejansko število žrtev. Nemška država še vedno vodi žrtve iz Slovenije pod uvrstitvijo OST (vzhod) in ne pod WEST (zahod), kamor dejansko spada Republika Slovenija po razpadu SFRJ.

Številni Slovenci mobiliziranci, med njimi lažji in težji ranjenci, in vojaki iz ujetniških taborišč so se po končani vojni po svoji prostovoljni odločitvi in na svojo lastno željo in tveganje vračali v domovino. Ob prihodu na domača tla sicer niso pričakovali, da jim bo igrala godba v pozdrav. Toda tega, kar so doživljali, pa mnogi le niso pričakovali. Mnogi so izginili ali pa se ponovno znašli v taboriščih in še kje, hodili na utrudljiva zaslišanja, poslušali zasmehljive opazke, zaničevanja, prenašali zalepljene ovojnice s svojo karakteristiko.

Ranjenci, ki so se vrnili, niso bili upravičeni do brezplačnega zdravstvenega varstva, dodatnih tekstilnih in živilskih nakaznic, kakor so jih prejemale priznani invalidi. Številni so bili brez zaposlitve, dostop na višje in visoke šole jim je bil otežen, niso bili upravičeni do štipendij, prav tako tudi ne do posebne srednje in višje šole s skrajšanim – seminarskim programom, namenjene borcem za prido-

bivanje kvalifikacije in boljših delovnih mest. Invalidi tudi niso bili upravičeni do obiska posebnih borčevskih ambulant, oprostitev participacij, nabave ortopedskih pripomočkov itd.

Kako pa obravnavajo »vojake po sili« drugod

Pri nas še zmeraj mnogi mislijo, da so »vojaki po sili« slovenska posebnost, pa ni tako. Poznajo jih vse tiste dežele, ki jih je okupiral nemški rajh, del njihovih moških prebivalcev pa proti določilom 4. haaške konvencije iz let 1899 in 1907 o spoštovanju zakonov in običajev vojskovanja na kopnem mobiliziral v svojo vojsko. Gre za pokrajino Alzacijo in Lotaringijo v Franciji (med 1942–1945 je bilo vpoklicanih 130 000 moških), v Belgiji za okraje Eupen, Malmedy in St. Vith, celo za Veliko vojvodino Luksenburg, na Poljskem za Pomorjansko, Veliko Poljsko in Šlezijo, na Češkem za kraje, ki so jih vzeli za svoje od »Češkega protektorata«, upravne tvorbe, nad katero so zavladali Nemci.

Dr. Bruno Hartman je opravil obširne raziskave, kako prisilno mobilizirane pravno in moralno obravnavajo drugod. Alzaškim in lotarinškim »vojakom po sili« so že leta 1990/91 izplačali odškodnino za »ponižanje, ki so ga morali pretrpeti, ker so bili prisiljeni služiti v tuji vojski«. Denar je v sklad plačala Nemčija.

General de Gaule, vodja Svobodne Francije (France Libre) in predsednikčasne francoske vlade, je že 10. marca 1945, torej še pred koncem vojne, podpisal odlok (Ordonance N 45–364), objavljen v uradnem listu (*Journal Officiel de la Republique francaise* 1945, 11. marec, str. 1276–7), ki priznava pravico do vojaške rente ali invalidnine v nemško vojsko vpoklicanim Alzačanom in Lotarinžanom, seveda pa ne prostovoljcem. Problem je rešila tudi belgijska vlada, ki je od ZRN prejela odškodnino in je leta 1974 sprejela dva zakona: status odpornika proti nacizmu in status prisilno mobiliziranega. Velika vojvodina Luksemburg je povračilo za vojno škodo uzakonila že v začetku leta 1950. Ljudska republika Poljska je že leta 1948 dopolnila zakon o invalidskem zavarovanju (poljski urad. list *Dziennik Ustaw* 1948 št. 150, 1023) tako, da se je njegova veljavnost razširila še na vojake, ki so služili v nemški vojski (1939–1946), če niso bili izločeni iz poljske narodne skupnosti kot sovražniki itd.

Epilog

Ljudje smo pač taki, da zelo hitro pozabimo na vse hudo in neprijetno ter se spominjamo le prijetnih dogodkov. Celo od res hudih doživljajev v teh fantovskih letih je ostal le spomin na posamezne šaljive dogodke. In prav je, da ne obujamo vseh teh davnih, težkih in marsikdaj do kraja obupnih dogodkov. Ni pa prav, da je država tako ravnodušna in brezbržna do vsega tega. Prisilno mobilizirani v nemško vojsko v letih druge svetovne vojne so bili vendar del tega naroda. Njihove solze in kri so prelete po vsej Evropi in še dalj. Kosti slovenskih – gorenjskih, tudi kamniških fantov in mož počivajo vse od Narvika, pa na Krimu in v Vitebsku, po Ukrajini, Besarabiji, Romuniji, Madžarski, Poljski, Franciji in Normandiji, Italiji pri Monte Casinu in drugod. Počivajo pa tudi v naši domači zemlji. S težkim pričakovanjem so se vračali v ta »raj pod Triglavom«, od koder so bili nekdanje nasilno odgnani, toda njihova pot je bila naenkrat nekje nasilno prekinjena in počivajo neznano kje.

Glede na vse povedano, se da spoznati, da ne gre pripisovati kake moralne krivde slovenskim mobilizirancem v nemško vojsko. Doživljali so veliko duševno stisko, ko so po eni strani čutili upravičen odpor zoper nemško zločinsko početje, po drugi strani pa niso hoteli postavljati v življenjsko nevarnost svojih staršev in najbližjih sorodnikov. Niso pa se ustrašili žrtvovati tudi svoja življenja, ko se jim je ponudila priložnost, da se izognejo boju na strani Nemcev, ne da bi s tem hkrati izpostavljali v nevarnost svoje najbližje sorodnike. Slovenski mobiliziranci v nemško vojsko so bili v

resnici žrtve nemškega nasilja nad Slovenci, čeprav triinpetdeset let po vojni niso enakopravno z ostalimi deležni tega priznanja.

Predvsem pa je potrebno eno: ne smemo gledati takratnega časa in dogodkov z današnjimi očmi in mišljenjem.

PRETEKLOST, IDENTITETA, KULTURA

Že je kazalo, da je na Slovenskem debata o preteklosti že davno končana. Bilo je videti, da so se uresničila pričakovanja zagovornikov *post* paradigem – postideologov, postmodernistov, postkomunistov: živeli naj bi v času po koncu ideologij, ko naj bi preteklost postala nekaj »preseženega«; s kolektivno preteklostjo naj bi se ukvarjali le še zgodovinarji, z osebno morda psihiatri. Tedaj sta poslanca Janez Janša in Lojze Peterle dne 5. 11. 1997 vložila v državni zbor v obravnavo predlog resolucije o protipravnem delovanju komunističnega totalitarnega režima in predlog zakona o odpravi posledic komunističnega totalitarnega režima. Njuna teza je:

- komunizem je bil režim, ki je zaradi svoje utemeljenosti na kršenju temeljnih človekovih pravic vreden obsodbe;
- ta obsodba je potrebna, da bi lahko prišlo do preloma s preteklo miselnostjo in prakso, ki sta za demokratično kulturo povsem neprimerni;
- da bo prehod iz totalitarizma v demokracijo res uspešen in da ga tisti, ki so omogočali kršitev človekovih pravic oziroma so jih tudi sami kršili, ne bodo ovirali, je potrebno načelno-deklaratorno, pravno in kadrovsko prekiniti kontinuiteto s komunističnim totalitarizmom.

Že zamrla debata o preteklosti je znova oživila. In povsem jasno je bilo, ko smo v državnem zboru poslušali nastope *pro et contra*, da gre za bistvene stvari. Ljudje so se začeli izrekati: kakšna je naša družba, kakšno je stanje javne zavesti, kaj je bil komunizem, kakšen je slovenski prehod iz totalitarizma v demokracijo, ali jo ostanki preteklega enoumja ogrožajo in če jo, kaj bi bilo potrebno storiti?

Seveda se o koristnosti tega početja mnogi niso strinjali. Iskanje dejstev in izrekanje, kaj nekaj je in kaj je nekaj bilo, ter na podlagi tega izpeljani sklepi, tudi politični in pravni, naj bi bilo, po mnenju nekaterih, ideološko, že preživeto početje, nevarno obstoju demokracije na Slovenskem. Tako je Boris Jež zapisal: »... nekaj takega je bilo petinštiridesetega, ko se je partija – milom ili silom – spravila nad duše ljudi. Ideološka prevzgoja pa praviloma ni kako intelektualno prepričevanje in argumentiranje, ampak je predvsem odstranjevanje raznih Sokratov ... Sokrata so pahnili v smrt, ker ga niso mogli premagati z argumenti. Pri nas se tudi neka politična in celo svetovnonazorska opcija ne more prebiti z argumenti, zato si poskuša pomagati z zakoni, ki bi določili državne bogove in njihovo nedotakljivost. To smo enkrat že doživeli, zato ni nobenega zagotovila, da se ne bo – seveda v drugačni obliki – ponovilo. In Slovenija se bo po nekaj letih demokracije in svobodnega duha spet vrnila v svoje normalno stanje.«¹ Skratka »vampirski ugriz prejšnjega režima v vrat demokracije«, kot je dejal Darko Štrajn.²

Tako torej! Tudi nasprotnikom debate o preteklosti naj bi šlo za vprašanje demokracije; vpraševanje o našem odnosu do preteklosti in zahteva po njenem ovrednotenju sta nevarna obstoju demokracije, saj spominjata na prakso preteklega enoumja. Zato bi bilo morda bolje, da za debato o preteklosti v demokraciji ne bi bilo prostora.

Tu se je potrebno resnično ustaviti. In se tudi resnično vprašati o naši preteklosti. Pa o argumentih in njihovi moči. Sicer bomo pot nadaljevali kot Odiseji, ki se po dolгих in težkih blodnjah prav ničesar ne spominjajo, tudi tega ne, kdo pravzaprav so. Ko zaradi amnezije v resnici ne bomo več

¹ Boris Jež: Kriton, *Asklepiu smo dolžni petelina!* Delo, 13. 12. 1997.

² *Vampir na vratu demokracije.* Delo 21. 11. 1997.

znali ločevati med demokracijo in totalitarizmom, med demokratično in nedemokratično prakso – in to se nam lahko kaj hitro zgodi – in ne med močjo argumentov in močjo glasilk, bomo pristali v brezumju. In tedaj morda res ne bo pomembno, ali je to totalitarno ali demokratično brezumje.

Pomislimo, kako bi bilo, če se Odisej³ po svojem povratku na rodno Itako v resnici ne bi bil ničesar spomnil. »Kaj se ti je zgodilo, Odisej?« bi ga vprašala Penelopa. »Se ne spomnim.« Za Penelopo bi to še nekako bil prepoznaven stari Odisej. Čeprav ji o letih blodenj ne bi imel kaj povedati, bi ga seveda še vseeno prepoznala. Vendar morda zanjo ne bi bil več Odisej, kakršen se je bil odpravil na pot. Drzna dejanja, ki jih je pozabil in o katerih ji ni mogel pripovedovati, dejanja, ki so bila logična posledica njegovega značaja, bi bila izginila v pozabo. Penelopa bi bila morda kljub ljubezni podvomila: Odisejeva dejanja bi zanjo utegnili postati dejanja, ki se nikoli niso zgodila. O njih pač ničesar ne ve in tudi Odisej se ne more ničesar spomniti. Odisej ni torej na svojem dolgoletnem beganju storil nič nenavadnega in junaškega. Ali bi to sploh še bil stari pogumni, zviti in pametni Odisej? Kajti Penelopino vprašanje je v bistvu tole: »Kdo pravzaprav si, Odisej?«

Osebna zgodba je tisto, kar človeka vzpostavlja kot točno določeno osebo, enkratno in različno od vseh drugih. Človek brez zgodbe je človek brez identitete, Odisej brez spomina. Pa tudi če bi se naš Odisej spominjal vseh podrobnosti, vendar bi Homer njegove zgodbe ne bil zabeležil in je tako ne bi bil razširil po svetu, mi Odiseja ne bi poznali. Če zgodbe nekega človeka nihče ne pozna, ni njegova stvarna eksistenca seveda v ničemer prizadeta. Vendar pa v tem primeru obstaja kot anonimni človek. Javno razsežnost dobi šele s tem, ko njegovo zgodbo poznajo tudi drugi. Zgodovinsko razsežnost dobi le z ohranitvijo v spominu mnogih ljudi. Anonimni človek je kakor človek, ki bi se na sodišču zagovarjal brez prič. Verodostojnosti njegove zgodbe ne bi mogel nihče pritrditi in porota bi vanjo dvomila. Prav tako je tudi v zgodovini; neka osebna zgodba postane za ljudi nekaj realno obstoječega šele takrat, ko se zgodi pred pričami. »Prisotnost drugih, ki vidijo, kar mi vidimo, in slišijo, kar mi slišimo, nam zagotavlja realnost sveta in nas samih,« je zapisala Hannah Arendt.⁴

V junijski Zavezi smo lahko brali: »Med ljudmi se širi glas – država kot v toliko drugih primerih o tem ne ve ničesar – da leži okoli Celja, v njegovi bližnji in širši okolici, okoli trideset do štirideset tisoč ljudi, ki so jih maja in junija 1945 tam množično pomorili in potem za silo zagreblji. Če je to res – pravzaprav bi morali reči, ker je to res – potem smemo reči tudi, da je Celje oblegano mesto: da v jarkih okoli mesta leži vojska, ki sicer nič ne more, a je vendar še vedno vojska in v nekem posebnem pomenu še vendarle nevarna. Nihče je namreč še ni pokopal, ampak so jo samo zagreblji, kar jo na skrivnostni način dela še živo.«⁵ Kako pravilno je bilo to zapisano; o tam ležečih pomorjenih ljudeh »uradno« komaj kaj vemo, upravičeno pa lahko domnevamo, na kakšen način so bili pobiti in od koga, kdo so in približno koliko jih je. In zaradi te njihove uradne nepriznane prisotnosti, zaradi tega, ker jih ni nihče pokopal, ampak ležijo zagrebeni kot anonimni ljudje, kot nezgodovinske osebnosti, kot sence polpretekega obdobja, zaradi vsega tega so ti nesrečni ljudje na skrivnosten način še vedno živi. Postavljajo ogledalo naši uradni zgodovini – takšna kot je, lahko obstaja le zaradi njihovih zasutih ust.

»Karelski gozd – množičen grob za 9111 zapornikov,«⁶ sem poleti bral v Delu. »V porumenelih arhivih so našli podatke o pobitih in o tem, kje so njihovi grobovi ... eksekutorji še vedno nezna- ni ...« Nesrečniki so bili zaporniki iz gulagov, ki so tam gradili kanal med Baltikom in Belim morjem.

³ Za hip pustimo ob strani vprašanje, ali je bil Odisej dejansko obstoječa oseba ali ne. Recimo, da je bil zgodovinska oseba in ne le plod Homerjeve ustvarjalne domišljije.

⁴ Hannah Arendt: *Vita Activa*. Knjižna zbirka Krt, Ljubljana 1996, str. 52.

⁵ *Aktualni kulturno-politični komentar Nove slovenske zaveze*. Zaveza, letnik VII, št. 2, junij 97, str. 1.

⁶ *Grozljivo odkritje po šestdesetih letih*. Delo 14. 7. 1997.

Sledijo podrobnosti. Berem: »Zapornike so pred smrtjo slekli, jim zvezali roke in noge, nato pa so pripadniki NKVD vsakega posebej pobili s strelom v glavo.« V mislih si lahko izrišem grozljive prizore ... Tako je torej bilo. Ali približno tako. Vsekakor pa so o tem zabeleženi podatki v arhivih. In našli so grobišča, odkopali posmrtno ostanke. Vse je zabeleženo, morda so znana tudi imena pobitih. Sedaj za to vsi neizpodbitno vedo. Morda se je prej o tem samo potihem in v strahu govorilo. Morda je za to stvar vedelo le malo navadnih ljudi, verjetno le svojci pobitih. Za večino, ki je živela v prvi komunistični državi, ti mračni dogodki verjetno sploh niso obstajali. Zanje se ti dogodki sploh niso zgodili. O tem pa so sedaj poročali časopisi in elektronski mediji. Ljudje so brali in poslušali. Tako torej.

Točno vemo, kaj se je zgodilo v Rusiji v Karelskem gozdu. Ali natančneje: danes točno vemo, kaj se je tam zgodilo. Ne vemo še, kaj se je zgodilo v okolici Celja. Govori pa se, kaj se je tam dogajalo. Skoraj gotovo bomo o tem več vedeli jutri. Kajti stvarna, zgodovinska dejstva so neizbrisni in zgovoren dokaz. Homer nam pravi, da Odisej ni bil le hraber in pretkan človek, temveč tudi lažnivec. Če bi le on sam pripovedoval svojo zgodbo, bi lahko zdvomili v njeno resničnost. Čeprav se le sam vrne na rodno Itako, ni brez prič. Njegova zgodba je verodostojna. Pripoveduje nam jo namreč ne le on, temveč tudi bogovi. Njegova zgodba dobi s tem javno razsežnost, dogajala se je pred pričami. Če skeptični bralec Odiseju pač ne more verjeti vsega, mu božanske priče izderejo poslednje korenine dvoma. Tudi celjski dogodki imajo svoje priče. V okolici Celja še danes živijo priče tistih dogodkov. Sploh pa nam o tem zgovorno pripovedujejo tam odkrite zagrebene kosti.

Naš občutek za realnost je v odločujoči meri odvisen od prostora javnosti. Prostor javnosti je kot oder, na katerega posveti luč in omogoča, da se na njem pojavi nekaj, kar je bilo prej skrito v temi. Pogledi ljudi so kot luči, ki osvetlijo oder, na katerem so se do tedaj odigravale predstave, ki jih nihče ni videl. Izrišejo se igralci, osvetlijo se dejanja. Razum nam zastavlja potrebo po razumevanju dogodkov. Zastavljajo se vprašanja. Ali vsaj: smejo se zastavljati. Postavljajo se zahteve po pojasnitvah. Oziroma: vsaj smejo se postavljati. Pogled na oder, ki nam razkrije dogajanje, je preiskujoč, sprašujoč in, končno, ugotavljajoč. Seveda pa je lahko tudi – kar ni tako redek pojav – sklep: človek opazi, a ne vidi.

Jeseni 1997 smo lahko brali, prav tako v Delu, o sojenju v Franciji. Nekdanji visoki funkcionar vichyske vlade in tudi kasnejši visoki državni funkcionar v povojni Franciji, Papon, mora odgovarjati za zločine proti človeštvu. Obtožnica ga bremeni sokrivde za deportacijo in kasnejšo smrt 1500 Židov. Neka mračna zgodba izpred petdesetih let dobiva vse jasnejše obrise. In jeseni se je razgrnilo še eno zagrinjalo, ki nam je zastiralo skrivnostni oder jeklenih niti oblasti in moči: razkrivati se je začela zgodba o med vojno naropanjem židovskim zlatu in njegovi usodi. Preko časopisnih poročil in sedaj tudi mednarodnih konferenc smo vstopili v do tedaj strogo varovani in tajni svet velikih, mednarodnih financ. Dobro organiziran državljanski pritisk, vztrajne zahteve po razjasnitvi temeljnih dejstev in ozadij preteklih dogodkov so ustvarili luč javnosti, ki je posvetila v do tedaj povsem temno področje zgodovine. »Ne govorimo več o tajnih računih in tihi diplomaciji v zakajenih sobah, ampak o javni areni. V javni areni sva Israel Singer in jaz desetkrat močnejša od najmočnejše švicarske banke,«⁷ je dejal Avraham Burg, predsednik Židovske agencije, ki mu je po dveh letih uspelo doseči objavo imen lastnikov bančnih računov, žrtev nacionalsocialističnih koncentracijskih taborišč. Sedaj že vidimo jasneje. Še pred nedavnim prikrita ali pa javno neizgovorjena dejstva so z javnim razkritjem stopila v areno javnosti, v katero ni vstop nikomur onemogočen, vsem pred oči. Jasno – vidi, kdor hoče videti. Vendar pa um do vsega tega ne more biti indiferenten. Na podlagi razkritih dejstev in opirajoč se na tisto vedenje človeškega rodu, ki mu pravimo kultura, pride do neizogibnih sklepov, vrednotenj

⁷ *Nisem sovražnik Švice in banke niso moje sovražnice*. Pogovor z Avrahamom Burgom, Delo 5. 8. 1997.

in védenja. In to je govorica argumentov. V svetu kulture in v kulturnem svetu ima svojo moč. Nemogoče je, da bi se človekova zavest po takšnih razkritjih ne spremenila. S tem pa je v zavesti ljudi dejansko priznana zgodovinska realnost ravnokar razkritih dejstev.

Evropa se torej v teh časih ponovno sooča s svojo preteklostjo. S svojo totalitarno preteklostjo. Jeseni, prav ob obletnici oktobrske revolucije, je v Franciji izšel zbornik z naslovom Črna knjiga komunizma;⁸ kaj se je dogajalo, kdo so bili glavni akterji, koliko žrtev je zahteval ta zgodovinski eksperiment? Na nobeno od teh vprašanj še ni dokončnega odgovora. Vendar je že gotovo, da je celotno število žrtev komunizma verjetno več kot sto milijonov. Osem let po sesutju komunizma v Evropi in nekdanji Sovjetski zvezi smo že bližje končni bilanci. Oder zgodovine je vse bolj osvetljen. Mnogi bodo v svetlobi bolje videli. Črna knjiga komunizma je med najbolje prodajanimi knjigami v Franciji.

Na pot odkrivanja svoje zgodbe smo stopili tudi mi. Pravzaprav smo na njej že ves čas od propada komunizma v Sloveniji pred sedmimi leti. Za naše odkrivanje in soočanje s preteklostjo je značilna odsotnost nekih temeljnih spoznanj o naši preteklosti, ki bi bila tako temeljna, da bi za zavest postala takorekoč aksiomatična in zavezujoča ter nam postavila izhodišča za pot v demokracijo. Kaj je z našo žametno revolucijo? Se je sploh zgodila? Ali že živimo v normalni, dobro delujoči demokraciji? Morda pred našimi očmi poteka žametna restavracija? To so prava vprašanja prehoda iz totalitarnega komunizma v demokracijo, ki pa se na Slovenskem v bistvu nikoli niso javno zastavljala in se o njih javnost nikoli ni poglobljeno spraševala. Nekateri posamezniki so o tem sicer ves čas od leta 1990 naprej razmišljali in pisali (med njimi zlasti Justin Stanovnik, Jože Pučnik in Viktor Blažič), vendar so se med tem v veliki politiki dogajale druge reči: takoj po prvih svobodnih volitvah je bila v javnost večše lansirana obtožba demokratičnih sil, češ da so revanšistične. Jež je nekaj pisaril o preštevanju kosti, nakar se je po padcu Demosove vlade začelo obdobje velikih, »zgodovinskih« koalicij med posameznimi novonastalimi, izvirno demokratičnimi strankami in strankami, ki so se v demokracijo pretelovadile kot naslednice nekdanje Zveze komunistov in njenih satelitov. Vse je bilo v najlepšem redu in debate o preteklosti v javnosti ni bilo, razen poleti leta 1993, ko je Delo objavilo tajni dosje poslanca Zmaga Jelinčiča, iz katerega naj bi bilo razvidno, da je več let sodeloval s tajno policijo. Prava debata se je, kot rečeno, začela šele jeseni 1997 s pobudo obeh omenjenih poslancev. Tedaj smo Slovenci (vsaj za nekaj časa) zopet stopili na Herodotovo pot; skušali smo opazovati dejstva in ponovno smo se začeli izrekati, kaj je. In to o bistvenih rečeh.

Pri tem smo lahko kaj hitro ugotovili naslednje: v parlamentu sta se takoj oblikovali dve strani, ki sta vedno jasno razmejeni pri vseh bistvenih rečeh, ki se dogajajo v slovenski družbi in politiki. Oba predloga sta padla, kar je bilo, glede na razmerje moči v parlamentu, mogoče pričakovati. Seveda pa še vseeno ostaja vprašanje o naši preteklosti, o odnosu, ki naj ga do nje zavzamemo, o tem, ali ta preteklost sploh vpliva na sedanost in če vpliva, kakšen je ta vpliv. Ta vprašanja ostajajo kljub trenutnemu razpletu v parlamentu, saj so bistvena vprašanja našega političnega življenja, naše javne zavesti; ob njih izrekamo svoj vrednostni svet, ob njih zavzemamo temeljna izhodišča našega delovanja v družbi, našega vrednotenja in pojmovanja sveta, v katerem živimo. To so osnovna vprašanja vzpostavitve demokratične kulture. Morda zvenijo te besede usodno; toda spomnimo se še enega znamenitega stavka izpod peresa že prej omenjenega novinarja, ki smo ga lahko brali v Delu. Boris Jež je zapisal tudi: »... s čisto pravnega vidika je prejšnjemu režimu komaj kaj očitati ...«⁹ Da ti vzame sapo! To se je zapisalo dne osmega enajstega tisoč devetsto sedemindvetdeset, sedem let po padcu komunizma na Slovenskem. In to mnenje ni bilo osamljeno. V parlamentu smo namreč podobna

⁸ Robert Laffont, *Le livre noir ou comunisme*, Paris 1997.

⁹ Boris Jež: *Lojzetova inkvizicija*. Delo 8. 11. 1997.

mnenja lahko slišali s strani nasprotnikov predlogov resolucije o protipravnem delovanju komunističnega totalitarnega režima in zakona o odpravi posledic komunističnega totalitarnega režima: v sistemu, ki je naredil mnogo dobrega, je prišlo do določenih deformacij, vsekakor pa je bil jugoslovanski sistem nekaj čisto drugega, kot je bil to realni socializem v varšavskem paktu. Resolucija in zakon pomenita »začetek uvajanja mračnjaštva« na Slovenskem; šlo naj bi za napad na človekove pravice, saj bi jih kratila tistim, ki imajo »drugačno politično prepričanje«.

Tisti hip, ko je možno povsem brez zadržkov izreči trditev, da je s čisto pravnega vidika prejšnjemu režimu komaj kaj očitati, tisti hip je seveda jasno, da je z našim odnosom do stvarnosti nekaj hudo narobe. Povsem nesmiselno bi bilo na tem mestu naštevati, kaj vse je bilo s prejšnjim sistemom z vidika človekovih pravic in civilizacijskih pridobitev zahodne civilizacije narobe (praktično je bilo vse narobe!). Osupljivo je, da je sedem let po padcu železne zavesе slika o preteklosti že tako močno izkrivljena! Da zavest o več deset tisoč pobitih in več kot dvakrat toliko sodno preganjanih, da zavest o vseh neštetih sistemsko vsebovanih kršitvah človekovih pravic in o vzporednem tajnem pravnem sistemu z uredbami, ki so še do prvih svobodnih volitev leta 1990 omogočale vzpostavitev koncentracijskih taborišč za politične nasprotnike, da torej zavest o vsem tem ne predstavlja tiste samoomejitve v izrekanju misli in stališč, ki bi enostavno zaradi očitne neskladnosti z dejstvi ne dovoljevala izreči omenjenega stavka, to nam veliko pove o našem odnosu do resničnosti! Vzroke za to izgubo čuta za resničnost – kajti to ni nič drugega kot izguba čuta za resničnost – lahko najdemo v polstoletnem življenju v ideološkem svetu, ki je bil zgrajen na temeljnem zanikanju celostne stvarnosti, na podrejanju sveta oziroma njegove interpretacije totalitarni ideologiji. Izguba čuta za resničnost nam tudi govori, da je naša misel usodno neodprta izkustvu in njegovi totaliteti. Izreči je mogoče kakršnekoli stavke, pa um ne bo protestiral. Zato je sedaj tudi čas, da premislimo svoj miselni in spoznavni aparat: na kakšen način se približujemo stvarnosti in kako jo vrednotimo, da smo šele sedaj, sedem let po padcu totalitarizma, začeli s temeljito razpravo o preteklosti in ugotovili, da z našim odnosom do prehoda iz totalitarizma v demokracijo verjetno nekaj ni v redu? In to velja tudi za tako imenovani »demokratični pol«. Kajti prav na začetku so njegovi najvišji politični predstavniki govorili, da je bila dovolj ena revolucija, kar je pričalo o povsem neadekvatnem odnosu do stvarnosti same in do zahtev po ovrednotenju totalitarne preteklosti. V vseh ostalih srednje- in vzhodnoevropskih državah, ki so izšle iz komunističnega totalitarizma, je debata o preteklosti tekla od samega padca železne zavesе naprej, in to na bistveno bolj stvaren in intelektualen način. Vse te države so na podlagi proučitve svoje stvarnosti tudi sprejele ustrezne izjave in zakone v svojih parlamentih. Seveda so to zadnje lahko storile zato, ker je bilo razmerje političnih sil ugodno za tak korak. Toda to je drugotnega pomena. Poglavitno pri tem je bilo, da so zagovorniki diskontinuitete s preteklostjo vedeli, da je potrebna javna diskusija o preteklosti in njeno ovrednotenje. Bistveno je torej, da se zavemo dejstva, da je v demokratični kulturi vsako javno življenje v prvi vrsti intelektualno, šele nato politično. Vsekakor je obravnava preteklosti večplasten proces, ki pa mora izhajati iz intelektualnih zahtev, zahtev po spoštovanju resnice in potrebe po mentalni higieni. Od tod lahko sledi spoznanje politične nujnosti po ovrednotenju preteklosti in od tod izpeljanih pravnih postopkih, o čemer je pisal Jože Pučnik v času, ko se je v javnosti pojavil Jelinčičev dosje in smo se prvič začeli spraševati o naši »zamolčani« preteklosti: »Zaradi pomanjkanja časa in zaradi operativne učinkovitosti, ki naj bi jo omogočila takšna ocena, do nje ni mogoče priti mimo politike. Samo politika omogoča s svojo metodo sistematičnega poenostavljanja obvladati nepregledna nasprotja med različnimi prehodnimi ocenami. Vendar to ne sme biti vse. Samo politika sama zase te naloge ne more opraviti. Potrebno je intenzivno sodelovanje celotnega kulturnega področja ... V intenzivni javni razpravi o natančno formuliranih vprašanjih bi se lahko v razmeroma kratkem času izoblikovalo ... večinsko mnenje slovenske javne zavesti. Povsem gotovo je, da popolne enotnosti pri takšni oceni ni mogoče doseči: vse preve-

liki so konflikti interesov in vrednot. Zato je potreben politični instrument: poenostavitev na podlagi večinskega mnenja, dobljenega morda z objektivno raziskavo javnega mnenja, referendumom ali glasovanjem v državnem zboru.«¹⁰

Bistven je torej odnos do stvarnosti. Odnos do naše skupne preteklosti. Potrebno je v prostoru javnosti razgrniti in osvetliti dejstva, saj preteklost ni last nobenega posameznika, pač pa je to naša skupna last. S svojo totalitarno, komunistično preteklostjo se moramo soočiti. In to v prvi osebi ednine in v prvi osebi množine, kot je o tem razmišljal Juergen Habermas, ko se je spraševal, kaj za Nemce pomeni opraviti s preteklostjo danes.¹¹ Vsi skupaj smo živeli v totalitarnem komunističnem sistemu in vsakdo izmed nas je bil njegova žrtev in hkrati njegov sestavni del. Pri tem je potreben pravi časovni zajem. Začnemo lahko samo na začetku, in ta je pred samim začetkom revolucije – zakaj je do nje sploh prišlo, ali sedaj, po tragični izkušnji zgodovinskega eksperimenta lahko ugotovimo, ali so zanj sploh obstajali »upravičeni« razlogi? – in nikakor šele konec druge svetovne vojne na Slovenskem. Potrebno je raziskati in ovrednotiti dejstva v zvezi z dogajanjem med drugo svetovno vojno na slovenskih tleh; kaj je pomenila ustanovitev PIF in nato njeno preimenovanje v OF, kako je na začetek vojne reagiralo demokratično izvoljeno slovensko vodstvo, kako je prišlo do vosovskih ubojev, kako in zakaj so se organizirale vaše straže, kako je bilo s Kočevskim procesom, kako je nastalo domobranstvo in sodelovanje z okupatorjem, je bilo to sodelovanje mednarodnopravno še dopustno ali ne, kaj pomeni Dolomitska izjava itd. itd. Potrebno je osvetliti vse množične poboje, vse poveljne množične sodne procese, natančno popisati vse načine kršenja človekovih pravic, vse množične načine represije. Potrebno je pridobiti vse arhive in omogočiti vsem ljudem vpogled v njihove dosjeje, če obstajajo, in raziskati celotni sistem rekrutiranja državljanov za sodelovanje s tajnimi službami. Potrebno je osvetliti ideološke temelje komunističnega totalitarizma in v njih poiskati podlago za kršitve človekovih pravic v praksi za storjene zločine proti človeštvu.¹² In še in še. A enkrat se je treba lotiti vsega tega dela. Od začetka do konca, do poprave krivic in vrnitve osebne časti vsem, ki jih je pretekli režim preganjal na podlagi ideoloških predpostavk. Tako so postopali v bivši Vzhodni Nemčiji. Rezultat: Gauckov inštitut razpolaga s približno 200 kilometri arhivov – dosjejev o posameznih državljanih! – nekdanjega ministrstva za državno varnost. Letos je izšla knjiga angleškega zgodovinarja Timothyja Gartona Asha *Dosje*.¹³ V njej premišljuje, ob branju svojega dosjeja, ki ga je našel v Stasijevih arhivih, o komunističnem režimu: kakšno je bilo življenje pod komunizmom, kaj je potrebno storiti, kako se soočiti s preteklostjo. Arhivi so razkrili, da je imela vzhodnonemška komunistična tajna policija leta 1988 približno 170 000 neformalnih sodelavcev, od teh je bilo 110 000 rednih informatorjev. To pomeni, da je bil na vsakih petdeset odraslih državljanov en informator! Ministrstvo za državno varnost je imelo 90 000 zaposlenih. Nemci se danes temeljito soočajo s svojo preteklostjo. Leta 1996 je Gauckov inštitut razpolagal z 234 milijoni mark proračuna. V inštitutu je polno zaposlenih 3000 ljudi. Od padca Berlinskega zidu do junija 1996 je inštitut opravil 1,7 milijona preiskav, 1 milijon vzhodnih Nemcev je samih poizvedovalo, kaj je o njih zabeležila tajna policija. Še lani, sedem let po padcu zidu, je inštitut dobil 14 000 prošenj za vpogled v arhive. Seveda je težko reči, kakšni bi bili primerljivi podatki za Slovenijo. Ne glede na obseg tajnih služb in število

¹⁰ Jože Pučnik: *Breme preteklosti*. Nova revija, letnik XII, št. 136/137, avgust–september 1993, str. 949–950.

¹¹ Juergen Habermas: *Kaj pomeni »opraviti s preteklostjo« danes?* Časopis za kritiko znanosti, letnik XXI, 1993, št. 152–153, str. 127–142.

¹² Stéphane Courtois, urednik zbornika *Črna knjiga komunizma*, na podlagi tritretstoletne bilance komunizma zapiše (str. 13), da je »zločinska razsežnost komunizma« ena od »lastnih dimenzij celotnega komunističnega sistema« v vseh obdobjih njegovega obstoja.

¹³ Timothy Garton Ash: *The File*. Random House, New York 1997.

Ljudi, ki so bili zajeti v njihove lovke, se je potrebno jasno zavedati, da je bil tudi naš politični sistem komunistični totalitarizem. Vsekakor bi tudi v Sloveniji morali ustanoviti neodvisen inštitut za preučevanje naše komunistične preteklosti, nekakšen dokumentacijski center. Na podlagi pridobljenih podatkov in jasno razkritih dejstev se bomo morali soočiti z našo preteklostjo ter sprejeti skupno in osebno odgovornost zanjo. Osvetljena dejstva, javno razkrita, bodo sama govorila zase. Vendar bo ob tem potrebno naše skupno in tudi osebno razsojanje o preteklosti in naši vlogi v njej. Prepričan sem, da bi imel takšen samopremislek katarzični učinek in bi deloval kot vzpodbuda za svobodnjaško politično kulturo. Pomagal bi vzpostaviti državljansko, civilno zavest. Vanjo bi zopet priklinal izgubljeni občutek za družbeno pravičnost. Ves ta proces bi imel izobraževalno moč. Zato je obravnava preteklosti stvar nas vseh in ne le nekaterih. Značilne so misli, ki jih je v času, ko je prišel v javnost Jelinčičev dosje, v nekem intervjuju s pomenljivim naslovom Zanesljiv koalicijski partner izrekel Ignac Polajnar, tedaj vodja poslanske skupine SKD, v prejšnjem sklicu državnega zbora pa predsednik raziskovalne komisije, ki je proučevala povojne množične poboje: »Upam, da bo v slovenskem političnem prostoru prevladala misel, da s preteklostjo razčistimo na način, ki ne bo v nedogled samo s temi problemi zaposloval vseh, ampak predvsem tiste ljudi in organe, ki jih bomo za to pooblastili. Če se bomo vsi ukvarjali s temi stvarmi, potem je nevarno, da ne bomo znali razlikovati, kaj je ta hip temeljno in kaj ne ... Poglavitno vprašanje namreč je, ali smo sposobni živeti v samostojni državi zares demokratično, ali smo sposobni utrditi svojo gospodarsko strukturo, jo demokratizirati in tako Slovenijo popeljati v Evropo, ali še bolje, tudi Evropo navdušiti za Slovenijo in jo pripeljati k nam.«¹⁴ Kako zgrešeno stališče, kajti preteklost je naša skupna last in ne le zadeva nekih pooblaščenih organov! Temeljno v tem hipu je spoznanje nas vseh, kakšna je naša preteklost bila, in spoznanje, da s preteklo miselnostjo in prakso ne bomo nikamor prišli, tudi v Evropo ne. V takšnem samopremisleku morajo vsi državljani spoznati, da življenje v polisu narekuje nek etos, ki je seveda povsem drugačen od tistega, ki ga je pol stoletja privzgajala družbeno-moralna vzgoja v socializmu in ki je del naše skupne patologije. Samo spomnimo se, kaj je v uvodniku v Sobotno prilogo Dela zapisala Alenka Puhar poleti 1993, ko smo se soočili z Jelinčičevim dosjejem: »Od te pomladi dalje postaja jasno, da je bilo v taktiki uglajenega postkomunizma, ki jo je ubrala Slovenija, poleg prednosti tudi nekaj slabosti. Mogoče je najhujša ta, da so se z njo zabrisala merila med prav in narobe, med kaj se sme in kaj se ne sme. ... In tako torej danes imamo, kar pač imamo: Moralo, ki se je v petinštiridesetih letih udomačila v definicijo, znano v učbenikih o represivnih sistemih medsebojnih odnosov. Tam piše, da se v takšnih okoliščinah morala oblikuje pod zunanjim pritiskom kazni; se pravi, da v njej oblikovani ljudje sprejmejo za moralo to, kar jih obvaruje pred kaznijo.«¹⁵ Da, tudi takšni so bili še pred nedavnim, pred štirimi leti, uvodniki v Sobotni prilogi!

Če pa se ne bomo podali na pot poglobljenega premisleka in ovrednotenja naše skupne preteklosti, ki naj pripelje do dokončne opustitve mentalitete in politične prakse iz časa totalitarizma, bomo mimogrede zdrknili v nove, v zgodovini še nepoznane oblike kolektivnega brezumja, apatije in cinizma, ki nas bodo zacementirale v kriptototalitarnem sistemu, v katerem seveda ne bo govora o kakšni družbeni, politični pravičnosti, saj bodo v njem kraljevali polaščevalnost, brezpravje in egoizem, razvit do neslutelih razsežnosti. Da pretiravam? Samo pogledjmo. Zginili so skorajda vsi arhivi nekdanje tajne policije (Udbe), korupcija se bohota (afera R + 3 je le ena od zadev, ki jih lahko uvrstimo v poglavje korupcija), v Sloveniji mora vsak, ki je bil v preteklosti obsojen zaradi političnih kaznivih dejanj, sam zaprositi za obnovo postopka in plačati pravno pomoč. Pri tem pa se mu bo prav lahko

¹⁴ *Zanesljiv koalicijski partner*. Pogovor z Ignacem Polajnarjem, Delo, Sobotna priloga 24. 7. 1993, str. 19.

¹⁵ Alenka Puhar: *Higiena s Kolonjsko*. Delo, Sobotna priloga 24. 7. 1993, str. 17.

zgodilo, da bo ponovno spoznan za krivega; kazenski zakoni, ki so bili v Sloveniji sprejeti v obdobju komunizma, se namreč še danes uporabljajo, kadar tečejo obnove postopkov oziroma kadar vrhovno sodišče odloča o zahtevi za varstvo zakonitosti. Kadar vrhovno sodišče razveljavi ali spreminja sodbe, ne sodi po sedanjih, pač pa po tedanjih zakonih, zakonih totalitarne države. Tako nekdo, ki je bil tedaj obsojen na podlagi ideoloških predpostavk kot sovražnik totalitarnega, komunističnega režima, danes še vedno ostaja obsojen, razen če ni bila v takratnem procesu narejena kakšna strokovna napaka! Privatizacija, ki se končuje, je v zelo veliko primerih navadna kraja družbenega premoženja, sodnega epiloga pa za nobeno od afer še nismo doživeli! Zakon o popravni krivic, ki jih je povzročil komunistični režim, je bil sprejet šele predlanskim, šest let po padcu komunizma, tik pred volitvami, ker pa so odškodnine vezane na zakon o odškodninah, ki že nekaj let tiči v vladnih predalih, je zakon o popravni krivic mrtva črka. In še vedno ne vemo, kje so zagrebene žrtve povojnih pobojev, niti ne vemo, kdo so žrtve in koliko jih je bilo! Seveda bi lahko še in še naštevali. A naj bo to dovolj za naš razmislek o tem, kje smo in kam gremo, če se ne bomo še pravočasno ustavili in spremenili smeri. Življenje, ki naj bo avtentično, odgovarjajoče stvarnosti in osnovni intelektualni poštenosti, pa zahteva, da vztrajamo na Herodotovi poti, na katero smo se podali, in da se izrekamo, na podlagi dejstev in njihove razumske osvetlitve, kaj nekaj je in kaj je nekaj bilo. Iščimo ime za stanje, v katerem smo bili, v katerem smo in v katero lahko kaj hitro zaidemo. Resolucija parlamentarne skupščine Sveta Evrope št. 1096 o ukrepih za razgradnjo dediščine bivših komunističnih totalitarnih sistemov govori o žametni restavraciji totalitarnega režima.

Vprašanje spomina in identitete je temeljno vprašanje vsake kulture, če seveda pojmujeemo kulturo kot tisto, kar nas umešča v območje tistega, kar spoznavamo za vredno, dobro in smiselno, kot tisto, kar so spoznavali že pretekli rodovi in je naša naloga in zavezanost, da nadaljujemo, a tako, da sami znova osmišljamo temeljne vrednote in jih aktualiziramo v svojem življenju. Kultura je torej možna le ob vsakokratnem ponovnem osmišljanju in potrjevanju svoje identitete. Nikakor pa si ne morem zamišljati demokratične kulture, v kateri človek ne bi imel možnosti izrekanja, kaj nekaj je, v kateri se njegove ugotovitve, kaj nekaj je, ne bi mogle soočiti s stališči drugih, in tako preizkušati tudi verodostojnosti svojega odnosa do dejanske stvarnosti. Samo v svetu, v katerem se lahko vsakdo izreka o tem, kaj nekaj je in sooča svoje mišljenje in razsojanje z mišljenjem in razsojanjem drugih. Samo v pluralnem svetu je mogoče doseči in udejaniti objektivnost o naših skupnih zadevah, kar ni nič drugega kakor temeljna pravičnost. Samo v pluralnem svetu, ko je človek soočen s pluralnostjo kot temeljno danostjo, vredno vsega spoštovanja, se je mogoče dvigniti nad osebni interes in razumeti objektivnost kot temeljni pogoj življenja v takšnem svetu. In da bo povsem jasno: trditev, da ima vsakdo pravico do svojega političnega prepričanja, ima neke objektivne meje, kolikor želimo ohraniti možnost pluralne družbe; kajti pripadnost totalitarizmu oziroma aktivna podpora totalitarizmu ni »drugačno politično prepričanje«, temveč prepričanje, ki logično vodi v preganjanje vsakega drugačnega političnega prepričanja. V družbi, v kateri se nekaterim ne bi bilo dopuščeno izrekat, kaj nekaj je, se skupni prostor, prostor javnosti, v katerega naj bi imel vsak državljan dostop, sploh ne more oblikovati, saj se lahko v njem o skupnem izreka le tista skupina ljudi, ki si lasti celotno razpolaganje z družbeno stvarnostjo – njeno preteklostjo, sedanjostjo in prihodnostjo. Značilno je geslo »pustite preteklost zgodovinarjem«. Ne bi ga mogli bolje tolmačiti, kot je to storil Justin Stanovnik: »... gre za to, da se iz vitalnih področij javnega življenja izključi človek ... v kulturni funkciji kompetentnega nosilca skupnega spomina ... To je misel, ki jo že po sebi nosi protidemokratski vzgon.«¹⁶ Skupni človeški svet v takšni družbi razpade, ostaja le predstava o njem, ki jo uveljavljajo ljudje, ki

¹⁶ Justin Stanovnik: *Levica in zgodovina*. Zbornik Dom in svet, Slomškova založba Maribor 1992, str. 28.

razpolagajo z družbo. Čut za resničnost se izgubi. Ostali so iz skupnega človeškega sveta odrinjeni, saj jim je preprečeno, da bi ga sooblikovali. Še več, v takšni družbi ljudje, ki se ne morejo izrekati, kaj nekaj je, obstajajo le še kot anonimne osebe. Javni prostor jih ne zaznava in priznava več. In potem lahko v osrednjem slovenskem časniku preberemo, da je čisto s pravnega vidika prejšnjemu režimu komaj kaj očitati. Ali pa kot je ob Jelinčičevem dosjeju dejal Veljko Rus: »Na tem mestu je najbrž odveč in nepotrebno postavljati pod vprašaj legitimnost nekega političnega sistema, ki so ga priznale vse države Evrope in skoraj vse države sveta. ... je iz vseh javnomnenjskih raziskav znano, da so bili ljudje veliko bolj zadovoljni s starim nedemokratskim režimom, kot so zadovoljni z novim 'demokratskim' režimom. ... Lahko bi sicer rekli, da s političnega vidika sodelovanje ... z Udbo v prejšnjem sistemu politično ni vprašljivo samo po sebi, ker je bila Udba pač le del takratnega legalnega in legitimnega sistema. Povsem upravičeno lahko rečemo še več: sodelovanje z Udbo je bila celo državljanska dolžnost zlasti v primerih, če je šlo za dejavnost, ki je ogrožala stabilnost sistema in javno varnost družbe.«¹⁷

Iz vsega tega je jasno, da je na Slovenskem svet skupnega, prostor javnosti razpadel. Pogovor o bistvenih rečeh je skorajda nemogoč, saj ni strinjanja o bistvenem. Soočeni smo s povsem nasprotnimi pojmovanji o tem, kaj je bistvo demokratične kulture. Zato lahko trdimo, da živimo v času hudega kulturnega boja in globokega državljskega spora, v času, ko se ustvarja ne le politična, temveč tudi kulturna hegemonija neke povsem obskurne mentalitete, ki nima nič skupnega z načeli odprte družbe in demokratične kulture. Videti je, da je ta mentaliteta na svojem zmagoslavnem pohodu. Tisti, ki namreč nimajo več glasu javnosti, vsi tisti, ki se ne morejo izrekati o preteklosti, so iz javnosti izločeni. Stavki, kot so zgoraj navedeni, pa se lahko brez vsakih zadržkov izrekajo, saj odgovor spričo medijskega enoumja skorajda ni mogoč. S ponovno začeto debato o preteklosti bo morda resnico o naši preteklosti in sedanjosti še mogoče javno osvetliti, upoštevajoč dejstva in temeljno intelektualno poštenost. Seveda o tem ne bo mogoče govoriti le v državnem zboru. Potrebno bo resnično prebujenje civilne družbe in naše civilne pameti. Kajti občutek realnosti, istovetnosti sveta skupnih človeških stvari, sveta naše zgodovine se lahko na resničnosti ustrezajoč način oblikuje le med ljudmi, v prostoru javnosti, v prostoru razumne besede in argumentov. Povsem jasno nam mora biti, da bomo to nalogo enkrat morali opraviti, saj je narava življenja in stvarnosti ta, da njunih zahtev nikakor ne moremo obiti. Stvarnost in življenje imata premoč nad človeškim voluntarizmom. In spomin je močnejši od sil izničenja.

Ob dnevu samostojnosti, 1997

¹⁷ Objaviti, uničiti, pozabiti, maščevati se? Anketa, Delo, Sobotna priloga 24. 7. 1993, str. 20.

Popravki in dodatki po župnijah in krajih

Leta 1998 je občina Kamnik izdala Zbornik žrtev 2. svetovne vojne, ki ga je pripravila Komisija za popis žrtev druge svetovne vojne na Kamniškem. Zbornik je že zdavnaj pošel, ljudje pa po njem pogosto sprašujejo. Odločili smo se za ponatis, še zlasti, ker so nas ljudje opozorili na nekatere napake, ki so se prikradle v Zbornik v zvezi z imeni, datumi in kraji smrti. Ko smo se prejšnjo jesen bolj zavzeto lotili dela, se je izkazalo, da je ponatis potreben. Odkrili smo kar devetnajst žrtev, ki v Zborniku še niso bile zabeležene. Te so v popravkih oziroma dopolnilih označene z zvezdico pred priimkom.

Večino dela sta opravila Maksimilijan Šimenc in Milan Šuštar.

Vsem, ki ste nam dobrohotno pomagali pri zbiranju podatkov, se iskreno zahvaljujemo. Zlasti pa se zahvaljujemo zgodovinarju in filozofu Jožetu Dežmanu, ki je napisal komentar k popisu žrtev in prispevek Čas terorizmov in čas spraševanja vesti.

Milan Šuštar,
predsednik Komisije za popis žrtev
druge svetovne vojne na Kamniškem

II. ŽUPNIJA GOZD

z. š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
SMREČJE V ČRNI									
1.	* KLADNIK, Martin, ŽAGARSKI		14. 11. 1910	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	rudar

III. ŽUPNIJA KAMNIK

KAMNIK – MESTO

1.	* ŠOBERL, Feliks		13. 03. 1911	05. 07. 1942	Potok v Črni	v boju	partizani	žandar	predvojni žandar pomožni policist
----	------------------	--	--------------	--------------	--------------	--------	-----------	--------	--------------------------------------

ZAPRICE

1.	ŠIF, Franc	63	20. 11. 1913	06. 02. 1945	Korošica	v boju	domobranc	partizan	delavec
2.	ŠIF, Franci	63	01. 07. 1933	06. 02. 1945	Korošica	likvidacija	domobranc		otrok
3.	ŠIF, Jožefa	63	06. 12. 1911	06. 02. 1945	Korošica	v boju	domobranc	partizanka	delavka

IV. ŽUPNIJA KOMENDA

PODBORŠT PRI KOMENDI

1.	* JAKOMINI, Peter, ŠTRUKLJEV	17	29. 06. 1908	09. 05. 1945	Šentvid	likvidacija	partizani	domobranec	delavec
----	------------------------------	----	--------------	--------------	---------	-------------	-----------	------------	---------

V. ŽUPNIJA MEKINJE

z. š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
-------	--------------------------	--------	---------------	-------------	------------	-----------------	--------------------	-----------------	-----------------

GODIČ

1.	BALANTIČ, Anton, CESARJEV	06	17. 01. 1900	30. 06. 1942	Kamnik	obešen	Nemci	civilist	delavec
----	---------------------------	----	--------------	--------------	--------	--------	-------	----------	---------

MEKINJE

1.	* PIŽMOH, Anton		11. 01. 1877	1944	Šenturška Gora	likvidacija	partizani	civilist	brusač
----	-----------------	--	--------------	------	----------------	-------------	-----------	----------	--------

VII. ŽUPNIJA NEVLJE

OŠEVEK

1.	KLEMENC, Pavla, RUDLNOVA	14	24. 04. 1926	06. 02. 1945	Korošica	v boju	domobranci	partizanka	delavka
----	--------------------------	----	--------------	--------------	----------	--------	------------	------------	---------

POREBER

1.	REPANŠEK, Lovro, UKOV	08	10. 08. 1925	27. 08. 1943	Vrhopolje	likvidacija	Nemci	civilist	delavec
----	-----------------------	----	--------------	--------------	-----------	-------------	-------	----------	---------

VRHPOLJE PRI KAMNIKU

1.	OSENAR, Julij, GOBARJEV	44	06. 07. 1920	30. 06. 1942	Kamnik	obešen	Nemci	partizan	delavec
----	-------------------------	----	--------------	--------------	--------	--------	-------	----------	---------

IX. ŽUPNIJA SELA PRI KAMNIKU

z. š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
-------	--------------------------	--------	---------------	-------------	------------	-----------------	--------------------	-----------------	-----------------

PODHRUŠKA

1.	* VIDMAR, Viktor, BALOTOV	05	08. 04. 1919	09. 05. 1945	Šentvid	likvidacija	partizani	nemški policist	kmet/sin
----	---------------------------	----	--------------	--------------	---------	-------------	-----------	-----------------	----------

SELA PRI KAMNIKU

1.	* KODRA, Francka		01. 02. 1894	08. 02. 1942	Begunje	likvidacija	Nemci	civilistka	gospodinja v župnišču
2.	* STEHNIČAR, Anton, SP. ŠUŠTARJEV	02	30. 10. 1923	16. 08. 1943	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin

SOVINJA PEČ

1.	POLJANŠEK, Janez, ZG. SMONKAR	03	28. 12. 1914	11. 01. 1944	Črni graben	v boju	Nemci	partizan	kmet/sin
----	-------------------------------	----	--------------	--------------	-------------	--------	-------	----------	----------

X. ŽUPNIJA STRANJE

ČRNA PRI KAMNIKU

1.	GOLOB, Peter		V 1. knjigi je bil vpisan pomotoma.						
2.	RESNIK, Anton, URŠKOV	20	24. 04. 1918	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	čevljar
3.	ŽAGAR, Janez, SPOTIKARJEV	09	28. 12. 1901	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	rudar

SPODNJE STRANJE

1.	GRADIŠEK, Franc, CVAJARJEV	18	12. 03. 1916	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
2.	GRADIŠEK, Jože, NAPOTNIKOVIČ	15	09. 03. 1912	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	krojač

z. š. priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
--------------------------------	--------	---------------	-------------	------------	-----------------	--------------------	-----------------	-----------------

STAHOVICA

1. JEŽ, Franc		02. 03. 1896	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	delavec
2. POVŠNAR, Jože		02. 12. 1906	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	delavec
3. ŽAGAR, Florjan, FRJANOV		04. 05. 1895	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	delavec
4. ŽAGAR, Franc, LIZEN	16	16. 12. 1905	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	delavec

STOLNIK

1. RAK, Milan, VOVKOV	02	29. 11. 1925	03. 07. 1944	Stolnik	likvidacija	gestapo	partizan	delavec
-----------------------	----	--------------	--------------	---------	-------------	---------	----------	---------

ZAGORICA NAD KAMNIKOM

1. REBERNIK, Florjan, URHOV	08	05. 02. 1922	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kovač
2. REBERNIK, Viktor, URHOV	08	17. 02. 1891	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet
3. REBERNIK, Vincenc, URHOV	08	22. 01. 1925	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet/sin
4. REBERNIK, Zorko, URHOV	08	31. 09. 1921	30. 06. 1942	Kamnik	obešen	Nemci	partizan	kmet/sin
5. TURNŠEK, France	15	05. 04. 1903	01. 12. 1943	Zagorica	likvidacija	partizani	civilist	organist, občinski tajnik

ŽUPANJE NJIVE

1. BALANTIČ, Alojz, BAVANČEV		31. 01. 1903	09. 07. 1942	Potok v Črni	talec	Nemci	civilist	kmet
2. BALANTIČ, Anton	07	Vpisan v Godiču.						

XI. ŽUPNIJA ŠMARCA

DUPLICA

1. BAVČAR, Valentin	29	22. 04. 1924	04. 10. 1944	Nemčija	pogrešan		nemški mobiliz.	ključavničar
---------------------	----	--------------	--------------	---------	----------	--	-----------------	--------------

z. š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
ŠMARCA									
1.	BRAJER, Milan, BRAJERJEV	03	11. 09. 1920	07. 09. 1943	Kijev	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	pletilec

XII. ŽUPNIJA ŠMARTNO V TUHINJU

Buč

1.	* ŠKERJANC, Franc, VALENTINEŽEV	27	08. 01. 1924	24. 11. 1943	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
----	---------------------------------	----	--------------	--------------	--------	--------	--------------	-----------------	----------

GRADIŠČE V TUHINJU

1.	KLEMEN, Lucija, KORITNIKOVA	13	08. 12. 1894	15. 05. 1942	Gradišče	likvidacija	partizani	civilistka	kmet. delavka
----	-----------------------------	----	--------------	--------------	----------	-------------	-----------	------------	---------------

PRAPROČE V TUHINJU

1.	SUŠNIK, Vincenc, TABERŠKOV	01	29. 12. 1924	19. 01. 1943	Kališe	talec	Nemci	partizan	kmet/sin
----	----------------------------	----	--------------	--------------	--------	-------	-------	----------	----------

XV. ŽUPNIJA ZGORNJI TUHINJ

CIRKUŠE V TUHINJU

1.	* KOŽIAKAR, Anton, BALEŽEV	03	26. 05. 1915	04. 01. 1945	bolnica Franja	ranjen	Nemci	partizan	delavec
----	----------------------------	----	--------------	--------------	----------------	--------	-------	----------	---------

z. š.	priimek, ime, domače ime	h. št.	datum rojstva	datum smrti	kraj smrti	okolščine smrti	povzročitelj smrti	aktivnost žrtve	socialni status
ČEŠNJICE V TUHINJU									
1.	* DROLČ, Jože, REBOLOV	06	24. 03. 1916	1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
2.	* LUKAN, Franc, KOPETOV		16. 11. 1923	1944	Rusija	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
3.	* LUKAN, Franciška, KOPETOVA		18. 08. 1865	31. 12. 1944	Češnjice	požig hiše	Nemci	civilistka	kmetica
LAZE V TUHINJU									
1.	* BAJDE, Stanislav, TOMANOV		06. 11. 1922	09. 05. 1945	Nizozemska	v boju	Angloamer.	nemški mobiliz.	kmet/sin
2.	* LUKAN, Anton, GROŠELJNOV		01. 01. 1928	01. 07. 1945	Dolenjska	nesreča		partizan	kmet/sin
LIPLJE									
1.	* KROPIVNIK, Franc, ANŽOVČEV		03. 10. 1904	07. 05. 1945	Liplje	likvidacija	Nemci	civilist	kmet
STARA SELA									
1.	* ŠUŠTAR, Franc, SLAPNIKOV	01	31. 10. 1869	15. 05. 1942	Stara sela	likvidacija	partizani	civilist	preužitkar
VELIKI HRIB									
1.	* HRIBERNIK, Franc, PAVLETOV		11. 10. 1910	14. 01. 1945	Mauthausen	taborišče	Nemci	civilist	delavec
ZGORNJI TUHINJ									
1.	* BALOH, Anton, PRIMČEV		14. 01. 1917	05. 05. 1944	Trojane	v zasedi	Nemci	partizan	kmet/sin
2.	* BERLIC, Alojzij, MLINARJEV	01	11. 03. 1922	26. 12. 1944	Vransko	likvidacija	Nemci	civilist	kmet/sin
3.	* BERLIC, Francišek, MLINARJEV	01	08. 07. 1923	31. 12. 1943	Kijev	v boju	Rdeča armada	nemški mobiliz.	kmet/sin
4.	* ZAVASNIK, Ana, KAVSARJEVA	45	24. 07. 1904	07. 04. 1945	Zg. Tuhinj	likvidacija	partizani	civilistka	gospodinja
5.	* ZAVASNIK, Janez, PETROVČEV	21	13. 05. 1927	08. 01. 1945	Vransko	likvidacija	Nemci	partizan	vajenec
6.	* ŽAVBI, Francišek, TOMAŽEV		12. 09. 1924	1943	Rusija	nesreča		nemški mobiliz.	kmet/sin

*Jože Dežman,
zgodovinar in filozof
Gorenjski muzej, Kranj*

ČAS TERORIZMOV IN ČAS SPRAŠEVANJA VESTI

Zbornik žrtev 2. svetovne vojne v občini Kamnik je veliko delo. Že samo dejstvo, da je pošel in da nanj ni bilo večjih pripomb in da tudi dopolnitev ni veliko, ga uvršča med uspele popisovalske projekte žrtev 2. svetovne vojne in revolucije.

Zbornik je osnova za nadaljnje spraševanje

Z zbornikom se občina Kamnik uvršča med okolja, ki so s popisom vseh žrtev 2. svetovne vojne opravila pomembna pravna dejanja.

Seveda je zbiranje podatkov temeljni, vendar pa še vedno začetni korak, da si ustvarimo trdne temelje za novo vrednotenje dramatičnega časa, ki nam ga je partijska sistemska laž prikrojila in zveržila do nespoznavnosti. Ali drugače rečeno: tak seštevek dejstev je temeljni korak k temu, da začnemo dojemati vse razsežnosti usodnega časa, v katerem se je zgodovina lomila na plečih slehernika.

Naj ob komentiranju nekaterih rezultatov popisa opozorim na nekaj struktur in procesov, ki jih bomo lahko osvetlili le, če bomo še naprej zapisovali nove podatke o usodah žrtev in njihovih svojcev.

V totalitarni Evropi

Naj opozorim na temeljno izhodišče tudi pri preštevanju žrtev v kamniški občini. V evropskih razmerah so družbe, ki so imele zaradi 2. svetovne vojne več kot pet odstotkov žrtev (razen fašistične Italije, kjer je žrtev bistveno manj), praviloma same totalitarne ali pa vpletene v spopad nacionalsocialističnega in komunističnega totalitarizma. Slovenci sodimo z več kot pet odstotki žrtev v to kategorijo, žrtve pa so posledica tako nacionalsocialističnega kot komunističnega divjanja. Drugo dejstvo, ki nas uvršča v stalinistični kulturni krog, je način političnega in etničnega čiščenja Slovenije po 2. svetovni vojni. Analiza popisa žrtev nam odkrije te prvine delovanja totalitarizmov tudi na območju občine Kamnik.

Partijska nebesa in partijski pekel

Skupina popisovalcev je morala popisati tako žrtve, ki jih je komunistični sistem ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil v svojem rasističnem fanatizmu štel za »svoje«, za »dobre«, kot tudi žrtve, ki so jih partijski bogovi označili kot »izdajalske«, kot »slabe«, kot nevredne spomina.

Žrtve, katerih življenjepise so v Zvezi borcev zapisovali, jim postavljali spomenike, so bili mrtvi v vrstah partizanskega gibanja (partizani, sodelavci partizanskega gibanja) in žrtve terorja nasprot-

nikov partizanskega gibanja (predvsem žrtve nacionalsocialističnega državnega terorizma – streljanja talcev, žrtve taborišč – in maščevalnih akcij po partizanskih napadih in med zasledovanjem partizanov). Za kamniško območje je značilno, da kljub večkratnemu popisovanju Zveza borcev nima arhiviranega popisnega gradiva in je morala komisija delo opraviti še enkrat.

Spomina nevredne žrtve so bili predvsem vsi, ki so se pod prisilo, posamezniki tudi prostovoljno, manjšina pa zaradi protikomunističnih motivov, znašli v službi okupatorja (prisilno mobilizirani v nemško vojsko, domobranci, orožniki, sodelavci gestapa), partijski popisovalci pa so pozabili tudi padle vojake kraljeve jugoslovanske vojske ob napadu na Jugoslavijo oz. umrle v vojnem ujetništvu in nekatere civilne žrtve vojne (npr. zaradi nesreč z vojnim orožjem).

Pri obdelavi podatkov sem poenotil nekatere vpise (npr. pod pojmom okupator pri povzročiteljih smrti sem štel tako Nemce kot gestapovce, kakor je zapisano v objavljenih podatkih). Zato se nekatere obdelave malenkostno razlikujejo od analiz v zborniku.

V kamniškem primeru je razmerje med partijsko priznanimi in partijsko zamolčanimi žrtvami približno tako, da je bilo od popisanih partijsko priznanih manj kot 60 odstotkov, partijsko zamolčanih pa več kot 40 odstotkov vseh žrtev.

Žrtve so v prvih popisih do leta 1950 delili v partijski pekel in partijska nebesa, trgovanje pa se je nato še nadaljevalo, vendar je taka delitev v večini primerov pomenila tudi delitev živih sorodnikov žrtev na tiste, ki so bili deležni sistemskih rent in slave, in na tiste, ki niso bili deležni nobenih državnih pomoči, užili pa so obilo zasramovanja in prikrajšanosti. O tem več v nadaljevanju pri-spevka.

O žrtvah

Vsaka vojna ima svojo anatomijo. V vsaki padajo žrtve po nekem vzorcu, ki ga najboljše ilustrirajo prav podatki o žrtvah. V Sloveniji je bilo največ žrtev na območju Ljubljanske province, kjer so potekali spopadi partizanov z okupatorji in intenzivna državljanska vojna. Na Gorenjskem in Primorskem je več kot pet odstotkov zaradi vojne mrtvega prebivalstva, saj potekajo predvsem spopadi partizanov z okupatorji, državljanska vojna je manj intenzivna. Na območjih, kjer gre predvsem za spopade partizanov z okupatorji, ali tam, kjer so žrtve predvsem posledica delovanja okupatorja, je žrtev manj kot pet odstotkov. Večina žrtev je, tako kot tudi storilcev, v svojo dobo vrojena, zgodovina jih dohiti: so moški, dovolj stari za mobilizacijo, nimajo kam pobegniti, morda še ideološko navdušeni ...

Spol

Med žrtvami je bilo 1059 moških in 101 ženska, se pravi več kot 93 odstotkov moških in nekaj manj kot 7 odstotkov žensk.

Ženske

	<i>vsí</i>	<i>ženske</i>	<i>% žensk</i>
vojaki	666	16	2,4
civilisti	494	85	17,2
skupaj	1160	101	8,7

16 žensk je padlo v partizanih, 85 jih je izgubilo življenje kot civilistke.

16 padlih partizank pomeni dobra dva odstotka vseh vojaških žrtev. To nazorno pove, da sta bila tudi v 2. svetovni vojni orožje in bojevanje predvsem moški zadevi. Tako kot v vseh vojnah je tudi v tej nasilje nad ženskami merilo podivjanosti vojskujočih se strani.

85 ženskih civilnih žrtev je 17 odstotkov vseh civilnih žrtev.

<i>ubiti civilisti</i>	<i>okupator</i>	<i>odstotek</i>	<i>partizani</i>	<i>odstotek</i>	<i>drugo</i>	<i>odstotek</i>
moški	268	86,2	109	75,2	32	84,2
ženske	43	13,8	36	24,8	6	15,8
skupaj	311	100,0	145	100,0	38	100,0

Okupatorji so pobili 43 žensk, partizani pa 36. Za eno se storilca ne ve, štiri so bile žrtev nesreč. Okupatorji so pobili 311 civilnih oseb in od tega števila je 43 žensk okoli 14 odstotkov pobitih. Partizani pa so pobili 145 civilnih oseb in 36 ženskih žrtev, kar je 25 odstotkov od partizanov pobitih civilistov. To nam pove, da je bilo izživljanje nad ženskami s partizanske strani relativno hujše kot z okupatorske.

Ženske vloge v vojni ostanejo neopažene, če pišemo samo o vojni moških, pa naj bo moških žrtev, zmagovalcev ali poražencev. Pod tem svetom moškega bojevanja za oblast in vojni plen živi svet žena, otrok in starih ljudi, ki je na nek način na milost in nemilost prepuščen patriarhalnemu moškemu norenju. Na ženska pleča pade neizmerno breme skrbi za družino v časih, ko so očetje na frontah, v zaporih ali celo mrtvi. Mnoge ženske so se herojsko spoprijele s tragično usodo, mnoge so izgube mož, sinov trajno zaznamovale. O njihovih bolečinah in boju za preživetje je komaj kaj napisanega.

Starost

Poleg spola je bila starost temeljna danost, ki je odločala o usodi žrtev, predvsem vojakov.

<i>rojeni</i>	<i>do 1899</i>	<i>1900–1915</i>	<i>1916–1926</i>	<i>od 1927</i>	<i>neznano</i>	<i>skupaj</i>
vojaki	16	198	435	13	4	666
civilisti	123	223	93	49	6	494
skupaj	139	421	528	62	10	1160
odstotek	12,0	36,3	45,5	5,3	0,9	100,0

Gornja tabela nam jasno pove, da so bile najbolj ogrožena populacija osebe, rojene med leti 1900 in 1926. Teh je bilo skupaj 949 ali 82 odstotkov žrtev. Med vojaki pa je v letnikih 1900–1926 kar 633 žrtev ali 95 odstotkov vseh vojaških žrtev.

Rojstni datumi žrtev v uniformah

	<i>do 1899</i>	<i>1900–1915</i>	<i>1916–1926</i>	<i>od 1927</i>	<i>neznano</i>	<i>skupaj</i>
partizani	11	163	183	9	3	369
partizanke		5	8	3		16
mobiliziranci v vermaht		4	194			198
domobranci	3	15	43	1		62
druge okupatorske enote	2	11	2		1	16
jugoslovanska vojska			5			5
vojaki skupaj	16	198	435	13	4	666

Pomorjeni rod 1916–1926

Najstrašnejša je bila smrtna bera med fanti, rojenimi med leti 1916 in 1926. Večino teh so do poletja 1943 klicali na nabore in nato pošiljali v nemško delovno službo in nemško vojsko. V občini Kamnik je v nemški vojski izginilo 198 mobilizirancev. Leta 1943 so bile partizanske enote maloštevilne in brez opreme, da bi lahko sprejele večje število fantov, ki bi želeli pred mobilizacijo v nemško vojsko pobegniti v partizane. Večji del fantov je tako odšel v nemško vojsko, večina pa je poskušala od tam dezertirati. V partizanih je padlo 183 fantov teh letnikov, kar je blizu polovice vseh partizanskih izgub. Od 62 domobrancev jih je bilo 43 iz teh generacij. Skupaj torej 424 ali skoraj dve tretjini vseh vojaških žrtev. 77 žrtev teh letnikov je bilo med usmrčenimi civilisti. Torej je od rojenih v letih 1916–1926 v občini Kamnik umrlo več kot 500 moških, kar je blizu 45 odstotkov vseh žrtev.

Rojstne letnice civilistov in povzročitelji njihove smrti

	<i>do 1899</i>	<i>1900–1915</i>	<i>1916–1926</i>	<i>od 1927</i>	<i>neznano</i>	<i>skupaj</i>
ženske – ubili okupatorji	13	12	7	11		43
moški – ubili okupatorji	58	135	56	18	1	268
ženske – ubili partizani	12	14	7		3	36
moški – ubili partizani	36	47	20	4	2	109
ženske – ubili drugi in nesreče	1		2	3		6
moški – ubili drugi in nesreče	3	15	1	13		32
civilisti skupaj	123	223	93	49	6	494

Civilne žrtve, ki so jih pobili okupatorji, so bile rojene med 1860 in 1944, tiste, ki so jih pobili partizani, pa med 1869 in 1934. Čeprav je okupator pobil več starih ljudi in otrok, ubiti stari ljudje in otroci na partizanski strani že nakazujejo povojni čas, ko komunistični teror ni nikomur prizanašal.

Vojni mlini

Tempo vojne narekujejo njeni glavni igralci. To sta bila na ozemlju občine Kamnik predvsem okupator in partizansko gibanje. Če ne bi bilo nacističnega napada, v Sloveniji oz. Jugoslaviji ne bi bilo komunistične revolucije stalinističnega tipa. Okupator je s svojimi načrti za ponemčenje Slovenije, s svojimi krvavimi ukrepi proti partizanskemu gibanju in protipravno mobilizacijo Slovencev v nemško vojsko povzročil skoraj tri četrtine žrtev. Nekaj manj kot četrtino žrtev so povzročili partizani, drugi (domobranci, nesreče) pa manj kot pet odstotkov.

V vojni je izredno pomembno, kdaj kdo pade v vojni mlin. Prej ko se to zgodi, prej ga zmelje. Tabele s podatki o datumih smrti po letih in posameznih kategorijah žrtev kažejo, kako se je po ogrevanju v letu 1941, ko je žrtev še malo in ko nobena stran še ne ubija žensk, v letu 1942 že razbesnelo neusmiljeno pobijanje. Leta 1943 okupator zmanjša pritisk, ker pripravlja teren za mobilizacijo v nemško vojsko, partizani ga krepijo. Nato pa vojna doseže višek leta 1944 in malo usahne v letu 1945. Zadnji silovit izbruh komunističnega pobijanja sodi v čas po vojni.

Čas smrti žrtev

	<i>vojaki</i>	<i>civilisti</i>	<i>skupaj</i>	<i>% vseh žrtev</i>
1941	13	20	33	2,8
1942	30	133	163	14,1
1943	98	86	184	15,9
1944	314	163	477	41,1
1945	126	77	203	17,5
po vojni	68	11	79	6,8
neznano	17	4	21	1,8
skupaj	666	494	1160	100,0

Čas smrti vojaških žrtev

<i>vojaki</i>	<i>partizani</i>	<i>partizanke</i>	<i>vermabt</i>	<i>domobranci</i>	<i>v službi okup.</i>	<i>jugo. vojska</i>	<i>skupaj</i>
1941	8					5	13
1942	26	3			1		30
1943	59	1	32	1	5		98
1944	190	7	112	1	4		314
1945	81	4	36		5		126
po vojni	3		4	60	1		68
neznano	2	1	14				17
skupaj	369	16	198	62	16	5	666

Čas smrti ženskih civilnih žrtev

	<i>civilistke</i>	<i>okupator</i>	<i>partizani</i>	<i>drugi</i>	<i>skupaj</i>
1941					
1942		4	5		9
1943		4	14		18
1944		25	13	2	40
1945		10	3	3	16
po vojni				1	1
neznano			1		1
skupaj		43	36	6	85

Čas smrti moških civilnih žrtev

	<i>civilisti</i>	<i>okupator</i>	<i>partizani</i>	<i>drugi</i>	<i>skupaj</i>
1941	17		2	1	20
1942	100		24		124
1943	26		40	2	68
1944	75		35	13	123
1945	47		8	6	61
po vojni	1			9	10
neznano	2			1	3
skupaj	268		109	32	409

Vojne vloge

Ljudje se znajdejo med vojnimi žrtvami zaradi vlog, ki so jih aktivno igrali, nekatere pa zmelje preprosto tragično dejstvo, da so se ob napačnem kraju znašli na napačnem mestu. Razpad Jugoslavije po napadu sil osi je komunistom omogočil, da so prevzeli vodilno vlogo v odporu proti okupatorju in z brezobzirnim nasiljem uničili vsakogar, ki bi se jim postavil nasproti. Tudi na območju občine Kamnik lahko rečemo, da partizani niso posvečali nič manj pozornosti delovanju proti Slovincem kakor delovanju proti okupatorju. Partizani so tako politično kot vojaško mobilizirali več tisoč ljudi. Glede na to, da je padla okoli petina partizanov, lahko ocenimo, da je bilo od prebivalcev občine Kamnik v partizanih okoli 2000 ljudi. Tudi od mobilizirancev v nemško vojsko jih je padla okoli petina in verjetno je bilo v nemški vojski okoli 1000 prisilno mobiliziranih. Vsaj nekaj sto od teh jih je dezertiralo v partizane. Tako so okupatorji tudi z mobilizacijo Slovencev v nemško vojsko okrepili partizansko vojsko, saj so prisilni mobiliziranci raje tvegali življenja in dezertirali v partizane, kot da bi služili okupatorju. Državlanska vojna na območju občine ni imela večjih razsežnosti, saj sta med vojno izgubila življenje le dva domobranca. Ker je komaj kakšen domobranec ušel maščevanju zmagovalcev, nam podatki o pobitih povedo, da je bilo domobransko mobilizacijsko območje predvsem v Komendi.

Vojaki in civilisti

Vojaki in civilisti

	<i>število</i>	<i>odstotek</i>
vojaki	666	57,4
civilisti	494	42,6
vse žrtve	1160	100,0

Število civilnih žrtev doseže okoli 43 odstotkov vseh žrtev. V anatomiji 2. svetovne vojne nam ta podatek pove, da so se vojaki skoraj bolj izživljali nad civilisti, kot vojskovali med seboj.

Vojaki

Če pogledamo samo silno množico knjig o partizanskih enotah in skromno literaturo o Slovencih, ki so se tako ali drugače znašli v okupatorskih uniformah in v njih doživeli nekatere najhujše bitke 2. svetovne vojne, potem nam je jasno, da bo trajalo še dolgo časa, da bodo vse vloge, ki so jih Slovenci odigrali v drugi svetovni vojni, ustrezno ovrednotene. Vojaki iz občine Kamnik so umirali kot vojaki kraljeve jugoslovanske vojske, kot partizani, kot prisilni mobiliziranci v nemško vojsko, kot domobranci in kot orožniki in drugi uniformiranci v okupatorjevi službi. Več kot štiri desetine padlih vojakov je bilo tako ali drugače v okupatorjevi službi.

Smrti vojakov v partizanskih in okupatorskih uniformah

<i>vojaki</i>	<i>partizani</i>	<i>vermaht</i>	<i>domobranci</i>	<i>kolaboracija</i>	<i>jugo. vojska</i>	<i>skupaj</i>
skupaj	385	198	62	16	5	666
odstotek	57,8	29,7	9,3	2,4	0,8	100,0

Partizani

Število partizanskih smrti je raslo s številčno rastjo partizanske vojske in intenzivnostjo bojev.

Več kot 300 partizanov je padlo v boju oz. so umrli ranjeni, nekaj pa zaradi bolezni. Več kot 50 so jih zajeli in potem ubili nasprotniki. Za okoli 15 partizanov so v popisu kot povzročitelji smrti navedeni domobranci. Naj opozorimo na podatek, da so partizani sami usmrtili 27 partizanov. To je kar 7 odstotkov vseh padlih partizanov. Ta podatek govori o tem, s kakšno krutostjo so se partizanska poveljstva znašala nad svojo vojsko, da se jim ni razbežala. Ko bodo znani realni podatki o številu ljudi, ki so dezertirali iz partizanskih vrst, bomo lahko realneje ocenili ves obseg nasilja, ki je bilo potrebno za obstoj revolucionarne armade.

Po drugi strani pa so partizani uspeli s sistemom političnih organizacij pridobiti podporo prebivalstva, ki jim je zagotavljalo oskrbo, obveščevalno mrežo in mobilizacijske poti za pridobivanje novih borcev.

Ko pregledamo kraje smrti partizanov, vidimo, da jih je okoli polovica padla na Gorenjskem, več kot 60 na Dolenjskem, več kot 40 na Štajerskem, več kot 30 na Primorskem, nekaj na Koroškem. Okoli 15 jih je padlo v prekomorskih brigadah in jugoslovanskih enotah, ustanovljenih v Sovjetski

zvezi. Tudi na ta način so se partizanske enote okrepile z mobiliziranci v nemško vojsko, ki so dezertirali k zaveznikom protihitlerjevske koalicije.

Mobiliziranci v nemško vojsko

Mobilizacija Slovencev v nemško vojsko je bila okupatorjev zločin, ki ga partijska država ni bila sposobna označiti kot takega. Namesto da bi se zavzela za to največjo kategorijo žrtev nacifašističnega terorja, jih je raje zamolčala. Razlog je bil verjetno zelo banalen: skušala je preprečiti, da bi mobiliziranci od nemške države dobili rente, ki so jim pripadale – te pa bi bile pač višje od tistih, ki jih je bila druga Jugoslavija sposobna izplačevati svojim privilegiranim partizanskim veteranom. Zato je mobilizirance v nemško vojsko stlačila v kategorijo narodnih izdajalcev, čeprav je resnica prav nasprotna: bili so eden velikih vzorov zvestobe domovini. Zato so mobiliziranci v nemško vojsko populacija, ki je na lastni koži pretrpela tako protipravno mobilizacijo s strašnimi posledicami kot tudi partijski razizem, ki je ni prizadejal nič manj kot mobilizacija sama. Ostali so brez rent, prikrajšani in zasramovani vsa leta partijskega režima.

Pri mobilizirancih pričakujemo, da bodo njihove zgodbe povedale več o vseh ravneh frontnega bojevanja, ki so ga doživeli. Prav tako pomembna kot izkušnja v nemški vojski je bila tudi izkušnja dezertiranja. O pobegih v partizane, ki so bili smrtno nevarni in velikokrat izredno dramatični, vemo razmeroma malo. Prav tako malo vemo o izkušnjah mobilizirancev predvsem v sovjetskem ujetništvu.

Mobilizirance so kot topovsko hrano pošiljali predvsem na vzhodno fronto. Tam jih je padlo oz. umrlo po dezertaciji ali zajetju več kot 135. Več kot 20 jih je umrlo znotraj nemških meja, več kot 15 pa na zahodni fronti.

Domobranci

Omenili smo že, da je popisanih 62 domobranskih smrti, od tega jih je bilo 60 pobitih po koncu vojne. Več kot strašna usoda, posebej če vemo, da na vojnem odru občine Kamnik niso odigrali pomembnejše vloge.

Civilisti

Omenili smo že, da je v občini Kamnik skoraj polovica žrtev 2. svetovne vojne civilistov. Glavni povzročitelji smrti so okupatorji in partizani. Med povzročitelji smrti je za enega civilista odgovorna kraljeva jugoslovanska vojska, za nekaj oseb domobranci, okoli 20 oseb je izgubilo življenje v nesrečah.

Resnica in sočutje

Ko skušamo razumeti, kako je bil mogoč tako strašen izbruh nasilja v kulturnem okolju, ki ga je krščanstvo inkulturiralo več kot tisočletje, se lahko vprašamo, ali so bile silne nacionalistične napetosti tudi v regiji Alpe-Jadran okrepljene po razpadu Avstro-Ogrske, ko se je več narodov začelo boriti za isti prostor. Avstrijski raziskovalci nacizma poudarjajo, da Hitlerju v Avstriji ni bilo treba

ničesar dodajati, da je bilo vse pripravljeno zanj. Ameriški raziskovalci v okviru psihozgodovinskih raziskav odkrivajo razmeroma enostaven zakon: več kot je nasilja v otroštvu, bolj nasilni so potem prav tisti odrasli, ki so v otroštvu doživeli največ nasilja. Tako psihozgodovina govori o psihogeneacijah. Vsaka generacija je zgodovinsko motivirana za kasnejše delovanje v svojem otroštvu. Prav za otroštvo v nemškem prostoru v času, ko so odrasčali tisti, ki so bili kasneje najhujši nacionalsocialistični krvniki, je bila značilna črna pedagogika, polna nasilja in zlorab vsake vrste. Psihologovinska razlaga geneze nacizma tako trdi, da tretji rajh ni maščeval sramote, ki je bila Nemčiji prizadejana z versajsko mirovno pogodbo, ampak so bile korenine nacionalsocialističnega terorja v vsakodnevnem poniževanju, pretepanju, spolnih zlorabah in izdajah, ki so jih nemškim otrokom prizadejali njihovi skrbniki.

Ker slovenski kulturni prostor vsaj z avstro-ogrskim povezuje tisočletno sobivanje, bi lahko podobno psihohistorično tezo postavili tudi za razlago uspeha slovenskega komunizma. Če je Hitlerjev oče model germanskega očeta, ki je zaradi svojih občutkov krivde in manjvrednostnega kompleksa nečloveško trpinčil svojega sina, potem lahko domnevamo, da se otroštvo slovenskih otrok ni bistveno razlikovalo od otroštva drugih otrok v nekdanjih avstro-ogrskih pokrajinah. Tako se lahko vprašamo, ali so grozodejstva, ki so jih povzročili komunisti, tudi posledica trpinčenja slovenskih otrok. Ali je bil slovenski prostor v svojem duševnem jedru tako zmaličen, da je bil pripravljen sprejeti ideologijo, ki mu je obljubljala odrešitev v sovraštvu in smrti?

Drugo vprašanje, ki je pri razumevanju medvojnega dogajanja na Slovenskem izjemno pomembno, je, kako pride do tega, da ljudje prekršijo starodavno zapoved: Ne ubijaj! in začnejo z brezobzirnim ubijanjem soljudi. Raziskave kažejo, da je v človeku globok odpor proti temu, da bi ubil sočloveka od blizu. Storilec takega dejanja je s takim ubijanjem običajno zaznamovan za vse življenje. Ameriški avtor trdi, da sta med temeljnimi razlogi za tako pobijanje predvsem ideološka priprava in neizprosno poveljevanje. Ideološki morilski vzorec pripravi morilca na umor tako, da mu žrtev razčloveči. Tako so grešni kozel za nacionalsocializem Židi, manjvredni Slovani, boljševiki, Cigani, homoseksualci. Govorica sovraštva je bila vgrajena tudi v komunizem. Razredni in narodni sovražniki so bili v ideološki pripravi spremenjeni v ne-ljudi, v ničvredna bitja, ki jih je hvalevredno uničiti. In to so bili tako okupatorji (za njimi pa nemška in italijanska manjšina), narodni izdajalci v najširšem spektru (od Ciganov, vaše revščine do tega, da se je ubijalo iz osebnih zamer), razredni sovražniki v najširšem spektru, ideološki nasprotniki vsake barve ... Skratka, smrtno ogrožen je bil vsak, ki je kakorkoli odstopal od revolucionarno-rasističnih šablon.

Tako kot so nacionalsocialistične »odrešenijske« fantazme pognale množice Nemcev, da so počenjali najhujša zverinstva, tako so tudi komunistične »odrešenijske« fantazme pognale na tisoče Slovencev v to, da so počeli najhujša zverinstva. Pri tem pride na Slovenskem do pretresljivih sprememb v viktimoloških položajih.

Partizanstvo kot uporniško dejanje ima svojo veliko zgodbo: tisoči, ki tvegajo svoje življenje in življenje svojih družin v upor, ki se borijo za svoj narod in domovino, ki v tem boju prenesejo strašne napore, žrtvovanja in najhujše preizkušnje, ki jih premočni okupator preganja kot ničvredne zveri. Slabo oborožena, opremljena in hranjena partizanska vojska je v skrajnih razmerah uspela preživeti. Okupatorji slovenskega ozemlja so uporabljali ukrepe državnega terorizma za raznarodovanje in boj proti partizanskemu gibanju. Tudi kamniško ozemlje je doživelo izganjanje Slovencev, doživelo je obupen partizanski boj za preživetje in preganjanje tistih, ki so bili kakor koli povezani s partizanskim gibanjem.

Resnica o tem trpljenju je strašna in to trpljenje zasluži sočutje. Vendar o tem v vseh stotinah knjig, napisanih v duhu razvijanja in ohranjanja revolucionarnih izročil, izvemo razmeroma malo.

Mit o udarni in zmagoviti partizanski vojski je prekril resnico, da so se partizanske enote praviloma umikale pred močnejšim sovražnikom, tako sposobnost poveljnikov kot oborožitev sta bili prešibki. Večino energije so porabili za preživetje, premike, prehranjevanje in oskrbo. Dobršen del moštva je bil stalno neoborožen, včasih so več energije porabili za to, da so preprečevali dezertacije iz lastnih vrst kot za spopade z okupatorjem. Partizanska armada se je proti koncu vojne vedno bolj birokratizirala, naraščalo je število raznih služb, vse več partizanov je bilo zaposlenih tudi v profesionalnem političnem aparatu, tajni politični policiji in oblastnih organih na vseh ravneh.

Partizanska smrt nam veliko pove o naravi partizanske vojske. To je praviloma smrt v manjših spopadih, v obrambi, na begu, v zasedi, po zajetju. Je smrt defenzivne armade, slabo oborožene in opremljene, nepripravljene na frontalne spopade s številčnejšim, bolje oboroženim in usposobljenim sovražnikom.

Če je ta resnica zakrita pod mitologijo ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil, pa je še kako vidna v dokumentih iz vojnega časa in v spominih iz prvih povojnih let.

Mirko Podbevšek - Lado je v Kamniškem zborniku leta 1961 opisal svoje doživljanje spopada Kamniškega bataljona 19. januarja 1943 na Kališču. V bataljonu je bilo tedaj od 60 do 70 novincev. Ko se je začel nemški napad, je med njimi prišlo do panike. Ko je Podbevšek videl, kako padajo borci, ki so se skušali prebiti čez čistino, je usmeril svojo skupino v drugo smer. Hodili so v polmetrskem snegu.

»Nisem veliko premišljeval, padel sem v sneg in se rinil naprej, ostali pa za mano. Na robu, pod katerim je bil švabski obroč, je v snegu ležal izkušen borec Jurij Suša-Dan s šestimi tovariši in očitno premišljeval, kako bi se prebil. Rekel sem mu, naj se plazi s svojo skupino za mano. Sedaj nas je bilo 19, pet s puškami in 14 neoboroženih novincev. Ves ta čas je strašno pokalo in pod točo krogel se je zrušil komisar Kokrškega odreda Kostja, komandant Kokrškega odreda Lado, borci, ki so ostali živi na Kostanjski planini ... Bilo je grozno. Občutkov, ki te navdajajo, ko izgubljaš najboljše tovariše, se ne da popisati ...

To je bila najbolj krvava in žalostna borba Kamniškega bataljona, v kateri so nam Nemci prizadejali precej izgub. Padlo je 22 borcev, 18 pa so jih ujeli. Od teh je bilo 9 starih borcev, drugi so bili novinci. Ko sem naslednji dan predal dežurstvo, mi je manjkalo natančno 54 mož. Drugi so bili ranjeni, od teh jih je imelo 8 hude poškodbe, in oddali smo jih v oskrbo našim aktivistom na terenu.«

Tako težak in nevaren je bil partizanski boj za preživetje. Ta realnost zasluži sočutje in spoštovanje, je veliko bolj tragična, mavrično življenjska in izpovedno močnejša kot polakirana partijska maska, s katero so skušali zakriti resničnost. Da bi zakrili hudo in bolečo zgodovinsko resničnost, so v sistemu razvijanja in ohranjanja revolucionarnih izročil ustvarili pripoved, v kateri so poudarjali, kako se je sovražnik bal partizanov in kako hude izgube so mu ti povzročili. Pa vendar je tudi pod to mitološko utvaro drugačna realnost.

V bojih s partizani je v Sloveniji verjetno padlo manj kot 7000 okupatorskih vojakov. Kljub temu partizanska mitologija upravičuje svoj obstoj predvsem z bojem proti okupatorju. Na drugi strani pa je partizanska vojska že med vojno povzročila smrt večjega števila Slovencev. Partizani so že med vojno pobili več rojakov, kot je bilo v bojih z njimi padlih okupatorjev, če pa dodamo še pobite v povojnih pobojih, je število od partizanov pobitih rojakov verjetno trikrat večje od števila v bojih s partizani padlih okupatorjev.

Ker bi natančna statistika okupatorjevih žrtev precej omajala peščeni grad partizansko-partijske domišljije, se z okupatorjevimi žrtvami dejansko niso kaj dosti ukvarjali. Okupatorjevi mrtvi so bili kulisa, gnoj, na katerem so rasle partijske cvetke.

Tudi v mednarodnih razmerjih se zadeve pretresljivo spreminjajo. Po koncu železne zavese

začenjamo normalno komunicirati s sosedi, našimi nekdanjimi okupatorji. Ti svojih mrtvih niso pozabili. Zato imamo tako z Nemci kot z Italijani sklenjene sporazume, po katerih imajo ti pravico pokopavati svoje mrtve. Zato bodo okupatorski mrtvi prej dobili svoja imena, priimke in urejena pokopališča kot naši.

Za območje občine Kamnik lahko po nepopolnih podatkih navedemo nekaj manj kot 60 imen padlih pripadnikov okupacijskih sil, predvsem orožniških in policijskih enot. To število ni ne popolno ne v celoti preverjeno, vendar pa že ti podatki nakazujejo, da je bilo število padlih okupatorjev več kot dvakrat manjše od števila od partizanov pobitih Slovencev. Po tej statistiki jih je manj kot pet padlo leta 1941, več kot deset leta 1942, okoli deset leta 1943, okoli 30 leta 1944 in manj kot pet leta 1945. Verjamem, da nam bo nemška država dala podrobne podatke o svojih padlih in da bo morda v tretji izdaji kamniškega popisa tudi seznam padlih okupatorjev.

Če upoštevamo, koliko partizanskih akcij je bilo potrebnih za usmrnitev verjetno več kot 5000 civilistov med vojno in za spopade v državljanski vojni, v katerih je padlo nekaj tisoč ljudi, potem je jasno, da so partizani za akcije proti Slovincem uporabili več bojne energije kot za boj proti okupatorju.

S tem pa se presoja partizanskega gibanja prevesi iz točke, v kateri sočustvujemo s partizani kot uporniki in žrtvami nacionalsocialističnega terorizma, v točko, kjer začnemo partizanstvo spoznavati kot orodje komunistične partije, ki je ob uporabi proti okupatorju zastavila vse svoje sile, da z vsiljeno državljansko vojno prevzame oblast in izvede komunistično revolucijo.

Zločin

In na tej točki pridemo do tistega bolečega jedra, zaradi katerega se varuhom in razvijalcem revolucionarnih izročil kar stemni pred očmi. Ko začnemo vojskujoče se tabore ocenjevati po tem, koliko so pri svojem početju kršili elementarne civilizacijske zakone, potem je seveda partijskega sprenevedanja hitro konec. Ni treba posebej poudarjati, da je skupni imenovalec totalitarnih režimov oblast ene partije, ideološki ekskluzivizem, nacionalno ali razredno rasistično preganjanje večinoma izmišljenih sovražnikov, prestreljenost družbe z vsemogočno tajno politično policijo.

Poleg ideološke priprave zločina daje totalitarni terorizem izbranim izvrševalcem svoje volje neomejeno pravico do razsojanja nad življenjem in smrtjo. In take pravice so podelili tako v nacionalsocialističnem kot komunističnem sistemu. Še več kot to: umor je postal orodje za ustvarjanje nove družbe, ki naj bi prinesla raj na zemlji.

Osnovni ugovor, ki izhaja iz večnega zlatega pravila, da ne smeš proti drugemu ravnati tako, kot si ne želiš, da bi drugi ravnali s teboj, je preprosto ta, da ne moreš doseči pravičnosti in sožitja z nasiljem. Prav nasilje pa je bilo temelj tako za prevzem oblasti kot tudi za njeno ohranjanje tako v nacionalsocialističnem kot komunističnem sistemu.

Zato je nadvse pomembno, da v svojem ocenjevanju ravnanja oblasti upoštevamo izhodišče, da je množično pobijanje ljudi zaradi dosege političnih ciljev in uresničitev ideoloških fantazij Zločin.

Nacionalsocialistični in komunistični sistemski terorizem

Temeljna značilnost tako nacionalsocializma kot komunizma je sistemski terorizem, se pravi izživiljanje nad podaniki z neizmernim nasiljem. Umor, razizem in oblastna samovolja so vgrajeni v temelje obeh sistemov. Nacionalsocializem je v skladu s svojo rasno doktrino Slovincem namenil

izginotje. V skladu s tem so se začela izseljevanja, v skladu s tem so z neizmerno ostrino kaznovali vsak upor.

Nacionalsocialistične institucije smrti, kot npr. za Gorenjsko gestapovska kaznilnica v Begunjah in koncentracijska taborišča, so razmeroma dobro raziskane. Vsi, ki so bili njihove žrtve, zaslužijo naše sočutje in spomin nanje naj ostane večen opomin na čase divjanja zločinskega okupatorja.

Žrtve teh ustanov so bili tudi številni ljudje s kamniškega območja. Kot talcev jih je bilo ustrelenih več kot 130, v taboriščih jih je izginilo več kot 70. Pobesnelo izživiljanje okupatorskih enot nad civilnim prebivalstvom med preganjanjem partizanov, zlasti pa v odzivih na partizanske napade, šele dobiva vse strašne okvire. V občini Kamnik so okupatorji v teh divjanjih pobili več kot 90 ljudi.

Nacionalsocialistični teror je bil uprizorjen kot grozljiva inštalacija smrti.

Pobijanje se je začelo takoj, ko se je pojavil partizanski upor. Že v avgustu 1941 so bili ustreljeni prvi talci tudi z našega popisnega območja. Nato so v nepopisni verigi zločinov sledili mnogi Zločini.

Marsikdaj so bili pomorjeni ljudje, ki jim okupator ni mogel dokazati sodelovanja s partizanskim gibanjem ali kakršnega koli drugega delovanja proti tretjemu rajhu. Ko so 30. junija 1942 v Kamniku javno obesili osem moških: Zorka Rebernika iz Zagorice, Franca Erjavška iz Županjih Njiv, Julija Osenarja in Janeza Grabnarja iz Nevelj, Franca Jerasa in Karla Kregarja iz Stahovice, Antona Balantiča iz Godiča in Miha Prekleta iz Kamniške Bistrice. Na plakatu, s katerim so naznanili obešanje, so rablji zapisali, da so bili obešeni ujeti »banditi«. Jože Vidic je v knjigi *Zločin pri Lenartu* zapisal, da bi upravičeno pričakovali, da so z obešenjem kaznovali res hude grešnike. Pa vendar ni bilo tako. Miha Preklet, Franc Jeras in Anton Balantič so drvarili na planini Dol pod Veliko planino in tam so jih zajele okupatorske enote. Zorko Rebernik in Karel Kregar sta dezertirala iz partizanov in se javila okupacijskim oblastem, saj so te jamčile, da partizanskih dezerterjev ne bodo kaznovale. Le Julij Osenar, Janez Grabnar in Franc Erjavšek so bili ujeti kot partizani.

Še bolj jasno zločin preraste v Zločin v primerih, ko so se po partizanskih akcijah okupacijske sile znašale nad prebivalci krajev, kjer so se zgodili partizanski napadi. Najhujše tovrstno okupatorjevo besnenje je bilo v letu 1942, ko so požgali več vasi, prebivalce pobili ali izgnali. Tak je bil primer Gradišča 8. julija 1942. Do podobnega izživiljanja v Sovinji Peči je prišlo 15. oktobra 1944. Pričevanje Slavke Kuhar, ki se je po vojni poročila s sinom iz Kuharjeve, p. d. Livkove družine, ki je preživel poboj družine, ker je bil tisti čas na Koroškem. Pri Poljanškovih, p. d. Brlečevih, so imeli partizani klavnico in tudi sicer stalno postojanko. Nižje v dolini so imeli v opuščnem rovu skladišče. K Brlečevim so vsako nedeljo hodili svojci partizanov po meso. Nekateri so prihajali celo iz Mengša. Čez to območje so se redno premikale večje partizanske enote na pohodih iz Moravškega proti Gornjemu Gradu in nazaj. Te premike so okupatorji lahko opazovali z opazovalnice na Starem gradu nad Kamnikom, kjer so imeli postojanko. V letu 1944 okoli Sovinje Peči ni bilo okupatorskih patrulj. 15. oktobra 1944 pa so se nenadoma pojavile nemške enote. Vodil jih je Alojz Senožetnik iz Gozda nad Črno, ki je bil v gestapovski službi – ta je po vojni pobegnil v Ameriko in tam objavil svojo verzijo opisa dogodkov. Pri Brlečevih je gospodar Alojz Poljanšek pobegnil, zato so pobili člane njegove družine in jih zmetali v ogenj. Umorjena je bila žena Pepca, stara mama Frančiška in otroci Francka, Angelca, Viktor in Matija. Gospodarja Alojza so prijeli kasneje in obesili 18. februarja 1945 med talci na Frankolovem. H Kuharjevim je prišel Anton Lipovšek iz Praproč in jih je opozoril, naj bežijo. Gospodar Janez pa je menil, da ni treba bežati, saj niso nič zakrivali. Tako so napadalci v tej hiši pobili in sežgali gospodarja Janeza in gospodinjo Terezijo, otroka Jožeta in Antonijo ter vnukinjo Slavko Černevšek. V bližini so ustrelili še sorodnika Jakoba Osredkarja.

Nasilje je bilo sestavni del nacionalsocialistične politike in da bi dosegli čim večje ustrahovanje prebivalstva, so o svojih zločinih obveščali javnost s plakati in drugimi objavami ter naznanili.

Partizanski teror je bil drugačen. Pravico do ubijanja so imeli že poveljniki manjših enot, krajevna politična vodstva, predvsem pa organi tajne politične policije, ko je ta na Gorenjskem leta 1943 razprostrla svojo mrežo. Pravica do odločanja o ubijanju in sodelovanje pri umorih je oblastni privilegij, ki iz partizanskih in partijskih elit naredi bratstvo krvavih rok.

Partizanski teror je gradil na nacionalističnem in razrednem rasističnem hujskanju proti t. i. narodnim izdajalcem in razrednim sovražnikom. Za usmrnitev je bil dovolj nedoločen sum ali odločitev ožje vodstvene skupine, da mora nekdo izginiti. Svojih žrtev partizani niso javno razkazovali. Čeprav so nekatere umorili po domovih, so jih večino odvlekli in pobili na skritih, zakotnih krajih.

Nacistično izživljanje nad civilisti je bilo najhujše leta 1942, partizansko pa med vojno leta 1943. Ker na območju občine Kamnik ni bilo večjih domobranskih enot, ki bi preprečevale partizanske poboje civilistov, so partizani večino ljudi, ki so se jih namenili pobiti, pobili že med vojno in le nekaj civilistov je bilo pobitih v povojnih čistkah.

Sistem ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil in vest

S strani partizanske veteranske organizacije, pa tudi s strani nekaterih zgodovinarjev, ki razmišljajo v modelu ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil, so projektu Med kljukastim križem in rdečo zvezdo, v katerem predstavljamo zgodovinski spopad nacionalsocializma in komunizma na primerih avstrijske Koroške in Slovenije, očitali, da primerja nacionalsocializem in komunizem. Vendar ne gre za primerjavo na ravni statističnega kupčkanja ali primerjav pojavnih oblik. Vprašanje, ki smo ga že načeli zgoraj in je res v igri, je vprašanje o skupnih problemih človeštva od začetka našega pohoda k oblasti nad zemljo. Da ne gre samo za spraševanje o komunističnih in nacionalsocialističnih morilskih norcih, nam dokazujejo številne študije, ki govore o neustavljivem hotenju po nasilnem poenostavljanju sveta, v katerem ljudje upajo, da se bodo odrešili svojih bivanjskih strahov z izbiro voditeljev, ki jih bodo odpeljali na žrtveno klanje človeških grešnih kozlov. Tako ravno zdaj, ko pišem te vrstice, gledam oddajo na programu Discovery, v kateri obravnavajo Churchilla kot depresivnega alkoholika, smrtno nevarnega za svojo okolico. Prav take rezultate kažejo raziskave usod ameriških predsednikov.

Naslednje ključno vprašanje pa si zastavljajo tisti, ki se ukvarjajo z vprašanji, kako ljudje kot posamezniki in kot človeške skupnosti predelajo svoje trpljenje, pa naj gre za trpljenje, ki ga doživijo kot žrtve ali kot storilci. Raziskava za nemški prostor govori o tem, da se narcistično nezreli ljudje, ki izgubijo Velikega vodjo, na katerega so obesili svoja pričakovanja, po izgubi obnašajo kot majhni otroci: niso nič krivi, za vse je bil kriv Veliki oče. Ker je potrebno za to, da bi se izognil očitkom vesti, marsikaj pozabiti, se dogodi, da ljudem zaledenita spomin in vest. Neobčutljivi so tako za lastno trpljenje, še bolj pa za trpljenje sočloveka.

Sistem ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil je bil sistem kolektivne racionalizacije, s katerim je partijska elita želela izbrisati svoje zločine s tega sveta. Zato je bilo partizansko spominjanje nenavadno hladno in neobčutljivo. Tak način racionalizacije so v zgodovinski raziskavi udeleževali tako profesionalni zgodovinarji kot ljubiteljski partizanski pisci. Za kamniški primer je dovolj prebrati spise dr. Mirka Stiplovska, pa lahko razumemo, kako je zgodovinopisje s posebno brezčutnostjo pomagalo skrivati trpljenje. Tako trpljenje, ki so ga na intimnih ravneh travmatske

prizadetosti doživeli trpeči partizani, sodelavci partizanskega gibanja in druge civilne žrtve nacionalsocialističnega terorizma, kot tudi trpljenje vseh, ki jih je prizadel komunistični terorizem.

Pa vendar nam vse učinkovite psihoterapevtske metode in predvsem versko spraševanje vesti, kesanje in odpuščanje kažejo, da v dušo zarezano bolečine ni mogoče pozdraviti brez bolečega žalovanja. Do odrešujočega žalovanja in sprave pa ne more priti, če ni možnosti za prav tako dolgotrajno in trpeče spominjanje. Trauerarbeit in Erinnerungsarbeit, žalovanjsko in spominsko delo, pravijo po nemško. Žalovanje in spominjanje kot naporno, boleče in dolgotrajno predelovanje in preseganje udarcev zgodovine, usode, ran, ki smo si jih zadali sosede in bratje med seboj.

V partijsko ledenico so posijali le redki sočutni žarki.

Morda so prav zaradi spogledovanja s smrtjo, žalovanjem, bolečino nad izgubo najbližjih doživele tako velik uspeh knjige Jožeta Vidica v sedemdesetih in osemdesetih letih. Njegov marketinški pristop je bil tak, da je obdeloval primere z različnih koncev Slovenije, da je nagovarjal širši krog bralcev, vendar to ne pojasni branosti in odmevnosti njegovih knjig. Ljudem je omogočil, da so izpovedali vsaj nekaj svojih strašnih žalovanjskih in spominskih prizadetosti. Opisal je tudi nekaj v nebo vpijočih primerov divjanja nasprotnikov partizanskega gibanja nad vojnimi ujetniki in civilnim prebivalstvom.

V knjigi Semen j v Bistrici Jože Vidic opisuje, kako se je leta 1979 odpravil v Črno pri Kamniku, da bi se pogovoril s čim več sorodniki talcev, ustreljenih v Potoku v Črni 9. julija 1942. Ta nacionalsocialistični zločin streljanja enainpetdesetih talcev je bil pomor ljudi, ki so jih pobrali med člani vermanšafta, ne da bi imeli kakršno koli omembe vredno krivdo. Ljudje so Vidicu vidno prizadeti pripovedovali, v kako strašno mrežo trpljenja in še leta 1979 neizživete prizadetosti je sorodnike in druge priče dogodkov ujel ta zločin. Nekdo se je zabodel poleg srca, ker ni prenesel napetosti. Drugi, že določen za ustrelitev, je pokazal gestapovcem svojo posebno dovolilnico, ki jo je imel kot delavec v smodnišnici Kamnik, pa mu je uspelo, da se je rešil. Vendar so namesto njega ustrelili nekoga drugega. Pretresljiva so bila soočenja s smrtjo najdražjih: »Culica s hrano ji je zdrsnila na tla. Ni vedela, kdaj se je sinova glava znašla v njenem objemu. Krogla, ustreljena v tilnik, je pri nosu izstopila. Njene solze so se mešale s sinovo krvjo. Odpela mu je verižico žepne ure, ki je še vedno tiktakala in si jo vzela za spomin. Narahlo je položila sinovo glavo nazaj in brezumno stopala med njimi. Še en pogled in že je pohitela proti Kamniku. Mora zvedeti, kaj je z možem.«

Po umoru talcev so okupatorji njihove družine aretirali in izgnali v Nemčijo. Tam se je vsakemu od pregnanih nakopičilo še mnogo strašnega trpljenja.

Jože Vidic je tako ponudil ljudem možnost za žalovanje in spominjanje. Vendar se je držal meja, ki jih je zarisal sistem ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil. Tako ni razmišljal o tem, ali je bilo pravično in predvsem do civilnega prebivalstva odgovorno, da so partizani dali okupatorju povod za izživljanje nad civilisti.

Franc Podstudenšek - Rok, ki je bil med partizani Mihove čete, je Vidicu pripovedoval, kako so se partizani odpravili ubijati civiliste: »V noči od sobote na nedeljo, to je od 4. na 5. julij 1942, smo šli nad te tri izdajalce. Pirca in Kramarja smo zgrabili, gostilničar Ramšak pa je skočil skozi okno in se izgubil v noč. Odtistihmal je pod zaščito policije živel v Kamniku, a smo ga pozneje dobili v pest in likvidirali.

Pirca in Kramarja smo peljali pred osnovno šolo in ju tam ustrelili. Trupli smo namerno pustili blizu ceste pred šolo v strah drugih in kot vabo za gestapovce.«

Zjutraj so partizani iz zasede napadli dva osebna avtomobila. Ubili so pet orožnikov, štiri pa ranili. Med talci, ki so jih ustrelili iz maščevanja za ta partizanski napad, sta bila tudi Podstudenškov oče Franc in brat Janez. Sestri Ivanka in Nežka sta pobegnili v partizane. Mati Terezija in tedaj šest-

najstletna sestra Rotija sta umrli v kazenskem taborišču. Peklenski zaplet, ko je sin sprožil dogodke, ki so povzročili smrt štirih članov njegove družine.

Podstudenška bomo srečali v nadaljevanju v zgodbi Maksa Šimenca kot človeka, ki je približno v tistih letih, ko je pripovedoval o dogodkih v Črni, govoril tudi o umoru petih nedolžnih ljudi, pri katerem je sodeloval. Takrat se je dogodka dobro spominjal, danes ga je pozabil. Odrinil ga je nekam daleč v nezavedno.

Pa vendar je strašno, da živimo drug ob drugem tako, da nočemo sočutno sprejeti vsega, kar se godi soljudem. Da nismo pripravljeni svoje bolečine povedati in izpovedati.

Po nemških raziskavah je prav otopelost vesti razlog za to, da se nismo sposobni zavedati trpljenja, ki smo si ga povzročili. Gre predvsem za otopelo vest tistih ljudi, ki so se obesili na Velikega vodjo in verjeli, da jim ne bo treba nikoli odgovarjati za zločine, ki so jih storili po Vodjevih ukazih.

Če taka otopelost vesti traja, je družba čustveno in komunikacijsko osiromašena, saj gredo dragocene življenjske energije predvsem za to, da se laže in prikriva, namesto da bi se priznavalo in presegalo.

Kako strašno je za žrtev, če nihče noče slišati njenega krika, če ne more z nikomer deliti svoje bolečine ob tragični izgubi, nam dokazuje knjižica kamniške občanke Stanislave Završnik Preveč je bilo solza (Napisane usode »ukradenih otrok« iz časa okupacije naše domovine v letih 1941–1945). Gre za otroke, ki so zaradi okupatorskega boja proti partizanskemu gibanju ostali brez staršev oz. so jih ugrabili materam in poslali v posebna taborišča, kjer naj bi jih ponemčili. O njihovih usodi je bila sicer napisana knjiga, vendar sta partizanska in partijska skupnost za ublažitev njihove trajne prizadetosti storili bore malo. Završnikova je izdala knjigo leta 1998, iz nje pa udarja sveža in neprebolela prizadetost. Pod njeno fotografijo v knjigi piše: »V mojem življenju sem si vedno prizadevala, da bi mi uspevalo ukvarjati se z lepimi in prijaznimi stvarmi. Z dišeče obarvanim življenjem, s sanjami, ki jih nosi sreča. V meni pa je telo in ležal je v meni neizbrisno težak in zares neusmiljeni čas mojega otroštva. Kar venomer ostaja v meni in se mi pridružuje moje življenje iz okupacije in moje internacije. Mojih žalostnih in pretežkih več kot trikrat tristopetinseddeset dni.«

Tri leta in več trpljenja in petdeset let mučenja s preseganjem tega trpljenja. To trpljenje je samo eno od tistih, ki so ostala zaklenjena v posameznikovem srcu, ker smo živeli v družbi, kjer je bilo posamezno trpljenje nespodobno. Tega posameznega trpljenja ni nihče hotel priznati. Če bi priznali eno, bi se k besedi oglasili tudi drugi. In če bi se jih oglasilo več, bi se oglasili tudi taki, ki jim je sistem ohranjanja in negovanja revolucionarnih izročil prepovedoval tako žalovanje kot spominjanje. Zato je slovenska vest otopela, zato je med nami tako malo sočutja.

Družine

Ena od posledic stalinističnega in samoupravno-socialističnega posega v družbo je neosebni kolektizem. Z ideološko črno-belo redukcijo zgodovinskega dogajanja je nastala posebna oblika kulturnega boja, ki ji pravim »naši-vašizem«. Ljudem so partijske oblasti skušale vsiliti podobo, po kateri je bila vsa zgodovina odločena po skrajno poenostavljeni shemi: partizani so dobri junaki in kdor je zanje, je dober. Kdor ni zanje, je slab. Ker družba ni otroška preštevanka, smo s takim debilnim ideološkim filtrom izgubili mero za realnost. Kako neumno je bilo to partijsko poenostavljanje, nam kaže že poskusni vpogled v usodo družin, ki je možen, ko imamo zbrane podatke o vseh žrtvah vojne in ne le tistih, ki jih je partija potrebovala za pisanje svoje fantazijske zgodbe o ustvarjanju sveta, ki naj bi konkurirala Svetemu pismu.

Že v uvodu v Zbornik je poudarjeno, kako pomembno je, da so zapisovali tudi domača imena, da lahko ob veliki prepletenosti osebnih imen in priimkov vsaj približno določimo družinske okvire. Vsak bralec zbornika tako lahko opazi številne družine, ki izstopajo po svoji tragičnosti. Družine so bile tiste, ki so zaradi vojne in revolucije doživele najhujše udarce. Koliko žena je izgubilo može, koliko otrok očeta, mater, koliko imetij dediče, koliko ljubezni je bilo zlomljenih, koliko pričakovanj prekinjenih ...? Za kolektivizem, ki skuša urejati vesoljstvo po mehaničnih kalupih, so bila vsa ta vprašanja prav malo pomembna. Za življenje družin in posameznikov pa so bila usodna in so marsikoga trajno zaznamovala.

Po pregledu, ki pa je seveda daleč od popolnosti, ocenjujemo, da je za smrtnimi žrtvami vojne in revolucije žalovalo več kot 850 družin. Glede na tesno sorodstveno povezanost tedanje slovenske družbe je več kot očitno, da je vsakdo doživel žalovanje za vsaj nekom iz širšega družinskega kroga. Družin, ki so izgubile po dva člana, je bilo več kot 140. Po tri člane je izgubilo več kot 30 družin. Več kot 15 družin je izgubilo štiri do sedem članov. Kako hudo je, če človek nenadoma izgubi enega najbližjega, kaj šele, če jih v kratkem času izgubi več. Zato vsaka taka izguba zasluži sočutje, priznanje. In ob tem osnovnem merilu medčloveške solidarnosti se nam pokaže vsa pogubna neumnost partijskih bogov, ko so razvrščali mrtve in njihove svojce v partijska nebesa in partijski pekel. Kako žaltavo in sramotno je bilo njihovo početje, se lahko prepriča vsak pozoren bralec podatkov v tem Zborniku. Družine niso bile partijske epruvete, ki bi se jih dalo po partijski domišljiji obeliti ali očrnuti. Vrsta družin je, ki jim je en sin padel v nemški vojski, drugi v partizanih, eden v nemški vojski, dva v partizanih, dva v nemški vojski, eden v partizanih. Tako se v neki družini en brat partizan raje sam ubije, kot da bi se pustil ujeti sovražniku, drugega brata usmrtijo partizani. Ta razdeljenost družin kaže na družinski preživetveni vzorec. Okupatorji so grozili, da bodo družino izselili, če se sinovi ne bodo odzvali mobilizaciji v nemško vojsko. Zato so mnogi fantje šli v nemško vojsko samo zato, da so rešili družine pred izselitvijo. Družine je usoda lahko tragično razcepila. Bila je družina, od katere enega ubijejo partizani, drugi pade v nemški vojski, tretji izgine kot domobranec. Usoda je znala udariti na vse načine. Tako v neki družini en odrasli umre v koncentracijskem taborišču, dva otroka se ponesrečita z orožjem. Najhuje je bilo seveda tam, kjer je npr. med okupatorjevim divjanjem na mah izginila skoraj cela družina, tam, kjer so partizani ubili tako moža kot ženo. Že samo teh nekaj primerov kaže, kako strašansko zapletena življenjska resničnost je določala usodo posameznikov, družin in širših človeških skupnosti, tudi naroda. Ta resničnost je bila tako zapletena, da je partijska potvorba ni mogla ne razložiti ne skriti.

Zaradi nasilnega partijskega kolektivizma smo Slovenci na nek način onemeli: nismo bili sposobni sočutno izpovedati svojega doživljanja zgodovine in življenja, še manj sprejemati različnega doživljanja zgodovine in življenja pri soljudeh. Zahod ima že razvito diagnostiko postravmatske stresne motnje, s katero se lahko diagnosticirata prizadetost posameznikov in epidemiološka prizadetost družbe zaradi katastrof, ki jih povzročijo ljudje in narava. Tako diagnosticiranje bi seveda podrlo partijsko slepilo. Zato se ga Slovenci še nismo resno lotili. Novi in novi dokazi pa nam dopovedujejo, da bo to več kot potrebno začeti.

Prepovedano žalovanje

Partizanski tabor že svojim sirotam, vdovam in drugim žalujočim ni pustil do besede, še manj pa, da bi jim omogočil olajšanje v skupinah za samopomoč in terapevtskih mrežah. Še bolj nepred-

stavlivo pa je bilo, da bi pomagali ljudem, ki jim je partizansko-komunistični blok s svojo morijo prizadel najhujše gorje.

Partijska herezija je morda zakrivila najgloblji zdrs iz tisočletnega duhovnega izročila s svojim odnosom do pokopa mrtvih in žalovanja. Mrtve, ki jih je pobijala med vojno in po njej, je partija pometala po breznih, vrtačah, globačah, mračnih zakotjih, kamor se meče samo poginule pse. Ljudem ni priznavala duše. Zato je mrtvim odrekla pokop, njihovim svojcem pravico do poslovnih obredov in žalovanja. Pa tudi svojcem padlih, ki jih je priznala za svoje, je vsilila partijsko obredje, ki je svoja mesta mrtvih gradilo v službi partijskih bogov. Za križ in onostranstvo v partijskem svetu mrtvih ni bilo prostora. Disciplino žalujočih so kupili z rentami.

Svojci mrtvih, ki so jih partijski bogovi izvrgli iz partijskega sveta mrtvih, niso imeli pravice ne do pokopa svojih mrtvih ne do družbenih rent. Žalovanjska travma sodi prav tako v register diagnoz, ki jih pozna razviti zahod. Posebno hude so posledice žalovanjske travme, ki jo doživijo otroci, ki jim okolje ob nenadni izgubi svojca ne izkaže sočutja. Naj opozorim na tovrstne še vedno žive in za mnoge vedno bolj boleče posledice partijskega rasizma s tremi zgodbami, ki vsaka posebej govori o boju sirot za preživetje pod tragičnimi udarci usod.

Marija Logar, roj. Zavasnik, p. d. Kavsarjeva:

»Kar je res, se žih govori.«

24. septembra 2003 sem se na Štefanji Gori srečal z Marijo Logar, roj. Zavasnik leta 1936. Pripovedovala mi je o travmi, ki jo doživlja zaradi poboja staršev – očeta in noseče matere, ki so ju umorili partizani aprila 1945.

Marija je bila hčerka edinka Franca Zavasnika, roj. 26. avgusta 1910, in njegove žene Ane, roj. Sluga 27. aprila 1904, ki sta živela v Zgornjem Tuhinju, po domače pri Kavsarju. V Zborniku je v seznamu žrtev zapisano, da sta bila usmrčena 7. aprila 1945. Franc je v Zborniku omenjen še v prispevku dr. Marjana Kordaša, ko sta navedena dva ukaza okrožne komisije varnostno-obveščevalne službe za okraj Kamnik podrejenim v okraju Tuhinj, in sicer 20. marca, ko zahtevajo, »da aretirate Kavsarja iz Tuhinja, da ga dobro zaslišite, nato pa likvidirate. Omenjeni je bil 12. 3. 44 mobiliziran, pa je takoj pobegnil.

K njemu je hodil Adolf Rudel, ki je bil gestapovec.«

21. marca ukaz govori o tem, da je Kavsar dva dni po mobilizaciji pobegnil. »Sedaj se nahaja v Kamniku in misli baje k strgancem. Žena in sestra hodita stalno v Kamnik, kjer se jih sedaj vidi skupno s strganci.

Aretiraj ga in zasliši! Ako ga ti ne bi mogel dobiti, stopi v stik z komandirjem Kamniškega okraja tov. Vinkotom.«

Partizansko sklepanje, da bo Zavasnik šel k raztrgancem, sodelavcem gestapa, je bilo napačno. Marija ve, da je oče imel hud išias. Šest tednov so ga prekladali s postelje na posteljo, pa so ga vseeno mobilizirali in v partizanih ni zdržal. Kordaš pa zapiše pričevanje človeka, ki je rekel, da ga je Zavasnik obiskal potem, ko je dezertiral, in rekel, da »ni hotel sodelovati pri njihovih svinjarijah«. Šel je v Beljak in se kakšen mesec pred koncem vojne vrnil domov.

Zavasnik je odšel na delo na Koroško in se vrnil pred koncem vojne, prepričan v svojo nedolžnost.

Zavasnikovi so imeli gostilno (danes gostilna Pod Kozjakom). Tako hčerka Marija, ki je mamo spremljala na voznjah na Okroglo, kot drugi pričevalci vedo povedati, da je Ana naredila za parti-

zane veliko dobrega. Vozila je mleko v Kamnik, nazaj je za partizane pogosto pripeljala cigarete. Na Okroglo jim je vozila hrano.

Marija je z materjo doživela napad na nemško kolono pri trgovini na Lazah. Bilo je okoli 15 to-vornjakov vojakov. Pred transportom in za njim so podrli smreke, tako da so imeli vse Nemce ujete. Vse je gorelo. Eden od Nemcev je prijel Marijo in jo po grabnu vlekel do prve hiše na Lazah.

Ko je Marija pozneje hodila v Tuhinj, so se nekateri ljudje želeli srečati z njo, ker so poznali mamo kot dobro ženo in bi radi spoznali še hčerko.

Zavasnikova so partizani prišli ubiti v soboto, 7. aprila 1945, ob štirih zjutraj. Mama je bila tedaj šest mesecev noseča.

Hčerka Marija se spominja, da so očeta prestrelili skozi usta že doma. Potem je moral obvezan na pot. Marija je šla zraven. Zeblo jo je in pri zadnjem sosedu je dobila odejo. Potem so jo poslali domov. Očetu je segla v roko, materi pa ne. Saj sta se z materjo pogosto ločili, ko je zvečer peljala hrano partizanom.

»B'l si star, b'l te bremeni, kj'h nimaš tam, kjer bi mogl bit.«

Domobranci so bili pripravljeni takoj po umoru opraviti izkop in pogreb, vendar sta se očetova mama in sestra bali partizanskega maščevanja in na to nista pristali.

Po vojni ljudje niso upali oz. hoteli povedati za grob. Še danes nočejo govoriti. Za grob je Marija zvedela, ko sta šli s teto na Okroglo in vprašali nekega starega moškega, ki jima ga je pokazal. Na grobu je bil kamen in tega Marija ne bo nikoli pozabila.

Na grob je nosila sveče in rože za rojstni dan, na dan smrti, za vse svete, kakor je nanese in kakor je bilo vreme. Nekaj časa so prineseno odstranjevali. Tako je nekoč prinesla na grob lepo ike-bano, ki je nato zginila. Za maše je dajala v Šenčurju. Vendar pa:

»B'l si star, b'l te bremeni, kj'h nimaš tam, kjer bi mogl bit.«

Zato je Marija pomladi leta 2003 vložila na občino Kamnik prošnjo za izkop staršev. Oktobra 2003 so izdali dovoljenje.

20. oktobra 2003 smo odšli na Okroglo. Zavasnikova so zagrebli v vrtači, ki so jo, čeprav je bil grob zaznamovan z obrobo iz kamnja in svečami, zasipali s smetmi in gradbenimi odpadki in tudi na grob nasuli skal. Marija je mislila, da je grob pod skalo, poraščeno z mahom. Tam smo izkopali sondo, vendar nismo nič našli. Potem je prišla ženska Marijinih let in povedala, da je po njenem grob nekaj višje od sedaj prižganih sveč. Potem je prišel še fant, ki je s traktorjem potegnil skale in odstranil smeti z domnevne lokacije groba. Po izkopu sonde smo zaradi dežja prenehali z delom.

5. novembra sem sam nadaljeval izkop v sondi, ki smo jo začeli. Ko sem odstiral zgornjo plast, sem naletel na kamenje, položeno v vrsto. Odstrl sem cel niz in odkril se je krog kamnja, s kate-rim je bil označen grob. Tam sem nadaljeval sondo. V globini kakih šestdesetih centimetrov sem naletel na navpično stoječo nadlahtnico.

Potem so prišli še Marija, pogrebnik, televizijska ekipa in dva fanta z bagrom. Brez tega ne bi mogli opraviti izkopa v enem dnevu. Ko smo odprli jamo, se je pokazalo, da je zgoraj ležal oče. Z nogami je bil obrnjen proti pobočju, ki je bilo kasneje nasuto s smetmi.

Očetova stegnjena roka in široko odprta usta so zbledela, ko smo začeli odkopavati mamo, ki je bila položena pod očeta. Najprej smo na lobanji dobili lasno sponko, ki jo je hči spoznala. Lobanja je bila obrnjena v tla, sicer pa je ležala na hrbtu. Očetova lobanja je imela vstopno strelno luknjo na zatilju in razstreljeno teme. Materina lobanja je imela samo luknjo na zatilju. Pri kasnejšem pre-

gledu in po oceni kriminalista je bila štiriogлата vdrtna verjetno zasekana s krampom. Kaže, da je žrtev morala ležati na tleh, nato ji je rabelj zabil kramp v glavo. Zgodba je dobila novo poglavje, vstopila v še višji krog pekla. Trebušni predel pri materi smo čistili posebno skrbno, če bi dobili kakšno sled ploda. Ravno skozi trebušni predel je bila velika, močno razraščena korenina. Kostni nadlahti in podlahti so kazale na prekrizane roke. Nato so se v dlančnih kosteh pokazale jagode rožnega venca. Mati, ki prekriza roke na otroku in ga varuje z rožnim vencem. Če je prej večkrat zajokala hči, smo zdaj jokali vsi navzoči. Še huje je bilo, ko smo odstranili še nekaj koreninic. Pokazala se je vrstica. »Od padal,« jo je spoznal eden od vaščanov. Z vrvico je imela mati zvezane roke. Dobro zvezane, strokovno zvezane, v prave lisice. Vrv je bila še kakšne pol metra podaljšana, da so lahko zvezano vlekli za seboj. »O, uboga mati, da je morala umreti zvezana.« Tako je strnila svojo grozo hči.

Med izkopom se je nabralo nekaj vaščanov. V glavnem takih, ki so bili v času umora otroci. Vsi po vrsti so vedeli za dogodek. Vsi so potrdili, da sta bila umorjena privezana za jaslji. Če je Marija doslej mislila, da bi oče lahko pobegnil, so zdaj povedali, da je bila pred hlevom straža. Umorjena sta bila okoli devetih zjutraj. Vsaj nekaj teh, ki so se zbrali, ju je videlo. Umorit sta ju peljala dva partizana. Ljudje vedo, katera, pa nočejo govoriti. Oče je moral izkopati grob. Eden od vaščanov je povedal, da ve za tistega, ki je potem nosil očetove škornje. Že potem, ko je bil opravljen pogreb posmrtnih ostankov obeh Zavasnikovih, je Marijo poklicala njena sošolka, ki ji je povedala, da je slišala, da so vaščani hodili njena starša pretepat v hlev, kjer sta bila privezana.

Nekdo je povedal, da je njegova mama celo leto jokala, ker sta bili z umorjeno prijateljici. To, da je prišlo do izkopa, se jim zdi prav. Eni so dodali, da bi ju lahko že prej.

Marija je starša pokopala v družinski grob v Cerkljah. Zaradi strašne resnice o smrti staršev je bila zelo prizadeta, bolečina pa popušča. Prav tako so jo nehale tlačiti dolgoletne nočne more, v katerih so jo preganjali in jo hoteli ubiti.

Izguba doma in preživetje

Zavasnikova sta imela gostilno in hektar zemlje, kravo, enega ali dva konja. Hlev je bil velik, ker so imeli pri hiši sejme. Po vojni so bili tam mitingi in so vse podrli.

Ko so v soboto odpeljali starša, so partizani v nedeljo zvečer prišli izropat hišo. Marija je obdržala v rokah le flanelasto rjuho in budilko. Vse so pobrali, še žice so trgali. Vzeli so tudi krstni prt za otroka. Marija je rekla partizanu, ki ga je vzel, da ga bodo še rabili. Pa ji je odgovoril: »Nč ga ne bote nugal.«

Oče je imel zakopan motor, v kleti so bili zakopani sodi. Tudi to je vse izginilo.

Marija je 10. aprila šla pogledat, če je kaj ostalo. Pri sosedu sta bila petdesetlitrski sod in železen drog, s katerim so delali luknje za fižolovke. In to je bilo vse.

Marijo je nato nekdo iz Podgorja peljal s kolesom do začetka vzpona na Štefanjo Goro, nato pa sta šla naprej peš. Tu je potem živela pri dveh tetah in stricu, materinih sestrah in bratu.

Po vojni so Zavasnikovo posest zaplenili. Marija je morala plačati 15.000 dinarjev, da jo je dobila nazaj – to je bila takrat vrednost krave. Potem je to posest prodala. Zaradi prestanega ni marala več v Tuhinj, saj so jo tam takoj mučili glavoboli.

Ko so govorili o materi in očetu, ji je bilo tako hudo, da so potem rekli, da ne bodo več govorili o tem, ker je prehudo.

Marija se še živo spominja Miklavža leta 1945. Pričakovala ga je z radostjo. Ko bi bilo treba nastaviti pehar za peč, ji je teta dala pehar in ji rekla: »Kar boš not naložila, boš mela. Teb je Miklavž

um'ru.« Marija tega ne more pozabiti. Zmerom joka, ko se na to spomni: »Vsak tak dogodek me potolče.«

Marija je ostala na Štefanji Gori do dvajsetega leta, nato se je poročila v Šenčur. Z možem sta iz nič ustvarila mizarско delavnico. Imata hčer in sina, ki živita v Šenčurju, ter pet odraslih vnukov. Marija je hodila pomagat tetama na Štefanjo Goro. Vsak teden je bilo treba zvoziti gnoj na njive. Sedem let je negovala moževo mamo na vozičku, nekaj časa tudi očeta. Hudo je bilo tudi, ko sta teta na Štefanji Gori omagali, bili sklerozni in ju je bilo treba negovati. Tudi sama je imela precej zdravstvenih težav. Pa je vsako stvar prestala in se vedno znova postavila na noge.

Moj življenjepis

Stranje, 9. novembra 2003

Ime mi je Mira Krt, rojena Lukan 20. junija 1938.

Bilo je 14. decembra 1943. Z mojo mami in očetom smo sedli pri mizi in večerjali mlečni sok in krompir v oblicah. Kar začne nekdo zbijati po zunanjih vratih in kričati: »Odprite!«

Moj oče je bil krojač, mati pa šivilja in v strahu, da so prišli neznanci ropat, nista upala odpreti. Vedno sta se bala, da bi jima pobrali blago in obleke strank.

Vpitja zunaj ni bilo konca in ko smo ugotovili, da bodo na silo vdrli vrata, smo se hoteli skriti na podstrešje. Z mamo sva šli prvi. Za nama sta pritekli še žena in hčerka gospoda Žerjava, ki je bil tisti čas župan in so stanovali pri nas v prvem nadstropju. Ker očeta ni in ni bilo, smo se prestrašene zaklenile na podstrešju, prepričane, da se je oče skril v klet. Toda kmalu so neznanci pridrvili po stopnicah in vdrli na podstrešje. Sedela sem mami v naročju, ko je dvakrat počilo. Najprej je zakričala gospa Žerjavova, potem je moja mama dobila kroglo v vrat in padla v nezavest. Spustila me je iz rok. Dolgo sem jo klicala in jokala, a ni odgovorila. Bila sem vsa krvava in strašno me je zeblo, saj smo ležale na betonu. Čez kako uro se je začelo svetiti skozi strešna okna in pokati, ker so partizani zažgali šolo, ki je bila blizu naše hiše.

Sosedje so povedali, da je bilo tisti večer na dvorišču okoli 40 partizanov, ki so čakali župana, da bi prišel iz Kamnika. Vendar je tega na srečo ustavil prijatelj, ki mu je povedal, naj ne hodi domov, ampak prenoči pri njem.

Mi smo v strahu celo noč čakali na podstrešju. Okoli štirih zjutraj je šla gospa Žerjavova iskat mojega očeta. Našla ga je mrtvega sredi stopnic. Tekla je v župnišče, kjer so bili nemški žandarji, in povedala, kaj se je zgodilo. Ko se je naredil dan, so poslali rešilni avto za mami, ki je bila še živa. Odpeljali so jo v bolnico na Golnik, kjer je živela še tri dni. Četrti dan so jo skupaj z očetom pokopali v skupni grob na stranjškem pokopališču.

Mene je vzela k sebi moja teta, ki je z možem živela v Godiču. Sama sta imela osem svojih otrok, mene sta vzela za devetega.

Še danes ne morem verjeti, da sta bila moja starša žrtev nasilne smrti, saj sta bila za vse ljudi dobra. Samo delala sta, da sta si zgradila lep dom, a žal sta ga uživala le pet let. Hišo so na občini hoteli po vojni podržaviti, a so se vsi kmetje iz Stranj zavzeli zame in šli na občino, da so povedali, da otrok še živi in da sta našo hišo starša zgradila s poštenim delom. Moja teta je dejala, da sta jo »pristradala«.

Moj oče in mami sta delala zjutraj od sedmih pa do osmih zvečer, za praznike pa od polnoči do jutra. Šivala sta za vso vas, pa tudi za partizane in Nemce. V politiko se nista spuščala, bila pa sta dobra cerkvena pevca, posebno oče, saj je študiral solo petje in bi bil operni pevec, če ne bi bil zbolel. Od nobenega sovaščana nisem slišala žal besede čez starša.

Tudi pozneje, ko sem izvedela, kateri od partizanov so ju ustrelili, sem jih vedno pozdravljala. Če mi je kdo rekel, naj se jim maščujem, sem korajžno povedala: »Bog bo njihov sodnik.«

Najhuje mi je bilo, ko so nekateri otroci večkrat dobili pakete od Rdečega križa, jaz pa nikoli, ker so starša postrelili partizani – domačini.

V veliki družini, kjer nam je bilo lepo, sem se naučila skromnega življenja. Z dvajsetim letom sem se poročila. Z možem živiva v moji hiši v Stranjah. Hvala Bogu, da sem bila vzgojena lepo in skromno, zato sem v 45 letih zakona premagala vse težave. Z možem Janezom sva srečna sprejela pet sinov, ki so tudi versko vzgojeni. Z nobenim nisva imela težav. Štirje so že poročeni, imava osem vnukov.

25 let sem delala kot snažilka v osnovni šoli in imam skromno pokojnino, prav tako mož.

Vsi pojemo pri cerkvenem zboru Bogu v čast in večkrat molim in prosim Boga, da bi se vojne grozote nikoli več ne ponovile.

Včasih mislim, zakaj tudi mene niso ubili, saj sem bila v maminem naročju. Bog ni dopustil. V življenju sem naredila veliko dobrega ljudem, ki so bili pomoči potrebni. S prvim dnem, ko sva se poročila, sem vzela k sebi bratranca. Bil je star osem let, ko sta jim šestim otrokom leta 1958 umrla starša. Dvajset let je živel z nami in moji sinovi ga imajo še danes za brata. Je dvajset let srečno poročen in ima hišo v Godiču, oba otroka študirata.

Vidite, tako je potekalo moje življenje, lahko bi rekli kruta usoda moje mladosti, mnogo veselja ob otrocih v družinskem krogu. Sedaj me bolijo noge, saj se vsak človek z leti postara in obrabi. Imam trdno vero, da se nekoč še srečam s pokojnimi starši v večnosti in z njima zapojem pesem sreče Aleluja.

Šimenčevi – železna zavesa in svinčeni časi

Mariji Šimenc so za moža Maksa kot padlega partizana po vojni izdali dve odločbi o vojni škodi, a zapisane vsote niso nikoli izplačali. Dobila pa je začasno podporo v višini 275 dinarjev. Spraševanje oblastnih organov o tem, kako je Šimenc izgubil življenje in kako okarakterizirati njegovo smrt, je potekalo konec leta 1947 in v prvih mesecih leta 1948. Ko je Marija vložila prošnjo za dodelitev invalidnine po možu, se je začelo preverjanje. O usodi Šimenčeve družine so odločali v istih krogih, ki so odločali tudi o usmrtni višini in očeta. Ko so se odločili, da bodo vrgli Maksa Šimenca v partijski pekel oz. ga oblatili kot izdajalca, je to potegnili za seboj tudi to, da so ženino vlogo zavrnil. Značilno je, da niso navedeni viri, se pravi osebe, ki so za Maksa Šimenca dokazovale oz. izjavile, da je bil izdajalec. Dovolj je bilo, da je bilo za zaprtimi vrati ljudske oblasti tako odločeno.

Naslednji ukrep je bil, da je komisija za podeljevanje podpor okrajnega ljudskega odbora Kamnik 26. maja 1948 izdala odločbo, da se začasna podpora v višini 275 din mesečno ukinja. Marija Šimenc ni bila ženska, ki bi se predala in bi kar tako dovolila, da bi možu vzeli čast in dobro ime. Napisala je prve pritožbe. Prvo ji je leta 1949 zavrnilo ministrstvo za socialno skrbstvo, drugo pa leta 1952 republiški zavod za socialno zavarovanje. Vendar kljub temu, da so partizanski krogi Maksa Šimenca st. razglasili za izdajalca, nekateri niso pristajali na to. Še leta 1955 je bil Šimenc objavljen v seznamu partijsko veljavnih žrtev tedanje občine Kamnik v Kamniškem zborniku.

Po dolgotrajnih postopkih sta Šimenčeva dobila dovoljenje, da sta septembra 1973 prekopala posmrtni ostanke Maksa Šimenca st. na domače pokopališče v Nevljah.

Marija Šimenc si je po pravni poti prizadevala za moževo čast in svoje pravice vse do svoje smrti. Zato lahko spremljamo, kako se je celotna oblastna struktura kot pijanec plota držala obsodbe, ki jo je nad Maksom Šimencem st. izrekla zveza združenj borcev.

V sedemdesetih letih je Marija Šimenc namreč obnovila svoja prizadevanja za moževo rehabilitacijo.

Oddelek za občo upravo in družbene službe skupščine občine Kamnik je 20. marca 1975 zavrnil njeno prošnjo za družinsko pokojnino po možu.

Vlogo je nato obravnavalo vrhovno sodišče Socialistične republike Slovenije in 25. marca 1977 potrdilo dosedanje oblastne odločitve.

Tako se je tudi v tem primeru pokazalo, da vsemogočnost borčevskih in partijskih veljakov ni imela meja.

Ključna priča zveze združenj borcev, ki je zahtevala zavrnitev vloge Šimenčeve, Franc Podstudenšek - Rok je leta 1974 izjavil:

»Partizan sem od vsega začetka in nosilec Partizanske spomenice 1941, izjavljam:

Z ozirom na željo občinskega odbora ZVEZE BORCEV NOV KAMNIK izjavljam v zadevi ŠIMENC Maksa, da je bil v pozni jeseni 1942 v skupini dezerterjev na Menini planini, katere iniciator in organizator je bil pok. BODLAJ Franc iz Stahovice. On je organiziral in nagovarjal več somišljenikov, da v neki noči se oddaljijo od taborišča partizanov in da se po čim krajši poti približajo orožniški ali gestapovski posadki in se prijavijo z orožjem. Ker pa smo mi imeli stražo in dežurno službo tudi v taborišču podnevi in ponoči, smo nekako zasledili, da BODLAJ Franc in njegovi somišljeniki ponoči hodijo eden do drugega iz šotora do šotora in so se o teh stvareh pogovarjali, kako bi se oddaljili. Neko noč sem bil sam dežurni, sem to videl in opazoval, kateri so ti, ki se shajajo. Ta večer so se dolgo zadrževali pri tabornem ognju. Ko sem slišal, o čem se pogovarjajo, sem šel takoj v šotor h komisarju BERLECU Nacetu in Mihetu, komandirju čete /PESTOTNIK Tine – Miha/ ter jima povedal, kaj se dogaja. Takoj sta se dvignila in določeno je bilo, da smo pojačali stražo okrog taborišča. Istočasno pa se je zbralo nekaj starejših partizanov v sestavu vodstva in se je posamično zaslislalo te ljudi, ki so nameravali pobegniti. Prvi je bil mlajši PAVLIN Ivan, 'Polonca', in še nekateri drugi. Zaslislani so bili in čim smo videli o čem oni nameravajo, kar bi bilo velik moralni udarec za borce, ki se niso nameravali predati okupatorju in nikomur drugemu. Zaradi tega jih je takoj sodišče, ki je bilo imenovano posebej za ta primer, obsodilo na smrt. Med obsojenimi dezerterji je bil tudi ŠIMENC Maks. Obsojeni so bili na smrt z ustrelitvijo in obsodba je bila izvršena.

Z ozirom na to, ko žena in otroci sedaj želijo obnovo postopka za rehabilitacijo, smatram, da je to nemogoče z ozirom na to, ker je bil ŠIMENC v skupini dezerterjev oz. bi bil poznejši izdajalec.

Izjava je bila podana v pisarni ZZB NOV OBČINE KAMNIK.«

Železna zavesa za svinčenimi časi v samostojni Sloveniji

Maks Šimenc ml. pa tudi v samostojni Sloveniji ni opustil boja za očetovo čast, trčil pa je na železno zaveso, ki je v slovenski družbi ostala za svinčenimi časi. Svoj odnos do staršev je opisal v pismu leta 1993:

»Vsak večer, ko molim zanju – tudi mama je bila mučenica – in meditiram z njim – očetom, naredim 'inventuro' čez ves čas in čez vsa znana dejstva. Potem razmišljam, kako bi očetu povrnil častno ime in s tem miren počitek pri Sv. Jurju, ki mu je bilo vzeto na tako podel način, nevreden človeka. Vedno pridem do sklepa, da ga bom jaz rehabilitiral. Vedno čutim v 'pogovoru' z njim, da je bil žrtev spletk slabih ljudi.«

Leta 1991 se je obrnil na republiško in občinsko komisijo za raziskavo povojnih množičnih

pobojev, pravno dvomljivih procesov in drugih nepravilnosti. Do leta 1994 ni dobil konkretnega odgovora.

19. januarja 1994 je na sekretariat za upravo, referat za zadeve borcev in invalidov NOV Kamnik vložil ponovni zahtevek za priznanje družinske pokojnine po očetu. Sekretariat za upravo občine Kamnik je 26. avgusta 1994 izdal zavrnilno odločbo.

Maks Šimenc je poskušal priti do svoje pravice tudi po zakonu o popravi krivic in je 28. aprila 1998 vložil zahtevo, da bi se mu priznal status upravičenca po tem zakonu.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je 18. januarja 2001 odstopilo vlogo Maksa Šimenca, ki jo je posredoval »neposredno Ministrstvu za pravosodje, Sektor za popravilo krivic, Oddelek za izvajanje Zakona o popravi krivic. Ta jo je potem, ko je presodil, da za popravilo navedenega zahtevka ni ne dejanske ne pravne podlage, odstopil tukajšnjemu ministrstvu 15. 01. 2001.«

Na upravni enoti Kamnik pa je Maks Šimenc 7. februarja 2001 vložil zahtevek za uveljavitev statusa žrtve vojnega nasilja po padlem očetu Maksimilijanu. Upravna enota mu je 25. maja 2001 z odločbo št. 591-8/01 zavrnila njegov zahtevek za priznanje žrtve vojnega nasilja.

Šimenc se je 18. junija 2001 pritožil, postopek še ni končan.

V svojem raziskovanju je Maks Šimenc prišel do tega, da je lahko dokazal, da izjave Franca Podstudenška - Roka, ki povzemajo obtožbe Zveze borcev na račun očeta, niso resnične. Stranjani Apolonija Pavlin, Robova, roj. 16. 2. 1910, Ivan Pavlin, Robov, roj. 26. 4. 1923, Franc Horvat, Cimbas, roj. 17. 3. 1900, Valentin Slevce, Užarjev, roj. 16. 2. 1904, ki naj bi bili po Podstudenškovi izjavi obsojeni kot dezertjerji na smrt pred vojaškim sodiščem skupaj z Maksom Šimencem st., so bili dejansko usmrčeni pred njim. Poleg tega pa so te umorjene po vojni v Zvezi borcev rehabilitirali, jih vpisali na spominsko ploščo, svojcem pa priznali rente. Poleg tega je nekdani partizan Franc Hribar - Lovro, ki je leta 1974 zagovarjal Podstudenškovo zgodbo, leta 2001 izjavil, da je bil Šimenc usmrčen kasneje kot Stranjani in še: »Na povratku v enoto smo se srečali z drugo patrolo, ki je njega likvidirala. Bil je likvidiran brez zaslišanja, torej menim, da tudi brez sodbe.«

Podstudenšek pa svoje odgovornosti za storjeno v preteklosti ni prenesel. Ko ga je Šimenc v letu 2000 opozarjal, da zgodba iz leta 1974 ne drži, je izbral nevednost kot svojo obrambo. »Sedaj, ko ste mi povedali partizansko ime vašega očeta Šugor, se spomnim za koga gre, toda resnično ne vem, kaj in kako se je z njim dogajalo, saj vam povem, da sem bil zelo malokrat nepretrgano s četo na enem kraju in ne vem, kako da od mene pričakujete, da bi vedel natančno vse, kar se je dogajalo s posameznimi borci iz čete, v kateri je bil vaš oče. Povedal sem vam že, da sem veliko časa preživel na Dolenjskem in Štajerskem.«

Kako silna je stiska človeka, da mora pozabiti smrt petih nedolžnih ljudi, za katero je bil sokriv.

Maks Šimenc je zbral tudi dovolj dokaznega gradiva o tem, da je bil oče verjetno usmrčen, ker je kot nekdani zapriseženi lovski čuvaj prišel v četo, ki ji je poveljeval nekdani divji lovec, ki ga je Šimenc kot lovski čuvaj pred vojno preganjal. Poleg tega je bil Šimenc kot intendant proti temu, da bi si poveljstvo privoščilo več kot moštvo. To je bilo v tistih časih dovolj za to, da si bil ob življenje.

Vendar vsi ti dokazi niso dovolj. Dokler svojci žrtev partizanskega terorja med drugo svetovno vojno nimajo zakonske možnosti, da bi dokazali nedolžnost svojih sorodnikov in da bi jih uvrstili med upravičence po zakonih o popravi krivic in med žrtve vojnega nasilja, dotlej bo Slovenija država, ki pristaja na to, da je normalno, da se je rodila iz sistema, katerega temelj je bil revolucionarni umor, ki ostaja nekaznovan, tisoči svojcev partijsko zasramovanih žrtev pa še vedno prikrajšani za pravico, čast, sočutje.

Posledice vojne in revolucije, povojni množični poboji, sodni umori, begunstvo

Tako med padlimi partizani kot med civilisti je popisanih nekaj oseb, ki so zaradi posledic medvojnega trpljenja, ran in bolezni umrle po vojni. Prepričani smo, da je število teh, ki jim je vojno nasilje krepko skrajšalo življenje, še veliko večje. Koliko ljudi je umrlo zaradi telesnih in duševnih poškodb, ki so jih doživeli v vojni. Ko bomo sposobni ugotavljati tudi to, koliko ljudi je prerano umrlo zaradi posledic povojnega revolucionarnega nasilja, pa se bo krog žrtev še bistveno razširil. Pomislimo samo na desettisoče prizadetih zaradi uničevanja zasebne lastnine, politične demokracije, verske vojne, kolektivizacije kmetijstva, industrializacije, kulturne revolucije ...

Poleg tega pa še vedno ostane nerešeno tisto vprašanje, na katero slovenska družba ni zmožna odgovoriti na ustrežno civiliziran način. Tudi za območje občine Kamnik velja, kot za območje celotne Slovenije, da leži v večinoma neurejenih grobiščih veliko več žrtev povojnih pobojev, kot je bilo vseh žrtev druge svetovne vojne. V Zborniku so navedena imena nekaj domačinov, ki so bili žrtve revolucionarnih sodnih in drugačnih umorov po 2. svetovni vojni, in lokacije množičnih grobišč žrtev povojnih pobojev, v katerih je bistveno več žrtev revolucionarnega maščevalnega besa in čistk, kot je v Zborniku zapisanih žrtev. Čeprav so te žrtve zaenkrat še brez imena, bi bilo prav, da bi Zbornik imel ustreznejši naslov: Zbornik žrtev 2. svetovne vojne in revolucije v občini Kamnik.

Vprašanje, ki na nek način sodi v kontekst preštevanja žrtev vojne in je v Zborniku nakazano, je, koliko ljudi je zaradi 2. svetovne vojne in revolucije zapustilo Slovenijo. Število mobilizirancev v nemško vojsko, ki se iz zahodnih ujetništev niso vrnili v domovino, število ljudi, ki so pobegnili pred partizani, število tistih, ki so jih revolucionarne oblasti izgnale iz Slovenije. Ko bomo zvedeli, kdo vse so to bili, bomo lahko povprašali tudi o njihovih usodah. Zame je bilo pretresljivo srečanje s človekom, čigar očeta so kot Nemca izgnali iz Kamnika. Tako za očeta kot za sina je bil to silen življenjski udarec. Oče, ki je po vojni živel na avstrijskem Koroškem, je želel, da bi bil pokopan v Kamniku in sin mu je to željo izpolnil. Rane pa so ostale.

Sprava v ljubezni, zvestobi in resnici

Navedli smo primere treh usod, ki jih je zgodovina strašno prizadela s tragično izgubo očeta oz. obeh staršev zaradi ideološke norosti. Zaradi prav take ideološke norosti jim je bilo prepovedano žalovanje, s smrtjo najbližjih so bili tudi sami zaznamovani kot manjvredni člani revolucionarne skupnosti. Pa vendar so zmogli toliko moči, da so se sovraštvu, revoluciji in lažem uprli z ljubeznijo, zvestobo in resnico. Vztrajali so v okoliščinah, ki so marsikoga s podobno usodo zlomile, ga prisilile, da je zatajil svoje in samega sebe. Zaradi komunističnega kolektivizma so bili za intimne prvine žalovanjskega obredja in solidarnosti prikrajšani tudi mnogi svojci žrtev, ki jih je komunistični režim sprejel za svoje. Komaj komu je bilo omogočeno, da je svojo stisko spoznal kot tragično, svojo prizadetost zaradi udarcev zgodovine kot travmatski pečat, ki ga je potrebno predelati, sicer še s hujšo močjo razsaja v nezavednem, okuži tudi nove rodove. Vendar zaradi kolektivistične neobčutljivosti niso bile prizadete samo žrtve. Raziskovalci človeka kot morilca in nasilneža dokazujejo, da so najbolj prizadete žrtve, ki jih storilci razvrednotijo kot ljudi. Stotisoči Slovencev so doživeli tako razvrednotenje tako zaradi nacifašističnega kot zaradi komunističnega rasizma. Vendar zaradi takega nasilja niso prizadete samo žrtve. Človek, ki prekrši zapoved: Ne ubijaj! tako, da ubije človeka iz bližine, je zaznamovan za celo življenje. Le težko uide lastni vesti.

Komunizem je prisilil v ubijanje sočloveka na najbolj okrutne načine na tisoče mladih ljudi. Ti so potem z leti doživljali velike stiske, ki so bile prav tako zamolčevane kot zločini sami. Vse to so prvine zgodovinske tragičnosti, ki mnoge še nepredelane hodijo z nami. Tri zapisane zgodbe nam dajejo upanje, da je ustvarjalno soočanje s tragedijami življenja možno in smiselno. Prišel bo čas, ko ne bodo vladali ljudje, ki bi bili prepričani, da se nasilje spleča. Sirote, vdove in žalujoči starši nam pripovedujejo, da se nasilje nikomur ne spleča. Da več veljajo ljubezen, zvestoba in resnica.

Zabvala

Zabvaljujem se uredništvu zbornika, ki me je povabilo k sodelovanju. Moja posebna hvala pa velja g. Maksu Šimencu, ki je neizčrpen vir podatkov o obdobju, ki ga obravnavamo. Zbral je tudi nekatera pričevanja, ki smo jih uporabili v pripovedi.

LITERATURA:

Joanna Burke: *An Intimate History of Killing – Face-to-face Killing in Twentieth Century Warfare*, London 2000.

Jože Dežman: Talci zgodovine; Slovenci in žrtve druge svetovne vojne, Množične smrti na Slovenskem, 29. zborovanje slovenskih zgodovinarjev, Izola, 22.–24. oktobra 1998, Ljubljana 1999.

Disaster Mental Health Response, Handbook.

Dave Grossman: *On Killing – The Psychological Cost of Learning to Kill in War and Society*, Boston – New York – London 1996.

Kamniški zbornik VII, junij 1961.

Alexander und Margarete Mitscherlich: *Die Unfähigkeit zu trauern – mit einem Nachwort der Autoren zur unveränderten Neuausgabe*, 23. izdaja, München 1991.

Peter Stegnitz: *Die Lüge – das Salz des Lebens*, Dunaj 1997.

Lloyd DeMause: *The Emotional Life of Nations*, New York – London 2002.

Miroslav Stiplovšek: *Kamniško okrožje v narodnoosvobodilnem boju 1941–1945 – problematika virov in literature, obsega in razdelitve okrožja ter periodizacije*, Domžale 1975.

Miroslav Stiplovšek, Ivan Vidali: *Pregled važnejših dogodkov v kamniškem partijskem okrožju v letih 1941–1945*, Mengeš 1960.

Miroslav Stiplovšek: *Šlandrova brigada*, Ljubljana 1971.

Jože Vidic: *Zločin pri Lenartu*, Ljubljana 1973.

Jože Vidic: *Semenj v Bistrici*, Ljubljana 1981.

Stanislava Završnik: *Preveč je bilo solza – Napisane usode »ukradenih otrok« iz časa okupacije naše domovine v letih 1941–1945*, Kamnik 1998.

MATIČNA KNJIŽNICA KAMNIK

KA od 94"39/45"
ZBORNIK

94(497.4 Kamnik)"1941/1945"

0122549

COBISS •